

ระดับชาติ

ด้านการศึกษา

ห้องประชุมย่อยที่ ๑๑ ห้อง ๓๑๒-๓๑๓
อาคาร ๑๐๐ ปิสมเด็จพระพุทธมาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร)

**National Conference Group 11 :
Education**

(Room 312-313)

ผู้ทรงคุณวุฒิ :

๑. รองศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ บุญปู้
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒. รองศาสตราจารย์ ดร.วิเชียร ชิวพิมาย
วิทยาลัยบัณฑิตเอเซีย

ลำดับ	บทความ / ผู้พิมพ์	หน้า
๑	การศึกษาวิเคราะห์การจัดการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่นของ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดเลย ➢ พระครูปริยัติคุณรังษี, ดร. (ลิขิต คำหงษา) ➢ ดร.จิราภรณ์ ผันสว่าง	๓๐๗๘
๒	การบริหารทั่วไปของสถานศึกษา ในสหวิทยาเขตพระธาตุขาม แก่น่ง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ➢ เมวดี สุรนันท์	๓๐๙๐
๓	กระบวนการบริหารจัดการโครงการอบรมวิปัสสนากัมมัฏฐานของ สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดในประเทศไทย ➢ พระครูภาวนาวิริยานุโยค	๓๑๐๒
๔	บทบาทของพระนิสิตที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมใน โรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในอำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย ➢ อนันต์ คติยะจันทร์	๓๑๑๔
๕	การนำหลักสติสัมปชัญญะมาใช้ในระดับอุดมศึกษาตามหลักพุทธ ธรรม ➢ พวงเพชร พลวิเศษ	๓๑๒๖
๖	การประกันคุณภาพการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย ➢ ประสงค์ หัสรินทร์	๓๑๓๘
๗	การพัฒนาแบบฝึกทักษะวิเคราะห์ข้อมูลงานวิจัยเชิงปริมาณทาง พระพุทธศาสนา ➢ วุฒิชัย อัดถาพงศ์	๓๑๕๓
๘	การประยุกต์หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้น พื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษ หนองคาย เขต ๑ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ➢ พระตุลา โสภณเมโธ (แสนกุล)	๓๑๖๕
๙	ศึกษาความศรัทธาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติธรรมและการบำเพ็ญกุศล ของพุทธศาสนิกชน ณ วัดลานสัก อำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี ➢ พระอธิการพิบูลย์ ฐานธมโม	๓๑๗๒

๑๐	ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมจากการปฏิบัติสมาธิภาวนากับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนเทพศิรินทร์ลาดหญ้ากาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ➢ พระสุภกิจ สุบุญโญ (อัครังค์ธนกิจ)	๓๑๗๙
๑๑	ประสิทธิภาพการพัฒนานิสิตตามกรอบบวลักษณะของมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ➢ พระอธิการบุญช่วย โชติวิโส, ดร. ➢ ดร.นาคพล เก็นชัย ➢ ดร.ทวีศิลป์ สารแสน	๓๑๘๘
๑๒	ประสิทธิผลการพัฒนานิสิตตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ➢ ดร.นาคพล เก็นชัย ➢ ดร.สมปอง ชาสิ่งห์แก้ว ➢ พระครูสโมธานเขตคณารักษ์, ดร. ➢ ดร.ธีรภัทร โคตรบรรเทา	๓๒๐๑
๑๓	การบริหารงานบุคคลตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์ ➢ เนตรนภา เนตรमुख	๓๒๑๔
๑๔	การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ ➢ พระชวลิต ธีรธมโม (ชัยสุวรรณ)	๓๒๒๑
๑๕	การบริหารงานบุคคลตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต ๓ ➢ ปิยชาติ คำภูมิ	๓๒๒๙
๑๖	การศึกษาบทบาทของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนวัดประชาโสมิตาราม ➢ พระเสริมชัย ปัญญาวิโร (ทองกัลยา)	๓๒๔๒

การศึกษาวิเคราะห์การจัดการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่นของสำนักงาน

คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดเลย

An Analytical Study of Learning Management of Local Curriculum in
Schools under the Office of Basic Education Commission Loei Province

พระครูปริยัติคุณรังษี, ดร. (ลิขิต คำหงษา)*

ดร.จิราภรณ์ ฝันสว่าง**

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานหลักสูตรท้องถิ่นในจังหวัดเลยระดับมัธยมศึกษา ๒) เพื่อวิเคราะห์หลักสูตรท้องถิ่นในมิติศิลปวัฒนธรรมภูมิปัญญาชาวบ้าน และ ๓) เพื่อเสนอรูปแบบการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดเลยโดยการวิจัยประยุกต์ (Applied Research) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้มาจากการสุ่มอย่างง่าย (Sample Random Sampling) กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ด้วย ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอน โรงเรียนละ ๓ คน จาก ๑๔ อำเภอ ๓๑ โรงเรียน รวม ๔๓ คนเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง บันทึกอนุทิน

ผลการวิจัยพบว่า

ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดเลยที่นำกรอบสาระท้องถิ่นสู่การดำเนินการดังนี้

๑. โรงเรียนมีการนำกรอบหลักสูตรระดับท้องถิ่นเชื่อมโยงหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานและความต้องการของท้องถิ่นสู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนทั้ง ๓๑ โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐

๒. การนำกรอบหลักสูตรระดับท้องถิ่นสู่การจัดการเรียนการสอน มี ๒ วิธีการ คือ ๑) การนำสาระท้องถิ่นบูรณาการกับรายวิชา และ ๒) เปิดเป็นรายวิชาเพิ่มเติม ผลการวิจัย พบว่าในโรงเรียนมัธยมศึกษาของจังหวัดเลยช่วยให้ได้ข้อสรุปผลการศึกษาแบ่งเป็น ๒ ด้าน คือ ด้านที่ ๑ มิติศิลปะและวัฒนธรรม จำแนกเป็น ๒ ส่วน ได้แก่ ๑) ด้านทางศาสนา และ ๒) แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และด้านที่ ๒ ภูมิปัญญาชาวบ้านที่จำแนกตามภูมิปัญญาเด่นของแต่ละท้องถิ่น ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่นของ สำนักงาน

* ผู้อำนวยการสำนักงานวิชาการวิทยาลัยสงฆ์เลย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

** อาจารย์มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดเลยพบวิธีการดำเนินการของโรงเรียน ๒ วิธีการ คือ การนำกรอบสาระท้องถิ่นสอดแทรกตามรายวิชา และการเปิดสอนเป็นรายวิชาเพิ่มเติม

คำสำคัญ : การจัดการเรียนการสอน, หลักสูตรท้องถิ่น

Abstract

This research were aimed to 1) study the basic data of local curriculum in high schools, 2) analyze the local curriculum in dimensions of arts and culture, folk wisdom, and 3) propose the learning and teaching model of local curriculum in high schools, Loei province. The study was carried on by using the process of applied research and the sample group used in this study was derived from simple random sampling method. And due to having a small number of population and samples determined by the researcher, it was also needed to hold a total of 93 school administrators and teachers as the samples (3 from each school, 14 districts and 31 schools). The tools used in the study were interview, semi-structured interview forms and diary note.

The findings revealed that:

The results of study on basic data of learning and teaching in high schools, Loei province that carried the framework in essence into implementation were as follows;

1. The schools have carried the local curriculum framework connected with the core curriculum of basic education and the requirements of locality to development of curriculum, school, learning and teaching management in the classrooms of 31 schools (100 percent)

2. Carrying on the local curriculum framework into teaching and learning management included two methods; 1) Carrying on locality in essence integrated with the course by subject, and 2) Opening additional course by subject. The results of study derived from the secondary schools in Loei province initiated into two aspects as follows; 1. Dimension of art and culture (i.e. religion and cultural attractions) and 2. Folk wisdom classifying by outstanding wisdom of each locality. Regarding the analytical results of teaching and learning model of local curriculum in schools under the Office of Basic Education Commission, Loei Province, it found that there were two

methods managed by the schools, i.e. carrying on local in essence intervened with the course by subject, and opening additional course by subject.

Keywords: Teaching Management, Local Curriculum

๑. บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ มาตรา ๗ ระบุว่า กระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมือง การปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้รักสามัคคี และส่งเสริมสิทธิหน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปวัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง มาตรา ๒๗ ให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อความเป็นไทยเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชน และสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ^๑

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ จัดทำขึ้นสำหรับท้องถิ่นและสถานศึกษาได้นำไปใช้เป็นกรอบและทิศทางในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา และจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนไทยทุกคนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีคุณภาพด้านความรู้ และทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง และแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดที่กำหนดไว้จะช่วยทำให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในทุกระดับเห็นผลคาดหวังที่ต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนที่ชัดเจนตลอดแนว ซึ่งจะสามารถช่วยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับท้องถิ่นและสถานศึกษาร่วมกันพัฒนาหลักสูตรได้อย่างมั่นใจ ทำให้การจัดทำหลักสูตรในระดับสถานศึกษามีคุณภาพและมีความเป็นเอกภาพยิ่งขึ้น การจัดหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานจะประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่คาดหวังได้ ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งระดับชาติ ชุมชน ครอบครัว และบุคคลต้องร่วมรับผิดชอบ โดยร่วมกันทำงานอย่างเป็นระบบ และต่อเนื่อง ในการวางแผน ดำเนินการ

^๑ กระทรวงศึกษาธิการ, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ, (กรุงเทพมหานคร : พริกหวานกราฟฟิค, ๒๕๔๒), หน้า ๘-๙.

ส่งเสริมสนับสนุน ตรวจสอบ ตลอดจนปรับปรุงแก้ไข เพื่อพัฒนาเยาวชนของชาติไปสู่คุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้^๒

จุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการในการพัฒนาเยาวชนสู่ศตวรรษที่ ๒๑ ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๕๑ การบริหารจัดการหลักสูตรในยุคปัจจุบัน ซึ่งมีการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นและสถานศึกษาให้มีส่วนร่วมคิด ร่วมตัดสินใจในการพัฒนาหลักสูตรของตนเองครอบคลุมหลายมิติเกี่ยวข้องกับบุคคลหลายฝ่ายในท้องถิ่นและต้องอาศัยองค์ประกอบปัจจัยเกื้อหนุนต่างๆ มากมายเพื่อการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพสูงสุดการพัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น และสามารถตรวจสอบคุณภาพของผู้เรียนในระดับท้องถิ่น เพื่อกำหนดกรอบทิศทางในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถอันเป็นพื้นฐานจำเป็นในท้องถิ่นและโลกปัจจุบัน กระบวนการจัดทำหรือพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา เพื่อใช้ในการจัดการเรียนรู้ให้บรรลุเป้าหมายตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดที่หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานนั้น สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษาได้กำหนดให้หน่วยงานระดับท้องถิ่น ซึ่งในที่นี้หมายถึงเขตพื้นที่การศึกษา ได้จัดทำกรอบหลักสูตรท้องถิ่นนั้นๆ ขึ้น เพื่อเป็นกรอบทิศทางให้สถานศึกษาได้นำไปประกอบการพิจารณาจัดทำหรือเพิ่มเติมในส่วนที่จะสามารถตอบสนองต่อความต้องการของท้องถิ่น ภายใต้บริบทของสถานศึกษา

ด้วยเหตุนี้กรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นจึงถือเป็นตัวจักรสำคัญในการตอบสนองนโยบาย พระราชบัญญัติทางการศึกษา กฎหมายและรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา

จังหวัดเลยเป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่เหนือสุดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภูมิประเทศโอบล้อมด้วยขุนเขา สภาพภูมิประเทศงดงาม และสภาพภูมิอากาศมีความหนาวเย็นที่สุดของประเทศ จนได้สมญานามว่า “เมืองแห่งทะเลภูเขา สุดหนาวในสยาม” เลยเป็นจังหวัดที่มีศักยภาพการท่องเที่ยวสูง มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (Natural Attraction) ที่ดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวมาเยือน เช่น ภูกระดึง ภูเรือ ภูหลวง เป็นต้น อีกทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Cultural Attraction) เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทางศิลปะและขนบธรรมเนียมประเพณีที่บรรพบุรุษสร้างสม และถ่ายทอดกันมาที่เป็นงานประเพณี เช่น ประเพณีผีตามโขนดำนซำย ผีชนบ้านนาข้าว อำเภอยางคายน บัญบังไฟเอราวัณ แห่ต้นดอกไม้อำเภอนาแห้ว เป็นต้น วิถีความเป็นอยู่ของผู้คน เช่นหมู่บ้านวัฒนธรรมไทยดำ นอกจากนี้จังหวัดเลยยังสามารถรักษาสภาพภูมิประเพณีดั้งเดิมไว้ได้เป็นอย่างดี ด้วยความสวยงามของภูมิประเทศ ประกอบกับความมีน้ำใจไมตรีของชาวเลย และ

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔-๕.

ชนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมที่ชาวเลยรักษาสืบทอดไว้ได้ จึงทำให้จังหวัดเลยเป็นหนึ่งในสิบของจังหวัดห้ามพลาดในการท่องเที่ยวของประเทศไทย

จากสภาพดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดเลยเพื่อที่จะได้นำข้อมูลที่ได้จากการวิจัย ไปใช้ประโยชน์ในการส่งเสริมสนับสนุนแสวงหาความร่วมมือ กำหนดแผนและยุทธศาสตร์ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นในจังหวัดเลยให้มีประสิทธิภาพต่อไป

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานหลักสูตรท้องถิ่นในจังหวัดเลยระดับมัธยมศึกษา
๒. เพื่อวิเคราะห์หลักสูตรท้องถิ่นในมิติศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาชาวบ้าน
๓. เพื่อเสนอรูปแบบการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดเลย

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการศึกษาวิเคราะห์การจัดการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่นของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดเลยในครั้งนี้เป็นการวิจัยการวิจัยประยุกต์ (Applied research) เชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ในการเก็บข้อมูลในระหว่างวันที่ ๓๐ เมษายน ถึงวันที่ ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๙ การสัมภาษณ์เป็นการเจาะลึกประเด็นต่างๆ ด้วยการสัมภาษณ์เป็นรายคน และการสัมภาษณ์เป็นรายกลุ่ม การสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ (Formal interview) การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal interview) ผู้วิจัยใช้ควบคู่กับการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participation observation) ผู้วิจัยสรุปการดำเนินการวิจัยได้ดังนี้

การศึกษาระยะที่ ๑ ศึกษาสภาพปัจจุบัน บทบาท และกิจกรรมการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่น มีการดำเนินการดังนี้ ๑) ศึกษาวิเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับนโยบาย และมาตรการการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่นในมิติศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาชาวบ้าน และสรุปรายงานต่างๆ ๒) ศึกษาการดำเนินการเรียนการสอนของครูผู้สอนโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดเลย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๑๙ ๓) คณะผู้วิจัยเก็บข้อมูล โดยขออนุญาตผู้มีอำนาจที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนหลักสูตรท้องถิ่นในมิติศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาชาวบ้าน และสัมภาษณ์เจาะลึกอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการกับผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอน และ ๔) นำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดของแต่ละโรงเรียนมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยดำเนินการตามกระบวนการวิเคราะห์ ทั้งนี้ยึดหลักเกณฑ์ความสอดคล้องของข้อมูลเป็นสำคัญ จากนั้นนำ

ข้อมูลที่ได้จากทุกโรงเรียนมาสังเคราะห์เนื้อหา ทำให้ได้ข้อมูลสภาพปัจจุบัน บทบาท และกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนการจัดการเรียนหลักสูตรท้องถิ่นในมิติศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาชาวบ้าน

การศึกษาระยะที่ ๒ ดำเนินการตามการจัดการเรียนหลักสูตรท้องถิ่นในมิติศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาชาวบ้าน

การศึกษาระยะที่ ๓ การเสนอรูปแบบการจัดการเรียนรู้หลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดเลย

ขอบเขตด้านพื้นที่ เนื่องจากการวิจัยในลักษณะของการส่งเสริมการวิเคราะห์หลักสูตรท้องถิ่นในมิติศิลปวัฒนธรรม ในจังหวัดเลย คณะผู้วิจัยจึงกำหนดพื้นที่การศึกษาที่ตั้งอยู่ในเขตอำเภอ ๑๔ อำเภอในจังหวัดเลย และเป็นโรงเรียนที่คณะผู้วิจัยเดินทางเข้าถึงได้สะดวก รวมพื้นที่การศึกษาทั้งหมด ๓๑ โรงเรียน

ขอบเขตด้านเนื้อหา คณะผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นเนื้อหาในการวิจัยครั้งนี้ ดังนี้ ความหมายของหลักสูตรท้องถิ่นลักษณะสำคัญของหลักสูตรท้องถิ่นแนวทางการจัดทำและการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นการนำหลักสูตรท้องถิ่นไปใช้ และการบริหารหลักสูตรท้องถิ่น

ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๑๙ จังหวัดเลยปีการศึกษา ๒๕๕๘ จำนวน ๑,๒๘๓ คน ได้กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยจากการสุ่มอย่างง่าย (Sample Random Sampling) เปิดตารางตัวเลขสุ่ม (Random number) และเนื่องจากกลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่คณะผู้วิจัยกำหนดมีจำนวนน้อยจึงถือเอากลุ่มประชากรผู้บริหารโรงเรียนที่กำหนดไว้เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ด้วย ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอน โรงเรียนละ ๓ คน จาก ๑๔ อำเภอ ๓๑ โรงเรียน รวม ๙๓ คน

๔. สรุปผลการวิจัย

๑. การศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานด้านการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดเลย ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดเลยที่นำกรอบสาระท้องถิ่นสู่การดำเนินการดังนี้

๑.๑ โรงเรียนมีการนำกรอบหลักสูตรระดับท้องถิ่นเชื่อมโยงหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานและความต้องการของท้องถิ่นสู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนทั้ง ๓๑ โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐

๑.๒ การนำกรอบหลักสูตรระดับท้องถิ่นสู่การจัดการเรียนการสอน มี ๒ วิธีการ คือ ๑) การนำสาระท้องถิ่นบูรณาการกับรายวิชา และ ๒) เปิดเป็นรายวิชาเพิ่มเติม

๒. การวิเคราะห์หลักสูตรท้องถิ่นในมิติศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาชาวบ้าน ผลการศึกษาจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสัมภาษณ์กลุ่ม ในแต่ละโรงเรียนมัธยมศึกษาของจังหวัดเลยช่วยให้ได้ข้อสรุปผลการศึกษาแบ่งเป็น ๒ ด้าน คือ ด้านที่ ๑ มิติศิลปและวัฒนธรรม จำแนกเป็น ๒ ส่วน ได้แก่ ๑) ด้านทางศาสนา และ ๒) แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และด้านที่ ๒ ภูมิปัญญาชาวบ้านที่จำแนกตามภูมิปัญญาเด่นของแต่ละท้องถิ่น

๒.๑ มิติด้านศิลปวัฒนธรรม จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้พบว่า โรงเรียนมัธยมศึกษาแต่ละโรงเรียนในแต่ละอำเภอมีการจัดการศึกษาโดยการนำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นมาบูรณาการในรายวิชาทั้ง ๘ กลุ่มสาระการเรียนรู้ตามธรรมชาติวิชา และนำแหล่งเรียนรู้ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น มาเชื่อมโยงให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของจังหวัดเลยคือการส่งเสริมการท่องเที่ยว มิติด้านศิลปและวัฒนธรรมในการวิจัยครั้งนี้จำแนกเป็น ๒ ส่วน ได้แก่ ๑) ทางศาสนาและ ๒) แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ดังนี้

๒.๑.๑ ด้านทางศาสนา กิจกรรมที่ดำเนินการมีดังนี้ ๑) ไหว้พระเก้าวัดที่อำเภอเชียงคาน วัดภูซำน้อย วัดสันติวนาราม วัดโพธิ์ชัยวัดศรีคุณเมือง วัดปากกลาง หรือวัดมณีมาราม วัดมหาธาตุ วัดป่าไผ่ วัดศรีพนมมาศ วัดท่าคก ๒) ตักบาตรข้าวเหนียวที่เชียงคาน ๓) ทำบุญพระธาตุศรีสองรักที่อำเภอด่านซ้าย ๔) นมัสการพระพุทธชินราชจำลองที่วัดเนรมิตวิปัสสนา อำเภอด่านซ้าย ๕) จิตรกรรมฝาผนังวัดโพธิ์ชัย บ้านนาพึง อำเภอนาแห้ว ๖) นมัสการพระประธานสีขาวที่วัดป่าห้วยบ้านลาด อำเภอภูเรือ ๗) นมัสการพระเกจิอาจารย์สายหลวงปู่มั่น ที่วัดถ้ำผาปู่ ตำบลนาอ้อ และ ๘) พิพิธภัณฑวัดศรีจันทร์ บ้านนาอ้อ

๒.๑.๒ แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Cultural Attraction) ๑) งานประเพณี งานฤดูหนาววังสะพุงงานประเพณีผีตาโชน (อำเภอด่านซ้าย) งานนมัสการพระธาตุศรีสองรัก (อำเภอด่านซ้าย) งานดอกฝ้ายบาน มะขามหวานเมืองเลยงานแสดงไม้ดอกเมืองหนาว (อำเภอภูเรือ) งานออกพรรษาเชียงคานงานแห่ผิวน้ำงานบุญบั้งไฟล้าน (อำเภอเอราวัณ) งานประเพณีสงกรานต์ไทยลาว (อำเภอท่าลี่) งานแห่ต้นดอกไม้บุญเดือนหกบ้านอาฮี ๒) วิถีชีวิตชนเผ่า ในจังหวัดเลยมีประชากร ๔ กลุ่มคือ ไทเลย ไทดำ ไทพวน และไทใต้ ๓) ภาษากลุ่มชาติพันธุ์ ๔ กลุ่ม และ ๔) สินค้าพื้นเมือง

๒.๒ ภูมิปัญญาชาวบ้าน จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ พบว่ามีการจัดการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาชาวบ้านแต่ละท้องถิ่น จำแนกได้ ๒ รูปแบบ คือ ๑) การนำภูมิปัญญาเข้ามาจัดกิจกรรมให้ความรู้ภายในโรงเรียน และ ๒) ให้นักเรียนออกไปสืบค้นหาภูมิปัญญาด้วยตนเอง ซึ่งผลจากการสัมภาษณ์ พบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่ดำเนินการตามแบบที่สองผลการวิเคราะห์หลักสูตรท้องถิ่นในมิติศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดเลยพบว่า โรงเรียนมัศึกษามีการนำศิลปวัฒนธรรมทางศาสนามาเชื่อมโยงสู่การจัดการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังค่านิยมที่พึงงามตามหลักพระพุทธศาสนา นำมาเป็นเครื่องมือที่ก่อให้เกิดความรัก ความสามัคคี อีกทั้งเป็นเครื่องมือการควบคุมทางสังคม (Agencies of

social control) และทุกโรงเรียนได้นำภูมิปัญญาชาวบ้านมาพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และมีการนำมาต่อยอด อาทิ เช่น ภูมิปัญญาชาวบ้านด้านการเกษตรสอนนักเรียนให้เพาะเห็ดนางฟ้า ด้านสมุนไพรเพื่อความงาม เช่น การทำสุมะขาม นักเรียนสามารถทำเป็นอาชีพได้

๓. รูปแบบการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดเลย ผลการศึกษาวิเคราะห์การจัดการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่นของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดเลย จากการสัมภาษณ์เชิงลึกในกาปฏิบัติของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในจังหวัดเลยทั้ง ๓๑ โรงเรียน พบวิธีการดำเนินการของโรงเรียน ๒ วิธีการ คือ การนำกรอบสาระท้องถิ่นสอดแทรกตามรายวิชา และการเปิดสอนเป็นรายวิชาเพิ่มเติม

๕. อภิปรายผลการวิจัย

๑. การศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานด้านการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดเลยพิจารณาจากผลการศึกษา

๑.๑ โรงเรียนมีการนำกรอบหลักสูตรระดับท้องถิ่นเชื่อมโยงหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานและความต้องการของท้องถิ่นสู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน ทั้ง ๓๑ โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการบริหารหลักสูตรตามกรอบสาระท้องถิ่น และการจัดสาระเพิ่มเติมของท้องถิ่นในหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดเลย ร่วมกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๑๙ เป็นหลักสูตรที่เกิดจากความร่วมมือระหว่าง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต ๑๙ โรงเรียนมัธยมศึกษาที่ ๓๑ โรงเรียน คณะกรรมการการศึกษาของจังหวัดเลย ชุมชนของแต่ละท้องถิ่น ครูและบุคลากรร่วมกันสร้างขึ้นตอบปัญหาและสภาพความต้องการของชุมชน ของผู้เรียนในชุมชนนั้นๆ ความสามารถและความสนใจของผู้เรียน อีกทั้งครูผู้สอนที่นำกรอบสาระท้องถิ่นมาบูรณาการในการจัดการเรียนการสอน และครูผู้สอนในรายวิชาเพิ่มเติมเรื่องของท้องถิ่น มีความรู้ ความเข้าใจในหลักสูตร เนื่องจากเป็นหลักสูตรที่ตนเป็นผู้กำหนดและจัดทำด้วยตนเอง สอดคล้องกับรัตนะ บัวสนธิ^๓ ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน เพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่านักเรียนมีทัศนคติที่ดีต่อการเข้าร่วมกับชุมชนเช่นเดียวกับผู้รู้ในท้องถิ่นที่ให้ความสนใจและสนับสนุนการใช้หลักสูตร สอดคล้องกับ ยุทธนา อุทโย^๔ ได้พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นกลุ่ม การงานและพื้นฐานอาชีพ เรื่องการสารพัดวิชาชีพขั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ผลการวิจัยปรากฏ

^๓ รัตนะ บัวสนธิ, “การศึกษาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนเพื่อการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น : กรณีศึกษาชุมชนแห่งหนึ่งในเขตภาคกลางตอนล่าง”, รายงานการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร), ๒๕๓๕.

^๔ ยุทธนา อุทโย, “การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นกลุ่มการงานพื้นฐานอาชีพ เรื่อง การสารพัดวิชาชีพขั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖, รายงานการวิจัย, (มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม), ๒๕๔๑.

ว่าได้หลักสูตรท้องถิ่นที่มีความเหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นแนวการจัดการเรียนการสอนเหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียนโดยหลักสูตรครอบคลุมทั้งด้านความรู้เจตคติและทักษะกระบวนการสอดคล้องกับคำติ จันทะเกษ^๕ ได้ทำการศึกษาเรื่องการบริหารจัดการหลักสูตรท้องถิ่นโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานประถมศึกษาจังหวัดหนองคาย ผลการวิจัยพบว่า การบริหารหลักสูตรท้องถิ่นโดยภาพรวมและรายด้านทั้ง ๑๐ ด้าน มีการปฏิบัติในระดับปานกลาง ทั้งนี้เนื่องจากว่า โรงเรียนมีความมุ่งมั่นในการดำเนินการให้ประสบความสำเร็จในการดำเนินการบริหารหลักสูตรท้องถิ่น จะต้องอาศัยปัจจัยเชิงบวกหลายประการ ได้แก่ เจตคติ ประสบการณ์ การตัดสินใจ

๑.๒ การนำกรอบหลักสูตรระดับท้องถิ่นสู่การจัดการเรียนการสอน มี ๒ วิธีการ คือ ๑) การนำสาระท้องถิ่นบูรณาการกับรายวิชา และ ๒) เปิดเป็นรายวิชาเพิ่มเติม กระบวนการปฏิบัติของโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดเลย มีความหลากหลายทั้งนี้อาจเป็นเพราะการกระจายอำนาจของกระทรวงศึกษาธิการ สอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กล่าวถึง การบริหารจัดการหลักสูตรระดับท้องถิ่น ในระบบการศึกษาที่มีการกระจายอำนาจให้ถึงท้องถิ่นและสถานศึกษามีบทบาทในการพัฒนาหลักสูตรนั้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในท้องถิ่นเป็นหน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน และความต้องการของท้องถิ่นสู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและการจัดการเรียนการสอนในระดับชั้นเรียน อีกทั้งยังเห็นหน่วยงานที่มีภารกิจหลักในการขับเคลื่อนการจัดการศึกษาในโรงเรียนให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพ เพื่อพัฒนาผู้เรียนบรรลุเป้าหมายตามมาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน จากการนำกรอบสาระท้องถิ่นสู่กระบวนการจัดการเรียนการสอน ครูผู้สอนต้องปลูกฝังให้ผู้เรียนเป็นสมาชิกที่ดีของชุมชน มีความรักและภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน และที่สำคัญผู้เรียนควรเรียนรู้สภาพปัญหา และความต้องการในท้องถิ่นอย่างแท้จริง เพื่อร่วมกันพัฒนาท้องถิ่นให้สัมพันธ์กับยุทธศาสตร์การพัฒนาของจังหวัด

๒. การวิเคราะห์หลักสูตรท้องถิ่นในมิติศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาชาวบ้าน บทเรียนและคุณค่าจากการดำเนินงานวิจัยครั้งนี้มีหลายประการ ประเด็นที่ต้องกล่าวถึงได้แก่ ผลของการบูรณาการหลักสูตรกับสาระท้องถิ่นในมิติศิลปวัฒนธรรมจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้พบว่า โรงเรียนมัธยมแต่ละโรงเรียนในแต่ละอำเภอมักมีการจัดการศึกษาโดยการนำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นมาบูรณาการในรายวิชาทั้ง ๘ กลุ่มสาระการเรียนรู้ตามธรรมชาติวิชา และนำแหล่งเรียนรู้ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น มาเชื่อมโยงให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์

^๕ คำติ จันทะเกษ, “การดำเนินการบริหารหลักสูตรท้องถิ่นในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษา จังหวัดหนองคาย”, รายงานการวิจัย, (มหาสารคาม : สถาบันราชภัฏมหาสารคาม), ๒๕๕๖.

ของจังหวัดเลย คือการส่งเสริมการท่องเที่ยว มิติด้านศิลปะและวัฒนธรรมในการวิจัยครั้งนี้ จำแนกเป็น ๒ ส่วนได้แก่ ๑) ทางศาสนา และ ๒) แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า จังหวัดเลยเป็นเมืองเก่าที่มีความเจริญทางด้านศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาชาวบ้านสืบทอดมารุ่นต่อรุ่น มีจิตสำนึกในคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดการความรู้และภูมิปัญญา ซึ่งผลในส่วนนี้ชี้ชัดถึงคุณค่าของหลักสูตรในมิติศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น อย่างเป็นรูปธรรม เนื่องจากมีจุดเน้นที่จะสร้างกระบวนการคิด จิตสำนึกในคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น สอดคล้องกับสามารถ จันทรสุรีย์^๖ ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับความสำคัญของภูมิปัญญาชาวบ้าน ว่าการทำความเข้าใจเรื่องภูมิปัญญาชาวบ้าน โดยการเยี่ยงเยียนศึกษาดูงาน พบสนทนากับปราชญ์ชาวบ้าน มีผลงานดีเด่น นอกจากนี้ควรไปร่วมกิจกรรมของชุมชนที่ปราชญ์ชาวบ้านได้จัดขึ้นซึ่งถือว่าเป็นการศึกษาอย่างมีส่วนร่วม ซึ่ง สอดคล้องกับวิชัย ต้นศิริ^๗ ได้อธิบายว่ามนุษย์จัดระบบการเรียนรู้ของสมาชิกในสังคม โดยวิธีการต่างๆ กัน ด้วยสติปัญญาอันล้ำเลิศของมนุษย์ สังคมในยุคต่างๆ ได้สร้างขนบธรรมเนียม ประเพณี แนวประเพณี ปฏิบัติ วิถีชีวิต และทักษะการหาเลี้ยงชีพ ตลอดจนความเชื่อถือทางศาสนาสั่งสอนเยาวชน เพื่อสืบทอดวัฒนธรรมของแต่ละสังคม กระบวนการเรียนรู้ของคนในสังคมสมัยก่อน แทรกซึมอยู่กับวิถีชีวิตประจำวัน และสอดแทรกอย่างจงใจในพิธีการต่างๆ เช่น พิธีการโกนจุก พิธีการสมรส พิธีการบรรพชา พิธีการส่งกรานต์ พิธีกรรมทางศาสนาและพิธีงานศพ จะเห็นว่าพิธีการเหล่านี้มีบทเรียนหรือสาส์นทางวัฒนธรรม

๓. รูปแบบการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนมัธยมศึกษา จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์รูปแบบการจัดการเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดเลย พบว่า รูปแบบการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่น มี ๒ รูปแบบ คือ การนำกรอบสาระท้องถิ่นบูรณาการในรายวิชาที่สอน และการจัดทำเป็นรายวิชาเพิ่มเติม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีการกระจายอำนาจให้สถานศึกษาจัดการศึกษาได้ตามบริบทของแต่ละโรงเรียน ที่ต้องการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ท้องถิ่นของตนเอง สอดคล้องกับนิคมชมพูหลง^๘ ได้ไว้สอดคล้องกันว่าการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นคือการที่ครูผู้สอนนำสาระท้องถิ่นปรับปรุงขยายหรือเพิ่มรายละเอียดเนื้อหาสาระสื่อการเรียนการสอนแผนการจัดการเรียนรู้สู่การเรียนการสอนกำหนดกิจกรรมให้เหมาะสมกับสภาพและ

^๖ สามารถ จันทรสุรีย์, ภูมิปัญญาชาวบ้านคืออะไร, เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการ เนื่องในการจัดงานมหกรรมวัฒนธรรมพื้นบ้านไทย ๓๓, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, ๒๕๓๓), หน้า ๑๕๗-๑๕๙.

^๗ วิชัย ต้นศิริ, โฉมหน้าการศึกษาไทยในอนาคต : แนวคิดและบทวิเคราะห์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๕.

^๘ นิคม ชมพูหลง, ชุดฝึกการอบรมด้วยตนเองการสร้างและการพัฒนาหลักสูตรโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น, (มหาสารคาม : อภิชาติการพิมพ์, ๒๕๔๔), หน้า ๑๓.

ความต้องการเฉพาะท้องถิ่นโดยสัมพันธ์กับหลักสูตรแกนกลางสอดคล้องกับกองพัฒนา การศึกษานอกโรงเรียน^๙ กล่าวว่า หลักสูตรที่สร้างขึ้นจากสภาพปัญหาและความต้องการของ ผู้เรียนหลักสูตรท้องถิ่นจะสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นนั้นๆ เป็นการเรียนรู้จากภูมิปัญญาที่มีอยู่ในท้องถิ่นผู้เรียนแสวงหาองค์ความรู้ที่ตอบสนองกับวิถี ชีวิตของตนเองปรับตนเองให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคโลกาภิวัตน์ผู้เรียนจะ เรียนรู้ตามสภาพจริงของตนเองสามารถนำความรู้ไปใช้การพัฒนาตนเองครอบครัวและชุมชน ได้สอดคล้องกับ อริยชนตรณอมศักดิ์และลัดดา ศิลาโน้อย^๙ ได้กล่าวถึงหลักสูตรท้องถิ่นว่า การที่กระทรวงศึกษาธิการได้เปิดโอกาสให้หน่วยงานต่างๆ ได้เข้ามามีส่วนร่วมพัฒนา หลักสูตรตามข้อกำหนดในโครงสร้างหลักสูตรทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนรู้เรื่องราว ของท้องถิ่นสภาพเศรษฐกิจสังคมของท้องถิ่นของตนเอง

๖. ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑.๑ กระทรวงศึกษาธิการ และผู้บริหารองค์กรที่เกี่ยวข้องทุกระดับควรเร่งรัด ให้มีการกำหนดนโยบายการเรียนรู้สาระท้องถิ่นเป็นกลไกร่วมกับแผนพัฒนาจังหวัดให้เป็น กลไกเชิงระบบต่อเนื่อง

๑.๒ องค์กรในพื้นที่โดยเฉพาะองค์กรปกครองท้องถิ่น สถานศึกษาในชุมชน และองค์กรภาคีที่เกี่ยวข้องควรมีนโยบายให้บุคลากรในหน่วยงานปฏิบัติพันธกิจเชิงบูรณาการ ที่ส่งเสริมการพัฒนาท้องถิ่น

๒. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้

๒.๑ ควรนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ไปใช้โดยมีการ ปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่องที่สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษานั้นๆ

๒.๒ ควรส่งเสริมการพัฒนาเครือข่ายสถานศึกษากับองค์กรภาคีเครือข่ายเพื่อ การเรียนรู้ในท้องถิ่น ปรับปรุงและพัฒนาให้มีประสิทธิภาพสอดคล้องกับบริบทยิ่งขึ้น

๓. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

๓.๑ ควรส่งเสริมให้มีการวิจัยรูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน หลักสูตรท้องถิ่นอย่างต่อเนื่องในทุกจังหวัด

^๙ กองพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน, แนวทางจัดกิจกรรมการเรียนรู้การศึกษานอกระบบ ผู้เรียนสำคัญที่สุด, (กรุงเทพมหานคร : ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๔๓), หน้า ๓.

^๙ อริยชน ตรณอมศักดิ์ และลัดดา ศิลาโน้อย, การจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นตามแนว พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ, (ขอนแก่น : ภาควิชาการประถมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๔), หน้า ๓๐.

๓.๒ ควรมีการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ที่สามารถพัฒนาแหล่งเรียนรู้ และชุมชนในท้องถิ่นนำไปสู่การพัฒนากำลังคนที่ใช้ประโยชน์ได้จริงอย่างต่อเนื่อง

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

กระทรวงศึกษาธิการ. **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๒.

กองพัฒนาการศึกษาออกโรงเรียน. **แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การศึกษานอกระบบ ผู้เรียนสำคัญที่สุด**. กรุงเทพมหานคร : ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๔๓.

ธีรชัย เนตรนอมศักดิ์ และลัดดา ศิลาน้อย. **การจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ**. ขอนแก่น : ภาควิชาการประถมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๔.

วิชัย ต้นศิริ. **โฉมหน้าการศึกษาไทยในอนาคต : แนวคิดและบทวิเคราะห์**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

สามารถ จันทร์สุรย์. **ภูมิปัญญาชาวบ้านคืออะไร**. เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการ เนื่องในการจัดงานมหกรรมวัฒนธรรมพื้นบ้านไทย ๓๓. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, ๒๕๓๓.

(๒) วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย :

คำดี จันทะเกษ. “การดำเนินการบริหารหลักสูตรท้องถิ่นในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดหนองคาย”. **รายงานการวิจัย**. มหาสารคาม : สถาบันราชภัฏมหาสารคาม, ๒๕๔๖.

นิคม ชมพุลวง. **ชุดฝึกการอบรมด้วยตนเองการสร้างและการพัฒนาหลักสูตรโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น**. มหาสารคาม : อภิชาติการพิมพ์, ๒๕๔๔.

ยุทธนา อุทโธ. “การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นกลุ่มงานพื้นฐานอาชีพ เรื่อง การสานกระติบข้าวชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖”. **รายงานการวิจัย**. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๑.

รัตนะ บัวสนธิ์. “การศึกษาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนเพื่อการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น : กรณีศึกษาชุมชนแห่งหนึ่งในเขตภาคกลางตอนล่าง”. **รายงานการวิจัย**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๓๕.

การบริหารทั่วไปของสถานศึกษา ในสหวิทยาเขตพระธาตุขามแก่น
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕
Schools' General Administration in Phrathatkhamkaen Campus
under the Office of Secondary Educational Service Area 25

เมวดี สุรนนท์*

ดร.จิรวัฒน์ วรุมโรจน์, ดร.สุนทร ฌมารัตน์**

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการบริหารทั่วไปของสถานศึกษาในสหวิทยาเขตพระธาตุขามแก่น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ และเพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อสภาพการบริหารทั่วไปของสถานศึกษาในสหวิทยาเขตพระธาตุขามแก่น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ผู้บริหารและครูจำนวน ๑๖๙ คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า ๕ ระดับจำนวน ๖๘ ข้อ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ร้อยละค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) การหาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การทดสอบค่า t-test

ผลการวิจัยพบว่า

๑. ผลการศึกษาสภาพการบริหารทั่วไปของสถานศึกษา ในสหวิทยาเขตพระธาตุขามแก่น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางและ เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ การประสานงานและพัฒนาเครือข่ายการศึกษา รองลงมาคือ การวางแผนการบริหารงานการศึกษา และด้านที่มีการปฏิบัติต่ำสุดคือ แนวทางการจัดกิจกรรมเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการลงโทษนักเรียน

๒. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อสภาพการบริหารทั่วไปของสถานศึกษาในสหวิทยาเขตพระธาตุขามแก่น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านงานเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ด้านการดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม ด้านการส่งเสริม สนับสนุนและประสานการจัดการศึกษาของ

* นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

** อาจารย์มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

บุคคล ชุมชน องค์กรหน่วยงานและสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา ด้านงานประสานราชการ กับส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น ด้านการรายงานผลการปฏิบัติงาน ด้านแนวทางการจัด กิจกรรมเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการลงโทษนักเรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนด้านอื่นๆไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: การบริการทั่วไป, โรงเรียนมัธยม

Abstract

The purpose of this research were to study school's general administration and to compare the personel's opinion on study school's general administrations as classified by position. The research samples were 169 adminstrator and teacher in the school under the office of Secondary Educational Service Area 25. The research samples mere instrument was a 68 items five-level rating scale questionnaire. The data were analysed by mean , standard deviation and t-test

The study found that:

1. The general administration of the schools in Phrathatkhamkaen Campus under the Office of Secondary Educational Service Area 25 was general in the moderate level. Considering by the aspects, the highest performance was in the coordination and educational network development, followed by educational administration planning and the lowest was the guideline activities to adjust the students punishment behavior.

2. For the comparistion of the opinions on general administration of the schools in Phrathatkhamkaen Campus under the Office of Secondary Educational Service Area 25, generally were different with the level of significance of .05 Considering by the aspects, there were differences in educational technology; building an area Maintenance; the promotion, support and coordination of per community organization and educational institute; the coordination and with provincial and local sectors; the operation report and the guideline activities to adjust the student punishment behavior with the level of significance of .05 while there was no difference in the other aspects.

Keywords: General Administration, Secondary school

๑. บทนำ

การศึกษามีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพของประชากรในประเทศ เห็นได้จากนโยบาย เป้าหมายและวัตถุประสงค์ของแผนการศึกษาชาติแผนพัฒนาการศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม และ แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันที่มุ่งเน้นคุณภาพการศึกษาด้วยการพัฒนามนุษย์ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดต่อการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้า การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาคน ให้มีความเจริญองงามทั้งด้านความรู้ความคิด สติปัญญาคุณธรรมความดีงามมีความสามารถที่จะทำงาน และคิดวิเคราะห์ได้อย่างถูกต้องสามารถเรียนรู้แสวงหาความรู้ตลอดจนใช้ความรู้อย่างสร้างสรรค์มีสุขภาพร่างกายและจิตใจสมบูรณ์แข็งแรงประกอบอาชีพได้รู้จักชีวิตเข้าใจสังคมและสิ่งแวดล้อมที่อาศัยอยู่ สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงได้อย่างรวดเร็ว การศึกษาสามารถเกื้อหนุนการพัฒนาประเทศได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทุกด้านของประเทศ และสอดคล้องกับอุดมการณ์ในการจัดการศึกษาคือให้มีการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อให้สังคมไทยเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้การศึกษาที่สร้างคุณภาพชีวิตและอยู่ในสังคม บูรณาการอย่างสมดุลระหว่างปัญญาธรรมคุณธรรมและวัฒนธรรมเป็น การศึกษาตลอดชีวิตเพื่อคนไทยทั้งปวง^๑

การปฏิรูประบบราชการทางด้านวงการการศึกษาเป็นการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาไปสู่สิ่งที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ได้คนไทยที่มีคุณภาพและมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์เป็นทั้งคนดี เก่ง มีความสุข การพัฒนาคนไทยให้มีคุณภาพต้องอาศัยการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ ได้รับการสนับสนุนส่งเสริมด้วยระบบบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพคือ ต้องใช้ ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เต็มศักยภาพ ประหยัด คุ่มค่า ลดขั้นตอนการบริหาร มีบุคลากรมืออาชีพบริหารงบประมาณด้วยความโปร่งใสและใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เพื่อให้กระทรวงศึกษาธิการมีระบบบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพการบริหารงานสถานศึกษาจะบรรลุผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายได้ดั่งนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องบริหารงานทุกด้านให้มีประสิทธิภาพซึ่งรวมถึงการบริหารงานทั่วไปด้วย ทั้งนี้เพราะการบริหารทั่วไปเป็นงานที่ให้บริการแก่สายงานการสอน และฝ่ายบริการนักเรียน ถ้ามีความผิดพลาดในการดำเนินงานก็จะเป็นที่ประจักษ์ชัดกว่างานด้านการสอน^๒ นอกจากนี้ งานบริหารทั่วไปยังป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดระบบบริหารองค์การให้บริการงานบริหารงานอื่นๆ บรรลุผลตามมาตรฐานคุณภาพและเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยมีบทบาทหลักในการให้บริการการศึกษาทุก

^๑ สุมน อมรวิวัฒน์, องค์ ๔ ของการศึกษาไทย ในสารานุกรมวิชาชีพครูเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในโอกาสฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี, (กรุงเทพมหานคร : ม.ป.พ., ๒๕๕๐), หน้า ๔๖๑.

^๒ พนัส หันนาคินทร์, การบริหารบุคลากรในโรงเรียน, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : เนติกุลการพิมพ์, ๒๕๓๐), หน้า ๓๐.

รูปแบบ ความเป็นอิสระของสถานศึกษาในฐานะที่เป็นนิติบุคคลตามกฎหมายมหาชน ต้องจัดองค์กรเพื่อให้บริการสาธารณะ กลไกหนึ่งที่จะสนับสนุนการบริหารงานทุกงานให้ประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของงานคือ งานบริหารทั่วไปในสถานศึกษา

การบริหารทั่วไปเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดระบบการบริหารองค์กรให้บริการงานบริหารอื่นๆ บรรลุผลตามมาตรฐานคุณภาพและเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยมีบทบาทหลักในการประสาน ส่งเสริม สนับสนุน และอำนวยความสะดวกต่างๆในการให้บริการการศึกษาทุกรูปแบบ มุ่งพัฒนาสถานศึกษา ใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีอย่างเหมาะสม ส่งเสริมการบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ตลอดจนการมีส่วนร่วมของบุคคล ชุมชน และองค์กรที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การจัดการศึกษามี ประสิทธิภาพและประสิทธิผล จึงกล่าวได้ว่าการบริหารทั่วไปเป็นงานที่มี ความสำคัญไม่น้อยไปกว่างานด้านอื่นๆ อีก ๓ ด้าน ได้แก่ ด้านวิชาการ งบประมาณและการบริหารงาน บุคคล เนื่องจากการบริหารทั่วไปเป็นงานที่ให้บริการ สนับสนุนส่งเสริม ประสานงาน และอำนวยความสะดวก การปฏิบัติงานของสถานศึกษาเป็นไปด้วยความเรียบร้อย เป็นการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร และผลงานของสถานศึกษาต่อสาธารณชน ซึ่งจะก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ เจตคติที่ดีเลื่อมใสศรัทธาและให้การสนับสนุนการจัดการศึกษา

จะเห็นได้ว่าการบริหารทั่วไปเป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยประสานส่งเสริมและสนับสนุน การบริหารงานอื่นๆให้บรรลุผลตามมาตรฐานคุณภาพและเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยมีบทบาทหลักในการ ประสานส่งเสริม สนับสนุนและการอำนวยความสะดวกต่างๆในการให้บริการการศึกษาทุกรูปแบบทั้ง การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ตามบทบาทของสถานศึกษาตลอดจนการจัดและให้บริการการศึกษาของบุคคล ชุมชน องค์กร หน่วยงาน และสถาบันสังคมอื่นและเพื่อก้าวให้ทันกับยุคการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาสภาพการบริหารทั่วไปของสถานศึกษาในสหวิทยาเขตพระธาตุขามแก่น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ พร้อมทั้งให้ความสำคัญในการที่จะพัฒนาให้การบริหารทั่วไปสามารถที่จะสนับสนุนส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการวางแผน กำหนดแนวทาง ปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาการบริหารทั่วไปในสถานศึกษาต่อไป

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารทั่วไปของสถานศึกษาในสหวิทยาเขตพระธาตุขามแก่น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕

๒. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อสภาพการบริหารทั่วไปของสถานศึกษาในสหวิทยาเขตพระธาตุขามแก่น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยมีขั้นตอนในการดำเนินการ ๔ ขั้นตอน

๑. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างคือผู้บริหารและครูของสถานศึกษา ในสหวิทยาเขต พระธาตุขามแก่น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ รวมจำนวนทั้งสิ้น ๒๙๙ คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางของเครจซี่และมอร์แกน และสุ่มแบบแบ่งชั้น ได้กลุ่มตัวอย่างรวมจำนวนทั้งสิ้น ๑๖๙ คน

๒. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยสร้างแบบสอบถามเพื่อการวิจัยลักษณะของเครื่องมือ เป็นแบบชนิดตรวจสอบรายการ (Check List) และแบบสอบถามมาตราประมาณค่า (Rating Scale) ๕ ระดับประกอบด้วย ตอนที่ ๑ แบบสอบถามข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม และตอนที่ ๒ แบบสอบถามการบริหารงานบริหารทั่วไปสถานศึกษาในสหวิทยาเขตพระธาตุขามแก่น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ มีลักษณะเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ๕ ระดับจำนวน ๖๘ ข้อ

๓. การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองและตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของแบบสอบถามทุกชุดภายหลังจากเก็บรวบรวมข้อมูลและนำแบบสอบถามไปวิเคราะห์ข้อมูล

๔. การวิเคราะห์ข้อมูลวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) วิเคราะห์ข้อมูลสภาพการบริหารงานวิชาการเป็นค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารงานวิชาการเป็นค่าที่ t-test, F-test

๔. สรุปผลการวิจัย

๑. ผลการศึกษาสภาพการบริหารทั่วไปของสถานศึกษา ในสหวิทยาเขตพระธาตุขามแก่น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางและ เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านที่มีการปฏิบัติสูงสุดคือ การประสานงานและพัฒนาเครือข่ายการศึกษา รองลงมาคือ การวางแผนการบริหารงานการศึกษา และด้านที่มีการปฏิบัติต่ำสุดคือ แนวทางการจัดกิจกรรมเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการลงโทษนักเรียนตามลำดับเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน มีผลการวิจัยดังนี้

๑.๑ ด้านการพัฒนากระบวนการเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ เมื่อพิจารณารายข้อพบว่าข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุดคือ การจัดทำระบบฐานข้อมูลของสถานศึกษาเพื่อใช้ในการบริหารจัดการภายในสถานศึกษาให้สอดคล้องกับระบบฐานข้อมูลของเขตพื้นที่การศึกษา รองลงมาคือ การจัดระบบเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ เชื่อมโยงกับสถานศึกษาอื่น เขตพื้นที่การศึกษาและส่วนกลาง และข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุดคือ การนำเสนอและเผยแพร่ข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการบริหาร การบริการและการประชาสัมพันธ์

๑.๒ ด้านการประสานงานและพัฒนาเครือข่ายการศึกษา เมื่อพิจารณารายข้อพบว่าข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ การกำหนดแผนโครงการหรือกิจกรรมเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระหว่างเครือข่ายการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับสถานศึกษา รองลงมาคือ การเผยแพร่ข้อมูลเครือข่ายการศึกษาและให้ความร่วมมือ สนับสนุนทางวิชาการ ให้กับเครือข่ายการศึกษาสถาบันและองค์กรอื่นๆ อย่างต่อเนื่อง และข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุดคือ การประสานงานกับเครือข่ายการศึกษา เพื่อแสวงหาความร่วมมือความช่วยเหลือ เพื่อส่งเสริมช่วยเหลือสนับสนุนงานการศึกษาของสถานศึกษา

๑.๓ ด้านการวางแผนการบริหารงานการศึกษา เมื่อพิจารณารายข้อพบว่าข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับเป้าหมายและทิศทางของเขตพื้นที่การศึกษาและสนองความต้องการของชุมชนและสังคม รองลงมาคือ การดำเนินการโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุดคือ การจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษา โดยการมีส่วนร่วมของบุคคล ชุมชน องค์กร สถาบัน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดและพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษา

๑.๔ ด้านงานวิจัยเพื่อพัฒนานโยบายและแผน เมื่อพิจารณารายข้อพบว่าข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุดคือ การศึกษา วิเคราะห์ วิจัย การจัดและพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษา ตามกรอบทิศทางของเขตพื้นที่การศึกษาและความต้องการของสถานศึกษา รองลงมาคือ การเผยแพร่ผลการศึกษาวิจัยของสถานศึกษาให้บุคลากรในสถานศึกษาและสาธารณชนทราบ และข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุดคือ มีการแจ้งผลการศึกษาวิจัยของสถานศึกษาให้เขตพื้นที่การศึกษารับทราบ

๑.๕ ด้านการจัดระบบการบริหารและพัฒนาองค์กร เมื่อพิจารณารายข้อพบว่าข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุดคือ การประเมินผลงานและรายงานผลการปรับปรุงผลงานและพัฒนา ระบบการบริหารงานของ สถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง รองลงมาคือ การศึกษา วิเคราะห์ จัดทำแผนกลยุทธ์พัฒนาสถานศึกษาและแผนปฏิบัติการพัฒนาสถานศึกษาและข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุดคือ การจัดระบบการบริหารและกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จของการบริหารจัดการ เพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นองค์กรที่ทันสมัยและมีประสิทธิภาพ

๑.๖ ด้านการพัฒนามาตรฐานการปฏิบัติงานเมื่อพิจารณารายข้อพบว่าข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุดคือ การเผยแพร่มาตรฐานการปฏิบัติงานของสถานศึกษาให้ผู้รับผิดชอบและผู้ที่เกี่ยวข้องทราบ รองลงมาคือ การติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานตามมาตรฐานการปฏิบัติงานของสถานศึกษา และข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุดคือ การปรับปรุงและพัฒนาทั้งมาตรฐานการปฏิบัติงานและระบบการประเมิน มาตรฐานการปฏิบัติงานของสถานศึกษา

๑.๗ ด้านงานเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา เมื่อพิจารณารายข้อพบว่าข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุดคือ การวางแผนและดำเนินการนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษามาใช้

ในการบริหารและพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษา รองลงมาคือ การระดมจัดหาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ในงานด้านต่างๆของสถานศึกษา และข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุดคือ การส่งเสริมให้มีการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยี เพื่อการศึกษาและการติดตาม ประเมินผลการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

๑.๘ ด้านการดำเนินงานธุรการเมื่อพิจารณารายข้อพบว่าข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุดคือ การจัดบุคลากรรับผิดชอบงานธุรการโดยเฉพาะและพัฒนาให้มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานธุรการ รองลงมาคือ การจัดหาเทคโนโลยีที่ทันสมัย สามารถรองรับการปฏิบัติงานด้านธุรการได้ตามระบบงานที่กำหนดไว้ และข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุดคือ การดำเนินงานธุรการตามระบบที่กำหนดไว้โดยยึดหลักความถูกต้อง และติดตามประเมินผลปรับปรุง งานธุรการให้มีประสิทธิภาพ

๑.๙ ด้านการดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม เมื่อพิจารณารายข้อพบว่าข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุดคือ การกำหนดแนวทางและวางแผนการบริหารจัดการอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม รองลงมาคือ การบำรุง ดูแล และพัฒนาอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาให้อยู่ในสภาพพร้อมใช้ มั่นคง ปลอดภัย และสวยงามและข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุดคือ การติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการใช้อาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา

๑.๑๐ ด้านการจัดทำสำมะโนผู้เรียน เมื่อพิจารณารายข้อพบว่าข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุดคือ การเสนอข้อมูลสารสนเทศการทำสำมะโนผู้เรียนให้กับเขตพื้นที่การศึกษา รับทราบ รองลงมาคือ การประสานกับชุมชนและท้องถิ่นในการสำรวจและจัดทำสำมะโนผู้เรียนที่จะเข้ารับบริการทาง การศึกษาของสถานศึกษา และข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุดคือ มีการจัดระบบข้อมูลสารสนเทศจากการทำสำมะโนผู้เรียนให้กับสถานศึกษา

๑.๑๑ ด้านการรับนักเรียน เมื่อพิจารณารายข้อพบว่าข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุดคือ การกำหนด แผนการรับนักเรียนของสถานศึกษาโดยประสานงานกับเขตพื้นที่การศึกษา รองลงมาคือ การดำเนินการรับนักเรียนตามแผนที่กำหนดโดยความเห็นชอบของ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุดคือ การกำหนดเขตพื้นที่บริการการศึกษาของสถานศึกษาโดยประสานงานกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

๑.๑๒ ด้านการเสนอความเห็นเกี่ยวกับเรื่องการจัดตั้ง ยุบ รวม หรือเลิกสถานศึกษาเมื่อพิจารณารายข้อพบว่าข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุดคือ การเสนอข้อมูลและความต้องการในการจัดตั้ง สถานศึกษาไปยังเขตพื้นที่การศึกษาโดยความเห็นชอบของ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน รองลงมาคือ การเสนอข้อมูลและความต้องการในการ ยุบ รวม สถานศึกษาไปยังเขตพื้นที่การศึกษาโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุดคือ การเสนอข้อมูลและความต้องการใน

การเลิก หรือเปลี่ยนสภาพสถานศึกษาไปยังเขตพื้นที่การศึกษา โดยความเห็นชอบของ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

๑.๑๓ ด้านการประสานการจัดการศึกษาในระบบ นอกระบบ และตาม อริยาไค เมื่อพิจารณารายข้อพบว่าข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุดคือ การกำหนดแนวทางการจัด และพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและ การศึกษาตามอริยาไค ตามความต้องการของนักเรียนและท้องถิ่นที่สอดคล้องกับแนวทาง ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน รองลงมาคือ การดำเนินการจัดการศึกษา ในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง หรือทั้ง ๓ รูปแบบตามความเหมาะสมและศักยภาพของสถานศึกษา รวมทั้งเชื่อมโยงประสานความร่วมมือและส่งเสริมสนับสนุนของบุคคล ชุมชน องค์กร หน่วยงาน และสถาบันต่างๆ ที่จัดการศึกษา และข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุดคือ การสำรวจความ ต้องการในการเข้ารับบริการการศึกษาทุรูปแบบ ทั้งในระบบนอกระบบและตามอริยาไค

๑.๑๔ ด้านการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา เมื่อพิจารณารายข้อพบว่าข้อที่มีการ ปฏิบัติสูงสุดคือ การดำเนินการระดมทรัพยากรต่างๆ โดยความเห็นชอบของ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน รองลงมาคือ การประสาน ความร่วมมือกับบุคคล ชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานสถานประกอบการ สถาบัน สังคมอื่น และสถานศึกษาในการใช้ทรัพยากรเพื่อการศึกษาาร่วมกัน และข้อที่มีการปฏิบัติ ต่ำสุดคือ การกำหนดแนวทางการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาของสถานศึกษาในทุกด้าน

๑.๑๕ ด้านการทัศนศึกษาเมื่อพิจารณารายข้อพบว่าข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุดคือ การวางแผนการนำนักเรียนไปทัศนศึกษานอกสถานศึกษา รองลงมาคือ การดำเนินการนำ ผู้เรียนไปทัศนศึกษานอกสถานศึกษาตามแผน หลักเกณฑ์วางแผนและวิธีการที่กำหนดและข้อ ที่มีการปฏิบัติต่ำสุดคือ การดำเนินการขออนุญาตนำนักเรียนไปทัศนศึกษาตามแผนที่วางไว้

๑.๑๖ ด้านงานกิจการนักเรียนเมื่อพิจารณารายข้อพบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยมาก ที่สุดคือ การติดตาม ประเมินผล ปรับปรุง และพัฒนางานส่งเสริมกิจการนักเรียน รองลงมา คือ การวางแผน การส่งเสริมบริหารงานกิจการนักเรียน และข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุดคือ การ ดำเนินการจัดกิจกรรมนักเรียนและส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม

๑.๑๗ ด้านการประชาสัมพันธ์งานการศึกษา เมื่อพิจารณารายข้อพบว่าข้อที่มี การปฏิบัติสูงสุดคือ การดำเนินการประชาสัมพันธ์งานการศึกษาตามแนวทางที่กำหนด รองลงมาคือ การติดตาม ประเมินผล ปรับปรุง และพัฒนางานประชาสัมพันธ์การศึกษาของ สถานศึกษาและข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุดคือ การวางแผนการประชาสัมพันธ์งานการศึกษาของ สถานศึกษา

๑.๑๘ ด้านการส่งเสริม สนับสนุน และประสานการจัดการศึกษาของบุคคล ชุมชน องค์กร หน่วยงาน และสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา เมื่อพิจารณารายข้อพบว่าข้อที่ มีการปฏิบัติสูงสุดคือ การประสานความร่วมมือในการจัดการศึกษาร่วมกับบุคคล ชุมชน

องค์กร หน่วยงาน และสถาบัน สังคมอื่นที่จัดการศึกษา รองลงมาคือ การร่วมกันประชุมวางแผนในการจัดการศึกษากับหน่วยงาน และสถาบันอื่นๆ ที่จัดการศึกษา และข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุดคือ การให้คำปรึกษา แนะนำ ส่งเสริม สนับสนุน หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

๑.๑๙ ด้านงานประสานราชการกับส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น เมื่อพิจารณารายข้อพบว่าข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุดคือ การประชุมวางแผนกับหน่วยงานราชการส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่นในการกำหนดนโยบายการจัดการศึกษาร่วมกัน รองลงมาคือ การประสานความร่วมมือกับหน่วยงานราชการส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น ในการจัดการศึกษาและพัฒนา การศึกษาของสถานศึกษาการร่วมกันประชุมวางแผนในการจัดการศึกษากับหน่วยงาน และสถาบันอื่นๆ ที่จัดการศึกษา และข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุดคือ มีการติดตาม ประเมินผล ปรับปรุงและพัฒนาการจัดการศึกษาร่วมกับส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น

๑.๒๐ ด้านการรายงานผลการปฏิบัติงาน เมื่อพิจารณารายข้อพบว่าข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ การจัดทำเกณฑ์มาตรฐาน ตัวบ่งชี้ และเกณฑ์การติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลการพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษาตามระบบที่กำหนดไว้ รองลงมาคือ การจัดระบบการติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผล การพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษาและข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุดคือ การรายงานผลการ พัฒนาการศึกษาของสถานศึกษา การปรับปรุง พัฒนาระบบการติดตาม ตรวจสอบ ให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และสาธารณชนทราบ

๑.๒๑ ด้านการจัดระบบการควบคุมภายในหน่วยงาน เมื่อพิจารณารายข้อพบว่าข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุดคือ การวิเคราะห์กำหนดมาตรการในการป้องกันความเสี่ยงในการดำเนินงานของสถานศึกษา รองลงมาคือ การวางแผนการจัดระบบการควบคุมภายในสถานศึกษาและดำเนินการควบคุมตาม หลักเกณฑ์และวิธีการที่สำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน กำหนด และข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุดคือ การติดตามและประเมินผลการควบคุมภายในและรายงานให้เขตพื้นที่การศึกษาทราบ

๑.๒๒ ด้านแนวทางการจัดกิจกรรมเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการลงโทษนักเรียนเมื่อพิจารณารายข้อพบว่าข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุดคือ การส่งเสริมพัฒนาให้ผู้เรียนมี วินัย คุณธรรม จริยธรรม ได้แก่ การจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาด้านความรับผิดชอบต่อสังคม การจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ การยกย่องให้กำลังใจแก่นักเรียนที่ประพฤติดี รองลงมาคือ การป้องกันและแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของผู้เรียน ได้แก่ ปัญหาเสพติด ปัญหาโรคเอดส์ในสถานศึกษา และข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุดคือ การกำหนดระเบียบ แนวปฏิบัติเกี่ยวกับผู้เรียนให้เป็นไปตามบริบท สภาพแวดล้อมของสถานศึกษา เน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียน ครู ผู้ปกครอง และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

๒. ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อสภาพการบริหารทั่วไปของสถานศึกษา ในสหวิทยาเขตพระธาตุขามแก่น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านงานเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ด้านการดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม ด้านการส่งเสริม สนับสนุนและประสานการจัดการศึกษาของบุคคล ชุมชน องค์กรหน่วยงานและสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา ด้านงานประสานราชการกับส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น ด้านการรายงานผลการปฏิบัติงาน ด้านแนวทางการจัดกิจกรรมเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการลงโทษนักเรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนด้านอื่นๆ ไม่แตกต่างกัน

๕. อภิปรายผลการวิจัย

๑. จากผลการวิจัยที่พบว่า สภาพการบริหารทั่วไปของสถานศึกษาในสหวิทยาเขตพระธาตุขามแก่นสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ มีระดับการปฏิบัติโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งไม่สอดคล้องกับ ผลการวิจัยของจิตติมา ธมชยากร^๓ ศึกษาเรื่อง การบริหารทั่วไปของโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองตะกั่วป่าจังหวัดพังงา พบว่า การบริหารทั่วไปของ โรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองตะกั่วป่า จังหวัดพังงาโดยภาพรวม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้ อาจเนื่องมาจากการขาดบุคลากรในการปฏิบัติงาน บุคลากรที่มีอยู่ยังขาด ประสบการณ์ในการทำงาน วัสดุอุปกรณ์ไม่เพียงพอ เก่าและชำรุดผู้อำนวยการสถานศึกษาส่วนใหญ่อำนาจเบ็ดเสร็จอยู่ที่ตัวผู้อำนวยการ ดังนั้นผู้อำนวยการจึงมองไม่ค่อยเห็นปัญหาในการทำงานของครู ในฝ่ายการบริหารทั่วไปซึ่งทำงานอยู่ในระดับปฏิบัติโดยตรงจะเห็นรายละเอียดค่อนข้างมากกว่า โดยเฉพาะการอำนวยความสะดวกแก่ผู้ร่วมงาน การประสานงานการวางแผนการทำงาน

๒. ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อสภาพการบริหารทั่วไปของสถานศึกษา ในสหวิทยาเขตพระธาตุขามแก่น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่โดยภาพรวมแตกต่างกันแต่ไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของอภิชาติ ไตรธิเลน^๔ ที่ศึกษาสภาพการทำงานเป็นทีมในโรงเรียนที่ส่งผลต่อการบริหารงานทั่วไปในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร เขต ๑ พบว่าผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนมีความคิดเห็นต่อสภาพการทำงานเป็นทีมและประสิทธิผลการบริหารงานทั่วไป

^๓ จิตติมา ธมชยากร, “การบริหารงานทั่วไปของโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองตะกั่วป่าจังหวัดพังงา”, *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต), ๒๕๕๓.

^๔ อภิชาติ ไตรธิเลน, “สภาพการทำงานเป็นทีมในโรงเรียนที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานทั่วไปในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร เขต ๑”, *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร), ๒๕๕๐.

ไม่แตกต่างกันที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษา ในสหวิทยาเขต พระธาตุขามแก่น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ อาจให้ความสำคัญในงานด้านอื่นๆ เช่น ด้านบริหารวิชาการมากกว่าด้านการบริหารทั่วไปผู้บริหาร จัดสรรบุคลากรในการทำงานด้านอื่นมากกว่าด้านการบริหารทั่วไป ทำให้บุคลากรการทำงาน ในด้านนี้มีน้อยไม่เพียงพอการขาดแคลนบุคลากรรับผิดชอบงานโดยตรง การกำหนดบุคลากร เข้ารับผิดชอบงานไม่เพียงพอตามขอบข่ายงานที่กำหนดเพราะ การบริหารทั่วไป ประกอบด้วยงานในด้านต่างๆ ๒๒ ด้าน ซึ่งต้องรับผิดชอบครอบคลุมในหลายด้าน เพราะการบริหารทั่วไปเป็นการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดระบบบริหารองค์กร ให้บริการ บริหารงานอื่นๆ บรรลุผลตามมาตรฐาน คุณภาพและเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยมีบทบาท หลักในการประสาน ส่งเสริมสนับสนุนและอำนวยความสะดวกต่างๆ ในการให้บริการ การศึกษา มุ่งพัฒนาสถานศึกษาให้ใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีอย่างเหมาะสม ส่งเสริมให้การ บริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษาตามหลักการบริหารงานที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ของ งานเป็นหลักโดยเน้นความโปร่งใส ความรับผิดชอบต่อที่ตรวจสอบได้ ตลอดจน การมีส่วนร่วม ของบุคคล ชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพและ ประสิทธิภาพ

๖. ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

ผลการวิจัยการบริหารทั่วไปของสถานศึกษา ในสหวิทยาเขตพระธาตุขามแก่น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ พบว่า ด้านที่มีการปฏิบัติดีที่สุดคือ แนวทางการจัดกิจกรรมเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการลงโทษนักเรียนผู้บริหารควรมี แนวทางในการปฏิบัติ ดังต่อไปนี้

๑.๑ ผู้บริหารควรกำหนดระเบียบ แนวปฏิบัติเกี่ยวกับผู้เรียนให้เป็นไปตาม บริบท สภาพแวดล้อมของสถานศึกษา เน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียน ครู ผู้ปกครอง และ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

๑.๒ ผู้บริหารควรมีการป้องกันและแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของผู้เรียน ได้แก่ ปัญหา ยาเสพติด ปัญหาโรคเอดส์ในสถานศึกษา

๑.๓ ผู้บริหารควรมีการส่งเสริมพัฒนาให้ผู้เรียนมีวินัย คุณธรรม จริยธรรม ได้แก่ การจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาด้านความรับผิดชอบต่อสังคม การจัดกิจกรรมส่งเสริม พัฒนาการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ การยกย่องให้กำลังใจแก่นักเรียนที่ประพฤติดี

๒. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

๒.๑ ควรมีศึกษาความต้องการและการพัฒนาเกี่ยวกับการบริหารทั่วไปแต่ละงานในสถานศึกษา

๒.๒ ควรมีศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่องานบริหารทั่วไปในสถานศึกษา บทบาทการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการดำเนินงานในงานบริหารทั่วไปในสถานศึกษา

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

พนัส หันนาคินทร์. การบริหารบุคลากรในโรงเรียน. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : เนติกุลการพิมพ์, ๒๕๓๐.

สุนน อมรวิวัฒน์. องค์ ๔ ของการศึกษาไทย ในสารานุกรมวิชาชีพครูเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในโอกาสฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.พ., ๒๕๕๐.

(๒) วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย :

จิตติมา รมชยากร. “การบริหารงานทั่วไปของโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองตะกั่วป่าจังหวัดพังงา”. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๕๓.

อภิชาติ ไตรธิเลน. “สภาพการทำงานเป็นทีมในโรงเรียนที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการบริหารงานทั่วไปในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร เขต ๑”. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, ๒๕๕๐.

กระบวนการบริหารจัดการโครงการอบรมวิปัสสนากัมมัฏฐาน
ของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดในประเทศไทย
Management Process in Vipassana Meditation Training Programs of
Provincial Dhamma Practice Centers In Thailand

พระครูภาวนาวิริยานุโยค*

บทคัดย่อ

กระบวนการบริหารจัดการโครงการอบรมวิปัสสนากัมมัฏฐานของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดในประเทศไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการบริหารจัดการโครงการอบรมวิปัสสนากัมมัฏฐานของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดในประเทศไทย เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed methods research) โดยเริ่มจากศึกษาสภาพการบริหารจัดการโครงการอบรมวิปัสสนากัมมัฏฐานในปัจจุบันด้วยแบบสอบถาม แล้วดำเนินการพัฒนากระบวนการบริหารจัดการโครงการอบรมวิปัสสนากัมมัฏฐานด้วยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จนสามารถสร้างกระบวนการบริหารจัดการโครงการอบรมวิปัสสนากัมมัฏฐานที่ดีกว่าเดิมได้ รวมทั้งพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้ดีกว่าเดิมได้

ผลการศึกษาพบว่า

๑. สภาพการบริหารจัดการโครงการอบรมวิปัสสนากัมมัฏฐานของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดในประเทศไทย พบว่า หลักสูตรที่ใช้อบรมเพื่อการปฏิบัติตามขั้นตอนของการเจริญกัมมัฏฐานต่างๆ มีความเหมาะสมในระดับมาก การบริหารจัดการโครงการอบรมวิปัสสนากัมมัฏฐานมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากเช่นกัน และด้านที่มีความเหมาะสมมากที่สุดมี ๓ ด้าน ได้แก่ ด้านลักษณะรูปแบบ ด้านงบประมาณ ด้านการประชาสัมพันธ์

๒. การพัฒนาการบริหารจัดการโครงการอบรมวิปัสสนากัมมัฏฐาน ได้ทำการพัฒนาในทุกด้าน โดยเน้นการจัดอาคารสถานที่ ด้านบุคลากร และด้านภาพลักษณ์ของสำนักปฏิบัติธรรม ประจำจังหวัด

๓. กระบวนการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานที่ต้องดำเนินการพัฒนาในแต่ละด้านมีดังนี้ พัฒนาระบบการบริหารจัดการ ๖ ด้าน (6Managements) ด้วยวิธีการสร้างความสามัคคี ทำงานเป็นทีม (T=Team) ช่วยเหลือ การบริการอย่างมีส่วนร่วม (C=Connect) และเน้นการฝึกทำงานด้วยจิตบริการของทุกฝ่าย (S=Service) ตามแบบจำลอง 6M, TCS

คำสำคัญ: กระบวนการ, บริหารจัดการ, สำนักวิปัสสนากัมมัฏฐาน

* อาจารย์พิเศษวิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Abstract

This research entitles “Management Process in Vipassana Meditation Training Program of Provincial Dhamma Practice Centers in Thailand. It is aimed to develop the management process in Vipassana meditation training program of provincial practice centers and conducted by mixed methods research. The initial study is started with the observing the overall problems of management in vipassana meditaion centers by using the questionnaires and then in-depth interview with the head of meditation centers and meditation masters. As a result of this study, this research has proposed the best practice model of management process in Vipassana meditation training program of provincial practice centers and developed the provincial meditation centers as follows;

1.The overall of management process in Vipassana meditation training program of provincial practice centers found that the vipassana curriculum according to meditation procedures step by step with suitable condition and it reach the good ranks as well as the training program of provincial practice centers. Then the management process in Vipassana meditation training program of provincial practice centers reach the excellent ranks in three aspects such as overview of meditation centers, budget, and information.

2. The management process in Vipassana meditation has developed in all dimensions especially in building facilities, personals, and the image of meditation centers.

3. The management process in Vipassana meditation training program has developed in 6 managements with team, connection, and service by using the model of 6M, TCS.

Keywords: Process, Management, Vipassana Meditation Centers

๑. บทนำ

การปฏิบัติธรรม เป็นการนำหลักพุทธธรรมมาปรับใช้เป็นแสงสว่างในการดำเนินชีวิตประจำวัน ซึ่งคนในยุคสมัยปัจจุบันประสบปัญหาต่างๆ มากมาย มีความต้องการฝึกอบรมปฏิบัติธรรมมากขึ้น ทั้งนี้ พระพุทธศาสนาซึ่งถือได้ว่าเป็นศาสนาที่มีความสำคัญใน

การนำหลักการดำรงชีวิต อย่างมีสติ มาใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อให้คนทั่วไปเท่าทันต่อปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเอง สังคม และโลก ปัจจุบัน อันเนื่องมาจากพระพุทธองค์ได้ตรัสไว้ว่า “สติมีประโยชน์ในทุกที่” ดังนั้น การปฏิบัติธรรม ทั้งการปฏิบัติแบบสมถและวิปัสสนากัมมัฏฐาน ตามมหาสติปัฏฐานสูตรจึงเป็นต้นแบบของการนำทาง ให้ชีวิตของผู้คนในยุคสมัยนี้

ปัจจุบัน การขยายตัวของสำนักปฏิบัติธรรมเพิ่มขึ้นอย่างมากจากตัวเลขสถิติของ กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จาก พ.ศ. ๒๕๔๓ มีจำนวนสำนักปฏิบัติธรรมที่ได้รับ การจัดตั้งเป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดจำนวน ๘ สำนัก เพิ่มขึ้นเป็น ๑,๓๕๘ สำนักในปี พ.ศ. ๒๕๕๔ นั้นหมายความว่า ความต้องการของผู้คนในการปฏิบัติ เพื่อหาทางออกทางปัญญามีเพิ่มสูงขึ้น ถ้าคิดเป็นร้อยละทางสถิติของจำนวนสำนักที่เพิ่มขึ้น จะได้เป็น ๑๖.๙๗๕ เปอร์เซ็นต์หรือความต้องการ เพิ่มขึ้นในช่วง ๑๐ ปีที่ผ่านมามากถึง ๑๖๙.๗๕ เท่า นอกจากนี้ ยังแสดงให้เห็นถึงความต้องการ สถานที่ในการจัดอบรมวิปัสสนากัมมัฏฐานที่เหมาะสมหรือที่เรียกว่า “สปปายะ” และพระวิปัสสนาจารย์ที่มีความรู้ความสามารถ พร้อมทั้งเป็นพระปฏิบัติดีปฏิบัติชอบเพื่อเป็นต้นแบบในการสอนธรรมนำปฏิบัติ^๑

ปัจจุบัน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส ได้จัดการศึกษาในระดับพุทธศาสตรมหาบัณฑิต ในสาขาวิปัสสนาภาวนา เพื่อเป็นการเพิ่มพูนความสามารถ ของพระวิปัสสนาจารย์ให้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญและแตกฉาน ทั้งในระบบความรู้ปริยัติและปฏิบัติ ตามหลักสติปัฏฐาน ๔ โดยดำเนินการเรียนการสอนเรื่องสมถภาวนา วิปัสสนาภาวนา สติปัฏฐาน ภาวนา สัมมนาวิปัสสนาภาวนา หลักการเป็นวิทยากรภาคปฏิบัติ วิปัสสนาภาวนา การประเมินผลการ ปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา วิปัสสนาภาวนาในคัมภีร์พระพุทธศาสนา กัมมัฏฐานในพระอภิธรรมเทคนิค การสอนวิปัสสนาภาวนาของวิปัสสนาจารย์ วิปัสสนาภาวนาในโลกร่วมสมัยและพุทธยุทธศาสตร์ใน การบริหารจัดการศูนย์วิปัสสนาภาวนา^๒

อย่างไรก็ตาม การศึกษาดังกล่าวข้างต้น เป็นหลักสูตรที่สามารถผลิตจำนวนพระวิปัสสนาจารย์ได้จำนวนมากพอสมควร แต่ก็ไม่เพียงพอสำหรับความต้องการของสำนักปฏิบัติธรรมที่เพิ่มขึ้น จำนวนมาก รวมทั้ง มีการจัดให้มีโครงการจัดอบรมพระวิปัสสนาจารย์ ซึ่งเป็นหลักสูตรสำคัญที่ ส่งเสริมต่อเอกภาพในการปฏิบัติตามหลักสติปัฏฐาน ๔ แม้กระนั้นก็ตาม การปฏิบัติของแต่ละสำนัก ปฏิบัติธรรมก็มีความแตกต่างกันออกไป เช่น สภาพแวดล้อม

^๑ กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, คู่มือจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรม, (กรุงเทพมหานคร : กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๕), หน้า ๓๖-๓๗.

^๒ บัณฑิตวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิปัสสนาภาวนา (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๕๕), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๑๐-๑๕.

ที่มีความแตกต่างกัน ความเหมาะสมของ ผู้เข้ามาปฏิบัติ ช่วงเวลาที่เหมาะสม หรือศิลาจารวัตรของพระวิปัสสนาจารย์ หรือผู้นำปฏิบัติในแต่ละสำนัก เป็นต้น

นอกจากนี้แล้วมหาเถรสมาคมได้กำหนดให้มีการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดดีเด่น เพื่อเป็นแรงกระตุ้นการพัฒนารูปแบบและพระวิปัสสนาจารย์ เพื่อเกื้อหนุนต่อการเผยแผ่พระสัทธรรม ก็มีพื้นฐาน โดยกำหนดขั้นตอน การจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด โดยมีขั้นตอนและรายละเอียดที่น่าสนใจ^๓

ทั้งนี้ นอกจากสภาพแวดล้อมที่มีความแตกต่างกันออกไปแล้ว หลักสูตรการอบรมวิปัสสนากัมมัฏฐานของแต่ละสำนักก็มีความแตกต่างกันออกไป ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติที่ออกมา มีความแตกต่างกัน และจากเหตุผลดังกล่าว จึงเป็นสาเหตุสำคัญให้ผู้วิจัยสนใจศึกษากระบวนการ บริหารจัดการโครงการการอบรมวิปัสสนากัมมัฏฐานของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดในประเทศไทย เพื่อให้ผลสัมฤทธิ์ของแต่ละสำนักมีผลออกมาใกล้เคียงกัน โดยทำการศึกษาโดยทำการสำรวจ สัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับกระบวนการบริหารจัดการโครงการอบรม โดยพบว่า สภาพแวดล้อม พระวิปัสสนาจารย์ และโยคีผู้ปฏิบัติธรรมที่เข้าร่วมโครงการการอบรมวิปัสสนากัมมัฏฐานให้ความร่วมมือ เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนากระบวนการบริหารจัดการที่เหมาะสม เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารของสำนักปฏิบัติธรรม แต่อย่างไรก็ตาม เนื่องจากจำนวนสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดมีจำนวนเพิ่มขึ้นมากจากข้อมูลข้างต้น ผู้วิจัย จึงได้กำหนดขอบเขตการวิจัยได้ที่สำนักปฏิบัติธรรม ประจำจังหวัดในประเทศไทย เพื่อให้เป็นต้นแบบของกระบวนการบริหารจัดการโครงการอบรม วิปัสสนากัมมัฏฐานของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้มีความสอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบัน และให้เกิดผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติที่ใกล้เคียงกัน รวมถึงการเสนอแก้ไขข้อบกพร่อง เพื่อเสนอ ต้นแบบของกระบวนการบริหารจัดการโครงการอบรมวิปัสสนากัมมัฏฐานของสำนักปฏิบัติธรรม ประจำจังหวัดในประเทศไทยที่เหมาะสมสำหรับความแตกต่างหลากหลายของผู้คนในสังคมที่มีความต้องการมาปฏิบัติธรรม

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารจัดการโครงการอบรมวิปัสสนากัมมัฏฐานของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดในประเทศไทย

๒. เพื่อพัฒนากระบวนการบริหารจัดการโครงการอบรมวิปัสสนากัมมัฏฐานของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดในประเทศไทย

๓. เพื่อนำเสนอกระบวนการบริหารจัดการโครงการการอบรมวิปัสสนากัมมัฏฐานของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดในประเทศไทย

^๓ ระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด พ.ศ. ๒๕๔๓

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการบริหารจัดการโครงการอบรมวิปัสสนากัมมัฏฐานของสำนักปฏิบัติธรรม ประจำจังหวัดในประเทศไทย ในส่วนของวิธีการดำเนินการวิจัยนั้น ผู้วิจัยได้นำเสนอรูปแบบของการวิจัย ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ วิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล ดังต่อไปนี้ การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบ ผสม (Mixed Method) คือ การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้แบบสอบถามการวิจัย (Questionnaires) และแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) โดยศึกษารายละเอียดตามขั้นตอนดังนี้

๑. ขอบเขตด้านเนื้อหา

๑.๑ หลักสูตรการอบรมวิปัสสนากัมมัฏฐานตามหลักมหาสติปัฏฐานสูตร ประกอบด้วย ๑) กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน (การพิจารณาเห็นกาย) ๒) เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน (การพิจารณาเห็นเวทนา) ๓) จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน (การพิจารณาเห็นจิต) และ ๔) อัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน (การพิจารณาเห็นสภาวะธรรม)

๑.๒. สภาพกระบวนการบริหารจัดการโครงการอบรมวิปัสสนากัมมัฏฐานของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดในประเทศไทย ประกอบด้วย ๑) ลักษณะ/รูปแบบของโครงการวิปัสสนากัมมัฏฐาน ๒) ด้านงบประมาณ ๓) ด้านการจัดอาคารสถานที่ ๔) ด้านการประชาสัมพันธ์ ๕) ด้านบุคลากร และ ๖) ด้านภาพลักษณ์ของสำนักปฏิบัติธรรม

๑.๓. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการบริหารจัดการโครงการอบรมวิปัสสนากัมมัฏฐานของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดในประเทศไทย ประกอบด้วย ๑) การสร้างเครือข่าย และส่งเสริมการมีส่วนร่วม ๒) การสร้างมาตรฐานและแนวปฏิบัติ โดยยึดหลักคำสอนในพระไตรปิฎก และอรรถกถา ๓) การส่งเสริมและพัฒนาบุคลากร ทั้งระดับบริหารและปฏิบัติการ และ ๔) การวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้ เพื่อสนับสนุนภารกิจการศึกษาปฏิบัติและเผยแผ่ของสำนักปฏิบัติธรรม

๒. ขอบเขตด้านประชากร/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๒.๑.การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการบริหารจัดการโครงการอบรมวิปัสสนากัมมัฏฐานของสำนักปฏิบัติธรรม ประจำจังหวัดในประเทศไทย โดยมีประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้ ๑) ประชากร ได้แก่ พระวิปัสสนาจารย์ และโยคีที่เข้าร่วมโครงการอบรม วิปัสสนากัมมัฏฐานของสำนักปฏิบัติธรรม ๑๐ แห่ง จำนวน ๑๐,๐๐๐ รูป/คน และ ๒) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ พระวิปัสสนาจารย์ และโยคีที่เข้าร่วมโครงการ อบรมวิปัสสนากัมมัฏฐานของสำนักปฏิบัติธรรม ๑๐ แห่งได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๘๔ คน

๒.๒ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังนี้ ๑) การสัมภาษณ์ ใช้แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับวิธีพัฒนากระบวนการบริหารจัดการโครงการอบรมวิปัสสนากัมมัฐานของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดในประเทศไทยผู้ให้ ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์ ได้แก่ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านวิปัสสนา กัมมัฐาน หรือด้านสำนักปฏิบัติธรรมจำนวน หรือด้านพุทธธรรม จำนวน ๑๐ รูป/คน ด้วยการเลือกเจาะจง (Purposive Selection) และ ๒) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) เป็นการสนทนาเพื่อรับรอง กระบวนการบริหารจัดการโครงการการอบรมวิปัสสนากัมมัฐานของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ในประเทศไทย ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ได้แก่ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มี ความรู้ความเชี่ยวชาญด้านวิปัสสนากัมมัฐาน หรือด้านสำนักปฏิบัติธรรมจำนวน หรือด้านพุทธธรรม จำนวน ๑๐ รูป/คน ด้วยการเลือกเจาะจง (Purposive Selection)

๓. ขอบเขตด้านพื้นที่ ศึกษาข้อมูลการอบรมวิปัสสนากัมมัฐานของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ในประเทศไทยที่ผ่านการรับรองตามระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด พ.ศ. ๒๕๔๓ ตั้งแต่พ.ศ. ๒๕๔๓-ปัจจุบัน (๒๕๕๘) รวมสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดที่กำหนด เป็นพื้นที่เป้าหมายของการศึกษาวิจัยในครั้งนี้มีจำนวนทั้งสิ้น ๑๐ แห่ง^๔ ได้แก่ ๑) วัดพระธาตุศรี จอมทองวรวิหาร จังหวัดเชียงใหม่ ๒) วัดร้างเปิง (ตโปทาราม) จังหวัดเชียงใหม่ ๓) วัดนาหลวง (อภิญญาเทสิตาธรรม) จังหวัดอุดรธานี ๔) วัดพิชโสภาราม จังหวัดอุบลราชธานี ๕) วัดพระธรรมจักรจังหวัดนครนายก ๖) วัดภักทันทะอาสาฬหาราม จังหวัดชลบุรี ๗) วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์กรุงเทพมหานคร ๘) วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม จังหวัดราชบุรี ๙) วัดธารน้ำไหล (สวนโมกขพลาราม) จังหวัดสุราษฎร์ธานี และ ๑๐) วัดถ้ำสุเมโน จังหวัดพัทลุง

๔. สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “กระบวนการบริหารจัดการโครงการอบรมวิปัสสนากัมมัฐานของ สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดในประเทศไทย” พบว่า ประการแรกสภาพการบริหารจัดการ โครงการอบรมวิปัสสนากัมมัฐานของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดในประเทศไทย สามารถแสดง ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดังต่อไปนี้

๑. ด้านลักษณะ/รูปแบบของโครงการวิปัสสนากัมมัฐาน โดยเน้นไปที่โครงการมีความน่าสนใจ โครงการมีความสอดคล้องกับชีวิตความเป็นอยู่ของผู้ปฏิบัติธรรม โครงการมีความเหมาะสม กับบุคคลทุกกลุ่ม เช่น วัยรุ่นคนทำงาน และผู้สูงอายุ โครงการมีการใช้สื่อ

^๔ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, บัญชีรายชื่อสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดทั่วประเทศ”. แหล่งที่มา : http://onab.go.th/attachments/743_Samnak21-11-55.xls [๒๒ พฤษภาคม ๒๕๕๗].

และเอกสารประชาสัมพันธ์ โดยภาพรวม พบว่า มีค่าเฉลี่ย ๔.๕๕ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๐.๕๒ มีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด

๒. ด้านงบประมาณ โดยเน้นไปที่มีการกำหนดค่าใช้จ่ายในการเข้าร่วมโครงการ และกิจกรรมอย่างเหมาะสม มีภาครัฐและเอกชนเป็นเจ้าภาพค่าใช้จ่ายของโครงการ มีการตั้งผู้รับบริจาคเพื่อสาธารณูปโภค เช่น ค่าน้ำ ค่าไฟฟ้า ค่าอาหาร ค่าระหนี้หนี้สงฆ์ ส่งเสริมการปฏิบัติธรรมอย่างเหมาะสม รวมทั้งมีการให้เชาบูชาวัตถุมงคลหรือของที่ระลึกต่างๆ ตามโอกาสที่เหมาะสมในราคาที่เหมาะสม โดยภาพรวม พบว่า มีค่าเฉลี่ย ๔.๕๑ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๐.๕๐ มีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด

๓. ด้านการจัดการอาคาร สถานที่โดยเน้นไปที่มีการนำศิลปะทางพระพุทธศาสนา หรือศิลปะพื้นบ้านสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติตนโดยรอบสำนักปฏิบัติธรรม มีการปรับปรุงอาคาร สถานที่โดยเน้นความสะอาด ความสงบสำหรับการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน มีการแบ่งสัดส่วนของ อาคารสถานที่สำหรับการปฏิบัติธรรมและกิจกรรมอื่นๆ มีจุดบริการ และอำนวยความสะดวกอย่างเหมาะสม เช่น ระบบน้ำดื่มที่สะอาด มีพื้นที่ภายในสถานที่ปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานอย่างเป็นสัดส่วน มีการจัดที่พักให้โยคีผู้ปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน และมีมุมความรู้ในการปฏิบัติธรรมที่เหมาะสม มีการจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกในการฟังการแสดงธรรมบรรยายที่เหมาะสม โดยภาพรวม พบว่ามีค่าเฉลี่ย ๔.๔๔ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๐.๕๒ มีความคิดเห็นในระดับมาก

๔. ด้านการประชาสัมพันธ์ โดยเน้นไปที่มีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมของสำนักปฏิบัติ ธรรมในเทศกาลหรืองานต่างๆ รวมทั้งเน้นบริการแก่พุทธศาสนิกชน มีการประชาสัมพันธ์ระเบียบการ ปฏิบัติธรรมภายในสำนักปฏิบัติธรรม มีการประชาสัมพันธ์โครงการหรือกิจกรรมต่างๆ โดยพุทธศาสนิกชนผ่านทางวิทยุกระจายเสียงหรือเสียงตามสาย มีการประชาสัมพันธ์โครงการและกิจกรรมต่างๆ โดยพุทธศาสนิกชนที่มาปฏิบัติธรรม มีการจัดสิ่งของที่ระลึกในโอกาสต่างๆ อย่างเหมาะสม สำนักปฏิบัติธรรม มีการส่งเสริมกิจกรรมของชุมชน เช่น วันสำคัญทางพระพุทธศาสนาขนบธรรมเนียมประเพณี และการละเว้นความชั่ว ทำความดี มีการรณรงค์เกี่ยวกับการนำกิจกรรม พิเศษที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน เช่น การบริจาคทาน รวมทั้งการจัดกิจกรรมร่วมทำบุญในโอกาส สำคัญทางพระพุทธศาสนา โดยภาพรวม พบว่า มีค่าเฉลี่ย ๔.๖๐ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๐.๕๓ มีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด

๕. ด้านบุคลากร โดยเน้นที่พระวิปัสสนาจารย์มีความรู้ความสามารถในการนำหลักวิปัสสนากัมมัฏฐานมาเผยแพร่อย่างมีประสิทธิภาพ พระภิกษุ/สามเณรและบุคลากรที่เกี่ยวข้องมีการ แต่งกายที่เหมาะสมและถูกต้องตามพระธรรมวินัย มีมารยาท มีความสุภาพ อ่อนโยน และมีปฏิสัมพันธ์ กับพุทธศาสนิกชนอย่างเหมาะสม รวมทั้งมีความรู้ความสามารถ และเข้าใจถึงนโยบายการอบรม วิปัสสนากัมมัฏฐานตามหลักพระธรรมวินัย กฎมหาเถร

สมาคมและข้อบังคับของวัด โดยภาพรวม พบว่ามีค่าเฉลี่ย ๔.๓๘ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๐.๔๙ มีความคิดเห็นในระดับมาก

๖. ด้านภาพลักษณ์ของสำนักปฏิบัติธรรม โดยเน้นที่มีกิจกรรมการปฏิบัติ วิปัสสนากัมมัฏฐานที่น่าเชื่อถือ มีการสนับสนุนสร้างแหล่งประโยชน์แก่ชุมชนและสังคม เช่น การให้ทุนสนับสนุน การศึกษา การบริการอาคารสถานที่สำหรับการเรียนรู้และการส่งเสริมอาชีพ มีการสร้างของที่ระลึก หรือวัตถุมงคลเพื่อเป็นสัญลักษณ์ และมีการประชาสัมพันธ์ โบราณวัตถุและโบราณสถานที่เพื่อเป็นการ ดึงดูดใจ โดยภาพรวม พบว่า มีค่าเฉลี่ย ๔.๔๐ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๐.๔๙ มีความคิดเห็นใน ระดับมาก โดยภาพรวมของ กระบวนการบริหารจัดการโครงการอบรมวิปัสสนากัมมัฏฐานของสำนัก ปฏิบัติธรรมประจำ จังหวัดในประเทศไทย พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ๔.๔๕ ระดับมาก ทั้งนี้ กระบวนการ บริหาร จัดการโครงการอบรมวิปัสสนากัมมัฏฐานของสำนักปฏิบัติธรรมประจำประเทศไทย พบว่า ควร มีการเครือข่ายและส่งเสริมการมีส่วนร่วม มีการสร้างมาตรฐานและแนวปฏิบัติ โดยยึดหลักคำสอนใน พระไตรปิฎกและอรรถกถา มีการส่งเสริมและพัฒนาบุคลากร ทั้งระดับ บริหารและการปฏิบัติกร รวมทั้งการวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้เพื่อสนับสนุนภารกิจ การปฏิบัติและเผยแพร่ของสำนักปฏิบัติธรรม

ทั้งนี้ กระบวนการบริหารจัดการโครงการอบรมวิปัสสนากัมมัฏฐานของสำนัก ปฏิบัติ ธรรมประจำจังหวัดในประเทศไทย ด้านการสร้างเครือข่ายและการส่งเสริมการมีส่วนร่วม ควรจัดให้มี การจัดโครงการสร้างความร่วมมือระหว่างสำนักปฏิบัติธรรมกับหน่วยงานที่ เกี่ยวข้อง มีการจัดทำระบบฐานข้อมูลเพื่อเชื่อมโยงองค์ความรู้และประสบการณ์ใน ภาคปฏิบัติ มีการคัดกรองข้อมูลที่ดี สอดคล้องกันเพื่อทำการจัดกลุ่มและทำการพัฒนาตาม ลักษณะข้อมูลที่เป็นปัจจุบัน มีการสร้าง ช่องทางสื่อสาร เพื่อเข้าถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มี การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น อาคาร อาคาร สถานที่ และการปรับปรุงสภาพแวดล้อม ทั้งภายในและภายนอก มีการสร้างแรงจูงใจให้สำนักปฏิบัติ ปฏิบัติธรรมและหน่วยงานที่ เกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนา มี การรณรงค์กิจกรรม ในการปฏิบัติธรรมในวันสำคัญทางศาสนาสำหรับข้าราชการและประชาชนเป็น ประจำทุกปี มีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมการปฏิบัติธรรมโดยกำหนดวันและระยะเวลาที่ชัดเจน พร้อมทั้ง มีการจัดกิจกรรมการปฏิบัติธรรมในเอกสารสำคัญโดยพร้อมเพรียงกันเป็นวาระแห่งชาติ

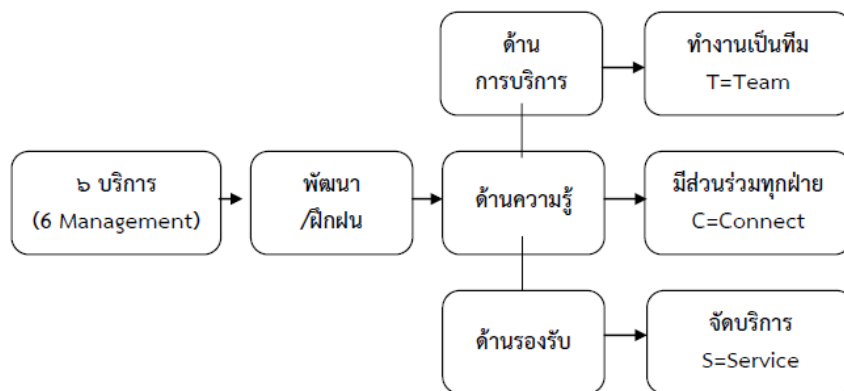
นอกจากนี้ ยังต้องมีมาตรการการพัฒนาองค์ความรู้ ทั้งการศึกษาภาคปริยัติและ การศึกษาจากประสบการณ์ที่ได้จากการปฏิบัติ มีการจัดทำวัสดุสื่อ และคู่มือปฏิบัติ สมถวิปัสสนา กัมมัฏฐานและสติปัฏฐานสำหรับนักปฏิบัติธรรม มีคู่มือและแนวทางการ ปฏิบัติที่เป็นมาตรฐานตาม หลักคำสอนในพระไตรปิฎกและอรรถกถา มีการพัฒนาความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องของบุคลากรใน สำนักปฏิบัติธรรม รวมทั้งเป็นแบบอย่างที่ดีแผ่ขยาย การอบรมวิปัสสนากัมมัฏฐานไปสู่พุทธศาสนิกชน อย่างทั่วถึง ด้านการส่งเสริมการพัฒนา

บุคคลากร ทั้งระดับบริหารและระดับปฏิบัติการ ควรมีการ ส่งเสริมศักยภาพบุคคลากรทั้งระดับบริหารและปฏิบัติการ มีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของสำนัก ปฏิบัติธรรม เช่น อาคารที่พัก สถานที่ปฏิบัติธรรม เป็นต้น มีการสร้างมาตรฐานและแรงจูงใจ สนับสนุนให้บุคคลากรได้รับการฝึกอบรมในระยะสั้น ๑๐-๑๕ วัน เพื่อสร้างพระวิปัสสนาจารย์ให้มี ความรู้ความสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการพัฒนาระบบคุณภาพและประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานโดยจัดโครงการศึกษาวิปัสสนากัมมัฏฐานทั้งการศึกษานอกระบบที่

สอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐาน มีเป้าหมายส่งเสริมให้บุคลากรระดับบริหารได้รับความก้าวหน้าทาง สมณศักดิ์ และตำแหน่งหน้าที่ความดีความชอบที่เหมาะสมตามควรแก่ฐานะและผลงาน บุคลากร ระดับปฏิบัติการ ได้แก่ พระวิปัสสนาจารย์และพระวิทยากร ได้รับผลตอบแทนเป็นนิยัตยภัตหรือ สวัสดิการที่มั่นคง มีการส่งเสริมให้มีบุคลากรในระดับปฏิบัติการ เช่น ตำแหน่งวิปัสสนาจารย์ที่มีวุฒิ การศึกษาและประสบการณ์ด้านการปฏิบัติธรรมได้รับผลตอบแทนเป็นค่านิตยภัตอย่างเหมาะสมตาม ฐานะและผลงาน เป็นต้น

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

กระบวนการบริหารจัดการโครงการอบรมวิปัสสนากัมมัฏฐานของสำนักปฏิบัติธรรม ประจำจังหวัดในประเทศไทย 6M TCS ดังแผนภาพ

ภาพที่ ๑ แสดง 6M, TCS MODEL

ที่มา : พระครูภาวนาวิริยานุโยค (บุญยงค์ ถาวโร)^๕

^๕ พระครูภาวนาวิริยานุโยค (บุญยงค์ ถาวโร), “กระบวนการบริหารจัดการโครงการอบรมวิปัสสนากัมมัฏฐานของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดในประเทศไทย”, พุทธศาสตร์คุณปฏิบัณติต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๙.

๕. อภิปรายผลการวิจัย

เพื่อศึกษาสภาพการบริหารจัดการโครงการอบรมวิปัสสนากัมมัฏฐานของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดในประเทศไทย ผลการวิจัย พบว่า สภาพกระบวนการบริหารจัดการโครงการอบรมวิปัสสนากัมมัฏฐานของสำนักปฏิบัติธรรม ประจำจังหวัดในประเทศไทย โดยรวมทั้ง ๖ ด้าน อยู่ในระดับมาก ได้แก่

๑. ด้านลักษณะ/รูปแบบของโครงการวิปัสสนากัมมัฏฐาน พบว่าผู้บริหารสำนักปฏิบัติธรรม ผู้สอนวิปัสสนา ผู้เกี่ยวข้อง และผู้ปฏิบัติธรรม มีความคิดเห็นในระดับมากเด่นชัด ๓ คือ โครงการฯ มีความเหมาะสมกับบุคคลทุกกลุ่มเช่น วัยรุ่นคนทำงาน และผู้สูงอายุโครงการฯ มีการใช้ สื่อและเอกสารประชาสัมพันธ์ โครงการฯ มีสอดคล้องกับชีวิตและความเป็นอยู่ของท่าน

๒. ด้านงบประมาณ พบว่า ผู้บริหารสำนักปฏิบัติธรรมผู้สอนวิปัสสนา ผู้เกี่ยวข้อง และ ผู้ปฏิบัติธรรม มีความคิดเห็นในระดับมากเด่นชัด ๓ คือ มีการตั้งผู้รับบริจาคเพื่อสาธารณูปโภค เช่น ค่าน้ำ ค่าไฟฟ้า ค่าอาหาร ค่าระหนี้ธรรมสงฆ์ ส่งเสริมการปฏิบัติธรรมอย่างเหมาะสม มีการกำหนด ค่าใช้จ่ายในการเข้าร่วมโครงการ/กิจกรรมอย่างเหมาะสม มีการให้เข้าบูชาวัตถุมงคลหรือของที่ระลึกต่างๆ ตามโอกาสที่สมควรในราคาที่เหมาะสม

๓. ด้านการจัดอาคารสถานที่ พบว่า ผู้บริหารสำนักปฏิบัติธรรมผู้สอนวิปัสสนา ผู้เกี่ยวข้อง และผู้ปฏิบัติธรรม มีความคิดเห็นในระดับมากเด่นชัด ๓ คือ มีการจัดที่พักให้โยคีผู้ปฏิบัติ วิปัสสนากัมมัฏฐานและมีมุมความรู้ในการปฏิบัติธรรมที่เหมาะสม มีการจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวก สะดวกในการฟังการแสดงธรรมบรรยายที่เหมาะสม มีการปรับปรุงอาคารสถานที่โดยเน้นความ สะอาด ความสงบสำหรับการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน

๔. ด้านการประชาสัมพันธ์ พบว่า ผู้บริหารสำนักปฏิบัติธรรมผู้สอนวิปัสสนา ผู้เกี่ยวข้อง และผู้ปฏิบัติธรรม มีความคิดเห็นในระดับมากเด่นชัด ๓ คือ มีการจัดทำสิ่งของที่ระลึกใน โอกาสต่างๆ อย่างเหมาะสม มีการประชาสัมพันธ์ระเบียบการปฏิบัติต่างๆภายในสำนักปฏิบัติธรรม มี การประชาสัมพันธ์กิจกรรมของสำนักปฏิบัติธรรมในเทศกาลหรืองานต่างๆ รวมทั้งการเน้นบริการแก่ พุทธศาสนิกชน

๕. ด้านบุคลากรพบว่า ผู้บริหารสำนักปฏิบัติธรรมผู้สอนวิปัสสนา ผู้เกี่ยวข้อง และ ผู้ปฏิบัติธรรม มีความคิดเห็นในระดับมากเด่นชัด ๓ คือ มีพระภิกษุ/สามเณร และบุคลากรที่เกี่ยวข้องมี มารยาทมีความสุภาพอ่อนโยน และมีปฏิสัมพันธ์กับพุทธศาสนิกชนเหมาะสม พระภิกษุ/สามเณรและ บุคลากรที่เกี่ยวข้องมีความรู้ความสามารถและเข้าใจถึงนโยบายการอบรมวิปัสสนากัมมัฏฐานตาม หลักพระธรรมวินัยและกฎหมายมหาเถรสมาคมและข้อบังคับของวัดพระภิกษุ/สามเณรและบุคลากรที่ เกี่ยวข้องมีการแต่งกายที่เหมาะสมและถูกต้องตามพระธรรมวินัย

๖. ด้านภาพลักษณ์ของสำนักปฏิบัติธรรม พบว่า ผู้บริหารสำนักปฏิบัติธรรมผู้สอน วิปัสสนา ผู้เกี่ยวข้อง และผู้ปฏิบัติธรรม มีความคิดเห็นในระดับมากเด่นชัด ๓ คือ มีการประชาสัมพันธ์โบราณวัตถุและโบราณสถานที่จะเป็นการดึงดูดใจ มีการสร้างของที่ระลึก หรือวัตถุ มงคลเพื่อเป็นสัญลักษณ์ มีกิจกรรมการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานที่น่าเชื่อถือ

๖. ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยเสนอข้อเสนอแนะจากการวิจัยครั้งนี้โดยมีรายละเอียดดังนี้

๑. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑.๑. ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับโครงการอบรมวิปัสสนา กัมมัฏฐานของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดในประเทศไทยควรให้การสนับสนุนงบประมาณในการ บริหารสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด

๑.๒. ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนประชาสัมพันธ์ให้พุทธศาสนิกชนเข้าวัดและปฏิบัติธรรมในสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด

๑.๓. ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้พระภิกษุ สามเณรเรียนในระดับที่สูงขึ้นทั้งทางโลกและทางธรรมเพื่อนำความรู้ที่ได้มาประยุกต์ใช้ในการสอนพุทธศาสนิกชนใน สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด

๒. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

๒.๑. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดควร จัดทำแผนการบริหารสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดเพื่อเป็นแนวทางในการบริหารสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด

๒.๒. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดควรร่วมกันจัดสถานที่ ดูแลและบูรณาการสถานที่ปฏิบัติธรรมให้พร้อมกับการปฏิบัติธรรมของพุทธศาสนิกชน

๒.๓. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดควรสร้างเครือข่ายการประชาสัมพันธ์ให้หลากหลายช่องทางการปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรม เพื่อให้เป็นที่ รู้จักกันทั้งในประเทศและต่างประเทศ

๒.๔. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดควรจัดบุคลากร/ เจ้าหน้าที่เพียงพอในการทำหน้าที่ดูแลด้านที่พักอาหารน้ำดื่มห้องน้ำห้องสุขาและอำนวยความสะดวก ต่างๆ แก่ผู้ปฏิบัติธรรม

๒.๕. สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดควรมีกระบวนการพัฒนาโดยสำนักปฏิบัติ ธรรมส่งเสริมให้พระวิปัสสนาจารย์สมบูรณ์ด้วยภูมิรู้ ภูมิธรรมจัดสรรบุคลากรเป็นสัดส่วนในการปฏิบัติ หน้าที่แต่ละส่วนงานและสร้างบุคลากรด้วยการฝึกอบรมบุคลากรให้มีความพร้อมในด้านความรู้และ ความประพฤติ

๒.๖. สำนักปฏิบัติธรรมควรมีกระบวนการพัฒนาโดยจัดแนวทางปฏิบัติอย่างชัดเจนเพื่อเสริมสร้างภาพลักษณ์ มีบุคลากรตัวอย่างที่เป็นเอกลักษณ์เพื่อเสริมสร้างภาพลักษณ์และมี การประชาสัมพันธ์ทั่วถึงเพื่อดึงดูดผู้ปฏิบัติธรรม

๓. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๓.๑. เนื่องจากงานวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยผสมผสานวิธีควรมีการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อคลี่คลายข้อข้องของการบริหารสำนักปฏิบัติธรรมในแต่ละด้าน

๓.๒. ควรมีการทำการวิจัยในประเด็นรูปแบบกระบวนการบริหารจัดการโครงการอบรมวิปัสสนากัมมัฏฐานของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดในประเทศไทย

๓.๓. ควรมีการทำการวิจัยในประเด็นแนวทางการพัฒนาหรือกลยุทธ์การบริหารจัดการโครงการอบรมวิปัสสนากัมมัฏฐานของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดในประเทศไทย

บรรณานุกรม

(๑) ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. **คู่มือจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรม.**

กรุงเทพมหานคร: กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๕.

บัณฑิตวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา วิปัสสนาภาวนา (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๕๕).** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

ระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด พ.ศ. ๒๕๔๓

(๒) วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย :

พระครูภาวนาวิริยานุโยค (บุญยงค์ ถาวโร). “กระบวนการบริหารจัดการโครงการอบรมวิปัสสนากัมมัฏฐานของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดในประเทศไทย”. **พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙.

(๓) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ :

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. **บัญชีรายชื่อสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดทั่วประเทศ.** แหล่งที่มา : <http://onab.go.th/attachments/743Samnak21-11-55.xls> [๒๒ พฤษภาคม ๒๕๕๗].

บทบาทของพระนิสิตที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียน
ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในอำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย
The Roles of Buddhist Monk's Toward Promoting Moral At the Lower
Secondary Schools in Nong khai District, Nong Khai Province

อนันต์ คติยะจันทร์*

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) เพื่อศึกษาบทบาทของพระนิสิตที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในอำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย ๒) เพื่อเปรียบเทียบบทบาทของพระนิสิตที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในอำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย ๓) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของพระนิสิตที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในอำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย โดยในการศึกษาครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Study) จากนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในอำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย จำนวน ๒๖๘ คน โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ลักษณะของแบบสอบถามเป็นทั้งปลายปิด และปลายเปิด ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้

ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของพระนิสิตที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในอำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๕๐ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านวิชาการพบว่า บทบาทของพระนิสิตที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในอำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย ในด้านวิชาการ อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๕๔ ด้านการจัดกิจกรรม พบว่า บทบาทของพระนิสิตที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในอำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย ในด้านการจัดกิจกรรม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๔๘ ด้านสมรรถนะความเป็นครู พบว่าบทบาทของพระนิสิตที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในอำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย ในด้านสมรรถนะความเป็นครู อยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๔๖

* อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตร สาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

คำสำคัญ: การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียน

Abstract

This research aims to 1) study the role of the students towards the promotion of ethics in schools, junior high school in the city of NongKhai. NongKhai 2) to compare the role of the students towards the promotion of ethics in schools, junior high school in the city of NongKhai. NongKhai 3) to study the problem Obstacles and suggestions about the role of the students towards the promotion of ethics in junior high school in the city of NongKhai. NongKhai in this study, The quantitative research (Quantitative Research) data field (Field Study). Students from junior high school in the city of NongKhai. NongKhai, 268 people by questionnaire. (Questionnaire) As a tool to collect data. The nature of the query as well as a closed end and open end, the researchers analyzed the data obtained.

The results showed that: The role of the students towards the promotion of ethics in junior high school in the city of NongKhai. Overall, the offense is at the highest level. With an average of 4.50 Considering it was found that the academic role of the students towards the promotion of ethics in schools, junior high school in the city of NongKhai. NongKhai in academic In most With an average of 4.54 The event showed that the role of the students towards the promotion of ethics in junior high school. junior high school in the city of NongKhai. NongKhai in the event At a high level With an average of 4.48 The performance of a teacher The role of the students towards the promotion of ethics in schools, junior high school in the city of NongKhai. NongKhai The performance of a teacher At a high level With an average of 4.46.

Keyword: Toward Promoting Moral in school

๑. บทนำ

กล่าวกันอยู่เสมอว่า การศึกษามีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ การแข่งขันทางเศรษฐกิจในยุคโลกาภิวัตน์ก็ขึ้นอยู่กับการศึกษา การพัฒนาการเมืองก็ขึ้นอยู่กับการศึกษา สังคมกำลังเสื่อมโทรม ผู้คนติดยาเสพติด เป็นโรคเอดส์มากยิ่งขึ้น ก็ต้องหันไปพึ่งการศึกษา

การพัฒนาการศึกษาจึงเป็นเงื่อนไขสำคัญของการพัฒนาประเทศและแม้แต่ประเทศที่พัฒนาแล้ว^๑ สังคมไทยพลัดจากอุดมคติเพราะเสื่อมลงของคุณธรรมและจริยธรรม สังคมไทยมีระดับมาตรฐานของคุณธรรมและจริยธรรมลดลง ทั้งที่ความจริงคุณธรรมจริยธรรมและความดีงามของคนในสังคมถือได้ว่าเป็นรากฐานการดำรงอยู่ของสังคมนั้นๆ สาเหตุสืบเนื่องมาจากค่านิยมของการเป็นสังคมที่เปิดรับอิทธิพลและค่านิยมจากภายนอกประเทศได้ง่ายผ่านสื่อต่างๆ โดยขาดการกลั่นกรองส่วนบุคคลในการนำมาใช้อย่างรอบคอบ และประกอบกับระบบการศึกษาของไทยที่อยู่ในลักษณะของการอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีเดิมมากกว่าการสอนให้รู้จักประเมินคุณค่าและประยุกต์วัฒนธรรมและค่านิยมที่รับมาจึงเป็นเหตุให้คุณธรรมและจริยธรรมของคนในสังคมตกต่ำลง^๒

ปัญหาที่เกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชนมีมากมาย เช่น ปัญหายาเสพติด ปัญหาเด็กหนีโรงเรียน การคบเพื่อนชั่ว การปรับตัว สุขภาพอนามัย การศึกษา ศีลธรรม และปัญหาการกระทำความผิดกฎหมายบ้านเมือง ยาเสพติด^๓ ปัญหาการเรียนรู้ของเด็กเป็นการเรียนรู้ตามหลักสูตรที่รัฐกำหนดไว้ เป็นการเรียนแบบจำ ไม่ได้เรียนคิดที่สำคัญไม่ค่อยได้มีการปลูกฝังการเรียนการสอนคุณธรรมจริยธรรม อันเป็นเครื่องกำกับสติปัญญาอารมณ์ของเด็ก ทั้งเนื่องมาจากสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในช่วง ๒-๓ทศวรรษที่ผ่านมา ทำให้วิถีชีวิตของคนไทยเปลี่ยนแปลงไปมาก ความสัมพันธ์ระหว่างบ้านกับวัด และโรงเรียนกับวัดห่างเหินกันไปด้วย นอกจากนี้ การที่โรงเรียนส่วนใหญ่ตั้งอยู่นอกวัด ก็ทำให้โอกาสที่วัดจะช่วยพัฒนาจิตใจเยาวชนมีน้อยลงกว่าแต่ก่อน^๔ ดังนั้น “การพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์นั้นแหละเป็นเนื้อเป็นตัวเป็นความหมายที่แท้ของการศึกษา”^๕

จากสภาพของปัญหาที่กล่าวมา เกิดจากการขาดคุณธรรม จริยธรรม ซึ่งคำว่า “คุณธรรม” คือ คุณสมบัติฝ่ายดีโดยส่วนเดียวเป็นที่ตั้งหรือเป็นประโยชน์แก่สันติภาพและสันติสุขจึงเป็นที่ต้องการของมนุษย์ คุณธรรมเป็นสิ่งที่ต้องอบรมโดยเฉพาะเพื่อให้เกิดขึ้นเหมาะสม

^๑ วิชัย ตันศิริ, **อุดมการณ์ทางการศึกษาทฤษฎีและภาคปฏิบัติ**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๒.

^๒ จุณณเจิม ยური และคณะ, **มนุษย์กับสังคม**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต), หน้า ๓๘.

^๓ สำนักงานพัฒนาคุณธรรม กระทรวงศึกษาธิการ, **คู่มือการพัฒนาคุณธรรม**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๓๒), หน้า ๓๙.

^๔ ทศนีย์ ทองสว่าง, **สังคมไทย**, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๗), หน้า ๒๓๗.

^๕ พระราชมุนี (ป.อ.ปยุตโต), **ทางสายกลางของการศึกษาไทย**, (กรุงเทพมหานคร : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๓๐), หน้า ๗๐.

กับที่เราต้องการ^๖ ส่วน”จริยธรรม” คือ หลักธรรมสำหรับการประพฤติปฏิบัติอันหมายถึง กฎเกณฑ์หรือแนวทางที่พึงปฏิบัติเพื่อบรรลุถึงคุณงามความดี หรือเพื่อให้เกิดคุณธรรม กฎเกณฑ์หรือแนวทางที่พึงปฏิบัติได้รับการประเมินค่าว่าเป็นสิ่งที่ดี สามารถนำผู้ประพฤติ ปฏิบัติตนให้บรรลุผลที่หวังไว้ได้ ขณะเดียวกันก็ไม่สร้างความทุกข์ความเดือดร้อนแก่บุคคลดี หรือสุจริตชนทั้งหลาย การปฏิบัติตามจริยธรรมย่อมให้ผลดีแก่ผู้ปฏิบัติ สังคมและสิ่งแวดล้อม ผู้ปฏิบัติตามจริยธรรมย่อมได้ชื่อว่าเป็นคนดี^๗

การที่เด็กในยุคปัจจุบันขาดคุณธรรมนั้น เกิดจากหลายปัจจัยของสังคม จากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี จากการอบรบเลี้ยงดูของครอบครัว จากปกติเป็นครอบครัวใหญ่ เกิดมาเป็นครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวปัญหาเด็กติดเพื่อน และปัญหายาเสพติดที่เข้ามาระบาด ในสถานศึกษาระดับมัธยมต้นมากขึ้น จากปัญหาดังที่กล่าวมา ทุกภาคส่วน ต่างก็มุ่งในการ แก้ปัญหาให้กับเยาวชน เกิดโครงการต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ โครงการ โรงเรียนเศรษฐกิจพอเพียง โครงการโรงเรียนสีขาว และโครงการครูพระสอนศีลธรรมใน โรงเรียน ซึ่งเป็นการส่งเสริมศีลธรรมจริยธรรมในโรงเรียนทั้งสิ้น

ต่อมากระทรวงวัฒนธรรม โดยกรมการศาสนา ได้พิจารณาถึงความจำเป็นที่จะต้อง ดำเนินการในเรื่องการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งเป็นเครื่องมือในการกำหนดความสงบสุข ของสังคมไทย จากผลงานวิจัย ข้อมูลที่เกี่ยวข้องต่างๆ ได้วิเคราะห์แล้ว พบว่า สังคมใดมีผู้ เพียงพร้อม ด้วยคุณธรรมจริยธรรม สังคมนั้นจะมีแต่ความสุข ในขณะเดียวกันหากคนใน สังคมใดมีความบกพร่องด้านจิตใจ ขาดคุณธรรมและจริยธรรม แม้สังคมนั้นจะมีความมั่งคั่ง ทางเศรษฐกิจก็หาความสงบสุขได้ยาก^๘

ปัจจุบันนโยบายการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ มุ่งให้ประชาชนมี ความรู้คู่คุณธรรม โดยยึดหลัก “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” มุ่งเน้นที่ “คนเป็นศูนย์กลางของ การพัฒนา” และ “สร้างสมดุลการพัฒนา” จากคำทั้งสามคำนี้ ถู้อได้ว่าเป็นการส่งเสริม คุณธรรมจริยธรรมและในปัจจุบันคณะสงฆ์เองก็มีส่วนในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม โดย มีโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ เพื่อให้ครอบครัวและเยาวชนได้ตระหนักถึงความสำคัญในการ รักษาศีล ซึ่งเป็นคุณธรรมจริยธรรม ระดับพื้นฐาน

^๖ พุทธศาสนิกฯ (เจื้อม อินทปญโญ), **คุณธรรมสำหรับครู**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การ ศาสนา, ๒๕๒๗), หน้า ๙๐.

^๗ จานง อติพัฒนสิทธิ์, **สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหา จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๑๙๕.

^๘ กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, **การอบรมคุณธรรมตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร : กองทุนส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเฉลิมพระเกียรติ ๘๐ พรรษา, ๒๕๕๔), หน้า ๒.

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยซึ่งเป็นอาจารย์ในคณะครุศาสตร์ สาขาวิชาสังคมศึกษามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยของคณะสงฆ์ จึงได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระนิสิตที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในอำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย” เพื่อใช้เป็นแนวทางประกอบการเรียนการสอน การส่งเสริมบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาองค์ความรู้ การปลูกฝังความเชื่อ ค่านิยม พฤติกรรมคุณธรรมและจริยธรรมให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน และให้เป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติต่อไป

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาบทบาทของพระนิสิตที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในอำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย
๒. เพื่อเปรียบเทียบบทบาทของพระนิสิตที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในอำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย
๓. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของนิสิตพระที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในอำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

ตอนที่ ๑ การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาบทบาทของพระนิสิตฝึกปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา สาขาวิชาสังคมศึกษา ชั้นปีที่ ๕ ที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในอำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย ใน ๓ ด้าน คือ ด้านวิชาการ ด้านการจัดกิจกรรม ด้านสมรรถนะความเป็นครู โดยกำหนดตัวแปรที่ศึกษา ดังนี้

ผู้วิจัยได้กำหนดตัวแปรในการศึกษาเป็น ๒ ประเภท คือ ๑) ตัวแปรต้น (Independent Variables) คือ สถานภาพส่วนบุคคลของนักเรียนผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับชั้นเรียน และ ๒) ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือ บทบาทของพระนิสิตที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในอำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย ใน ๓ ด้าน คือ ด้านวิชาการ ด้านการจัดกิจกรรม ด้านสมรรถนะความเป็นครู

ตอนที่ ๒ กำหนดกลุ่มประชากร ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในอำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย จำนวน ๒๖๘ คนและกำหนดพื้นที่ที่ใช้ศึกษา ได้แก่ โรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในอำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย จำนวนทั้งสิ้น ๓ โรงเรียน คือ ๑) โรงเรียนเทศบาล ๑ สว่างวิทยา ๒) โรงเรียนเทศบาล ๓ ยุวบูรณ์บำรุง ๓) โรงเรียนวัดพระธาตุวิทยา

ตอนที่ ๓ สร้างเครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นตามกรอบของความคิดเห็นของนักเรียน ทั้ง ๓ ด้าน คือ ด้านวิชาการ ด้านการจัดกิจกรรม ด้านสมรรถนะความเป็นครู ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale)

ตอนที่ ๔ วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ,ค่าแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ประเมินการเปรียบเทียบผลคะแนนโดยนำผลการให้คะแนนมาวิเคราะห์โดยหาค่า t-test ทางสถิติ และผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัยจากการวิเคราะห์ข้อมูลตามแบบสอบถามของระดับเสนอในรูปตารางประกอบความเรียงในบทวิเคราะห์แบบสอบถาม

๔. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง บทบาทของพระนิสิตที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในอำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย สามารถสรุปผลการวิจัย ได้ดังนี้

๑. สถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า นักเรียนผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง จำนวน ๑๙๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๔.๒๖ มีอายุ ๑๓ ปี ขึ้นไป จำนวน ๒๖๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๙๗.๓๙ และมีระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ จำนวน ๑๑๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๑.๘๐

๒. บทบาทของพระนิสิตที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในอำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๕๐

๕. อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของพระนิสิตที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในอำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย ผู้วิจัยพบประเด็นที่น่าสนใจจึงนำมาอภิปรายผล ดังต่อไปนี้

๑. บทบาทของพระนิสิตที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในอำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย ๓ ด้าน ดังนี้

๑.๑ ด้านวิชาการ จากผลการวิจัย พบว่า บทบาทของพระนิสิตที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในอำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย ในด้านวิชาการ อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๕๔ แสดงให้เห็นว่า พระนิสิตได้ให้ความสำคัญกับนโยบาย แผน หลักสูตรและมาตรฐานของโรงเรียน การใช้แบบเรียนในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมและนำมาประยุกต์ในการจัดการเรียนการสอน มี

การจัดโครงการอบรมคุณธรรมจริยธรรมการบรรยายธรรม การเทศน์แก่นักเรียน เพื่อพัฒนา นักเรียนให้เป็นพลเมืองที่ดีของสังคม สอดคล้องกับที่อมร โสภณวิเชษฐวงศ์ และกวี อิศริวรรณ ได้รวบรวมเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ที่สำคัญของพระสงฆ์ อันเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป ด้วยการปฏิบัติในการให้ความช่วยเหลือประชาชนและสังคมในด้านต่างๆ ซึ่งพอจะสรุปได้ ดังนี้ คือ ๑) ด้านการศึกษา สถานที่จัดให้การศึกษาแก่ประชาชนและเยาวชน ซึ่งพระสงฆ์เป็นผู้จัดการศึกษาและเป็นผู้สอนเอง โดยได้สอนให้ความรู้ทั้งทางคตฺโลก และคตฺธรรมควบคู่กันไป เพื่อให้ทุกคนที่เข้ามาศึกษาได้มีความรู้คู่คุณธรรม ๒) ด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิต พระสงฆ์ช่วยเหลือประชาชนในการรักษาสุขภาพทางกายและสุขภาพทางจิต ๓) ด้านความเป็นอยู่การดำเนินชีวิต พระสงฆ์ช่วยเหลือประชาชนในด้านความเป็นอยู่และในด้านอาชีพ ๔) ด้านการพัฒนาชุมชน พระสงฆ์สามารถช่วยเหลือประชาชนและราชการในด้านพัฒนาชุมชน ดังนี้ กล่าวคือพระสงฆ์เริ่มและเป็นผู้ดำเนินการพัฒนาชุมชนโดยติดต่อราชการให้เข้ามาพัฒนาและขอให้ประชาชนร่วมมือ ขอรับรองให้ประชาชนเสียสละทรัพย์เพื่อให้ชุมชนเจริญ แนะนำให้ประชาชนร่วมมือกับราชการในการพัฒนาคุณภาพชีวิต เป็นต้น ๕) ด้านสังคม สงเคราะห์อื่นๆ เช่น ใช้วัดเป็นสถานที่บรรเทาสาธารณภัย ให้การสงเคราะห์เด็กกำพร้า ให้การศึกษาแก่เด็กที่ด้อยโอกาส จัดอบรมคนงานให้เป็นคนดีมีความซื่อสัตย์ รู้จักปฏิบัติตนอย่างเหมาะสม^๙

๑.๒ ด้านการจัดกิจกรรม จากผลการวิจัยพบว่า บทบาทของพระนิสิตที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในอำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย ในด้านการจัดกิจกรรม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๔๘ แสดงให้เห็นว่า พระนิสิตให้ความสำคัญในการฝึกอบรมนักเรียนให้ปฏิบัติธรรม เช่น เข้าค่ายคุณธรรมจริยธรรม หรือ กิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา มีการส่งเสริมจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและในวันสำคัญต่างๆ ที่เนื่องด้วยคุณธรรมจริยธรรม พระนิสิตใช้การเรียนรู้แบบกระตุ้นให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมสร้างสรรค์ด้านคุณธรรมจริยธรรม เช่น นิทานธรรมะและได้สร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ภายในห้องเรียน เพื่อกระตุ้นสิ่งเร้าความสนใจของนักเรียนต่อคุณธรรมจริยธรรม และเพิ่มประสบการณ์ที่มีคุณค่าแก่ผู้เรียนได้ สอดคล้องกับที่ พระสมจิตร์ ขนติโก (ไกรกิจราษฎร์) ได้สรุปว่า แนวทางการส่งเสริมจริยธรรมแก่นักเรียน เป็นสิ่งสำคัญที่ผู้บริหาร ครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียน ต้องสร้างให้เกิดมีภายในโรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงเรียนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมของบุคลากรโรงเรียน นักเรียน และชุมชน โรงเรียน โดยเริ่มต้นจาก การให้ผู้บริหารและครู

^๙ อมร โสภณวิเชษฐวงศ์ และกวี อิศริวรรณ, **ปรัชญาพุทธศาสนา**, (บุรีรัมย์ : วิทยาลัยครูบุรีรัมย์, ๒๕๓๕).

สามารถเป็นตัวอย่างทางจริยธรรมแก่นักเรียนเสียก่อน เพื่อนำไปสู่การปลูกฝัง สร้าง และ ส่งเสริมจริยธรรมแก่นักเรียนในโรงเรียนได้^{๑๐}

๑.๓ ด้านสมรรถนะความเป็นครู จากผลการวิจัยพบว่า บทบาทของพระนิสิตที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในอำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย ในด้านสมรรถนะความเป็นครู อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๔๖ แสดงให้เห็นว่า พระนิสิตให้ความสำคัญในการมุ่งผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงาน เป็นผู้ส่งเสริมการบริการที่ดีต่อผู้เรียนในด้านต่างๆ มีการทำงานร่วมกันเป็นทีมและมีมนุษยสัมพันธ์ต่อผู้อื่นและให้คำปรึกษาต่อนักเรียน และส่งเสริมจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพครูและคุณธรรมจริยธรรมตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้นักเรียนเป็นผู้ที่มีความรู้ คู่คุณธรรมไปด้วย สอดคล้องกับที่พินิจ ลาภานนท์ ได้ทำการศึกษาในเรื่อง พระสงฆ์ในชนบทภาคอีสานกับการพัฒนาตามหลักการพึ่งตนเอง พบว่า บทบาทของพระสงฆ์ที่ดำเนินกิจกรรม สังฆพัฒนาในชุมชนต่างๆ ในภาคอีสานจำแนกได้เป็น ๔ ลักษณะ ดังนี้^{๑๑}

๑. บทบาทผู้สงเคราะห์พัฒนาคือ พระสงฆ์พัฒนา ดำเนินกิจกรรมต่างๆ โดยท่านเป็นผู้จัดหาทรัพยากรและบริหารโครงการด้วยตนเอง ชาวบ้านไม่ได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเลย

๒. บทบาทผู้นำการพัฒนา โดยพระสงฆ์เป็นผู้คิดโครงการ หรือติดต่อโครงการพัฒนามาดำเนินการ ชาวบ้านมีส่วนร่วมปรึกษาบ้าง แต่ส่วนใหญ่จะคล้อยตามความคิดเห็นของพระสังฆพัฒนา ที่ชาวบ้านมักศรัทธามากกว่า

๓. บทบาทผู้ประสานงาน โดยพระสงฆ์พยายามร่วมมือกับผู้นำชุมชนชักนำโครงการต่างๆ เข้ามาดำเนินการพัฒนาในชุมชน ชาวบ้านจะได้รับโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น

๔. บทบาทเป็นพี่เลี้ยงสนับสนุนการพัฒนาในชุมชน โดยชาวบ้านมีส่วนร่วมในการพัฒนาตนเอง ทั้งในด้านการคิดโครงการ การปฏิบัติงานพัฒนาและร่วมรับผิดชอบติดตามผลการพัฒนา พระสังฆพัฒนามีบทบาทเป็นพี่เลี้ยงที่คอยแนะนำ ปรึกษา และประสานการสนับสนุนจากบุคคลภายนอก

๒. การเปรียบเทียบระดับบทบาทของพระนิสิตที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในอำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย

^{๑๐} พระสมจิต ขนติโก (ไกรกิจราษฎร์), “บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสนมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๔.

^{๑๑} พินิจ ลาภานนท์, *บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบท*, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๙).

จากการเปรียบเทียบระดับบทบาทของพระนิสิตที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในอำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคายโดยจำแนกตามสภาพส่วนบุคคล ๓ ด้าน คือ เพศ อายุ และระดับชั้นเรียน ของนักเรียนผู้ตอบแบบสอบถาม มีประเด็นอภิปรายผล ดังนี้

๑. เพศ นักเรียนที่มีเพศแตกต่างกัน มีความเห็นต่อบทบาทของพระนิสิตที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในอำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคายโดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจากพระนิสิตเป็นนิสิตออกฝึกปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา ชั้นปีที่ ๕ ของคณะครุศาสตร์ ซึ่งในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนั้น พระนิสิตมองเด็กนักเรียนเหมือนผ้าขาว และมุ่งส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมไม่จำกัดเพศหญิงเพศชาย แต่ส่งเสริมในภาพรวม เพื่อให้เด็กเติบโตมาเป็นกำลังของชาติโดยมีคุณธรรมจริยธรรม จึงไม่ทำให้เกิดความเห็นที่แตกต่าง สอดคล้องกับผลงานวิจัยของพระปลัดเรวัต เรวตโต ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการการเรียนการสอนในโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย : กรณีศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี” จากผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย พบว่านักเรียนที่มีเพศแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดการการเรียนการสอนในโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรีโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้^{๑๒}

๒. อายุ นักเรียนที่มีอายุต่างกัน มีความเห็นต่อบทบาทของพระนิสิตที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในอำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคายโดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจากพระนิสิตให้ความสำคัญในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็กๆ เท่าเทียมกัน ไม่ได้จำกัดเรื่องอายุ และวัยของเด็ก ซึ่งในสมัยพุทธกาลเอง พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ยังส่งเสริมให้เด็กได้บวชในพระพุทธศาสนาเป็นสามเณรจนถึงปัจจุบันนี้ เป็นต้น ดังนั้น สภาพส่วนบุคคลของเด็กด้านอายุ จึงไม่ทำให้เกิดความเห็นที่แตกต่าง สอดคล้องกับผลงานวิจัยของพระมหาธานินทร์ ฐิติวิโร ที่ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา : ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนในจังหวัดศรีสะเกษ” จากผลการทดลองสมมติฐาน พบว่า ระดับอายุที่ต่างกันของนักเรียน ไม่พบว่ามี ความแตกต่าง เพราะส่วนมากแล้วมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์อยู่ในระดับมาก เป็นเพราะใน

^{๑๒} พระปลัดเรวัต เรวตโต, “การจัดการการเรียนการสอนในโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย : กรณีศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๔.

โรงเรียนพระปริยัติธรรมไม่ได้กำหนดหรือมีข้อจำกัดด้านอายุของผู้เข้ามาศึกษา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้^{๑๓}

๓. ระดับชั้นเรียน นักเรียนที่มีระดับชั้นเรียนต่างกัน มีความเห็นต่อบทบาทของพระนิสิตที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในอำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคายโดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจาก นักเรียนมีพื้นฐานทางด้านคุณธรรมจริยธรรมในระดับชั้นเรียนโดยตลอดหลักสูตรอยู่ก่อนแล้ว ดังนั้นการเข้าไปสอนและอบรมด้านคุณธรรมจริยธรรมของพระนิสิต จึงเป็นเหมือนการต่อยอดด้านความรู้คุณธรรมให้แก่ นักเรียนต่อไปอีก ดังนั้น สถานภาพส่วนบุคคลด้านระดับชั้น จึงไม่ทำให้เกิดความเห็นที่แตกต่าง สอดคล้องกับผลงานวิจัยของพระสมุห์ศิริชัย ฐานุตโตโร ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความคาดหวังของครูและผู้ปกครองต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในโรงเรียนสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต ๑” จากการทดสอบสมมติฐาน พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทที่คาดหวังในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต ๑ โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้^{๑๔}

๖. ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระนิสิตที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในอำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย” มีข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาวิจัย ดังนี้

๑. ควรศึกษาเชิงเปรียบเทียบคุณลักษณะหรือคุณสมบัติความเป็นผู้นำในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของพระนิสิต เพื่อใช้เป็นต้นแบบของด้านความเป็นครู

๒. ความศึกษาในด้านอื่นๆ เช่น ด้วยเทคนิคการสอน ด้วยการส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ด้านความร่วมมือกับทางโรงเรียน เพื่อทราบข้อมูลเชิงลึก และนำไปส่งเสริมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนได้

๓. ความศึกษากลยุทธ์ หรือยุทธศาสตร์ที่พระนิสิตนำมาใช้ใน

^{๑๓} พระมหาธานินทร์ ฐิติวิโร, “การศึกษาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา : ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนในจังหวัดศรีสะเกษ”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๕.

^{๑๔} พระสมุห์ศิริชัย ฐานุตโตโร, “ความคาดหวังของครูและผู้ปกครองต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในโรงเรียนสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต ๑”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๔.

การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียน เพื่อเป็นแบบอย่างในการนำไปส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมที่ยั่งยืนต่อไป

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. **การอบรมคุณธรรมตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร : กองทุนส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เฉลิมพระเกียรติ ๘๐ พรรษา, ๒๕๕๔.

จำนง อติวัฒน์สิทธิ์. **สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

จุนณเจิม ยურიและคณะ. **มนุษย์กับสังคม**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๕๑.

ทัศนีย์ ทองสว่าง. **สังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๗.

พินิจ ลาธนานนท์. **บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบท**. กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๙.

พระราชวรมนู (ป.อ.ปยุตโต). **ทางสายกลางของการศึกษาไทย**. กรุงเทพมหานคร : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๓๐.

พุทธทาสภิกขุ (เจ้าอม อินทปณฺโณ). **คุณธรรมสำหรับครู**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๗.

วิชัย ตันศิริ. **อุดมการณ์ทางการศึกษาทฤษฎีและภาคปฏิบัติ**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

สำนักงานพัฒนาคุณธรรม กระทรวงศึกษาธิการ. **คู่มือการพัฒนาคุณธรรม**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๓๒.

อมร โสภณวิเชษฐวงศ์ และกวี อิศริวรรณ. **ปรัชญาพุทธศาสนา**, บุรีรัมย์ : วิทยาลัยครูบุรีรัมย์, ๒๕๓๕.

(๒) วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย :

พระสมจิต ขนติโก (ไกรกิจราษฎร์). “บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระปลัดเรวัต เรวตโต. “การจัดการการเรียนการสอนในโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย : กรณีศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายใน

อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต.**

บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระมหาธำนิษฐ์ ฐิตวิโร. “การศึกษาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอน

ปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา : ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนใน

จังหวัดศรีสะเกษ”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย :

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

พระสมุห์ศิริชัย ฐานุตโร. “ความคาดหวังของครูและผู้ปกครองต่อบทบาทด้านการเผยแผ่

พระพุทธศาสนาในโรงเรียนสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต ๑”.

วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง

กรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

การนำหลักสติสัมปชัญญะมาใช้ในระดับอุดมศึกษาตามหลักพุทธธรรม Bringing the mind to higher education based on Buddhist principles

พวงเพชร พลวิเศษ*

บทคัดย่อ

สติ กับ สัมปชัญญะ เป็นคำคู่กัน ทางพระยกย่องว่า มีอุปการะมาก สติจะต้องปรารภในในทุกประการ เปรียบเสมือนหางเสือเรือ เพราะฉะนั้นในการใช้เทคโนโลยีในสมัยใหม่ เราต้องมีสติ บ้างครั้งกดผิดขึ้นมาอาจเสียหายได้ แม้กระทั่งใจ ก็ต้องมีสติ มีปัญญา เขาเรียกว่าสติในทางชั่ว ด้านเทคโนโลยีที่เราจะต้องป้อนข้อมูล เอกสารที่เราจะต้องป้อนเข้าไป มันมีข้อเท็จจริง อย่างไร มากน้อยเพียงใด เราต้องมีสติพระพุทเจ้า ได้ตรัสไว้ในเรื่องของความไม่ประมาท คือต้องมีสติ อยู่ตลอดเวลา ทำอะไรทุกอย่างต้องมีสติ จึงจะประสบความสำเร็จ

คำสำคัญ: สติสัมปชัญญะ, อุดมศึกษา, พุทธธรรม

Abstract

Stick with the smallness is well regarded by his desire to be valued very conscious that in all respects. Like the rudder Thus, the use of modern technology, we must be mindful that sometimes press it can be damaged. Even thieves need to be conscious wit called him unconscious in an evil way. The technologies we'll need to enter data. The document will be entered into. It is a fact, however much. We must be mindful of the Buddha spoke of vigilance is to be conscious all the time, doing everything must be conscious. To be successful

Keywords : apperception, higher education, morality

๑. บทนำ

สติ คือความรู้ตัวทั่วพร้อม เป็นเครื่องประเมนสถานการณ เราอยู่ในสถานการณ ไหน เราจะต้องใช้เทคโนโลยีไหน สติ จะเป็นตัวตรวจสอบ ตัวประเมน เทคโนโลยี เป็นเครื่องมือในการเพิ่มความสามารถให้กับเรา ในการทำให้สำเร็จ ทำให้เราประหยัดเวลา

* อาจารย์ประจำวิทยาลัยสงฆ์เลย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

โดยเฉพาะการประมวลผล เทคโนโลยี มันเพิ่มวิสัยทัศน์ ความสามารถของมนุษย์ เพื่อความสามารถของมนุษย์หาะไม่ได้เราใช้เครื่องบิน เราไม่มีหุทิพย์ ตาทิพย์ มันก็มีสติ คือตัวกำหนดว่า ขณะนี้เราต้องพึ่งเทคโนโลยีแล้วนะช่วยในการประหยัด สัมปชัญญะเป็นตัวตัดสินใจว่าเราจะใช้เทคโนโลยีอะไรให้เกิดประโยชน์สูงสุดไม่ใช่ข้างจับตักแตนไม่ใช่ซื้อคอมพิวเตอร์ แต่ใช้แค่พิมพ์ดีดมันก็กลายเป็นว่าไม่คุ้มค่าไม่เกิดประโยชน์

บ้านเรามักจะเป็นอย่างนี้ มันใช้สัมปชัญญะ คือรู้พร้อม สัมปชัญญะ คือการตัดสินใจเลือกเทคโนโลยีที่เหมาะสม เช่นการจะใช้เทคโนโลยีอะไรเราต้องประเมิน เหมือนกับการเลือกใช้อาหารที่เหมาะสมก็ต้องใช้สัมปชัญญะทั้งนั้นหลังจากที่สติเรารู้ตัวแล้วสัมปชัญญะเป็นตัวประเมินตัดสินใจเลือกเทคโนโลยีสัมปชัญญะ มี ๔ อย่างคือปัญญา คือปัญญาที่เอามาใช้แก้ปัญหาเฉพาะหน้า คือสัมปชัญญะ เช่นเราถูกด่าสติทำให้เรารู้ว่าเราถูกด่า แล้วเราโกรธเราจะมีปฏิกิริยาอย่างไร แต่มีปฏิกิริยาให้เราเลือก เช่นด่ากลับ เดินหนี ฟ้อง ทำให้เราตัดสินใจเลือกการตัดสินใจเลือกกว่าจะทำอะไรเป็นระดับปัญญาไม่ใช่แค่ประเมินสถานการณ์ การใช้ปัญญาเลือกในการประเมินสถานการณ์ การนี้เขาเรียกว่าปัญญาเฉพาะสถานการณ์ เขาเรียกว่าสัมปชัญญะมีเกณฑ์อยู่๔อย่างเพื่อเลือกใช้สัมปชัญญะคือเราจะเลือกเทคโนโลยีสูงสุดได้หรือไม่สติสัมปชัญญะสิ่งที่เราจะเลือกใช้เทคโนโลยีนั้นมันมีประโยชน์พอเหมาะพอดีกับสถานการณ์นั้นหรือไม่เลือกเอาประโยชน์สูงสุดเช่นถ้าคนที่ด่าเราเป็นหัวหน้าเราเราก็เสียไปดีกว่าเอาประโยชน์เป็นที่ตั้งสัปปายสัมปชัญญะเลือกเทคโนโลยีที่มีความสามารถที่จะใช้ได้ ให้เหมาะสมกับตัวเรา

โศจรสัมปชัญญะ คือการใช้เทคโนโลยีจนเป็นนิสัย คือสามารถใช้ได้ทุกที่ เอาไปด้วย ใช้ทำงานได้ทุกที่ทุกเวลา อสัสมโหสัมปชัญญะ คือใช้อย่างรู้เท่าทันตามข้อกำหนดของมัน เช่นการตรวจที่ผิดพลาด อย่าไปไว้วางใจมาก คนเป็นตัวสำคัญ เช่นการใช้เทคโนโลยีในการป้องกันของสหรัฐอเมริกา ที่เชื่อว่าเทคโนโลยี จานดาวเทียม ใช้ได้ไม่ต้องใช้สายลับ เลย์โตน เหตุการณ์ ๑๑ กันยายน ๒๐๑๑ ถ้ามีคนไปสอดแนม จะรู้ล่วงหน้าว่าจะมีการวางแผนถล่มตึกเวิลด์เทรด อันนี้เป็นบทเรียนว่าคนสำคัญกว่าเทคโนโลยีในแง่ของศีลธรรม อยากอาศัยตำรวจบังคับใช้กฎหมาย ตั้งแต่เด็ก เพื่อให้คนอยู่ในศีลในธรรม อยากให้ตำรวจเป็นบรรทัดฐานมีความคาดหวังว่าสักวันหนึ่ง เมื่อสังคม เริ่มไปสู่การล้มละลาย คนจะพูดถึงการปฏิรูป การปฏิรูปกระบวนการยุติธรรม ถ้าทำได้ มันจะมันมีผลไปถึงระบบคุณูปการของศีลธรรม เพราะตำรวจเป็นตัวผดุงศีลธรรมของสังคม

๒. เนื้อหา

การศึกษา หมายถึง การถ่ายทอดความรู้ทักษะและทัศนคติของคนรุ่นก่อนให้กับอนุชนรุ่นหลังของสังคมเพราะอนุชนรุ่นหลังคงไม่อาจเติบโตไปสู่ความเป็นผู้ใหญ่ถ้าไม่ได้ดูดซับความเชื่อเกี่ยวกับโลกทัศน์และทักษะในการดำรงชีวิตและแก้ปัญหาของผู้ใหญ่ก่อนที่

การศึกษาจะกลายมาเป็นกระบวนการสำคัญที่ต้องกระทำด้วยความตั้งใจและเป็นทางการ และเป็นระบบ

๓. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการศึกษา

ทฤษฎีคือข้อสมมติต่างๆ (Assumptions) หรือข้อสรุปเป็นกฎเกณฑ์ (Generalization) Herbert Feigl ได้ให้ความหมายของทฤษฎีไว้ว่า “ทฤษฎีเป็นข้อสมมติต่างๆ ซึ่งมาจากกระบวนการทางตรรกวิทยาและคณิตศาสตร์” Kneller ได้ให้ความหมายของทฤษฎีไว้เป็น ๒ ความหมายด้วยกันคือหมายถึงข้อสมมติฐานต่างๆ (Hypothesis) ซึ่งกลั่นกรองแล้วจากการสังเกตหรือการทดลอง หมายถึง ระบบของความคิดต่างๆ ที่นำปะติดปะต่อกัน (Coherent) D.J. O'Connor ได้ให้คำจำกัดความของทฤษฎีไว้เป็น ๔ ลักษณะด้วยกัน คือ เป็นข้อสมมติฐานต่างๆ ที่กลั่นกรองแล้วโดยหลักของตรรกวิทยาเป็นการนำเอาความคิดรวบยอดมารวมกันเป็นโครงสร้างเป็นสาระที่เกี่ยวกับปัญหาเป็นการกำหนดเงื่อนไขหรือกฎต่างๆ เพื่อควบคุมพฤติกรรมบางอย่าง

ทฤษฎีการศึกษา คือ การผสมผสานทฤษฎีการศึกษาต่างๆ (Eclecticism) การประยุกต์เอาหลักการและทฤษฎีทางการศึกษาไปใช้เป็นหลักในการจัดการศึกษานั้นกระทำกันหลายวิธี โดยทั่วไปมักจะใช้วิธีผสมผสานโดยเลือกสรรหลักการที่ดีของหลายทฤษฎีที่พอจะประมวลเข้าด้วยกันได้โดยไม่ขัดแย้งกัน มาใช้เป็นแนวการจัดการศึกษา ปรัชญาทางการศึกษา เป็นสิ่งกำหนดทิศทางของการจัดการศึกษา หรือเป้าหมายของการศึกษาที่กำหนดให้ผู้เรียนมีลักษณะเป็นอย่างไร

กล่าวได้ว่า ปรัชญาของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๔๔ มีเป้าหมายเพื่อสร้างคนไทยให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพพร้อมที่จะแข่งขันและร่วมมืออย่างสร้างสรรค์ในเวทีโลกได้ เพื่อให้การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นไปตามแนวนโยบายการจัดการศึกษาของประเทศ จึงกำหนดหลักการของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไว้ดังนี้

๑. เป็นการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มุ่งเน้นความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล

๒. เป็นการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคนจะได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน โดยสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

๓. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาและเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยถือว่า ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด สามารถพัฒนาตามธรรมชาติ และเต็มตามศักยภาพ

๔. เป็นหลักสูตรที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระ เวลา และการจัดการเรียนรู้

๕. เป็นหลักสูตรที่จัดการศึกษาได้ทุกรูปแบบ ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้ และประสบการณ์^๑

สติสัมปชัญญะ คือมาจากตัวสมาธิ และปัญญา ดังนั้นถ้าหากได้รับการฝึกฝนในเรื่องของสมณะภาวนา และวิปัสสนา ก็จะทำให้ทำงานด้วยสติสัมปชัญญะ ทั้งหมดเป็นเรื่องที่มีความเกี่ยวข้องกัน โดยการเอาระบบติดตามประเมินผลมาวิเคราะห์ เพื่อปรับปรุงแก้ไขในครั้งต่อไป จะทำให้มีประสิทธิภาพดีขึ้นแต่บ้านเราไม่ทำอย่างจริงจัง หลักธรรมอีกตัวหนึ่งหลักวิมิงสา ก็คือจะพัฒนานิสิตนักศึกษาให้เกิดการคิดพิจารณาหรือใคร่ครวญให้ดีกว่าก่อนในการศึกษาเล่าเรียน เราจะนำหลักวิมิงสามาใช้ ตัวนี้ความจริงมันก็เข้ากับหลักการศึกษาในปัจจุบันอยู่ข้อหนึ่ง การศึกษาในศตวรรษที่ ๒๑ ไม่ใช่ของพุทธหรอก เป็นของโลก ก็คือตัว Critical thinking คิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ ตัวนี้ถ้ามอญย้อนกลับมาที่พระพุทธศาสนา Critical thinking ในทางพระพุทธศาสนาจะมีความคิดอยู่ ๓ ลักษณะ

๑. คิดแบบสัมมาสังกัปปะ ก็คือคิดชอบ คิดละเว้นสิ่งที่มันชั่วร้ายทั้งหลาย

๒. ก็คือคิดละเว้นจากความพยาบาทปองร้าย

๓. ก็คือคิดละเว้นจากความรู้สึกว่าจะต้องไปเบียดเบียนคนนั้นคนนี้ จะรวมถึงเบียดเบียนตัวเองด้วย เบียดเบียนตัวเอง เบียดเบียนครอบครัว คือทำอะไรไปแล้วที่มันมีผลกระทบต่อตัวเองกับครอบครัว ต่อวงศ์ตระกูล ต่อองค์กร ต่อสถาบัน อย่างนั้นก็ถือว่าคิดไม่สร้างสรรค์ ไม่ใช่ Critical thinking แล้ว

คิดอีกอย่างหนึ่งในทางพระพุทธศาสนา คิดแบบโยนิโสมนสิการ ก็คือคิดค้นหาต้นเหตุให้เจอ โยนิแปลว่ากำเนิด มะณะก็คือใจ ใจผู้คิด คิดค้นหาต้นกำเนิดของสิ่งนั้น ๆ ในการแก้ปัญหา ดังนั้นใช้คำว่า โยนิโสมนสิการ ถ้าค้นพบต้นเหตุแล้วจะแก้ปัญหาได้ง่าย ถ้าไปแก้ที่ปลายเหตุก็ลำบาก เดียวนี้รู้สึกละหลายอย่างที่เขา กำลังแก้ปัญหาปลายเหตุอยู่ แต่ไม่รู้ว่า จะสืบสวนไปหาต้นเหตุได้หรือเปล่า เราจะติเรอทั้งไกลนก็ยังไม่ได้ ไม่เพ่งไค่นลงมายังไม่เรียบร้อยต้องดูเขาก่อน ดังนั้นเรื่องคิดวิมิงซาก็คือพิจารณาตรวจสอบไตร่ตรองให้ดี อันไหนที่มีปัญหาก็แก้ไข แต่การจะรู้ได้ อย่างนั้นเราก็ต้องอาศัยว่าศึกษาไม่หยุด ศึกษาจากประสบการณ์ของเรา ศึกษาจากประสบการณ์ของคนอื่น เรื่องต่าง ๆ ที่แล้มา อันไหนแก้ได้ อันไหนแก้ไม่ได้ ต้องเอาตัวที่กล่าวข้างต้นก็คือธรรมวิจยอันหนึ่ง เลือหาความถูกต้อง ต้องใช้ตัวนั้น

เมื่อเอามาทั้งหมดแล้วเอาตัววิมิงสานั้นเข้าไปเลือก แล้วก็เอาตัวนั้นมาเป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหา แล้วมันจะไปได้ดี เด็กบางคนเขาไม่ได้จบข้างยนต์มา แต่ก็ทำอยู่ตั้งแต่เด็กๆ ถอดทีละชิ้นๆ ผลสุดท้ายก็มีทักษะ มีความชำนาญ ซ่อมรถได้เก่งกว่าพวกจบข้าง

^๑ ทิศนา ขัมมณี, ศาสตราจารย์ : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทด้านสุทธาการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๔๘).

ยนต์ เพราะฉะนั้นอันนี้เป็นเรื่องตัวการศึกษา ตัวรู้จักข้างสังเกต แล้วจะเอามาใช้ได้ ต้อง ทบทวนวรรณกรรม ต้องใช้สติ แล้วมารวมลงที่วิมangsa วิมangsaก็คือตัวปัญญานั้นเอง เบื้องต้นก็ พัฒนานิสิตนักศึกษาตรงนี้ทำให้เกิดประสิทธิภาพทั้งหมดที่ใช้หลักอิทธิบาท ๔ คือฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ต่อไปก็จะเข้าสู่เรื่องของเป้าประสงค์ที่ ๔ อยากให้นิสิตนักศึกษามี สมรรถนะสูงในการปฏิบัติเรียน และให้นำเทคโนโลยีมาใช้ในการเรียน ก็คือจะพัฒนานิสิตให้ ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรอบคอบ มีความระมัดระวังในการปฏิบัติในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย รู้จักหน้าที่ที่ตนเองปฏิบัติ โดยเฉพาะที่จะนำระบบเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารจัดการ

เราจะพัฒนาอย่างไร โดยนำหลักสติมาใช้ตัวนี้ก็จะเข้ากับหลักจัดการศึกษาใน ศตวรรษที่ ๒๑ อยู่ข้อหนึ่งเหมือนกัน คือตัว Communication skill ทักษะในการสื่อสาร ใน การอะไรต่างๆ ที่จริงแล้วเรื่องนี้มันไม่ยาก ขอให้เราคิดว่าคนที่เขาคิดเครื่องมือมาให้เรายาก กว่ายากมากๆ เขาทำง่ายที่สุดแล้ว เราอย่าปฏิเสธ มองเห็นสิ่งนี้เป็นสิ่งที่เป็นประโยชน์ แม้ มันจะใส่เรื่องชั่วร้ายมา เราก็ต้องมองให้เป็นประโยชน์ แล้วคิดว่าเป็นสิ่งจำเป็นที่บุคคลผู้เป็น นิสิตนักศึกษาจะต้องรู้ พระนิสิตต้องรู้เรื่องไอที เรื่องการสื่อสาร พระบางรูปมีโทรศัพท์ โยม ชื้อมาถวายอย่างดีเลย Application เยอะ มาใช้โทรอย่างเดียว โทรเข้า โทรออก แล้วก็ถาม อาจารย์ยี่ห้ออะไรบ้าง แล้วบอกท่านว่าอันนี้ต้องรู้ ยิ่งพระนิสิตซึ่งเป็นผู้บริหารระดับพระสังฆาธิ การ ผู้บริหารระดับเจ้าอาวาส เจ้าคณะอำเภอ ตำบล จังหวัด ยิ่งต้องรู้มาก พระพุทธเจ้าที่ เอาชนะใจคนได้หมดเพราะว่าพระองค์รู้มากกว่าคนอื่นเขา

เรารู้น้อยกว่าคนอื่นแล้วจะไปสอนคนอื่นไม่ได้ เพราะฉะนั้นเรื่องการศึกษาในชั้น เรียนต้องรู้สึกตัวอยู่เสมอว่าเราเป็นนิสิตนักศึกษาเราต้องรู้เรื่องนี้มากกว่าคนอื่น ต้องใช้ สื่อสารเป็น ใช้เทคโนโลยีเป็น และขอให้หนักว่าซุ่มซุงคนที่ เป็นเจ้าของเขาจบ ม. ๓ เท่านั้น แต่ คือการพัฒนา พัฒนาคณะเอง เขาคิดสร้างสรรค์ เขาคิดต่อยอดไปเรื่อย และเจ้าของศูนย์ใดเป็น พี่สาว เจ้าของศูนย์ใดจบปริญญาตรี น้องชายก็เรียนเก่ง พี่ก็เรียนเก่ง แต่ว่าพ่อยากจน แม่ ยากจน ในที่สุดน้องประกาศเลยออกจากโรงเรียนจบแค่ ม. ๓ ไปทำงานรับจ้าง เพื่อเอาเงิน ส่งพี่สาวให้เรียนจบปริญญาตรีให้ได้ และด้วยความที่คนเก่งและมีความมุ่งมั่นคิดสร้างสรรค์ ตลอด พี่สาวจบก็ได้งานดี แล้วก็ไปมีสามีก็ทำงานในบริษัทแห่งหนึ่ง ในที่สุดก็สร้างตัวได้แล้ว ก็ มาทำเรื่องนี้ขึ้นมา และน้องชายในวันที่พี่สาวแต่งงานยังเอาเงินการทำงานเป็นกรรมกรไป ปรับปรุงบ้าน เพื่อไม่ให้เจ้าบ่าวเขินว่าไปแต่งกับคนยากจน แต่วันหนึ่งเจ้าของซุ่มซุงก็คือ ปัจจุบันนี้แหละ ซุ่มซุงคือเกาหลี เกาหลีคือซุ่มซุง เกาหลีเขาก็ภูมิใจมาก

แต่ว่าเขาทำได้แล้วเป็นความยิ่งใหญ่ของโลก เพราะฉะนั้นถ้าเราคิดอย่างนี้ คิดว่า เขาสร้างมาให้ดีแล้ว เราแค่ไปศึกษาตามนิดๆ หน่อยๆ อย่าชะล่าใจ อย่าคิดว่าเราพอแล้วแค่นี้ การพัฒนาตัวเองมันจำเป็นเสมอ การที่เราจะเข้าถึงคน เราก็ต้องทันคน แล้วก็ไม่ต้องไปกว่า ชาวบ้านเขา ที่นี้เดี๋ยวนี้เด็กเที่ยวซุ่มซุงอยู่ มันเป็นหมดแต่เราไม่รู้เรื่อง ตามไม่ทันเขามันไม่ได้ อย่างน้อยๆ ก็พอทันๆ กัน ก็เสมอกัน ถ้าเราเก่งกว่าเขาได้มันดี ก็เคยบอกว่าเราต้องรู้ทุกเรื่อง

พระต้องรู้เรื่องเช็กส์ การมีเพศสัมพันธ์ เพราะถ้าไม่อย่างนั้นป้องกันตัวเองไม่ได้ บางทีพวกก็ตกใจพระรู้เรื่องเช็กส์ด้วย ไปอ่านพระไตรปิฎกเล่ม ๑ ดู เรื่องความพิสดารเรื่องเช็กส์ สมัยนี้มันไม่ล่วงเลยสิ่งเหล่านั้นไป ถามว่าพระนิสิตนักศึกษาต้องรู้เรื่องโจรไหม ถ้านิสิตไม่รู้เรื่องโจรแล้วจะไปสอนคนได้อย่างไร แล้วถามว่านิสิตรู้เรื่องโจรเพื่อจะเป็นโจรหรือไม่ใช่ แต่เพื่อให้ทันโจร ถ้าเรารู้เหนือกว่าโจรก็ครั้งๆ เราก็เป็นผู้มีสติอยู่ตลอดเวลาได้ เอาโจรมาเป็นบทเรียนด้วย ต้องเอามาเป็นบทเรียนหลายอย่าง

เพราะฉะนั้นในการที่เราเป็นอาจารย์ผู้สอนนิสิตก็เหมือนกัน เราต้องรู้อยู่เสมอว่าถ้าเราจะมีคามก้าวหน้า ต้องการที่จะรักษาองค์กร หน้าตาองค์กรทำให้เกิดประสิทธิภาพ เราหยุดการศึกษาไม่ได้ เรื่องสื่อต้องเข้าถึง โอทีต้องเข้าถึง อย่างน้อยที่สุดไม่ด้อยกว่าเด็ก อย่างนั้นก็แสดงว่าอาจารย์ก็ต้องเรียนรู้ รู้น้อยกว่าคนอื่นไม่ได้ ต้องสอนคนอื่นได้ คือเราต้องมีจิตสำนึกอยู่เสมอว่าเราต้องไม่ด้อยกว่าเพื่อนร่วมงานและเจ้าหน้าที่ที่อยู่ในองค์กร ต่อไปนอกจากหลักสติแล้วก็คำถามเดียวกัน แต่ว่าจะเกี่ยวข้องกับเรื่องการตระหนักถึงภาวะความเป็นอาจารย์ โดยใช้หลักสัมปชัญญะเกี่ยวกับเรื่องเดียวกัน จะมีหลักในการพัฒนาอย่างไร ข้างต้นจะพูดเรื่องสัมปชัญญะว่าให้รู้ปัจจุบันไปสู่อนาคต สัมปชัญญะแปลว่ารู้ตัวทั่วพร้อม จิตสำนึกแห่งความเป็นอาจารย์ต้องอยู่ในใจเสมอ แล้วก็รู้ว่าหน้าที่อาจารย์คืออะไร กรอบอยู่ตรงไหน ทำเกิน ทำขาด มันเป็นความบกพร่องของเราไม่ใช่ผู้อื่น

การทำหน้าที่ที่ดีที่สมบูรณ์ก็อย่าไปคิดรางวัล คิดว่านี่คือความสำเร็จของเรา คือการทำหน้าที่ได้สมบูรณ์ ตัวสัมปชัญญะรู้ว่าเราทำหน้าที่ได้สมบูรณ์ไหม แล้วก็สิ่งที่เราต้องทำ เราได้ทำหรือยัง เพราะว่าภารกิจหลายอย่างมันต้อง Must ไม่ใช่ Have to คือต้องทำเท่านั้น ถึงจะเหนื่อยยากลำบากให้คิดว่าเป็นความสำเร็จที่เราได้ทดลองวิชาความรู้ของเรา ถ้าอยากรู้จะให้เรามีความเก่งกล้า มีความสำเร็จ ต้องรู้ตัวอยู่เสมอว่าเราคือใคร สถานภาพของเราคืออะไร ความหวังของนิสิตนักศึกษามีมากขนาดไหนจริงๆ แล้วนิสิตจะหวังมาก แต่ว่าเขาจะสมหวังหรือไม่สมหวังก็สุดแล้วแต่อยู่ที่ผู้ที่ถ่ายทอดวิชาให้ อันนี้เป็นเรื่องที่สำคัญ จึงเป็นเรื่องที่ว่าตัวสัมปชัญญะความรู้ตัวอยู่เสมอ รู้ปัจจุบันแล้วมองไปให้เห็นอนาคต ต้องมองให้เห็นอนาคตด้วย ต้องใช้สัมปชัญญะเข้ามาช่วย

ถามว่าเราจะทำอย่างไรก็ต้องฝึกทักษะกันบ่อยๆ ทำบ่อยๆ ปฏิบัติบ่อยๆ อาจจะเข้าไปรวมกับข้างต้นด้วยการจะทำให้เกิดสัมปชัญญะต้องมีการได้ฝึกฝนจิตใจให้หนักแน่น มั่นคง การแบ่งภาระงาน การรับผิดชอบภาระงานมากมาย Over load หรือเปล่า อันนี้ก็เกี่ยวข้องไปถึงสถาบันด้วย บางครั้งบางทีถ้างานมัน Over load ก็ไปไม่ไหวเหมือนกัน คนคนหนึ่งก็มีศักยภาพที่จำกัด พอมีเวลาต้องพักผ่อน ต้องทำอะไรต่างๆ ต้องได้ เล่นกัน ๓ กะ ๔ กะวันหนึ่ง ๒๔ ชั่วโมงไม่ได้พักได้ผ่อน ศักยภาพ ประสิทธิภาพมันเกิดขึ้นไม่ได้เหมือนกัน มันคือภาพรวมๆ ในเป้าประสงค์ของยุทธศาสตร์ของสถาบัน ซึ่งนำมาหนึ่งยุทธศาสตร์ก็มี ๔ เป้า

ทั้งหมดนี้ก็ถือว่าวันนี้ก็เป็นความรู้อย่างมากหลายๆ อย่างบอกตรงๆ ว่าไม่เคยได้ยิน แม้แต่ศึกษามาก

ฉะนั้น ก็อยากจะเสนอแนะทิศทางการพัฒนาอาจารย์ในอนาคตว่าเราจะพัฒนาอย่างไร และให้เป็นไปอย่างไรบ้าง ก็ยังมองค่อนข้างจะสอดคล้องกับแนวคิดบางแนวคิดที่ว่าสิ่งที่จำเป็นก็คืออาจารย์อาจจะเป็นหน่วยงานหลัก แต่ต้องสร้างเครือข่ายชุมชนที่เข้มแข็งขึ้น โดยนำหลักสติสัมปชัญญะ มาใช้ในการพัฒนาอาจารย์ให้มีสมรรถนะสูงในการปฏิบัติหน้าที่ โดยการนำเอาเทคโนโลยีมาใช้เทคโนโลยี มีประโยชน์ และมีโทษในทางเดียวกัน เทคโนโลยีทำให้เราประหยัดเวลา โดยเฉพาะการเข้าถึงข้อมูลเราจึงต้องรู้จักใช้อย่างมีสติ ดังเช่น สติมาปัญญาเกิด สติตะเหลิด ไม่เกิดปัญญาถ้าเราไม่มีสติในการใช้ ก็ทำให้เกิดกิเลส ดังนั้นเราต้องใช้อย่างระมัดระวัง ซึ่งตรงนี้คือการนำหลักศีลมาใช้ประโยชน์นั่นเอง คือศีลจะเป็นหลักประกัน

ตามที่กล่าวมานี้เอง เทคโนโลยีคือเครื่องมือประการหนึ่ง ซึ่งมีทั้งคุณและโทษ เราต้องมีอันหนึ่งคือ ตัววิจัย คือตัวแยกแยะว่าอันไหนเป็นคุณ อันนี้เราเรียกว่าปัญญาแยกแยะ สติ แปลว่ารู้เท่า สัมปชัญญะ แปลว่ารู้ทันสติระลึกได้ สัมปชัญญะ หมายความว่าเกิดที่เราใช้เทคโนโลยีอยู่ในขณะนั้น มันสุ่มเสี่ยงกับเรา ต้องยุติไว้ก่อน มีปฏิภาณไหวพริบดี หมายถึงความรอบคอบ สัมปชัญญะ คือเข้าใจใช้มันเป็นเรื่องที่สำคัญมาก เป็นเหมือนหัวใจของการทำงานในทุกมิติ สติ คือการระลึก คือต้องระลึกให้ได้สัมปชัญญะ คือความรู้ตัวทั่วพร้อมในเวลานั้น สติให้ระลึกก่อนทำ ก่อนคิด ก่อนพูด และในขณะที่พูด ทำ คิด ก็ต้องรู้ตัว มีสัมปชัญญะ กำกับอยู่ทุกขณะจิต การทำงานจะไม่เสียหาย

แต่ในปัจจุบันมีเทคโนโลยีมีเพิ่มมากขึ้นทำให้เราขาด สติสัมปชัญญะถูกลดลงเพราะเอาสิ่งนี้มาเกื้อกูล โดยที่เราไม่คิดว่าอันไหนดีอันไหนเสีย ทุกวันนี้จะกลายเป็นสังคมก้มหน้าทำให้เราปล่อยใจกับสิ่งนี้มากเกินไป มันสุ่มเสี่ยงความคิดและการกำหนดของมนุษย์ไม่ได้ เราต้องไม่เป็นทาสเราต้องรู้จักเลือกใช้ ไม่ใช่ใช้ทุกอย่างอย่างเป็นกรณีๆ ไป เพราะบางครั้งมันสุ่มเสี่ยงไม่ได้ บางครั้งมันเที่ยงตรงกว่ามนุษย์ เพราะมันไม่มีมายา มันประมวลผลตรงๆ ถ้าเรารู้จักเลือกใช้มันสามารถใช้เสริมสมรรถนะของอาจารย์ได้ การพัฒนาอาจารย์ให้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรอบคอบ มีความระมัดระวังในการปฏิบัติงานรู้จักหน้าที่ที่ควรปฏิบัติ ควรจะพัฒนาการ (หลักสติ) พระพุทธศาสนาสอนให้พุทธบริษัทใช้สติในทุกสถานการณ์

ถ้าอาจารย์อยากปฏิบัติหน้าที่ด้วยความปลอดภัยต้องนำสติมาใช้งานมากกว่าใช้อารมณ์ในการตัดสินใจ การพัฒนาอาจารย์ให้รู้และตระหนักถึงความเป็นอาจารย์ควรจะพัฒนาการให้มีสติสัมปชัญญะเป็นองค์ธรรมที่สำคัญในพุทธศาสนาเพราะสัมปชัญญะคือปัญญาในพุทธศาสนา คือจุดมุ่งหมายสูงสุดคือพัฒนาปัญญาให้เข้าใจปัญหาทุกประเด็น ฉะนั้นทำอย่างไรให้อาจารย์มหาวิทยาลัยจึงจะมีความรับผิดชอบต่อนิสิตนักศึกษาและสังคมโดยส่วนรวมเมื่ออาจารย์มีจิตวิญญูณต่อความเป็นผู้ให้ความรู้ ความรับผิดชอบก็จะเกิดขึ้น

ตามมาตามลำดับไม่ควรไปยึดมั่นถือมั่นว่าต้องทำอย่างนั้นๆ ทำอย่างนี้ อาจารย์ก็คือมนุษย์คนหนึ่ง การจะให้อาจารย์ใช้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องเทคโนโลยีต้องขึ้นอยู่กับผู้บังคับบัญชา โดยผู้บังคับบัญชาจะต้องพัฒนาคนในหน่วยของตัวเองสร้างคนขึ้นมากำกับเทคโนโลยีการพัฒนาเรื่องของสติสัมปชัญญะให้รู้เท่าทัน ให้รู้จักใช้มันว่าจะใช้มันในด้านไหน

การปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรอบคอบมีความระมัดระวังในการปฏิบัติงานรู้จักหน้าที่ที่ควรปฏิบัติ ควรพัฒนาการส่งเสริมให้ความรู้ในเรื่องระบบเทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อประโยชน์และสะดวกในการปฏิบัติงานจัดให้มีเครื่องมือในการปฏิบัติงานอย่างครบถ้วนทันสมัยมีคุณภาพจัดระบบรักษาความปลอดภัยในการใช้เครื่องมือในขณะปฏิบัติหน้าที่ควรจัดระบบหลักประกันความปลอดภัยสำหรับอาจารย์ขณะปฏิบัติหน้าที่ การพัฒนาอาจารย์ให้รู้และตระหนักถึงภาวะความเป็นอาจารย์นำหลักธรรมคำสอนของศาสนาพุทธเป็นหนึ่งในเครื่องมือในการพัฒนาด้านความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น โดยเฉพาะสังคมกำหนดบทบาทอำนาจหน้าที่ให้ชัดเจนให้ความรู้กับอาจารย์ถึงบทบาทอำนาจหน้าที่อันเป็นที่เข้าใจอย่างต่อเนื่องให้ความรู้กับอาจารย์ถึงข้อกฎหมาย ระเบียบแบบแผน ยุทธศาสตร์การทำหน้าที่อย่างต่อเนื่องมีกระบวนการประเมินผลความรู้ ความสามารถ เป็นระยะเวลาที่กำหนดเพื่อที่จะสามารถตอบสนองความต้องการผู้ที่ใฝ่เรียนจะมาศึกษาเล่าเรียน อาจารย์มหาวิทยาลัยในสถาบันอุดมศึกษาต้องพัฒนาความรู้ความสามารถอย่างต่อเนื่อง

การพัฒนาอาจารย์ให้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรอบคอบ มีความระมัดระวังในการปฏิบัติงาน รู้จักหน้าที่ที่ควรปฏิบัติ ควรพัฒนาการฝึกโดยการใช้สถานการณ์จริงเข้ามาเพื่อทดสอบเมื่อมีเหตุการณ์เกิดขึ้น จะแก้ไขปัญหาได้เพื่อให้มีประสิทธิภาพในการทำหน้าที่ ให้เขารู้เท่าทันเทคโนโลยีว่ามีคุณอนันต์ มีโทษมหันต์การพัฒนาอาจารย์ให้รู้ และตระหนักถึงภาวะความเป็นอาจารย์ควรพัฒนา เช่นเดียวกันคือการนำไปใช้ มีการรู้ว่อันไหนควรสถานการณ์ไหนควรทำอย่างไร เวลานั้นควรทำอย่างไร เพื่อให้รู้ตัวเองอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นเราต้องรู้จักแยกแยะข้อมูลให้ถูกต้อง ข้อมูลที่เป็นขยะอย่านำมาใช้ ผู้ปฏิบัติงานด้านนี้ต้องมีความรู้ที่ดีด้วย และมีคุณธรรมในการใช้เทคโนโลยี ไม่นำไปใช้เพื่อหาประโยชน์ หรือใส่ร้ายผู้อื่นระบบไอทีสามารถช่วยในการประมวลผลที่แม่นยำกว่า ดังนั้นคนใช้ข้อมูลต้องมีคุณธรรมในการใช้ด้วยการพัฒนาอาจารย์ให้รู้ คงจะคล้ายกับข้อที่ผ่านมา เราต้องมีการคิดวิเคราะห์ว่าเราจะเอามาใช้พัฒนาอะไรบ้าง ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในงานอาจารย์

เทคโนโลยี เป็นตัวช่วยในการทำงาน ในขณะเดียวกัน มันก็คอยตรวจสอบ การทำงานของอาจารย์เหมือนกันมันมีประโยชน์แต่มีโทษในตัวมันเทคโนโลยีเป็นสิ่งที่หนักกว่ามากกว่า เมื่อเรารู้ว่ามันมีเราต้องมีสติในการใช้มัน หรือคิดอยู่เสมอว่ามันสามารถทำร้ายเราได้ เทคโนโลยีสามารถพัฒนาบุคลากรให้ดีขึ้นได้ ขึ้นอยู่กับบริบทที่เรากำหนด การพัฒนาอะไรก็ตามจะต้องมีการทำลายอีกอย่างหนึ่ง เช่นเราจะพัฒนาคน เราก็ต้องทำลายกิเลสของคน เราพัฒนาเทคโนโลยีเราก็ต้องทำลายสิ่งอื่นๆ ถ้าเราไม่สามารถให้ศีลธรรม ขึ้นมาเราได้ สักวันหนึ่ง

เทคโนโลยีก็จะทำลาย ถ้าคุณมีศีลธรรมเทคโนโลยีก็ไม่สามารถทำอะไรคุณได้ศีลธรรมเป็นตัวกำหนดความวุ่นวาย หรือความสงบของสังคมถ้าคนมีคุณธรรม เทคโนโลยีไม่จำเป็นต้องใช้ การที่เราคิดเทคโนโลยีขึ้นมาคือเพื่อเอาชนะความไม่มีศีลธรรมของมนุษย์ การนำเทคโนโลยีมาใช้ เพื่อให้เกิดสมรรถนะสูง ต้องรู้ว่าต้องทำอะไรที่ไหน อย่างไร เพื่อให้ครบถ้วน ต้องรู้ก่อนจากนั้นจึงได้มาสร้างรูปแบบ จากนั้นก็นำเทคโนโลยีมาจับว่ามันเป็นอย่างไรบ้าง มีใครทำหรือไม่ทำอย่างไร แล้วมีการประเมินผล ในรูปธรรม แล้วต้องเอามาใช้ด้วย แล้วต้องติดตามผลให้เขาเห็นว่าใช้ได้จริง มีการสรุป และชมเชยผู้ที่ปฏิบัติได้ตามเป้าหมาย

มีการศึกษาข้อเท็จจริงเป็นบทเรียนหรือแนวทางในการปฏิบัติหน้าที่ต่อไปค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม อยู่เสมอ โดยเฉพาะเทคโนโลยีต่างๆ มาสนับสนุนการทำงานสร้างกรอบความคิด รู้ขอบเขตหน้าที่ความรับผิดชอบ หรือภารกิจของตนเอง และหน่วยงานมีความยืดหยุ่นในการทำงาน และไม่ประมาทวางแผนการทำงานอย่างเป็นระบบ และตระหนักถึงภาวะความเป็นอาจารย์ ควรจะพัฒนาทบทวนการทำงาน และประเมินผลสัมฤทธิ์ในการทำงานอย่างสม่ำเสมอ และต่อเนื่องปัญหาของนิสิตและสังคม ต้องได้รับการแก้ไขเป็นลำดับต้น และลำดับแรก ตามความเร่งด่วนและเหมาะสมสำรวจตนเองอยู่ตลอดเวลาว่าได้ทำหน้าที่ความเป็นอาจารย์ได้อย่างสมบูรณ์มากน้อยเพียงใด มีความระมัดระวังในการปฏิบัติงานรู้จักที่ควรปฏิบัติ ปัจจุบันเราเห็นอาชญากรได้ก่อเหตุอาชญากรในสังคมมากขึ้น และวัสดุ อุปกรณ์ที่นำมาก่อเหตุ มีมากมายหลายระดับ ทั้งทันสมัยด้วยอุปกรณ์และเทคโนโลยี ฉะนั้นหากบรรดาอาจารย์ ยังไม่พัฒนาองค์ความรู้และเพิ่มประสิทธิภาพ ทั้งวัสดุ อุปกรณ์ และเทคโนโลยีด้วยแล้ว ความสูญเสีย ทั้งชีวิตและทรัพย์สินของหน่วยงานย่อมมีมากขึ้น ทำให้ขวัญและกำลังใจในการทำงาน

ฉะนั้นเมื่อปฏิบัติงานได้รับการสนองจากผู้บังคับบัญชาในการดูแลสิ่งที่ตนต้องการจิตใจที่จะปฏิบัติงานก็มีมากขึ้น ย่อมที่จะให้การงานนั้นมีความสุข ที่เกิดจากความคิดที่รอบคอบ และพร้อมที่จะปฏิบัติหน้าที่และรักษาหน้าที่ของตนเองจิตใจเราเกิดจากแรงศรัทธาที่แท้จริงการพัฒนาอาจารย์ให้รู้ และตระหนักถึงภาวะความเป็นอาจารย์ ควรจะให้การยอมรับจากสังคมจากผู้บังคับบัญชาย่อมเป็นขวัญและกำลังใจที่ดีที่สุดของผู้ปฏิบัติงานไม่ว่าบุคคลนั้นจะทำหน้าที่อะไร และหน่วยไหน การพัฒนาจนที่จะให้รักตัวตนที่แท้จริงเป็นสิ่งที่ทุกหน่วยงานพึงกระทำเพราะคนเรารู้จักตัวตนที่แท้จริงแล้ว เช่น รู้ว่า เก่งอะไรไม่เก่งอะไร ชอบอะไร ไม่ชอบอะไร และที่สำคัญเราจะต้องรู้อารมณ์ของตนเองด้วยว่าขณะนี้เรามีอารมณ์เป็นอย่างไรจะสามารถกำหนดการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ การมีสติการรู้จักตนเองเป็นรากฐานของการเชื่อมั่นตนเอง

๔. หลักพุทธธรรม

อาจารย์มหาวิทยาลัยต้องมีสติสัมปชัญญะในการนำระบบเทคโนโลยีมาใช้ การที่อาจารย์มีสติในการทำงานต่างๆ ไม่ว่าจะเรื่องสำคัญหรือไม่สำคัญจะเร่งด่วนหรือไม่เร่งด่วน รวมไปถึงงานทั่วไป ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นงานที่อาจารย์จะต้องเจอเจอหรือพบทุกวันเป็นประจำอยู่แล้ว ฉะนั้นแล้วจึงมีความเกี่ยวข้องอย่างมากในสถานการณ์ปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบการทำงานที่หน่วยงานต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นของภาครัฐหรือเอกชนที่มีการแข่งขันกันในเรื่องระบบเทคโนโลยีที่นำเข้ามาปรับใช้ในระบบของหน่วยงานของตนอยู่ตลอดเวลา ซึ่งทำให้อาจารย์บางท่านหรือหลายๆคนยังไม่เข้าใจในระบบงานที่มีเทคโนโลยีเข้ามาเป็นเครื่องมือหรือองค์ประกอบกับการทำงานเพื่อให้การทำงานนั้นได้อย่างรวดเร็วและถูกต้องจนนำมา ซึ่งความผิดพลาดในการปฏิบัติงานหรือปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้นำจะต้องปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ในการทำงานโดยการนำหลักธรรมเข้ามาปรับใช้กับอาจารย์ เช่น การฝึกให้อาจารย์เป็นบุคคลที่มีความรอบคอบใจเย็นใช้สติทุกครั้งมีการละลึกได้อยู่ตลอดเวลาว่าตนกำลังจะทำอะไรที่ไหนในการปฏิบัติงานไม่ว่าจะงานเล็กงานใหญ่สำคัญหรือเร่งด่วนรวมไปถึงการจัดฝึกอบรมบ่อยๆ เพื่อให้เกิดความคล่องแคล่วในการปฏิบัติงาน โดยการจัด อบรมกรรมฐาน มีการให้ศีล ฝึกสมาธิ อบรมจิตและอธิบายให้สอดคล้องกับการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและในที่ทำงานรวมถึงเหตุการณ์ต่างๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นโดยไม่รู้ตัวล่วงหน้ามาก่อน สามารถนำไปใช้กับทุกๆ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้

มหาสติปัฏฐาน ๔ เป็นหลักธรรมที่อยู่ในมหาสติปัฏฐานสูตร^๒ เป็นข้อปฏิบัติเพื่อรู้แจ้ง คือเข้าใจตามเป็นจริงของสิ่งทั้งปวงโดยไม่ถูกกิเลสครอบงำ มหาสติปัฏฐานมี ๔ ระดับ คือ กาย เวทนา จิต และ ธรรมคำว่าสติปัฏฐานนั้นแปลว่า สติที่ตั้งมั่น การหมั่นระลึก การมีสมาสตรัสรู้ที่พ้นจากการคิดโดยตั้งใจ แต่เกิดจากจิตจำสภาวะได้ แล้วระลึกรู้โดยอัตโนมัติ โดยคำว่า สติ หมายถึงความระลึกรู้ เป็นเจตสิกประเภทหนึ่ง ส่วนปัฏฐาน แปลได้หลายอย่าง แต่ในมหาสติปัฏฐานสูตร และสติปัฏฐานสูตร หมายถึง ความตั้งมั่น ความแน่วแน่ ความมุ่งมั่นโดยรวมคือเข้าไปรู้เห็นในสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง ตามมุมมองของไตรลักษณ์หรือสามัญลักษณ์ โดยไม่มีความยึดติดด้วยอำนาจกิเลสทั้งปวง ได้แก่

๑. กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน การมีสติระลึกรู้กายเป็นฐาน ซึ่งกายในที่นี้หมายถึงประชุม หรือรวม นั่นคือธาตุ ๔ ได้แก่ ดิน น้ำ ลม ไฟมาประชุมรวมกันเป็นร่างกาย ไม่มองกายด้วยความเป็นคน สัตว์ เรา เขา แต่มองแยกเป็น รูปธรรมหนึ่งๆ เห็นความเกิดดับ กายล้วนไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และเป็นอนัตตา

^๒ พระไตรปิฎก เล่มที่ ๑๐, พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ ๒ ทีฆนิกาย มหาวรรค มหาสติปัฏฐานสูตร, แหล่งที่มา : http://www.84000.org/tipitaka/pitaka_item/sutta_item.php?book=10&bookz=44 [๗ กรกฎาคม ๒๕๕๒].

๒. เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน การมีสติระลึกรู้เวทนาเป็นฐาน ไม่มองเวทนาด้วยความเป็นคน สัตว์ เรา เขา คือไม่มองว่าเรากำลังทุกข์ หรือเรากำลังสุข หรือเราเฉยๆ แต่มองแยกเป็นนามธรรมอย่างหนึ่ง เห็นความเกิดดับ เวทнал้วนไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และเป็นอนัตตา

๓. จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน การมีสติระลึกรู้จิตเป็นฐาน เป็นการนำจิตมาระลึกรู้เจตสิกหรือรู้จิตก็ได้ ไม่มองจิตด้วยความเป็นคน สัตว์ เรา เขา คือไม่มองว่าเรากำลังคิด เรากำลังโกรธ หรือเรากำลังเหม่อลอย แต่มองแยกเป็นนามธรรมอย่างหนึ่ง เห็นความเกิดดับ จิตล้วนไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และเป็นอนัตตา

๔. ฌมานุปัสสนาสติปัฏฐาน การมีสติระลึกรู้สภาวะธรรมเป็นฐาน ทั้งรูปธรรมและนามธรรมล้วนมีความเกิดดับ ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และเป็นอนัตตา สังคหวัตถุ แปลว่า ธรรมที่เป็นที่ตั้งแห่งการสงเคราะห์กัน^๓ ธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจกัน หมายถึง หลักการครองใจคน หลักยึดเหนี่ยวใจกันไว้, วิธีทำให้คนรัก, หลักสังคัมสงเคราะห์ ซึ่งเป็นเครื่องประสานใจ และเหนี่ยวรั้งใจคนให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ และทำให้อยู่กันด้วยความรักความปรารถนาดีต่อกัน เหมือนลิ่มสลักกรรณที่ตรึงตัวรถไว้มิให้ชิ้นส่วนกระจัดไป ทำให้รถแล่นไปได้ตามที่ต้องการ

สังคหวัตถุ ๔ มีสี่ประการ คือ ๑) ทาน การให้ การเสียสละ การแบ่งปันเพื่อประโยชน์แก่คนอื่น ช่วยปลูกฝังให้เป็นคนที่ไม่เห็นแก่ตัว แบ่งปันกัน (แบ่งปันไปมา) ๒) ปิยะวาจา การพูดจาด้วยถ้อยคำไพเราะอ่อนหวาน จริงใจ ไม่พูดหยาบคายก้าวร้าว พูดในสิ่งที่เป็นประโยชน์ เหมาะกับกาลเทศะ พูดดีต่อกัน (พูดจาจับใจ) ๓) อัตถจริยา ช่วยเหลือกัน (ช่วยกิจการกันไป) และ ๔) สมานัตตา การเป็นผู้มีความสม่ำเสมอ โดยประพฤติตัวให้มีความเสมอต้นเสมอปลาย วางตัวดีต่อกัน (นิสัยเป็นกันเอง)

๕. สรุป

อาจารย์มหาวิทยาลัยต้องมีสมรรถนะสูงในการปฏิบัติหน้าที่และนำระบบเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารจัดการซึ่งจะเห็นได้ว่าอาจารย์ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในด้านการฝึกทักษะในการใช้เทคโนโลยีในด้านต่างๆ ในการสืบค้นหาข้อมูลเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของนิสิตนักศึกษาผู้มาศึกษาเล่าเรียนและบุคคลทุกคนที่อาศัยอยู่ในราชอาณาจักร นอกจากอาจารย์จะเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีหน้าที่ให้บริการเรื่องการสอนแก่นิสิตนักศึกษาแล้วยังต้องให้ความเข้าใจเข้าถึงประชาชนอีกด้วย โดยเฉพาะความรวดเร็วในการปฏิบัติงานของอาจารย์ ซึ่งแน่นอนการทำงานที่มีความรวดเร็วอาจส่งผลให้เกิดความผิดพลาดได้หากไม่มีความรอบคอบและความชำนาญเฉพาะทาง โดยเฉพาะการทำงานที่มีความเกี่ยวข้องกับเครื่องมือสื่อสารด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่มีอยู่ภายในองค์กร หรือนอก

^๓ พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) ป.ธ. ๙ ราชบัณฑิต พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ ชุด คำวัด, วัดราชโอรสาราม กรุงเทพมหานคร, ๒๕๔๘.

องค์กร นอกจากจะมีความชำนาญในการปฏิบัติงานแล้วยังต้องมีความเข้าใจถึงบริบทความต้องการของสังคม เพราะการที่จะให้งานบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้จึงต้องพิจารณาปัจจัยหลายๆด้านว่ามีความสอดคล้องกันหรือไม่อย่างไร เช่น การบริการด้วยความรวดเร็วแต่ขาดประสิทธิภาพแห่งความพอใจของนิสิตนักศึกษาผู้มาศึกษาเล่าเรียน จึงจำเป็นที่อาจารย์จะต้องตระหนักถึงงานที่ได้รับมอบหมายและทำงานด้วยความเต็มใจที่จะให้ความไว้วางใจแก่ผู้มารับการศึกษาเล่าเรียนให้เกิดความคิดเปรียบเสมือนบ้านหลังที่สองที่เราสามารถพึ่งพาได้ สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นนามธรรมที่อยู่ในจิตใจของอาจารย์แต่ละคนที่ไม่สามารถมองเห็นได้ แต่เป็นสามัญจิตสำนึกของอาจารย์แต่ละคนว่าได้ผ่านการพัฒนาอบรมเกี่ยวกับการพัฒนาจิตมาอย่างน้อยแค่ไหนและจะพัฒนาให้สูงขึ้นหรือลดน้อยลง

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

ทิตินา แคมมณี. ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : บริษัทด้านสุทธาการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๔๘.

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) ป.ธ. ๙ ราชบัณฑิต พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ ชุด คำวัด, วัดราชโอรสาราม กรุงเทพมหานคร, ๒๕๔๘.

(๒) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ :

พระไตรปิฎก เล่มที่ ๑๐. พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ ๒ ทีฆนิกาย มหาวรรค มหาสติปัฏฐานสูตร. แหล่งที่มา : http://www.84000.org/tipitaka/pitaka_item/sutta_item.php?book=10&bookz=44 [๗ กรกฎาคม ๒๕๕๒].

การประกันคุณภาพการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย
Quality Assurance In Education, University Level

ประสงค์ หัสริณทร์*

บทคัดย่อ

คนคือปัจจัยแห่งการสร้างสรรค์คนที่มีคุณภาพ ย่อมเป็นผลมาจากการศึกษาที่มีคุณภาพคุณภาพการศึกษาเป็นหัวใจสำคัญที่จะเป็นรากฐานของการพัฒนาคนในชาติให้มีทั้งคุณธรรมและความคิดสร้างสรรค์ เป็นพลังในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศในทุกๆ ด้านให้ก้าวทันโลกการแข่งขันที่ไม่หยุดนิ่งในการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพจำเป็นต้องมีระบบการดำเนินงานที่ครบวงจรโดยอาศัยระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเป็นกลไกขับเคลื่อนซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ ในหมวด ๖ ว่าด้วยมาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา (มาตรา๔๗-๕๑) โดยมาตรา ๔๗ กำหนดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับประกอบด้วยระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในและระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายนอกในส่วนที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับสถาบันการศึกษา กำหนดในมาตรา ๔๘ โดยให้สถานศึกษาจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในและถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารจัดการที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: ประกัน, คุณภาพ, การศึกษา, ระดับ, มหาวิทยาลัย

Abstract

People are creative factors. The quality people are likely due to quality education. The quality education is the significant part of foundation for human development of the nation in both virtue and creative thinking. It is a driving force power for development of the country in every aspect as for keeping pace with the competitive non-stop world. Quality management preparation is needed the comprehensive operation system with requirement of educational quality assurance as driving mechanism. This is consistent with the Education Act B.E. 2542 amended (No. 2) B.E. 2545 in section 6 on Standards and Quality Assurance (Section 47-51) with requirement of Section

* อาจารย์ประจำวิทยาลัยสงฆ์เลย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

47 specifying to have educational system for quality development and standard of education at all levels, which comprises of internal and external part of quality assurance of education directly referring educational institution specified in Section 48 by letting the schools to prepare the internal quality assurance process of education and it is considered as a part of management process that must be carried out continuously.

Keywords: Insurance, Quality, Education, Degree, University

๑. การประกันคุณภาพการศึกษา

การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง การรับประกันคุณภาพของกระบวนการบริหารของโรงเรียนว่า ได้มีการวางแผนการทำงานและดำเนินกิจกรรมต่างๆ อย่างเป็นระบบ เพื่อให้ได้ผลผลิตของโรงเรียน มีคุณภาพตรงตามมาตรฐานทางการศึกษาและตรงความต้องการของผู้รับบริการได้ตลอดเวลา ระบบประกันคุณภาพการศึกษา คือ ระบบการบริหารงานของสถานศึกษาที่สามารถบรรลุถึงมาตรฐานคุณภาพที่กำหนดไว้ตลอดเวลา เพื่อให้ผู้รับบริการเกิดความมั่นใจในคุณภาพของสถานศึกษา ระบบดังกล่าวประกอบด้วย ๓ ระบบย่อย คือ ระบบการวางแผน ระบบการควบคุมคุณภาพ และระบบการทบทวนและปรับปรุงคุณภาพการปฏิบัติงานระบบประกันคุณภาพการศึกษา มีขั้นตอนและวิธีการไม่ต่างจากระบบประกันคุณภาพ (QA) ระบบบริหารคุณภาพ (QM) หรือระบบบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์กร (TQM)

การประกันคุณภาพการศึกษา เป็นกระบวนการวางแผน และกระบวนการจัดการของผู้รับผิดชอบการจัดการศึกษาที่จะรับประกันให้สังคมเชื่อมั่นว่า จะพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ครบถ้วนตามมาตรฐานคุณภาพที่ระบุไว้ในหลักสูตร และตรงตามความมุ่งหวังของสังคม เนื่องจากพ่อแม่มีสิทธิเรียกร้องให้สถาบันการศึกษา และหน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษา จัดการศึกษาให้แก่ลูกอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด เพื่อให้ลูกมีความรู้ความสามารถ ทักษะ เจตคติ และคุณลักษณะต่างๆ ได้เต็มศักยภาพของแต่ละบุคคลตอบสนองต่อความต้องการ ความสนใจ และความถนัดที่แตกต่างกัน และที่สำคัญคือ ทุกคนมีคุณสมบัติครบถ้วนตามมาตรฐานคุณภาพที่สังคมต้องการ เป็นการคุ้มครองผู้บริโภค ต่อไปไม่ว่าพ่อแม่ ผู้ปกครองจะส่งลูกเข้าเรียนในสถาบันการศึกษาใด จะมีความมั่นใจได้ว่าสถาบันการศึกษามีคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาสูงเท่าเทียมกัน ไม่จำเป็นต้องวิ่งเต้นหรือฝากลูกเข้าเรียนในสถาบันการศึกษาที่มีชื่อเสียง ระบบการประกันคุณภาพการศึกษา เป็นระบบที่พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถาบันการศึกษาให้ทัดเทียมกัน ดังนั้นพ่อแม่ ผู้ปกครองจึงยอมไม่ได้ ถ้าลูกเข้าศึกษาในสถาบันการศึกษาแห่งใดแห่งหนึ่งแล้วไม่มี

คุณภาพตามมาตรฐานคุณภาพที่กำหนดไว้ในระดับต่างๆ ดังนั้น ผู้ที่รับประกันคุณภาพการศึกษาโดยตรง คือ ผู้บริหารสถาบันการศึกษา ครู และบุคลากรทางการศึกษา รวมถึงผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา เช่น คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียน ผู้ปกครอง ผู้แทนชุมชน รวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องระดับอำเภอ จังหวัด เขตพื้นที่การศึกษา กรมเจ้าสังกัด และกระทรวง ต้องมีการรับผิดชอบเรื่องการประกันคุณภาพการศึกษาร่วมกัน การประกันคุณภาพการศึกษาแบ่งได้ ดังนี้

การประกันคุณภาพการศึกษาภายใน (Internal Quality Assurance) หมายถึง การประเมินผลและการติดตามตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถาบันการศึกษาจากภายใน โดยวงจร PDCA (Plan - Do - Check - Act) เป็นการปฏิบัติโดยบุคลากรของสถาบันการศึกษาหรือโดยหน่วยงานต้นสังกัด ที่มีหน้าที่กำกับดูแลสถาบันการศึกษานั้นๆ

การประกันคุณภาพการศึกษาภายนอก (External Quality Assurance) หมายถึง การประเมินผลและการติดตามตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถาบันการศึกษาจากภายนอก โดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) หรือบุคคล หรือหน่วยงานภายนอกที่สำนักงานดังกล่าวรับรอง เพื่อเป็นการประกันคุณภาพและเป็นการพัฒนาให้มีคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถาบันการศึกษานั้นๆ

๒. กระบวนการประกันคุณภาพภายใน

การประกันคุณภาพภายใน หมายถึง การประเมินผล และการติดตามตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาจากภายในโดยบุคลากรของสถานศึกษานั้นเองหรือโดยหน่วยงานต้นสังกัดที่มีหน้าที่กำกับดูแลสถานศึกษานั้น สถานศึกษาจะต้องพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในให้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารและการปฏิบัติงาน โดยคำนึงถึงหลักการและกระบวนการดังต่อไปนี้^๑

๑. จุดมุ่งหมายของการประกันคุณภาพภายใน คือ การที่บุคลากรของสถานศึกษาได้ร่วมกันพัฒนา ปรับปรุงคุณภาพให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษา

๒. การที่จะดำเนินการให้บรรลุเป้าหมาย ต้องทำให้การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารจัดการและการทำงานของบุคลากรทุกคนในสถานศึกษา

^๑ สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน), พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕, (กรุงเทพมหานคร : พรักหวานกราฟฟิค, ๒๕๔๗). หน้า ๕๘.

๓. การประกันคุณภาพเป็นหน้าที่ของบุคลากรทุกคนในสถานศึกษา ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหาร ครู อาจารย์ และบุคลากรอื่นๆ ในสถานศึกษา โดยในการดำเนินงานจะต้องให้ผู้เกี่ยวข้อง เช่น ผู้เรียน ชุมชน เขตพื้นที่การศึกษาหรือหน่วยงานที่กำกับดูแลเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย วางแผน ติดตามประเมินผลพัฒนาปรับปรุง ช่วยกันคิด ช่วยกันทำ ช่วยกันผลักดันให้สถานศึกษามีคุณภาพ เพื่อให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาที่ดีมีคุณภาพเป็นไปตามความต้องการของผู้ปกครอง สังคม และประเทศชาติ

ขั้นตอนการดำเนินการประกันคุณภาพภายในมีรายละเอียด ดังนี้

๑. ขั้นการเตรียมการ คือ การเตรียมความพร้อมของบุคลากร โดยต้องสร้างความตระหนักถึงคุณค่าของการประกันคุณภาพภายใน และการทำงานเป็นทีม มีการแต่งตั้งคณะกรรมการผู้รับผิดชอบในการประสานงาน

๒. ขั้นการดำเนินงานประกันคุณภาพภายใน ประกอบด้วยขั้นตอนหลัก ๔ ขั้นตอน

๓. การวางแผน (P) จะต้องมีการกำหนดเป้าหมาย แนวทางการดำเนินงาน ผู้รับผิดชอบงาน ระยะเวลาและทรัพยากรที่ต้อง

๔. การปฏิบัติตามแผน (D) ซึ่งในขณะดำเนินการต้องมีการเรียนรู้เพิ่มเติมตลอดเวลาและผู้บริหารควรให้การส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรทุกคนทำงานอย่างมีความสุข

๕. การตรวจสอบประเมินผล (C) ซึ่งเป็นกลไกสำคัญที่จะกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาเพราะจะทำให้ได้ข้อมูลย้อนกลับที่แสดงว่าการดำเนินงานที่ผ่านมาบรรลุเป้าหมายเพียงใด

๖. การนำผลการประเมินมาปรับปรุงงาน (A) เมื่อแต่ละฝ่ายประเมินผลเสร็จแล้วจะส่งผลให้คณะกรรมการผู้รับผิดชอบนำไปวิเคราะห์ สังเคราะห์และแปลผลแล้วนำเสนอผลต่อผู้เกี่ยวข้องเพื่อนำไปปรับปรุงการปฏิบัติงานของผู้บริหารและบุคลากร นำไปวางแผนในระยะต่อไป และจัดทำเป็นข้อมูลสารสนเทศหรือการเขียนรายงานประเมินตนเอง

๗. ขั้นการจัดทำรายงานประเมินตนเองหรือรายงานประจำปี เมื่อสถานศึกษาดำเนินการประเมินผลภายในเสร็จแล้วจะจัดทำรายงาน โดยเริ่มจากรวบรวมผลการดำเนินงานและผลการประเมินมาวิเคราะห์จำแนกตามมาตรฐานการศึกษาและเขียนรายงาน

๓. กระบวนการประกันคุณภาพภายนอก

การประเมินคุณภาพภายนอก คือ การประเมินคุณภาพการจัดการศึกษา การติดตามการตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา โดยผู้ประเมินภายนอกที่ได้รับการรับรองจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา โดยผู้ประเมินภายนอกที่ได้รับการรับรองจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพ

การศึกษา (องค์การมหาชน) หรือ สมศ. เพื่อมุ่งให้มีคุณภาพดียิ่งขึ้น ผู้ประเมินภายนอกหรือคุณหมอโรงเรียนมีความเป็นอิสระ และเป็นกลาง ไม่มีผลประโยชน์ขัดแย้งกับการประเมินคุณภาพภายนอกจะนำไปสู่การเข้าถึงคุณภาพการศึกษาด้วยความเป็นกลาง เพื่อสร้างสรรค์พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาอย่างแท้จริง

แนวคิดและหลักการของการประเมินคุณภาพภายนอกของ สมศ. เป็นการประเมินโดยใช้รูปแบบกัลยาณมิตรประเมิน โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

๑. เพื่อตรวจสอบ ยืนยันสภาพจริงในการดำเนินงานของสถานศึกษาและประเมินคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนด

๒. เพื่อให้ได้ข้อมูลซึ่งช่วยสะท้อนให้เห็นจุดเด่น-จุดด้อยของสถานศึกษา เงื่อนไขของความสำเร็จ และสาเหตุของปัญหา

๓. เพื่อช่วยเสนอแนะแนวทางปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการศึกษาแก่สถานศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัด

๔. เพื่อส่งเสริมให้สถานศึกษามีการพัฒนาคุณภาพและประกันคุณภาพภายในอย่างต่อเนื่อง

๕. เพื่อรายงานผลการประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชน

ระบบการประกันคุณภาพภายในกับระบบการประกันคุณภาพภายนอก มีความแตกต่างและมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน การประกันคุณภาพภายในเป็นกระบวนการที่สถานศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัดจะต้องดำเนินการให้เป็นส่วนหนึ่งของการบริหาร โดยบุคลากรทุกคนในสถานศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาเข้าสู่มาตรฐานการศึกษาแล้วจัดทำรายงานประจำปีเสนอผู้เกี่ยวข้อง ส่วนการประกันคุณภาพภายนอกเป็นงานที่ต่อเนื่องและสัมพันธ์กับการประกันคุณภาพภายใน เป็นการตรวจสอบผลการประเมินตนเองของสถานศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาโดยหน่วยงานภายนอกเพื่อให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง การประกันคุณภาพภายในกับการประกันคุณภาพภายนอกจึงสัมพันธ์เชื่อมโยงกันด้วยมาตรฐานการศึกษาโดยคำนึงถึงหลักการสำคัญ คือ เอกภาพเชิงนโยบาย ความหลากหลายในทางปฏิบัติและมุ่งส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพการศึกษามากกว่าการควบคุมหรือการให้คุณให้โทษ

๔. การประกันคุณภาพภายในและภายนอกมีความสัมพันธ์กันอย่างไร

การประกันคุณภาพภายใน เป็นการตรวจสอบ การควบคุม การติดตาม ประเมินผลคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาของสถาบันการศึกษาจากภายใน โดยบุคลากรของสถาบันการศึกษานั้นทั้งหมด หรือโดยหน่วยงานต้นสังกัดที่มีหน้าที่กำกับดูแล

สถาบันการศึกษานั้น ผลจากการตรวจสอบคุณภาพภายใน คือ มีการวางระบบงานที่มีระบบ และกลไกที่ชัดเจน มีการดำเนินงานรวมทั้งมีการพัฒนาฐานข้อมูลในด้านต่างๆ

ส่วนการประกันคุณภาพภายนอกเป็นการประเมินคุณภาพการจัดการศึกษา การติดตาม การตรวจสอบ คุณภาพและมาตรฐาน การศึกษาของสถาบันการศึกษาซึ่งกระทำโดยหน่วยงานภายนอก หรือผู้ประเมินภายนอก เพื่อมุ่งให้มีการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานของสถาบันการศึกษาให้ดียิ่งขึ้น การประกันคุณภาพภายใน จะเน้นการตรวจสอบและประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาด้านต่างๆ ของปัจจัยนำเข้า (Input) และกระบวนการ (Process) ส่วนการประกันคุณภาพภายนอก จะเน้นการประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาในด้านต่างๆของผลผลิต (Output) และผลลัพธ์ (Outcome)

ดังนั้น การประเมินคุณภาพภายในย่อมส่งผลถึงการประกันคุณภาพภายนอกโดยตรง การประกันคุณภาพภายนอก จะใช้ตัวบ่งชี้ตามมาตรฐานต่างๆในการประเมินผลการดำเนินงานของสถาบันการศึกษา รวมทั้งการตรวจเยี่ยมสถาบัน ซึ่งในการประเมินต้องคำนึงถึงปรัชญา พันธกิจ และลักษณะการจัดการเรียนการสอนของแต่ละสถาบันการศึกษา โดยสถาบันการศึกษาจะต้องจัดทำรายงานประจำปี เตรียมเอกสารข้อมูลในด้านต่างๆ รวมถึงข้อมูลตามตัวบ่งชี้ และรายงานการประเมินตนเองอย่างน้อย ๓ ปีการศึกษา โดยสามารถจัดทำในรูปแบบ CD-Rom หรือ E-SAR เพื่อพร้อมรับการประเมินภายนอกจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาหรือ สมศ. ต่อไป

๕. มหาวิทยาลัยจะต้องดำเนินการอย่างไรบ้าง ในเรื่องการประกันคุณภาพการศึกษา

๑. มหาวิทยาลัยจะต้องดำเนินการประกันคุณภาพภายในเป็นประจำทุกปี

๒. ให้ถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารจัดการ การศึกษา และการทำงานของบุคลากรทุกคนในมหาวิทยาลัยที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง มีการกำหนดเป้าหมายหรือมาตรฐานการศึกษาที่สอดคล้องกับความมุ่งหมายและหลักการ ตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ กำหนดระยะเวลาในการดำเนินการที่ชัดเจน และดำเนินงานตามแผน ติดตามประเมินผลการดำเนินงานของตนเองอย่างต่อเนื่อง และนำผลการประเมินมาใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้เกิดกับผู้เรียนเป็นสำคัญ

๓. การดำเนินการประกันคุณภาพทุกขั้นตอนให้เน้นการประสานงานและการมีส่วนร่วมของทุกกลุ่มทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

๔. สถานศึกษาจะต้องจัดทำรายงานประจำปีการศึกษาให้เรียบร้อยภายในเดือนเมษายนของทุกปี โดยให้แสดงผลการประเมินคุณภาพการศึกษา แนวทางหรือแผนงานในการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการศึกษาในปีการศึกษาต่อไป แล้วเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องตามที่กระทรวงกำหนด

๖. ใช้วงจรเดมมิง (The Deming Cycle) เพื่อรับการประเมินคุณภาพการศึกษาในระดับอุดมศึกษา

วงจรเดมมิงพัฒนาขึ้นโดย ดร.ชีวฮาร์ท นักวิทยาศาสตร์ชาวอเมริกันต่อมา ดร.เดมมิงได้นำไปเผยแพร่ที่ประเทศญี่ปุ่นจนประสบความสำเร็จเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย โดยมีกิจกรรม ๔ ขั้นตอนคือ P D C A (Plan, Do, Check, and Act) เป็นกิจกรรม พื้นฐานในการพัฒนาประสิทธิภาพและคุณภาพของการดำเนินงาน

พัชรินทร์อำนวย^๒ กล่าวว่า PDCA มาจากคำภาษาอังกฤษ ๔ คำ ได้แก่ Plan (วางแผน) Do (ปฏิบัติ) Check (ตรวจสอบ) และ Act (ดำเนินการให้เหมาะสม) แนวคิดเกี่ยวกับวงจร PDCA ได้ถูกดัดแปลงให้เข้ากับวงจรการบริหารซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนการวางแผน ขั้นตอนการปฏิบัติขั้นตอนการตรวจสอบและขั้นตอนการดำเนินการให้เหมาะสม (ซึ่งในระยะเริ่มแรกหมายถึงการปรับปรุงแก้ไข) แต่ยังไม่สามารถใช้งานได้มีประสิทธิภาพ

เพราะแต่ละขั้นตอนถูกมอบหมายให้เป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละฝ่ายในขณะที่ฝ่ายบริหารกำหนดแผนงาน และตั้งเป้าหมายสำหรับพนักงานที่ต้องลงมือปฏิบัติให้บรรลุตามเป้าหมายที่ฝ่ายบริหารได้กำหนดขึ้น ในขณะที่ผู้ตรวจสอบคอยตรวจสอบผลการปฏิบัติงานของพนักงานเป็นระยะๆ และรายงานผลให้ผู้บริหาร ทราบหากการปฏิบัติงานมีความผิดพลาดหรือเบี่ยงเบนไปจากเป้าหมายก็จะได้แก้ไขได้ทันทีพนักงานที่สามารถ ปฏิบัติงานได้ตามเป้าหมายก็จะได้รับรางวัลเป็นการตอบแทน แต่ถ้าไม่สามารถทำตามเป้าหมายก็จะถูกประเมินผล การปฏิบัติงานในระดับที่ต่ำ การดำเนินงานในลักษณะนี้ จะเห็นได้ว่าค่อนข้างแข็งแกร่งนอกจากผู้บริหารจะไม่ประเมินศักยภาพของพนักงานซึ่งเป็นผู้ที่รู้ดีที่สุด เกี่ยวกับกระบวนการทำงานแล้วยังขาดวิสัยทัศน์ที่ดีเรื่องการประสานงานภายในหน่วยงานโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การให้พนักงานมีส่วนร่วมในขั้นตอนการวางแผน และการแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้น

วงจรเดมมิงได้พัฒนาไปในทิศทางที่นุ่มนวลขึ้นในประเทศญี่ปุ่นซึ่งได้ให้ความสำคัญกับพื้นฐานการบริหารงาน ๒ อย่าง นั่นคือการสื่อสารและความร่วมมือร่วมใจจากทุกคนในหน่วยงานโดยผู้บริหารยังคงเป็นผู้กำหนดแผนงาน แต่จะสื่อสารผ่านทางหัวหน้างานและพนักงานตามลำดับขั้นเป้าหมายถูกกำหนดขึ้นตามความเหมาะสมและเป็นไปได้

การใช้วงจร PDCA เพื่อการปรับปรุงงานอย่างต่อเนื่องทุกครั้งที่วงจรหมุนครบรอบ ก็จะเป็นแรงส่งให้หมุนในรอบต่อไปวิธีการใหม่ๆ ที่ทำให้เกิดการปรับปรุง ก็จะถูกจัดทำเป็นมาตรฐานการทำงานซึ่งจะทำให้การทำงานมีการพัฒนาอย่างไม่สิ้นสุดอาจเริ่มด้วยการปรับปรุงเล็กๆ น้อยๆ ก่อนที่จะก้าวไปสู่การปรับปรุงที่มีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้นวงจร PDCA

^๒ พัทธ อินทร์อำนวย, วงจร PDCA คืออะไร?, แหล่งที่มา : <https://www.google.co.th/> [๓ มกราคม ๒๕๕๙].

สามารถประยุกต์ใช้ได้กับทุกๆ เรื่องนับตั้งแต่กิจกรรมส่วนตัว เช่น การปรุงอาหารการเดินทางไปทำงานในแต่ละวัน การตั้งเป้าหมายชีวิตการดำเนินงานในระดับบริษัทจนกระทั่งในระดับสถาบันการศึกษาหรือนำมาใช้ในระบบประกันคุณภาพการศึกษา

โครงสร้างของวงจร PDCA ขั้นตอน ทั้ง ๔ ขั้นตอนของวงจร PDCA ประกอบด้วย “การวางแผน” อย่างรอบคอบเพื่อ “การปฏิบัติอย่างค่อยเป็นค่อยไปแล้วจึง “ตรวจสอบ” ผลที่เกิดขึ้นวิธีการปฏิบัติใดมีประสิทธิภาพที่สุดก็จะจดให้เป็นมาตรฐานหากไม่สามารถบรรลุเป้าหมายได้ก็ต้องมองหาวิธีการปฏิบัติใหม่หรือใช้ความพยายามให้มากขึ้นกว่าเดิม

ขั้นตอนการวางแผน (Plan) ขั้นตอนการวางแผนครอบคลุมถึงการกำหนดกรอบหัวข้อที่ต้องการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงซึ่งรวมถึงการพัฒนาสิ่งใหม่ๆ การแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงาน ฯลฯ พร้อมกับพิจารณาว่ามีความจำเป็นต้องใช้ข้อมูลใดบ้างเพื่อการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงนั้นโดยระบุวิธีการเก็บข้อมูลให้ชัดเจน นอกจากนี้จะต้องวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวม ได้แล้วกำหนดทางเลือกในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงดังกล่าวการวางแผนยังช่วยให้สามารถคาดการณ์สิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคตและช่วยลดความเสี่ยงต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้ทั้งในด้านแรงงานวัตถุดิบชั่วโมงการทำงาน เงินเวลา ฯลฯ โดยสรุปแล้วการวางแผนช่วยให้รับรู้ สภาพปัจจุบัน พร้อมกับกำหนดเป้าหมายที่ต้องการให้ เกิดขึ้นในอนาคตด้วยการผสานประสบการณ์ความรู้ และทักษะอย่างลงตัวโดยทั่วไปการวางแผนแบ่งออกเป็น ๒ ประเภทหลักๆ คือ ประเภทที่ ๑ การวางแผนเพื่ออนาคตเป็น การวางแผนสำหรับสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคตหรือกำลังจะเกิดขึ้นบางอย่างเราไม่สามารถควบคุมสิ่งนั้นได้เลย แต่เป็นการเตรียมความพร้อมของเราสำหรับสิ่งนั้น และประเภทที่ ๒ การวางแผนเพื่อการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเป็นการวางแผนเพื่อเปลี่ยนแปลงสภาพที่เกิดขึ้นในปัจจุบันเพื่อสภาพที่ดีขึ้นซึ่งเราสามารถควบคุมผลที่เกิดในอนาคตได้ด้วยการเริ่มต้นเปลี่ยนแปลงตั้งแต่ปัจจุบัน

ขั้นตอนการปฏิบัติ (Do) ขั้นตอนการปฏิบัติ คือการลงมือปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตามทางเลือกที่ได้กำหนดไว้ในขั้นตอนการวางแผนในขั้นนี้ต้องตรวจสอบ ระหว่างการปฏิบัติด้วยว่าได้ดำเนินไปในทิศทางที่กำหนดไว้หรือไม่พร้อมกับสื่อสารให้ผู้ที่เกี่ยวข้องรับทราบด้วยทุกคนไม่ควรปล่อยให้ถึงวินาทีสุดท้าย เพื่อดูผลงานที่เกิดขึ้นหากเป็นการปรับปรุงในหน่วยงานผู้บริหารย่อมต้องการทราบความคืบหน้าอย่างแน่นอนเพื่อจะได้ มั่นใจว่าเมื่อปรับปรุงแล้วเกิดความผิดพลาดน้อยที่สุด

ขั้นตอนการตรวจสอบ (Check) ขั้นตอนการตรวจสอบ คือการประเมินผลที่ได้รับจากการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง แต่ขั้นตอนนี้มักถูกมองข้ามเสมอการตรวจสอบทำให้ทราบว่า การปฏิบัติในขั้นที่สองสามารถบรรลุเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้หรือไม่สิ่งสำคัญคือ ต้องทราบว่าตรวจสอบอะไรบ้างและบ่อยเพียงใด ข้อมูลที่ได้จากการตรวจสอบจะเป็นประโยชน์สำหรับขั้นตอนถัดไป

ขั้นตอนการดำเนินงานให้เหมาะสม (Act) ขั้นตอน การดำเนินงานให้เหมาะสมจะพิจารณาผลที่ได้จากการตรวจสอบซึ่งมีอยู่ ๒ กรณีคือ ผลที่เกิดขึ้นเป็นไปตาม แผนที่วางไว้หรือไม่เป็นไปตามแผนที่วางไว้หากเป็นกรณีแรกก็ให้นำแนวทางหรือกระบวนการปฏิบัตินั้นมาจัดทำให้เป็นมาตรฐานพร้อมทั้งหาวิธีการที่จะปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้นไปอีกซึ่งอาจหมายถึงการบรรลุเป้าหมายได้เร็วกว่าเดิมหรือการเสียค่าใช้จ่ายที่น้อยกว่าเดิมหรือการทำให้คุณภาพดียิ่งขึ้นก็ได้ แต่หากเป็นกรณีที่สอง นั่นคือผลที่ได้ไม่บรรลุวัตถุประสงค์ตามแผนที่วางไว้ก็ควรนำข้อมูลที่รวบรวมไว้มาวิเคราะห์และพิจารณา ว่าควรจะดำเนินการอย่างไรต่อไปนี้ ๑) มองหาทางเลือกใหม่ที่น่าจะเป็นไปได้ ๒) ใช้ความพยายามให้มากขึ้น กว่าเดิม ๓) ขอความช่วยเหลือจากผู้รู้ และ ๔) เปลี่ยน Plan (การวางแผน) เป็นการกำหนดเป้าหมาย/วัตถุประสงค์ในการดำเนินงานวิธีการและขั้นตอนที่จำเป็น เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมายในการวางแผนจะต้องทำความเข้าใจกับเป้าหมาย/วัตถุประสงค์ให้ชัดเจนเป้าหมายที่กำหนดต้องเป็นไปตามนโยบายวิสัยทัศน์และพันธกิจขององค์กรเพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาที่เป็นไป ในแนวทางเดียวกันทั่วทั้งองค์กรการวางแผนการดำเนินงาน มีความจำเป็นต้องกำหนดมาตรฐานของวิธีการดำเนินงาน หรือเกณฑ์มาตรฐานต่างๆ ไปพร้อมกัน

เป้าหมายใหม่กลุ่มพัฒนาการศึกษาสถาบันพระบรมราชชนก^๓ กล่าวว่า กระบวนการคุณภาพวงจร PDCA (Plan-Do-Check-Act) ในการพัฒนาประสิทธิภาพและคุณภาพของการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา ประกอบด้วย ๔ ขั้นตอนดังแสดงในแผนภาพที่ ๑

Do (ปฏิบัติ) เป็นการปฏิบัติให้เป็นไปตาม แผนที่ได้กำหนดไว้ซึ่งก่อนที่จะปฏิบัติงานใดๆจำเป็น ต้องศึกษาข้อมูลและเงื่อนไขต่างๆ ของสภาพงานที่ เกี่ยวข้องเสียก่อน กรณีที่เป็นงานประจำที่เคยปฏิบัติ หรือเป็นงานเล็กน้อยอาจใช้วิธีการเรียนรู้หรือศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองแต่ถ้าเป็นงานใหม่หรืองานใหญ่ที่ต้องใช้ บุคคลจำนวนมากอาจต้องจัดให้มีการฝึกอบรมก่อน ที่จะปฏิบัติจริงการปฏิบัติจะต้องดำเนินการไปตามแผน วิธีการและขั้นตอนที่

^๓ สถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข, คู่มือการประกันคุณภาพภายในวิทยาลัย ฉบับปรับปรุง มีนาคม ๒๕๕๖, (นนทบุรี : สถาบันพระบรมราชชนก, ๒๕๕๖), หน้า ๖๗.

กำหนดไว้และจะต้องเก็บรวบรวมและบันทึกข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานไว้ด้วยเพื่อใช้เป็นข้อมูลดำเนินงานในขั้นตอนต่อไป Check (ตรวจสอบ) เป็นกิจกรรมที่มีขึ้นเพื่อประเมินผลว่ามีการปฏิบัติงานตามแผนหรือไม่ มีปัญหาเกิดขึ้นในระหว่างการทำงานหรือไม่ขั้นตอน นี้มีความสำคัญเนื่องจากในการดำเนินงานใดๆ มักจะเกิดปัญหาแทรกซ้อนที่ทำให้การดำเนินงานไม่เป็นไป ตามแผนอยู่เสมอซึ่งเป็นอุปสรรคต่อประสิทธิภาพ และคุณภาพของการทำงาน การติดตามการตรวจสอบ และการประเมินปัญหาจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องกระทำ ควบคู่ไปกับการดำเนินงานเพื่อจะได้ทราบข้อมูลที่เป็น ประโยชน์ในการปรับปรุงคุณภาพของการดำเนินงานต่อไป ในการตรวจสอบและการประเมินการปฏิบัติงาน จะต้องตรวจสอบด้วยการปฏิบัติงานนั้นเป็นไปตาม มาตรฐานที่กำหนดไว้หรือไม่ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพของงาน Act (การปรับปรุง) เป็นกิจกรรมที่มีขึ้นเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นหลังจากได้ทำการตรวจสอบแล้วการปรับปรุงอาจเป็นการแก้ไขแบบเร่งด่วนเฉพาะหน้า หรือค้นหาสาเหตุที่แท้จริงของปัญหาเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาซ้ำรอยเดิมเมื่อมีการดำเนินงานตามวงจร PDCA ในรอบใหม่ข้อมูลที่ได้จากการปรับปรุงจะช่วยให้การวางแผนมีคุณภาพยิ่งขึ้น

๗. แนวคิดเกี่ยวกับเกณฑ์การประเมินคุณภาพการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย

สถาบันอุดมศึกษาทุกแห่งต้องรับการประเมินคุณภาพการศึกษา ทั้งการประเมินคุณภาพภายในและ ภายนอกโดยมีเกณฑ์การประเมินคุณภาพการศึกษา ดังนี้

๑. เกณฑ์คุณภาพการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) เป็น เกณฑ์การประเมิน คุณภาพภายในมุ่งเน้น การประเมินเพื่อสร้างบัณฑิตให้เกิดการเรียนรู้และมี คุณภาพอย่างแท้จริงรวมทั้งสร้างผลผลิตที่สอดคล้องกับ ความต้องการของ สังคมและนำพาประเทศสู่การพัฒนา ที่ยั่งยืนสำหรับองค์ประกอบคุณภาพ ตัวบ่งชี้และเกณฑ์ การประเมินสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.)^๔ ได้แยกเกณฑ์การประเมินเป็น ๒ ระดับ ได้แก่

๑.๑ ระดับหลักสูตร ประกอบด้วย ๖ องค์ประกอบคุณภาพดังนี้

องค์ประกอบที่ ๑ การกำกับมาตรฐาน หมายถึง การบริหารจัดการหลักสูตร ตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรที่กำหนดโดย สกอ. เกณฑ์การประเมินมีดังนี้ ๑) จำนวนอาจารย์ ประจำหลักสูตร ๒) คุณสมบัติของอาจารย์ประจำหลักสูตร ๓) คุณสมบัติของอาจารย์ ผู้รับผิดชอบหลักสูตร ๔) คุณสมบัติของอาจารย์ผู้สอน ๕) คุณสมบัติของอาจารย์ที่ปรึกษา วิทยานิพนธ์หลักและอาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ ๖) คุณสมบัติของอาจารย์ที่ปรึกษา วิทยานิพนธ์ร่วม (ถ้ามี) ๗) คุณสมบัติของอาจารย์ผู้สอบวิทยานิพนธ์ ๘) การตีพิมพ์เผยแพร่

^๔ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, คู่มือการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน สถานศึกษาระดับอุดมศึกษา พ.ศ. ๒๕๕๙, (กรุงเทพมหานคร : ภาพพิมพ์, ๒๕๕๙), หน้า ๒๕.

ผลงานของผู้สำเร็จการศึกษา ๙) ภาระงานอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และการค้นคว้าอิสระในระดับบัณฑิตศึกษา ๑๐) อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และการค้นคว้าอิสระในระดับบัณฑิตศึกษามีผลงานวิจัยอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ๑๑) การปรับปรุงหลักสูตรตามรอบระยะเวลาที่กำหนด และ ๑๒) การดำเนินงานให้เป็นไปตามตัวบ่งชี้ผลการดำเนินงานเพื่อการประกันคุณภาพหลักสูตรและการเรียนการสอนตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ

องค์ประกอบที่ ๒ บัณฑิต หมายถึง คุณภาพบัณฑิตตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติและผลงานของนักศึกษาและผู้สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาโทที่ได้รับการตีพิมพ์หรือเผยแพร่

องค์ประกอบที่ ๓ นักศึกษา หมายถึง การรับนักศึกษาการส่งเสริมและพัฒนา นักศึกษาผลที่เกิดกับนักศึกษา

องค์ประกอบที่ ๔ อาจารย์ หมายถึง การบริหารและพัฒนาอาจารย์คุณภาพ อาจารย์เกณฑ์การประเมิน ได้แก่ ๑) ร้อยละของอาจารย์ประจำหลักสูตรที่มีคุณวุฒิปริญญาเอก ๒) ร้อยละของอาจารย์ประจำหลักสูตรที่ดำรงตำแหน่งทางวิชาการ (ผศ. ขึ้นไป) และ ๓) ผลงานทางวิชาการของอาจารย์ประจำหลักสูตรและผลที่เกิดกับอาจารย์

องค์ประกอบที่ ๕ หลักสูตร การเรียนการสอน การประเมินผู้เรียน หมายถึง สาระของรายวิชาในหลักสูตรการวางระบบผู้สอนและกระบวนการจัดการเรียนการสอนการประเมินผู้เรียน และผลการดำเนินงานหลักสูตรตามกรอบมาตรฐาน คุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ

องค์ประกอบที่ ๖ สิ่งสนับสนุนการเรียนรู้หมายถึง สิ่งสนับสนุนการเรียนรู้

๑.๒ ระดับคณะ วิทยาเขต และวิทยาลัย ประกอบด้วย ๕ องค์ประกอบคุณภาพ ดังนี้ องค์ประกอบที่ ๑ การผลิตบัณฑิต องค์ประกอบที่ ๒ การวิจัย องค์ประกอบที่ ๓ การบริการวิชาการ องค์ประกอบที่ ๔ การทำนุบำรุงศิลปและวัฒนธรรม และ องค์ประกอบที่ ๕ การบริหารจัดการ

สถาบันอุดมศึกษาจะต้องพัฒนาระบบและ กลไกการประกันคุณภาพการศึกษาภายในอย่างต่อเนื่อง และมีกระบวนการจัดการความรู้เพื่อให้เกิดนวัตกรรม ด้านการประกันคุณภาพการศึกษาภายในที่เป็นลักษณะเฉพาะของสถาบัน

๒. เกณฑ์คุณภาพการศึกษาของสำนักงานรับรอง มาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาเป็นเกณฑ์การประเมินคุณภาพภายนอก มุ่งเน้นการประเมินเพื่อให้มีการพัฒนา

คุณภาพการศึกษา และสำหรับเกณฑ์การประเมินคุณภาพภายนอกระดับอุดมศึกษารอบสาม (พ.ศ. ๒๕๕๔-๒๕๕๘) ประกอบด้วย ๓ กลุ่ม ๖ ด้าน ดังนี้^๕

กลุ่มที่ ๑ กลุ่มตัวบ่งชี้พื้นฐานประกอบด้วย ๖ ด้าน ดังนี้

๑. ด้านคุณภาพบัณฑิตการท่สถาบัน อุดมศึกษาดำเนินการรับนักศึกษาที่มีคุณสมบัติและจำนวนตรงตามแผนการรับนักศึกษาสอดคล้องกับเป้าหมายการผลิตบัณฑิตอย่างมีคุณภาพเข้าเรียน และสถาบันผลิตบัณฑิตได้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๒ ทั้งด้านคุณธรรมจริยธรรม ด้านความรู้ด้านทักษะทางปัญญาด้านทักษะความสัมพันธ์ ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลขการสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และทักษะทางวิชาชีพพร้อมทั้งได้ตามคุณลักษณะที่เป็น จุดเน้นของสถาบัน

๒. ด้านการวิจัยและงานสร้างสรรค์การที่ สถาบันอุดมศึกษามีการดำเนินงานตามพันธกิจด้าน การวิจัยอย่างมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพซึ่งมีจุดเน้น เฉพาะโดยมีการดำเนินการตามนโยบายแผนงาน และงบประมาณมีการบริหารและการจัดการเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนคณาจารย์นักวิจัยและบุคลากรให้มี สมรรถนะในการทำวิจัยส่งเสริมและสร้างเครือข่าย การทำวิจัยกับหน่วยงานภายนอกสถาบันเพื่อให้ได้ ผลงานวิจัยผลงานประดิษฐ์และงานสร้างสรรค์ที่มีคุณภาพ

๓. ด้านการบริการวิชาการแก่สังคม การที่สถาบันอุดมศึกษามีการให้บริการวิชาการที่ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายที่เฉพาะเจาะจงทั้งในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งอาจให้บริการโดยการใช้ทรัพยากรของสถาบันหรือใช้ทรัพยากรร่วมกัน ทั้งในระดับสถาบันและระดับบุคคล ในหลายลักษณะเช่นการให้คำปรึกษาการศึกษาวิจัย และค้นคว้าเพื่อแสวงหาคำตอบให้กับสังคมการฝึกอบรมหลักสูตรระยะสั้นต่างๆ การจัดให้มีการศึกษาต่อเนื่องการบริการศิษย์เก่าและประชาชนทั่วไป

๔. ด้านการท่ำนบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม การที่สถาบันอุดมศึกษามีการดำเนินการท่ำนบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมของชาติทั้งในระดับบุคคลและ ระดับสถาบันมีระบบและกลไกในบทบาทการเป็นหน่วยส่งเสริมวัฒนธรรมโดยเฉพาะในการส่งเสริมและสนับสนุนให้ศิลปะและวัฒนธรรมเป็นส่วนหนึ่งของ การจัดการเรียนการสอนโดยตรงหรือโดยอ้อม เพื่อให้นักศึกษาและบุคลากรของสถาบันได้รับการปลูกฝังให้ มีความรู้ตระหนักถึงคุณค่าเกิดความซาบซึ้งและมี สุนทรียะต่อศิลปะและวัฒนธรรมของชาติสามารถนำไปใช้เป็นเครื่องจรรโลงความดีงามในการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ

^๕ สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน), คู่มือการประเมินคุณภาพภายนอกรอบสาม (พ.ศ. ๒๕๕๔-๒๕๕๘) ระดับอุดมศึกษา ฉบับสถานศึกษา (แก้ไขเพิ่มเติม พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๔), พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, ๒๕๕๕), หน้า ๓๕.

๕. ด้านการบริหารและการพัฒนาสถาบันการศึกษาที่สถาบันอุดมศึกษามีระบบการบริหาร และการจัดการที่ดีมีประสิทธิภาพในการถ่ายทอดวิสัยทัศน์และค่านิยมไปสู่การปฏิบัติอย่างมีเอกภาพเพื่อให้ บรรลุวัตถุประสงค์และพันธกิจที่กำหนดไว้โดยมีสภาสถาบันทำหน้าที่กำกับดูแลนโยบายการดำเนินงาน ตามแผนการบริหารบุคคลการบริหารงบประมาณและทรัพย์สินการบริหารสวัสดิการที่จัดให้นักศึกษาและบุคลากรทุกคน รวมทั้งกำกับติดตามตรวจสอบ และประเมินผลการดำเนินงานให้เป็นไปตามกฎระเบียบ ข้อบังคับและกฎหมายที่กำหนดให้มีการเผยแพร่ผลการดำเนินงานของสภาสถาบัน และการบริหารจัดการของผู้บริหารทุกระดับสู่ประชาคมภายในสถาบัน และภายนอกสถาบันตามหลักธรรมาภิบาล

๖. ด้านการประกันและพัฒนาคุณภาพ ภายในการที่สถาบันอุดมศึกษาจะต้องแสดงความมีมาตรฐาน และคุณภาพด้วยการเป็นประชาคมแห่งการสร้าง ความรู้และองค์ความรู้แห่งการเรียนรู้ที่มีขีดความสามารถ ในการค้นคว้าวิจัยสร้างความรู้ใหม่ ทั้งเพื่อพัฒนา สังคมและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องสถาบันอุดมศึกษา ไทยยังต้องแสดงความเป็นอุดมศึกษามหาชนที่มีคุณภาพ ระบบประกันคุณภาพภายในโดยทั่วไปประกอบด้วย ๓ระบบได้แก่ระบบแรกคือระบบการพัฒนาคุณภาพซึ่งประกอบด้วยกำหนมาตรฐานกระบวนการวางแผนและออกแบบระบบงานเพื่อคุณภาพและการจัดการ กระบวนการและการควบคุมคุณภาพ ระบบที่สองคือ ระบบการตรวจสอบคุณภาพเพื่อเร่งรัดให้การดำเนินงาน บรรลุเป้าหมายตามมาตรฐานคุณภาพที่กำหนดและระบบที่สามคือระบบการประเมินภายในและกระบวนการปรับปรุง คุณภาพการประกันคุณภาพภายในเป็นหน้าที่ของสถาบันในการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในโดยให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมและการสนับสนุนจากต้นสังกัดทั้งนี้การประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาเพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพ และมาตรฐานการศึกษาอย่างต่อเนื่องและสามารถรองรับการประเมินคุณภาพภายนอกได้

กลุ่มที่ ๒ กลุ่มตัวบ่งชี้อัตลักษณ์ตัวบ่งชี้ที่ประเมินผลผลิตตามปรัชญาปณิธานพันธกิจและวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งสถานศึกษา รวมถึงความสำเร็จตามจุดเน้นและจุดเด่นที่ส่งผลสะท้อนเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละสถานศึกษาโดยได้รับการอนุมัติจากสภาสถาบันและต้นสังกัด

กลุ่มที่ ๓ กลุ่มตัวบ่งชี้มาตรการส่งเสริมตัวบ่งชี้ที่ประเมินผลการดำเนินงานของสถานศึกษาโดยสถานศึกษาเป็นผู้กำหนดแนวทางการพัฒนาเพื่อร่วมกันชี้แนะป้องกันและแก้ไขปัญหาสังคมตามนโยบายของรัฐ ซึ่งสามารถปรับเปลี่ยนตามกาลเวลาและปัญหาสังคมที่เปลี่ยนไปโดยมีเป้าหมายที่แสดงถึงความเป็นผู้นำสังคม และการแก้ปัญหาสังคมของสถาบันอุดมศึกษาในการชี้นำเรื่องต่างๆ

๘. สรุป

สรุปได้ว่าการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาตามวงจรเดมมิงประกอบด้วย ๔ ขั้นตอน ดังนี้

๑. การวางแผน (Plan) คือการวางแผนเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของการดำเนินการในระบบประกันคุณภาพไว้ตั้งแต่ต้น เพื่อให้มีจุดมุ่งหมายและทิศทางในการดำเนินการและมีการวางแผนการดำเนินการในระบบประกันคุณภาพที่ชัดเจน

๒. การดำเนินการ (Do) คือการปฏิบัติงาน ให้บรรลุตามแผนงานที่วางไว้ การดำเนินการต่างๆ จะเป็นไปตามขั้นตอนหรือระบบงานที่ออกแบบหรือกำหนด ไว้โดยผ่านกลไกการควบคุมตามโครงสร้างการบริหาร งานขององค์กร

๓. การตรวจสอบและการประเมินคุณภาพการศึกษา (Check) คือการตรวจสอบระบบและกลไกของการดำเนินงานรวมทั้งผลการปฏิบัติงาน ว่าเป็นไปตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ตั้งแต่แรกหรือไม่หากมีปัญหาของการดำเนินงาน ควรได้มีการค้นหาสาเหตุและวางมาตรการแก้ไขปรับปรุงเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ดียิ่งขึ้น

๔. การนำผลการประเมินมาปรับปรุงงาน (Act) คือการวางมาตรการการปรับปรุงระบบและกลไกในการดำเนินการเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ดีขึ้นทั้งนี้มาตรการ ดังกล่าวควรเป็นข้อมูลที่ใช้ในการวางแผนการดำเนินการ ต่อไปนอกจากนี้จากแนวคิดเกี่ยวกับเกณฑ์การประเมินคุณภาพการศึกษา ซึ่งประกอบด้วยเกณฑ์การประเมินคุณภาพการศึกษาภายในและภายนอกโดยการประเมินคุณภาพภายในจากสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา เน้นกระบวนการและการประเมินคุณภาพภายนอก จากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) เน้นผลลัพธ์แต่มีเป้าหมายที่สำคัญเดียวกันคือ

เพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ครอบคลุมพันธกิจของสถาบันอุดมศึกษาทั้งในด้านการผลิตบัณฑิตการวิจัยการบริการวิชาการแก่สังคม การทำนุบำรุงศิลปและวัฒนธรรมรวมทั้งการบริหารจัดการองค์กร ดังนั้นการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาตามวงจรเดมมิง เพื่อผลลัพธ์ตามเกณฑ์การประกันคุณภาพการศึกษาในทัศนะของคณะผู้เขียนสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในสถาบันการศึกษา

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

สถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข. คู่มือการประกันคุณภาพภายในวิทยาลัย
ฉบับปรับปรุง มีนาคม ๒๕๕๖. นนทบุรี : สถาบันพระบรมราชชนก, ๒๕๕๖.

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. คู่มือการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน
สถานศึกษาระดับอุดมศึกษา พ.ศ. ๒๕๕๙. กรุงเทพมหานคร : ภาพพิมพ์,
๒๕๕๙.

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน).
พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒)
พ.ศ. ๒๕๔๕. กรุงเทพมหานคร : พริกหวานกราฟฟิค, ๒๕๔๗.

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน). คู่มือการ
ประเมินคุณภาพภายนอกกรอบสาม (พ.ศ. ๒๕๕๔-๒๕๕๘) ระดับอุดมศึกษา
ฉบับสถานศึกษา (แก้ไขเพิ่มเติม พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๔). พิมพ์ครั้งที่ ๒.
กรุงเทพมหานคร : สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา,
๒๕๕๕.

(๒) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ :

พัชร อินทร์อานวย. วงจร PDCA คืออะไร?. แหล่งที่มา : <https://www.google.co.th/> [๓
มกราคม ๒๕๕๙].

การพัฒนาแบบฝึกทักษะวิเคราะห์ข้อมูลงานวิจัยเชิงปริมาณทางพระพุทธศาสนา
Development of Workbook for Data Analysis on Buddhism
Quantitative Research

วุฒิชัย อรรถาพิงค์*

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (The Research and Development: R&D) มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาแบบฝึกทักษะวิเคราะห์ข้อมูลงานวิจัยเชิงปริมาณทางพระพุทธศาสนา และเพื่อทดลองใช้และประเมินแบบฝึกทักษะที่พัฒนาขึ้นผู้ให้ข้อมูลเป็นนิสิตหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิปัสสนาภาวนาวิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม ที่ทำวิทยานิพนธ์เชิงปริมาณในปีการศึกษา ๒๕๕๙ จำนวน ๑๒รูป/คน เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ ๑) เอกสารแบบฝึกทักษะที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ๒) แบบทดสอบ และ ๓) แบบสอบถามการวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนาและวิธีวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า แบบฝึกทักษะที่พัฒนาขึ้นมีลักษณะเป็นชุดเอกสารสรุปความรู้และใบงาน มีขอบเขตเนื้อหา ได้แก่ ๑) ความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับสถิติเพื่อการวิจัย ๒) การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย และ ๓) การวิเคราะห์ข้อมูล การแปลผลและบรรยายสรุปข้อมูล ตามลำดับ

ผลการทดลองใช้แบบฝึกทักษะพบว่า กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักมีคะแนนเฉลี่ยความรู้ก่อนการทดลองเท่ากับ ๗.๕๔ คะแนน คิดเป็นร้อยละ ๔๓.๘๐ จากคะแนนเต็ม ๒๐ คะแนน และภายหลังการทดลองแล้วมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๑๕.๓๒คะแนน คิดเป็นร้อยละ ๗๖.๖๐ แสดงให้เห็นว่ามีการพัฒนาความรู้เพิ่มขึ้นร้อยละ ๒๖.๔๐ ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ ๒๐ ที่ตั้งเอาไว้

ผลการศึกษาความคิดเห็น พบว่า หัวข้อเนื้อหาของแบบฝึกทักษะที่เหมาะสมมากที่สุดคือ เรื่องการสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัยรองลงมาคือเรื่องความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับสถิติเพื่อการวิจัย และเรื่องการวิเคราะห์ข้อมูล การแปลผล และบรรยายสรุปข้อมูลตามลำดับกลุ่มผู้ทดลองใช้แบบฝึกทักษะสามารถนำเอาความรู้ไปประยุกต์ใช้วิเคราะห์และบรรยายสรุปข้อมูลทำวิทยานิพนธ์เชิงปริมาณได้เป็นผลสำเร็จจำนวน ๑๒ รูป/คน คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐

คำสำคัญ: แบบฝึกทักษะ, วิจัยเชิงปริมาณ

* อาจารย์พิเศษมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม

Abstract

The objectives of this Research and Development (R&D) were to develop a workbook to data analysis practice on Buddhism quantitative research; and tryout and evaluate the developed workbook. The key information consisted from 12 graduate students of Mahachulalongkornrajavidyalaya University PalisuksaBuddhagosa Campus Nakornphathom who were quantitative thesis in 2016 B.E. The research instruments was 1) a developed a workbook 2) a test and 3) a questionnaire. Quantitative data were analyzed by descriptive statistics and qualitative data were analyzed by content analysis.

Research findings are concluded as follows:

The developed workbook was packages of knowledge sheet and worksheets, composted of three components was respectively. 1) the basic concepts about statistics to research. 2) development andevaluated the research instruments and 3) statistical techniques for data analysis results and data conclude.

Regarding from the results of experimenting with the developed workbook were found; the mean of the key information groups pre-training scores was 7.54 (43.80%); while the mean of their post-training scores was 15.32 (70.20%). Therefore, the key information groups increased their learning achievement scores by 26.40 percent.

As for opinions overall found the best content of developed workbook respectively wasdevelop and investigate quality of the instruments; secondary was Basic knowledge about Buddhism research and statistical techniques for data analysis and data conclude.Regarding application of the obtained knowledge were be able to apply their quantitative research successful as shown by there having been 12titles of quantitative research (100%).

Keywords: Workbook, Quantitative Data, Buddhism Research

๑. บทนำ

งานวิจัยทางพระพุทธศาสนาจัดว่าเป็นงานวิจัยทางสังคมศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับสังคมและพระพุทธศาสนาโดยรวม มีขอบเขตที่กว้างขวางและมีนำไปใช้ในวิชาการต่างๆ อาจกล่าวได้ว่าการวิจัยทางพระพุทธศาสนาสามารถทำได้ ๓ ขั้นตอนคือ ๑) ใช้กรอบความคิดแบบตะวันตกแล้วผสมผสานด้วยเนื้อหาของพระพุทธศาสนา ๒) ใช้แนวคิดทางพระพุทธศาสนาเปรียบเทียบกับศาสตร์ตะวันตกเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจมากยิ่งขึ้น และ ๓) ไม่ผูกพันกับกรอบความคิดแบบตะวันตกแต่เน้นการแสวงหาความรู้ที่เป็นเนื้อแท้ของเรื่องนั้นอย่างแท้จริงเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จ^๑

จากที่กล่าวมาจะพบว่า งานวิจัยทางพระพุทธศาสนาเป็นเรื่องสำคัญโดยเฉพาะในระดับบัณฑิตศึกษาที่จะต้องมีการส่งเสริมให้เกิดการวิจัยขึ้นเพื่อให้มหาบัณฑิตและดุษฎีบัณฑิตได้เข้าใจสภาพของสังคมไทยเอง เพื่อช่วยต่อเติม หรือเปิดช่องทางใหม่ๆ ให้แก่วิชาการสาขาต่างๆ และที่สำคัญเพื่อมีส่วนร่วมทางวิชาการหรือนำเสนอหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่จะมาช่วยแก้ปัญหาของชาวโลกเพราะการวิจัยทางพระพุทธศาสนามีหนทางที่จะทำให้สังคมไทยเป็นสังคมแห่งผู้นำและสังคมแห่งความเป็นผู้ให้ไม่ใช่เป็นเพียงผู้รับและผู้ตามดังที่เป็นอยู่ในสมัยนี้บัณฑิตที่ศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษาทุกหลักสูตรจะต้องผ่านการทำวิจัยทั้งในระดับสาระนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ หรือดุษฎีนิพนธ์แล้วจึงจะสำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรได้

สำหรับนิสิตสาขาวิปัสสนาภาวนา วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม มีความเฉพาะของหลักสูตรคือ นิสิตจะต้องเป็นผู้ผ่านการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาอย่างต่อเนื่องเป็นเวลา ๗ เดือนมาแล้วจึงจะได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์หรือสารนิพนธ์ ซึ่งพบสภาพปัญหาสำคัญคือนิสิตที่ไปปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาอย่างต่อเนื่องเป็นเวลานาน ส่วนใหญ่จะขาดทักษะในการดำเนินงานวิจัยที่เป็นระบบ โดยเฉพาะงานวิจัยเชิงปริมาณที่พบว่านิสิตส่วนใหญ่มีปัญหาในการวิเคราะห์ข้อมูลและบรรยายสรุปข้อมูล ดังนั้น ผู้วิจัยในฐานะอาจารย์พิเศษจึงได้มีความสนใจสร้างแบบฝึกทักษะสำหรับใช้ประกอบการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อให้ นิสิตได้รับการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการวิจัยเชิงปริมาณทางพระพุทธศาสนาและพัฒนาทักษะเกี่ยวกับการวิเคราะห์ข้อมูลและบรรยายสรุปข้อมูล เพื่อให้นำไปใช้เป็นนวัตกรรมส่งเสริมการเรียนรู้และให้เป็นประโยชน์แก่นิสิตในวิทยาเขตหรือวิทยาลัยสงฆ์

^๑ พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). มหาวิทยาลัยกับงานวิจัยทางพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : เนติกุลการพิมพ์, ๒๕๓๔), หน้า ๘๒-๘๓.

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อพัฒนาแบบฝึกทักษะวิเคราะห์ข้อมูลงานวิจัยเชิงปริมาณทางพระพุทธศาสนา

๒. ศึกษาผลการทดลองใช้แบบฝึกทักษะวิเคราะห์ข้อมูลงานวิจัยเชิงปริมาณทางพระพุทธศาสนา

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

๑. รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยและพัฒนา (The Research and Development: R&D) เพื่อทดลองใช้นวัตกรรม คือแบบฝึกทักษะวิเคราะห์ข้อมูลงานวิจัยเชิงปริมาณทางพระพุทธศาสนาโดยมีเกณฑ์ความก้าวหน้าทางการเรียนรู้จากการทดลองใช้เพิ่มขึ้นร้อยละ ๒๐

๒. ขอบเขตการวิจัยการประเมินผลการทดลองใช้นวัตกรรมที่สร้างขึ้นในครั้งนี้ใช้กรอบแนวคิดการประเมินโครงการของโดนัลด์แอลเคริกแพตทริก (Donald L.Kirkpatrick)^๒ เพื่อศึกษาผลการทดลองใช้แบบฝึกทักษะที่พัฒนาขึ้นจากการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการโดยการประเมิน ๔ ด้าน คือ ๑) ประเมินปฏิกิริยาตอบสนอง (Reaction Evaluation) จากการแสดงความคิดเห็นและความพึงพอใจต่อแบบฝึกทักษะ ๒) การประเมินการเรียนรู้ (Learning Evaluation) โดยวัดผลด้านความรู้และทักษะที่ได้รับจากการใช้แบบฝึกทักษะ ๓) การประเมินพฤติกรรมที่เปลี่ยนไปหลังการอบรม (Behavior Evaluation) โดยประเมินผลจากการนำเอาความรู้และทักษะที่ได้จากการใช้แบบฝึกทักษะไปประยุกต์ใช้ และ ๔) การประเมินผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น (Results Evaluation) โดยประเมินจากประโยชน์ที่เกิดขึ้นในด้านการนำไปใช้ดำเนินการ

๓. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักนิสิตหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิปัสสนาภาวนา วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม ที่ทำวิทยานิพนธ์เชิงปริมาณในปีการศึกษา ๒๕๕๙ จำนวน ๑๒ รูป/คน

๔. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี ๔ ฉบับ แต่ละฉบับมีคุณลักษณะดังนี้

ฉบับที่ ๑ แบบสอบถามความต้องการ ใช้สำหรับศึกษาความต้องการด้านความรู้และทักษะเกี่ยวกับการวิเคราะห์ข้อมูลงานวิจัยเชิงปริมาณดำเนินการตามลำดับดังนี้ ๑) ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่ใช้วิเคราะห์ความต้องการการฝึกทักษะวิเคราะห์ข้อมูลงานวิจัยเชิงปริมาณ และเอกสารที่เกี่ยวข้อง ๒) กำหนดกรอบความคิด นิยามตัวแปร และประเด็นตัวแปรที่ศึกษา ๓) สร้างแบบสอบถามที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลให้ครอบคลุมตัวแปรที่ศึกษา และ

^๒ ธเนศ ขำเกิด, “ประเมิน (อย่างได้) ผลด้วย Kirk Patrick” วารสารส่งเสริมเทคโนโลยี (สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยีไทย-ญี่ปุ่น), ปีที่ ๒๘ ฉบับที่ ๑๖๐ (ธันวาคม ๒๕๔๔ - มกราคม ๒๕๔๕) : หน้า ๑๔๘-๑๕๑.

๔) ตรวจสอบคุณภาพแบบสอบถาม โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาความตรงและความครบถ้วนของเนื้อหา รวมทั้งการใช้ภาษา

ฉบับที่ ๒ แบบฝึกทักษะวิเคราะห์ข้อมูลวิจัยเชิงปริมาณทางพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยดำเนินการพัฒนาตามลำดับดังนี้

๑. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยและพัฒนาแบบฝึกทักษะวิเคราะห์ข้อมูลงานวิจัยเชิงปริมาณทางพระพุทธศาสนา เช่น ระเบียบวิธีวิจัยทางพระพุทธศาสนา การวิจัยและสถิติทางสังคมศาสตร์ การวิจัยเชิงปฏิบัติการ การวิจัยและพัฒนา และการพัฒนานวัตกรรม ตลอดจนการวิเคราะห์สภาพและความต้องการของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

๒. วิเคราะห์และสังเคราะห์เนื้อหา/กิจกรรมการฝึกทักษะให้สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักแบ่งส่วนประกอบของแบบฝึกทักษะออกเป็น ๓ ส่วนสำคัญคือ ๑) หลักการและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเชิงปริมาณ ๒) กรณีตัวอย่างในการนำหลักการและแนวคิดไปใช้ในงานวิจัยทางพระพุทธศาสนา และ ๓) ชุดกิจกรรมการฝึกทักษะวิเคราะห์ข้อมูล การแปลผล และบรรยายสรุปข้อมูลในงานวิจัยเชิงปริมาณโดยให้มีขอบเขตเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้ที่ครอบคลุมวัตถุประสงค์ คือ (๑) ความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับสถิติเพื่อการวิจัยทางพระพุทธศาสนา (๒) การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย และ (๓) การวิเคราะห์ข้อมูล การแปลผล และบรรยายสรุปข้อมูลตามลำดับ

๓. จัดทำร่างเอกสารชุดแบบฝึกทักษะ โดยรวบรวมข้อมูลเพื่อจัดทำร่างเนื้อหาและกิจกรรมการฝึกทักษะในแต่ละเรื่องให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์

๔. พิจารณารายละเอียดของร่างเนื้อหาและกิจกรรมการฝึกทักษะ และดำเนินการปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่พบว่ามีความบกพร่อง

๕. จัดทำร่างแบบฝึกทักษะ และตรวจสอบคุณภาพตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาและความเหมาะสมของภาษาจากความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ

๖. แก้ไขและปรับปรุงแบบฝึกทักษะตามข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิและนำไปทดลองใช้เพื่อหาข้อบกพร่องและแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ก่อนทำสำเนาแบบฝึกทักษะวิเคราะห์ข้อมูลงานวิจัยเชิงปริมาณทางพระพุทธศาสนาเพื่อใช้ในการวิจัยครั้งนี้

ฉบับที่ ๓ แบบทดสอบความรู้เรื่องการวิเคราะห์ข้อมูลงานวิจัยเชิงปริมาณผู้วิจัยดำเนินการพัฒนาตามลำดับดังนี้

๑. วิเคราะห์เนื้อหาและสร้างผังข้อสอบให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การฝึกทักษะวิเคราะห์ข้อมูลงานวิจัยเชิงปริมาณทางพระพุทธศาสนา

๒. สร้างแบบทดสอบให้มีเนื้อหาที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และครอบคลุมโครงสร้างแบบทดสอบจากการวิเคราะห์ในข้อ ๑ จำนวน ๓๐ ข้อ

๓. ตรวจสอบความสอดคล้องของแบบทดสอบ โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาความตรงและความครบถ้วนของเนื้อหา รวมทั้งภาษาที่ใช้ในแบบทดสอบ และคัดเลือกแบบทดสอบที่มีค่าความสอดคล้องอยู่ระหว่าง ๐.๖-๑.๐๐ จำนวน ๒๐ ข้อแล้วจัดทำแบบทดสอบฉบับสมบูรณ์

ฉบับที่ ๔ แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการทดลองใช้แบบฝึกทักษะแบ่งออกเป็น ๓ ตอน คือ ๑) ความคิดเห็นต่อการฝึกอบรม ๒) ความคิดเห็นต่อแบบฝึกทักษะ และ ๓) ความพึงพอใจต่อการใช้แบบฝึกทักษะ ผู้วิจัยดำเนินการตามลำดับดังนี้

๑. ศึกษาแนวคิดทฤษฎีและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบสอบถาม รายงานการพัฒนานวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้ รายงานวิจัยการประเมินผลการใช้นวัตกรรม รวมทั้งการวิเคราะห์วัตถุประสงค์การใช้ชุดฝึกอบรม

๒. กำหนดกรอบความคิด นิยามตัวแปร และประเด็นตัวแปรที่ศึกษา

๓. สร้างแบบสอบถามที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลให้ครอบคลุมตัวแปรที่ศึกษา

๔. ตรวจสอบคุณภาพแบบสอบถาม โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาความตรงและความครบถ้วนของเนื้อหา รวมทั้งการใช้ภาษา

๕. จัดทำเครื่องมือฉบับสมบูรณ์

๓. การเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๑ สำนักรวบรวมความต้องการความรู้และทักษะในการวิเคราะห์ข้อมูลวิจัยเชิงปริมาณด้วยแบบสอบถามฉบับที่ ๑ ในกลุ่มนิสิตหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิปัสสนาภาวนา วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม ปีการศึกษา ๒๕๕๙ จำนวนทั้งสิ้น ๔๕ รูป/คน

๓.๒ คัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลโดยวิธีการแบบเจาะจงจากนิสิตที่เสนอโครงการวิทยานิพนธ์เชิงปริมาณในหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิปัสสนาภาวนา วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม ปีการศึกษา ๒๕๕๙ จำนวน ๑๒ รูป/คนเพื่อทดลองใช้แบบฝึกทักษะที่สร้างขึ้น (เครื่องมือวิจัยฉบับที่ ๒)

๓.๓ ก่อนการทดลองใช้แบบฝึกทักษะทำการประเมินความรู้เรื่องการวิเคราะห์ข้อมูลงานวิจัยเชิงปริมาณด้วยแบบทดสอบที่สร้างขึ้น (เครื่องมือวิจัยฉบับที่ ๓)

๓.๔ จัดกิจกรรมการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง การวิเคราะห์ข้อมูลงานวิจัยเชิงปริมาณ เป็นเวลา ๒ วัน เพื่อการทดลองใช้แบบฝึกทักษะที่สร้างขึ้น (เครื่องมือฉบับที่ ๒) ซึ่งมีการจัดลำดับเนื้อหาและกิจกรรมที่ดำเนินการโดยสรุปดังนี้ วันที่ ๑ ความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับสถิติเพื่อการวิจัย การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย และฝึกปฏิบัติการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย วันที่ ๒ ฝึกปฏิบัติการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยตัวอย่างในแบบฝึกทักษะโดยใช้โปรแกรมประเภทพีอาร์ คือ โปรแกรม PSPP และบรรยายสรุปข้อมูล

๓.๕ หลังการทดลองใช้แบบฝึกทักษะ ทำการประเมินความรู้เรื่องการวิเคราะห์ข้อมูลงานวิจัยเชิงปริมาณด้วยแบบทดสอบที่สร้างขึ้น (เครื่องมือวิจัยฉบับที่ ๓)

๓.๖ ประเมินความคิดเห็นเกี่ยวกับการทดลองใช้แบบฝึกทักษะจากการอบรมเชิงปฏิบัติการด้วยเครื่องมือวิจัยฉบับที่ ๔ เพื่อศึกษาความคิดเห็น ๓ ด้าน คือ ๑) ความคิดเห็นต่อการจัดโครงการฝึกอบรมเพื่อทดลองใช้แบบฝึกทักษะ ๒) ความคิดเห็นต่อการใช้แบบฝึกทักษะที่สร้างขึ้นและ ๓) ความพึงพอใจต่อการใช้แบบฝึกทักษะ

๔. การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลเชิงปริมาณใช้วิธีการวิเคราะห์โดยใช้ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยกำหนดเกณฑ์การแปลความหมายค่าเฉลี่ย ๕ ระดับ คือ มากที่สุด (๔.๕๐-๕.๐๐ คะแนน) มาก (๓.๕๐-๔.๔๙ คะแนน) ปานกลาง (๒.๕๐-๓.๔๙ คะแนน) น้อย (๑.๕๐-๒.๔๙ คะแนน) และน้อยที่สุด (๑.๐๐-๑.๔๙ คะแนน) ตามลำดับ สำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพและข้อมูลจากเอกสารใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

๔. สรุปผลการวิจัย

๑. สรุปความต้องการความรู้และทักษะ พบว่า นิสิตที่ตอบแบบสอบถามจำนวน ๔๕ รูป/คน เป็นพระสงฆ์ จำนวน ๓๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๘๓ รองลงมาเป็นคฤหัสถ์หญิงจำนวน ๓ คน (ร้อยละ ๗) แม่ชีและคฤหัสถ์ชายมีจำนวนกลุ่มละ ๑ คน (ร้อยละ ๕) ผลการประเมินความรู้และทักษะที่ควรจะมีในเรื่องการวิเคราะห์ข้อมูลวิจัยเชิงปริมาณมีค่าเฉลี่ยในภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๔.๒๘) ส่วนความรู้ด้านการวิเคราะห์ข้อมูลวิจัยเชิงปริมาณที่มีในตัวของนิสิตอยู่แล้วในภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = ๒.๖๘) คิดเป็นคะแนนเฉลี่ยที่แตกต่างกันทุกด้านเท่ากับ ๑.๖๐ คะแนน ดังนั้นจึงสรุปได้ว่านิสิตมีความต้องการความรู้และทักษะการวิเคราะห์ข้อมูลวิจัยเชิงปริมาณในทุกด้าน โดยเริ่มตั้งแต่ความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับสถิติเพื่อการวิจัย การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย และการวิเคราะห์ข้อมูล การแปลผล และบรรยายสรุปข้อมูลตามลำดับ

๒. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์สรุปได้ดังนี้

๒.๑ การพัฒนาแบบฝึกทักษะ ผู้วิจัยสร้างแบบฝึกทักษะวิเคราะห์ข้อมูลวิจัยเชิงปริมาณทางพระพุทธศาสนาโดยจัดให้มีลักษณะเป็นชุดเอกสารสรุปความรู้และใบงาน มีการแบ่งเนื้อหาและกิจกรรมการฝึกทักษะออกเป็น ๓ ตอน ได้แก่ ๑) ความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับสถิติเพื่อการวิจัย ๒) การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย และ ๓) การวิเคราะห์ข้อมูล การแปลผล และบรรยายสรุปข้อมูลตามลำดับ

๒.๒ การทดลองใช้แบบฝึกทักษะปรากฏผลการวิจัยดังนี้

๒.๒.๑ ข้อมูลพื้นฐานพบว่า กลุ่มนิสิตที่เสนอโครงการวิทยานิพนธ์เชิงปริมาณในหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิปัสสนาภาวนา วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม ปีการศึกษา ๒๕๕๙ มีจำนวนทั้งสิ้น ๑๒ รูป/คน เป็นพระสงฆ์

จำนวน ๑๐รูปคิดเป็นร้อยละ ๘๓.๓๓และอีก ๒ คนเป็นแม่ชีและคฤหัสถ์หญิงคิดเป็นร้อยละ ๑๖.๖๗ส่วนใหญ่จบการศึกษาปริญญาตรีในสาขาวิชาพระพุทธศาสนาและไม่เคยมีประสบการณ์ในการทำวิจัยเชิงปริมาณมาก่อน

๒.๒.๒ ความรู้และทักษะ พบว่า ก่อนทดลองใช้แบบฝึกทักษะมีคะแนนเฉลี่ยที่แสดงความรู้และทักษะเกี่ยวกับการวิเคราะห์ข้อมูลวิจัยเชิงปริมาณเท่ากับ ๘.๗๖ คะแนน คิดเป็นร้อยละ ๔๓.๘๐ จากคะแนนเต็ม ๒๐ คะแนน ภายหลังการอบรมแล้วมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ ๑๔.๐๔คะแนน คิดเป็นร้อยละ ๗๐.๒๐ แสดงให้เห็นว่ามีคะแนนพัฒนาการเรียนรู้เพิ่มขึ้นร้อยละ ๒๖.๔๐ ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ ๒๐ ที่ตั้งเอาไว้ และเมื่อเปรียบเทียบคะแนนก่อนและหลังการอบรมเชิงปฏิบัติการ พบว่า ผู้เข้ารับการอบรมสามารถทำคะแนนจากการประเมินความรู้โดยได้คะแนนหลังการอบรมสูงกว่าก่อนการอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๒.๓ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการทดลองใช้แบบฝึกทักษะ สรุปได้ดังนี้

๒.๓.๑ ความคิดเห็นต่อการจัดฝึกอบรมการจัดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อทดลองใช้แบบฝึกทักษะในการวิจัยครั้งนี้ พบว่ามีความเหมาะสมในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๓๙$) เมื่อพิจารณาความคิดเห็นเป็นรายด้าน พบว่า ด้านสถานที่มีความเหมาะสมมากที่สุด รองลงมา คือ ความชัดเจนในการบรรยายประกอบการฝึกทักษะ และความเหมาะสมของแบบฝึกทักษะวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณ สำหรับข้ออื่นๆ พบว่ามีความเหมาะสมในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีความเหมาะสมมากเป็นอันดับแรก คือ ความรู้ที่ได้รับจากการใช้แบบฝึกทักษะ รองลงมา คือ ความชัดเจนของเนื้อหาสาระในแบบฝึกทักษะการนำความรู้ไปใช้ในการทำวิจัย ความพึงพอใจต่อการใช้แบบฝึกทักษะในภาพรวม การมีโอกาสได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นในระหว่างการทดลองใช้แบบฝึกทักษะความเหมาะสมของแบบฝึกทักษะความเหมาะสมของบรรยากาศการทดลองใช้แบบฝึกทักษะ ตามลำดับสำหรับข้อเสนอแนะในการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการครั้งนี้ ส่วนใหญ่พบว่า กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักต้องการให้ขยายเวลาในการฝึกอบรม จัดให้มีการอบรมที่ต่อเนื่อง และมีการติดตามผลการวิเคราะห์และบรรยายสรุปข้อมูลเพื่อการทำวิทยานิพนธ์

๒.๓.๒ ความคิดเห็นต่อแบบฝึกทักษะ ผู้เข้ารับการอบรมมีความคิดเห็นว่าแบบฝึกทักษะที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมในภาพรวมในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๓๓$) เมื่อพิจารณาในรายละเอียด พบว่าประเด็นที่มีความเหมาะสมระดับมากอันดับแรก คือ การนำเสนอเนื้อหาชัดเจน และการแบ่งหัวข้อการสอนและเนื้อหาย่อยมีความเหมาะสม รองลงมา คือ การใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย เนื้อหาสาระง่ายต่อการทำความเข้าใจ กรณีตัวอย่างประกอบการเรียนรู้ทำให้เข้าใจชัดเจนขึ้น และกิจกรรมการฝึกทักษะเข้าใจง่าย ตามลำดับ

ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับประเด็นคุณภาพของแบบฝึกทักษะการวิเคราะห์ข้อมูลวิจัยเชิงปริมาณทางพระพุทธศาสนา คือ ๑) ความเข้าใจพื้นฐาน

เกี่ยวสถิติเพื่อการวิจัย ๒) การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย และ ๓) การวิเคราะห์ข้อมูล การแปลผล และบรรยายสรุปข้อมูล สรุปผลได้ดังนี้ ๑) ความสามารถในการศึกษาทบทวนด้วยตนเอง ส่วนใหญ่ระบุว่า เนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้เป็นเรื่องยากมากในการทำความเข้าใจด้วยตนเอง แต่เมื่อได้รับการอธิบายสรุปแล้วช่วยให้เข้าใจมากยิ่งขึ้น สามารถทำความเข้าใจกระบวนการและวิธีปฏิบัติในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการทำวิจัยของตนเอง ได้ ๒) ขนาดตัวอักษรและภาษาที่ใช้ในเอกสารแบบฝึกทักษะ ส่วนใหญ่เห็นว่ามีการใช้ขนาดตัวอักษรที่เหมาะสม อ่านได้ง่าย และใช้ภาษาในการเขียนที่เหมาะสม อ่านเข้าใจง่าย ไม่ต้องแปลความหมาย ๓) การอธิบายเนื้อหาและกิจกรรมการฝึกทักษะ ส่วนใหญ่ระบุว่ามีการอธิบายขยายความเนื้อหาที่ชัดเจน มีการนำเสนอเนื้อหาและกิจกรรมการฝึกทักษะที่เป็นลำดับขั้นตอน มีโครงสร้างของเนื้อหาและกิจกรรมการฝึกทักษะที่เหมาะสมและชัดเจน สามารถทำให้เข้าใจง่ายและมองเห็นความแตกต่างของเนื้อหาและกิจกรรมการฝึกทักษะ และ ๔) ความเป็นประโยชน์ของเนื้อหาและกิจกรรมการฝึกทักษะ ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่า เนื้อหาและกิจกรรมต่างๆ ในแบบฝึกทักษะที่พัฒนาขึ้นมีความทันสมัย ช่วยให้มองเห็นแนวทางวิเคราะห์ข้อมูลและบรรยายสรุปข้อมูลในการวิจัยเชิงปริมาณ เป็นประโยชน์ต่อการทำวิจัยให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และสามารถนำไปเป็นคู่มือในการวิเคราะห์ข้อมูลและบรรยายสรุปข้อมูลในการทำวิจัยได้จริง

๒.๓.๓ ความพึงพอใจต่อการใช้แบบฝึกทักษะ ผู้วิจัยได้สอบถามความพึงพอใจต่อการใช้แบบฝึกทักษะ โดยใช้คะแนนเต็ม ๑๐ คะแนน พบว่ามีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจโดยรวมเท่ากับ ๘.๗๘ คะแนน โดยมีเหตุผลสำคัญที่มีความพึงพอใจคือ การได้รับความรู้และทักษะวิเคราะห์และบรรยายสรุปข้อมูลในการทำวิจัยเชิงปริมาณมากขึ้น ได้เห็นตัวอย่างประกอบการอธิบายเนื้อหาความรู้และกิจกรรมการฝึกทักษะ ได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และการอธิบายความรู้และทักษะต่างๆ ร่วมกัน และสามารถนำไปใช้ศึกษาทบทวนความรู้ได้อย่างต่อเนื่อง

๔.๓ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย การจัดฝึกอบรมในโครงการที่มุ่งเน้นพัฒนาการเรียนรู้และทักษะหากได้มีการจัดบูรณาการระหว่างรูปแบบการสอนเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องและสัมพันธ์กัน โดยใช้นวัตกรรมที่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนอย่างเหมาะสมจะช่วยกระตุ้นให้ได้รับประสบการณ์ตรงในการเรียนรู้ เกิดความคิดสร้างสรรค์ และมองเห็นแนวทางการนำเอาความรู้นั้นไปประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๕. อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยนำประเด็นตามวัตถุประสงค์ในการวิจัยมาอภิปราย คือ ผลการพัฒนาและผลการทดลองใช้แบบฝึกทักษะวิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัยเชิงปริมาณทางพระพุทธศาสนาใช้เป็นกรอบสำหรับการอภิปรายผลการวิจัย มีรายละเอียดดังนี้

๑. ผลการพัฒนาแบบฝึกทักษะวิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัยเชิงปริมาณทางพระพุทธศาสนาที่พบว่า มีลักษณะเนื้อหาและกิจกรรมการฝึกทักษะที่สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ๑) ความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวสถิติเพื่อการวิจัย ๒) การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย และ ๓) การวิเคราะห์ข้อมูล การแปลผล และบรรยายสรุปข้อมูล ตามลำดับ โดยเนื้อหาและกิจกรรมการฝึกทักษะทั้ง ๓ เรื่อง ได้มีการแบ่งส่วนประกอบของแบบฝึกทักษะออกเป็น ๓ ส่วนสำคัญ คือ ส่วนแรก เป็นเนื้อหาความรู้เกี่ยวกับหลักการและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเชิงปริมาณ และส่วนที่สองแสดงกรณีตัวอย่างในการนำหลักการและแนวคิดไปใช้ในงานวิจัยทางพระพุทธศาสนา เมื่อได้รับรู้แนวทางการใช้แบบฝึกทักษะโดยผ่านการอบรมเชิงปฏิบัติการแล้วทำให้เข้าใจหลักการและแนวคิดของการวิจัยเชิงปริมาณได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น สำหรับส่วนที่สาม มีลักษณะเป็นชุดกิจกรรมการฝึกทักษะวิเคราะห์ข้อมูลและบรรยายสรุปข้อมูลในงานวิจัยเชิงปริมาณทางพระพุทธศาสนาช่วยให้ผู้เข้ารับการอบรมได้ฝึกปฏิบัติการวิเคราะห์ข้อมูลและบรรยายสรุปข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณ ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าโครงสร้างเนื้อหาและกิจกรรมในแบบฝึกทักษะทั้ง ๓ ส่วนมีความสัมพันธ์กัน โดยส่วนแรกเป็นหลักการและแนวคิดที่เกี่ยวข้อง ทำให้ผู้เข้าอบรมได้รับความรู้ และช่วยให้เห็นตัวอย่างในการนำเอาหลักการและแนวคิดไปประยุกต์ใช้ในงานวิจัยเชิงปริมาณทางพระพุทธศาสนาได้จริง สำหรับส่วนที่สามซึ่งเป็นกิจกรรมที่ใช้ประกอบการฝึกทักษะในการวิเคราะห์ข้อมูลและบรรยายสรุปข้อมูลที่ช่วยให้ได้ฝึกปฏิบัติโดยเรียนรู้ตามตัวอย่างไปสู่การนำเอาข้อมูลของตนเองมาทำการวิเคราะห์และบรรยายสรุปตามลำดับขั้นตอนและแบบแผนที่แสดงในตัวอย่างมีส่วนช่วยให้ผู้ใช้แบบฝึกทักษะได้เกิดความเข้าใจมากยิ่งขึ้น เมื่อได้ปฏิบัติตามลำดับขั้นตอนและได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้บรรยายและกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักด้วยกัน

๒. ผลการทดลองใช้แบบฝึกทักษะวิเคราะห์ข้อมูลงานวิจัยเชิงปริมาณทางพระพุทธศาสนาที่พบว่ากลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักมีระดับพัฒนาการเรียนรู้หลังการทดลองใช้แบบฝึกทักษะที่เพิ่มสูงกว่าก่อนการทดลองเฉลี่ยร้อยละ ๒๖.๔๐ ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดเอาไว้มีความสอดคล้องกับผลการวิจัยของสมคิด พรหมจรรย์ และสุพัตร์ พิบูลย์^๓ ที่รายงานผลการพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกล เรื่อง การวิจัยและพัฒนางานวิชาการว่า ผู้เข้ารับการอบรมมีคะแนนเฉลี่ยหลังการอบรมที่แสดงระดับความรู้สูงขึ้นกว่าก่อนการอบรม ที่เป็นเช่นนี้เพราะผู้เข้ารับการอบรมได้ศึกษาความรู้จากเอกสารแบบฝึกทักษะที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นโดยจัดให้มีการนำเสนอเนื้อหาและกิจกรรมที่เป็นลำดับขั้นตอน มีการใช้ภาษาและยกตัวอย่างประกอบที่

^๓ สมคิด พรหมจรรย์ และสุพัตร์ พิบูลย์, “การพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกล เรื่อง การวิจัยและพัฒนางานวิชาการ”, วารสารศึกษาศาสตร์ มสธ., ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๕๔) : หน้า ๑-๑๔.

ช่วยให้เข้าใจได้ง่าย ประกอบกับได้รับการบรรยายสรุปความรู้และกิจกรรมการฝึกทักษะจากผู้วิจัยในฐานะวิทยาการผู้บรรยาย ซึ่งลักษณะพัฒนาการของการเรียนรู้ดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาของวุฒิชัย ประสารสอย^๔ ที่พบว่า การเรียนรู้ที่เน้นด้านทักษะ (Psychomotor Domain) เพื่อการพัฒนาความสามารถของบุคคลเป็นผลมาจากการได้รับประสบการณ์การฝึกและมีการสะสมไว้จนเกิดความคิดสร้างสรรค์ที่จะเป็นพื้นฐานความสามารถของบุคคล ซึ่งจะเกิดขึ้นมากเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับว่าสิ่งที่ศึกษานั้นเป็นเรื่องที่ตรงตามความสนใจ ผู้ศึกษาก็จะเกิดแรงจูงใจที่จะศึกษาและลองปฏิบัติตามแบบเพื่อนำไปสู่การพัฒนาทักษะในขั้นสูงต่อไปได้ ทำให้บุคคลนั้นพร้อมที่จะกระทำกิจกรรมให้สำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สำหรับความคิดเห็นต่อการเข้าฝึกอบรมและทดลองใช้แบบฝึกทักษะที่พบว่าส่วนใหญ่มีความรู้และทักษะในการวิเคราะห์ข้อมูลอยู่ในระดับมาก และมีความคิดเห็นว่าวิทยากรมีความสามารถในการบรรยาย มีความชัดเจนในเนื้อหาและเปิดโอกาสให้ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และจากการสอบถามความพึงพอใจที่พบว่าอยู่ในระดับมาก มีเหตุผลมาจากการได้รับความรู้และการได้ฝึกทักษะวิเคราะห์ข้อมูล สิ่งที่ผู้เข้าอบรมประทับใจมากที่สุด คือ วิทยากรสามารถถ่ายทอดความรู้ได้ดี ทำให้เข้าใจได้ง่าย

๗. ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายวิทยาเขตบาศีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ควรจัดให้มีโครงการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยทางพระพุทธศาสนาเพื่อเพิ่มพูนความรู้ทักษะในการทำวิจัยสำหรับนิสิตทุกระดับชั้นอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง

๒. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการส่งเสริมให้มีการพัฒนาชุดความรู้เพื่อการฝึกทักษะสำหรับการนำไปใช้ทั้งในการวิจัยเชิงปริมาณ การวิจัยเชิงคุณภาพ/ภาคสนาม และการวิจัยเชิงคุณภาพ/ภาคเอกสารและจัดกิจกรรมส่งเสริมความรู้ในการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมด้านวิปัสสนาภาวนา เพื่อให้บัณฑิตมีความรู้ความเข้าใจและมีทักษะในการนำไปใช้

๓. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยการพัฒนาชุดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่องอื่นๆ เช่น การพัฒนางานวิชาการและวิจัยทางพระพุทธศาสนา การออกแบบวิจัย การเขียนโครงร่างวิทยานิพนธ์ การสร้างเครื่องมือและการเก็บรวบรวมข้อมูล ทั้งในงานวิจัยเชิงปริมาณและในงานวิจัยเชิงคุณภาพ

^๔ วุฒิชัย ประสารสอย, “เปรียบเทียบความสามารถในการออกแบบบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนจากการใช้ชุดการเรียนแบบสื่อประสมที่ศึกษาด้วยตนเองกับศึกษาภายใต้การนิเทศ”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรบัณฑิต (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยพระจอมเกล้าพระนครเหนือ), ๒๕๔๒.

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). มหาวิทยาลัยกับงานวิจัยทางพระพุทธศาสนา.
กรุงเทพมหานคร : เนติกุลการพิมพ์, ๒๕๓๔.

(๒) วารสาร :

ธเนศ ขำเกิด. “ประเมิน (อย่างได้) ผลด้วย Kirk Patrick”. วารสารส่งเสริมเทคโนโลยี
(สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยีไทย-ญี่ปุ่น), ปีที่ ๒๘ ฉบับที่ ๑๖๐ (ธันวาคม ๒๕๔๔ -
มกราคม ๒๕๔๕).

สมคิด พรหมจ้อย และสุพัชร์ พิบูลย์. “การพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกล เรื่อง การวิจัยและ
พัฒนางานวิชาการ”. วารสารศึกษาศาสตร์ มสธ., ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-
มิถุนายน ๒๕๕๔).

(๓) วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย :

วุฒิชัย ประสารสอย. “เปรียบเทียบความสามารถในการออกแบบบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน
จากการใช้ชุดการเรียนรู้แบบสื่อประสมที่ศึกษาด้วยตนเองกับศึกษาภายใต้การ
นิเทศ”. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรบัณฑิต สาขาการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัยพระจอมเกล้าพระนครเหนือ, ๒๕๔๒.

การประยุกต์หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต ๑
อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

Applying Of The Four Brahmavihara In School Administration Based On
The Nongkhai Primary Educational Service area Office 1 Muang District,
Nongkhai Province

พระตุลา โสภณเมโธ (แสนกุล)^{*}
พระอธิการบุญช่วย โชติวิโส, ดร., ผศ.ดร.วิทยา ทองดี^{**}

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องการประยุกต์หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต ๑ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย มีวัตถุประสงค์ (๑) เพื่อศึกษาการประยุกต์หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต ๑ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย (๒) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการประยุกต์หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต ๑ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย โดยจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล (๓) เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมและพัฒนากการประยุกต์หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต ๑ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

ผลการวิจัยพบว่า

๑. ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนต่อการประยุกต์หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต ๑ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน อยู่ในระดับมากทุกด้านด้านเมตตา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๑๒$) ด้านกรุณา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๑๒$) ด้านมุทิตา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๑๑$) ด้านอุเบกขา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๘$)

๒. เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในสถานศึกษาที่มีต่อการประยุกต์หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัด

^{*} นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

^{**} อาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต๑ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย
จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคลพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในสถานศึกษาที่มี
ประสบการณ์ในการทำงานต่างก็มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์หลักพรหมวิหาร๔ในการ
บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ สำหรับใน
ด้านตำแหน่งหน้าที่ และวุฒิการศึกษาไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: การประยุกต์หลักพรหมวิหาร ๔, การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

Abstract

The aims of this research were: to study and compare the application of the Four Brahmavihara-dhammas in administration the schools of the primary education, classified by the personal factors; to study the ways to promote and develop the application of the Four Brahmavihara-dhammas of the primary education administration of the schools under Nongkai Primary Educational Service Area Office. The research samples were 235 of the education administrators and teachers; the target group was 15 informants. The research tools were a five rating scale questionnaire with its reliability value at .98 and the interview form. The statistics used in the data analysis were: Frequency, Percentage, Mean, Standard Deviation, t-test (Independent samples), f-test (One Way ANOVA); the data were analyzed by using the descriptive analysis.

The research results show that:

1. the statistic overall score of the application of the Four Brahmavihara-dhammas for the primary school administration in the studied area was at a high level. The scores of all aspects were at the same level, ranking for the scores of Loving Kindness, Compassion, Empathetic Joy and Equanimity. Based on the personal comparison, the administrators and teachers with differences in working experience had their opinion towards the application of the dhamma differently with the statistical significance level at .05; for those with differences in their duties and educational degree, their opinions were not different.

2. The ways to promote the application of the dhamma are that the educational institutions should support their personnel in self development and taking care of their colleagues; the administrators should have right

awareness in taking care of the personnel in all the aspects and be able to get along with the community to realize their problems and difficulties; the personnel should be generous; the administrators should promote all the personnel, have empathetic joy with the personnel achievement, assign tasks according to the personnel's ability; be able to control their emotion while working.

Keywords: Applying Of the Four Brahmaviharal, School Administration Based

๑. บทนำ

กระแสของความเปลี่ยนแปลงในสังคมโลกที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เป็นปัจจัยที่ผลักดันให้เกิดการแสวงหากลยุทธ์ ในการพัฒนาความสามารถของประชากรในประเทศ ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีการพัฒนา และเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุกด้าน ด้านการศึกษาก็มีการเปลี่ยนแปลง และมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาปรับเปลี่ยนให้ทันกับกระแสความเปลี่ยนแปลงของสังคม โดยกลุ่มเป้าหมายที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาคือกลุ่มผู้เกี่ยวข้องกับการศึกษา ได้แก่ กลุ่มผู้บริหารโรงเรียน และกลุ่มครูผู้สอน โดยที่เมื่อผู้บริหารมีความพร้อม และมีศักยภาพในการพัฒนามีสามารถเป็นผู้นำให้แก่ครูผู้สอนในการจัดกระบวนการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเมื่อผู้สอนมีความรู้ความสามารถ และมีความเชี่ยวชาญแล้ว กระบวนการจัดการเรียนการสอนของครูที่มีคุณภาพ ย่อมส่งผลให้ผู้เรียนได้รับการฝึกฝนและเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพด้วยการพัฒนาการศึกษาให้ได้ตามมาตรฐานการศึกษาแห่งชาตินั้น ทำได้ยากแต่นับเป็นเรื่องที่สำคัญยิ่ง สามารถทำได้และมีโอกาสที่จะประสบความสำเร็จ เพราะเป็นเรื่องที่อยู่ในใจของคนทุกคนดังจะเห็นได้จากตั้งแต่ ปี ๒๕๔๔

การบริหารงานให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดนั้น ผู้บริหารแต่ละคนต่าง มีเส้นทางในการบริหารของตนแตกต่างกันไปตามความถนัดและความสามารถที่ตนมีอยู่ในเส้นทางที่ หลากหลายนั้น ล้วนจำเป็นต้องยึดถือแนวทางในการดำเนินงานทั้งสิ้น ทั้งที่เป็นแนวคิดและทฤษฎีทั้งจากในประเทศไทยและจากต่างประเทศตามที่นักบริหารการศึกษาได้ผ่านการฝึกปฏิบัติและได้ นำเสนอไว้เป็นรูปแบบให้ผู้บริหารรุ่นต่อๆ มาได้ศึกษา ได้แก่ ทฤษฎีฐานอำนาจของผู้บริหาร (ทฤษฎี ของเฟรนช์และราเวน) หรือแนวคิดเกี่ยวกับผู้นำหรือนักบริหารของศาสตราจารย์ ดร.พจน์ สะเพียรชัย^๑ ซึ่งเป็นแนวทางที่ได้นำเสนอไว้จากนักวิชาการทางโลกเมื่อพิจารณานักวิชาการทางธรรมก็มีนักวิชาการ ได้นำเสนอไว้เช่นกัน

^๑ ทิศนา ขัมมณี และภาชิต ประมวลศิลป์ชัย, ประสบการณ์และกลยุทธ์ของผู้บริหารในการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน, (กรุงเทพมหานคร : ปกรณ์ศิลป์ พรินต์ติ้ง, ๒๕๔๗), หน้า ๒๗.

เช่น พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้นำเสนอพุทธวิธีบริหารไว้ ๕ ประการ ได้แก่ การวางแผน การจัดการองค์กร งานบุคลากร การอำนวยความสะดวก และการกำกับดูแล^๒

จากสภาพและปัญหาการบริหารงานของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต ๑ นั้นมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ที่ผู้บริหารต้องปฏิบัติหน้าที่รับผิดชอบทั้งเป็นที่ปรึกษา เป็นผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับงานวิชาการ ควบคุมการเรียนการสอน จัดครูเข้าสอน จัดให้มีอุปกรณ์เครื่องมือ วัสดุ นิเทศการสอนการวัดผล ประเมินผลและการจัดการใช้ทรัพยากรทั้งที่เป็นบุคคลและสิ่งของเพื่อปรับปรุงและพัฒนาทางด้านวิชาการให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น ผู้วิจัยเห็นว่าการนำหลักการบริหารเชิงพุทธโดยเฉพาะพรหมวิหาร ๔ มาประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษาจะเป็นแนวทางที่ดี ในการพัฒนาปรับปรุงประสิทธิภาพการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่องการประยุกต์หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต ๑ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย เพื่อนำผลการวิจัยที่ได้ไปใช้ประโยชน์ต่อการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างเหมาะสม ตลอดจนสามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการพิจารณาปรับปรุงหรือพัฒนาการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยประยุกต์เข้ากับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะหลักพรหมวิหาร ๔ ให้เกิดประสิทธิภาพต่อไป

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาการประยุกต์หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต ๑ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

๒. เพื่อเปรียบเทียบการประยุกต์หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต ๑ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคายโดย จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาการประยุกต์หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต ๑ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

^๒ หวน พินธุพันธ์, การบริหารการศึกษา : นักบริหารมืออาชีพ, (นนทบุรี : พินธุพันธ์การพิมพ์, ๒๕๔๙), หน้า ๓๐-๓๔.

๔. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงผสม (Mixed Methods Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แบ่งการศึกษาโดยใช้วิธีการเชิงปริมาณในการสำรวจความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในการนำหลักพรหมวิหาร ๔ ไปใช้ในการบริหารสถานศึกษาและศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโดยใช้วิธีการเชิงคุณภาพในครั้งนี้ ผู้วิจัยมีลำดับขั้นตอนการวิจัยดังต่อไปนี้

๑. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในสถานศึกษาระดับประถมศึกษาปีการศึกษา ๒๕๕๙ จำนวน ๕๗ โรงเรียน ซึ่งมีจำนวน ๖๐๕ คน จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน ๖๗ คนครูผู้สอนจำนวน ๕๓๘ คน ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๒๘๑ คนโดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างตามตารางเครซีและมอร์แกน (krejcie & Morgan)^๓ และกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในสถานศึกษาระดับประถมศึกษาจำนวน ๑๕ คน ได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

๒. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มี ๒ ประเภท ได้แก่

๒.๑ แบบสอบถาม (Questionnaire) มี ๓ ตอน ประกอบด้วย ตอนที่ ๑ เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับตำแหน่งหน้าที่ วุฒิการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ(Checklist) ตอนที่ ๒ เป็นข้อมูลเกี่ยวกับการประยุกต์หลักพรหมวิหาร ๔ ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต ๑ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามหลักการและแนวคิดของลิเคิร์ต^๔ ๕ ระดับ และตอนที่ ๓ เป็นข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาการประยุกต์หลักพรหมวิหาร ๔ ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต ๑ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย มีลักษณะเป็นแบบปลายเปิด (Open-ended) จำนวน ๔ ด้าน

๒.๒ แบบสัมภาษณ์ ใช้สำหรับกลุ่มเป้าหมายจำนวน ๑๕ คน ๔ ด้าน แบ่งเป็น ๒ ตอน ประกอบด้วย ตอนที่ ๑ เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ และตอนที่ ๒ เป็นแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาการประยุกต์หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต ๑ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย จำนวน ๔ ด้าน

^๓ krejcie & Morgan อ้างถึงในบุญชม ศรีสะอาด, การวิจัยเบื้องต้น, (กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์นจำกัด, ๒๕๕๔), หน้า ๔๓.

^๔ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๒-๘๓.

๓. การวิเคราะห์ข้อมูล โดยการใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS ในการวิเคราะห์หาจำนวน ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทั้งโดยรวมและรายด้านตามวิธีการของลิเคิร์ด^๕ แล้วนำไปเทียบกับเกณฑ์ค่าเฉลี่ย ๕ ระดับ และแปลผล ในการวิเคราะห์เปรียบเทียบการปฏิบัติเกี่ยวกับการประยุกต์หลักพรหมวิหาร ๔ ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ และวุฒิการศึกษา โดยการทดสอบที (t-test แบบ Independent samples) วิเคราะห์เปรียบเทียบการปฏิบัติเกี่ยวกับการประยุกต์หลักพรหมวิหาร ๔ ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน โดยการทดสอบที (F-test แบบ One way anova) เมื่อพบความแตกต่างมีนัยสำคัญทางสถิติ หาความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของเซฟเฟ (Scheffe' method) และการวิเคราะห์แนวทางการส่งเสริมและพัฒนาการประยุกต์หลักพรหมวิหาร ๔ ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน ๔ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis)

๔. สรุปผลการวิจัย

ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนต่อการประยุกต์หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาหนองคาย เขต ๑ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน

การเปรียบเทียบการประยุกต์หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ วุฒิการศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ส่วนประสบการณ์ในการทำงานต่างกันโดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน

๕. ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑.๑ ควรจัดกิจกรรมส่งเสริมความเมตตาต่อกันระหว่างผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน รวมทั้งบุคลากรทุกคนในโรงเรียนเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานตามหลักธรรมในการพัฒนาบุคลากร

๒.๒ นำผลการศึกษาเป็นข้อมูลสารสนเทศแก่ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโรงเรียนที่มีความสนใจเพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผนในการประยุกต์หลักพรหมวิหาร ๔ ในโรงเรียน

๒.๓ ควรรายงานผลให้หน่วยงานที่รับผิดชอบในระดับที่สูงขึ้นได้ทราบปัญหาต่างๆในการประยุกต์หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

^๕ บุญชม ศรีสะอาด, การวิจัยเบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์นจำกัด, ๒๕๕๖), หน้า ๑๒๑.

๒.๔ ควรศึกษากระบวนการลงโทษบุคลากรที่กระทำผิดวินัยอย่างตรงไปตรงมาตามระเบียบของทางราชการ

๒. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๒.๑ ควรทำการศึกษาการใช้หลักธรรมพรหมวิหาร๔ในกลุ่มประชากรที่กว้างและหลากหลายมากขึ้นเช่นนักเรียนผู้ปกครองและประชาชนทั่วไป

๒.๒ ควรศึกษาแนวทางการส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมประยุกต์หลักพรหมวิหาร๔ในการบริหารสถานศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอื่นๆ เพื่อเป็นผลในการเปรียบเทียบครั้งต่อไป

๒.๔ ควรทำการศึกษาสัมภาษณ์เชิงลึกในกลุ่มของบุคลากรทางการศึกษาเพื่อให้เห็นความคิดเห็นที่หลากหลายมากขึ้น

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

ทิตินา แหมมณี และภาสิต ประมวลศิลป์ชัย. ประสบการณ์และกลยุทธ์ของผู้บริหารในการ

ปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน. กรุงเทพมหานคร : ปกรณ์ศิลป์ พรินต์ติ้ง, ๒๕๔๗.

บุญชม ศรีสะอาด. การวิจัยเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น จำกัด, ๒๕๕๔.

หวน พันธุ์พันธ์. การบริหารการศึกษา : นักบริหารมืออาชีพ. นนทบุรี : พันธุ์พันธ์การพิมพ์, ๒๕๔๙.

ศึกษาความศรัทธาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติธรรมและการบำเพ็ญกุศลของพุทธศาสนิกชน
ณ วัดลานสัก อำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี
A Study Of Faith Resulting To The Insight Meditation Practice And
MeritualPeritual Of Buddhists At WatLansakLansak District
UthaitThait Province

พระอริการพิบูลย์ ฐานธมโม

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาความศรัทธาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติธรรมและการบำเพ็ญกุศลของพุทธศาสนิกชน และเพื่อศึกษาอุปสรรค ข้อเสนอแนะต่อการปฏิบัติธรรมและการบำเพ็ญกุศลของพุทธศาสนิกชนที่ปฏิบัติธรรมและบำเพ็ญกุศล ณ วัดลานสัก อำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีสุ่มแบบเจาะจงจากพุทธศาสนิกชน ณ วัดลานสัก อำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี จำนวน ๙๒ คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุ ๓๖ ปีขึ้นไป การศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีรายได้เฉลี่ยไม่เกิน ๑๐,๐๐๐ บาท ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เครื่องมือวิจัยเป็นแบบสอบถามที่มีค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นเท่ากับ ๐.๙๐ สถิติที่ใช้ประกอบด้วย สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) และสถิติเชิงอนุมาน (Inference Statistics)

ผลการศึกษาพบว่า

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการร่วมปฏิบัติธรรมบำเพ็ญกุศลในเทศกาลวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา คิดเป็นร้อยละ ๖๓.๐๔ รองลงมาคือ กระทำทุกวันพระ และเดือนละ ๒-๓ ครั้ง คิดเป็นร้อยละ ๒๓.๙๑ และร้อยละ ๑๓.๐๔ ตามลำดับ การศึกษาศรัทธาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติธรรมและการบำเพ็ญกุศลของกลุ่มตัวอย่างพบว่าส่วนใหญ่มีทานศรัทธา รองลงมาคือ ภาวนาสัทธา และศีลสัทธา ตามลำดับ อุปสรรค ข้อเสนอแนะต่อการปฏิบัติธรรมและการบำเพ็ญกุศลจากความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนที่ปฏิบัติธรรมและบำเพ็ญกุศล ณ วัดลานสัก อำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี สรุปได้เป็นประเด็นสำคัญคือ ไม่มีเวลาที่จะมาร่วมกิจกรรมการปฏิบัติธรรมเพราะต้องประกอบอาชีพแต่ถ้ามีกิจกรรมบำเพ็ญบุญที่ต้องบริจาคทั้งทรัพย์สินปัจจัยและกำลังทรัพย์ทุกคนรู้สึกยินดีร่วมด้วยความเต็มใจ

คำสำคัญ: ศรัทธา, การบำเพ็ญกุศล

Abstract

This research aims to study the impact on the practice of their faith. And charitable Buddhist WatLanSakLanSak District, UthaiThani and to study the obstacles. Recommendations to the practice of Buddhist meditation and merit and merit at WatLanSakLanSak District, UthaiThani. The samples were selected by random sampling from the Buddhist WatLanSakLanSak District, UthaiThani Province, 92 people, mostly women aged 36 years and junior high school education. The average income of farmers up to 10,000 baht. Research tool is a questionnaire with a coefficient of 0.90 statistics used include descriptive statistics (Descriptive Statistics) and inferential statistics (Inference Statistics)

study found:

Most of the practices engaged in charitable Buddhist festival day. 63.04 per cent, followed by the action every day and the month 2-3 times accounted for 23.91 percent and 13.04 percent, respectively, of faith affecting the practice and charitable. most of the samples were reviewed, followed by the prayer of faith and baptisms SattaSatta respectively, difficulty, hints and practice to merit review of Buddhist meditation and merit at WatLanSak LanSak district, UthaiThani. In conclusion, the issue was No time to attend the event because of the need to practice the profession, but if there is merit to donate the estate and the estate are all delighted to participate willingly.

Keywords: Faith, Merit, Peritual

๑.บทนำ

วัดลานสัก ตำบลลานสัก อำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี ตั้งอยู่ที่บ้านเก่าไร่เดียว หมู่ที่ ๒ ตำบลลานสัก อำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย มีที่ดินตั้งวัดเนื้อที่ ๑๐ ไร่ ๑ งาน ๖๗ ตารางวา การสร้างวัดมีนายสุนทร สิทธิพิกิจ เป็นผู้ดำเนินการติดต่อขออนุญาตต่อทางราชการ ได้รับอนุญาตให้สร้างวัด วันที่ ๒๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๒๓ กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศตั้งเป็นวัดนับตั้งแต่วันที่ ๒๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๒๖ ได้มีนามตามชื่ออำเภอ เพราะตั้งอยู่ใกล้ที่ว่าการอำเภอลานสัก ระยะแรกเริ่มสร้างวัดเรียกว่า “วัดบ้านเก่า” เป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดอุทัยธานี แห่งที่ ๘ และปัจจุบันมี

การปฏิบัติธรรมทุกวัน มีหลักสูตร ๓ วัน ๗ วัน พระครูอุทัยสุตกิจ เป็นเจ้าอาวาสวัดลานสัก เจ้าคณะอำเภอลานสัก เจ้าคณะสำนักปฏิบัติธรรม วัฒนธรรมของวัดลานสัก “คติธรรม”

วัฒนธรรมที่เกี่ยวกับหลักในการดำเนินชีวิต ส่วนใหญ่เป็นเรื่องของจิตใจและได้มาจากศาสนา คนไทยส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ คติธรรมสำหรับดำเนินชีวิตจึงได้มาจากพระพุทธศาสนาเป็นส่วนมาก การผลิตสร้างการเปลี่ยนแปลง ปรับปรุงทั้งหลายในการดำเนินชีวิตและการดำเนินชีวิตเพื่อให้อยู่ดีกินดี หรือวัฒนธรรมทางวัตถุ ก็มีเค้าโครงตามคติในหลักพระพุทธศาสนา การขจัดขัดเกลากลิ่นที่ไม่ดี ซึ่งมีการตบอยู่ในสันดานของตนให้หมดไปจากจิตใจ การสร้างความเจริญความงอกงามทางจิตใจ “เนติธรรม” หมายถึง กฎหมายของสังคม เป็นข้อกำหนดร่วมกันที่ควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกของสังคมให้อยู่ในระเบียบแบบแผน สิทธิหน้าที่ เช่น กฎระเบียบวัด การแต่งกาย การรับประทานอาหาร การอยู่ร่วมกัน “สหธรรม” วัฒนธรรมทางสังคม มารยาทในการอยู่ร่วมกันภายในวัด “วัตถุธรรม” คือ วัตถุต่างๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ในการดำรงชีวิต پایวัดสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ตีเด่นอุโบสถวัดลานสัก ห้องน้ำด้านหน้าวัดลานสัก แผนผังวัดลานสักรอยพระพุทธเจ้ารองด้านหน้าวิหารบูรพาจารย์ศาลาการปฏิบัติธรรม อาคารที่พักของผู้ปฏิบัติธรรม คติธรรมของชุมชนลานสักวันพระชุมชนลานสักก็จะมาเข้าร่วมทำบุญ ตักบาตรอาหารแห้ง ขนมสด และปฏิบัติธรรม پایประชาสัมพันธ์งานต่างๆ ของชุมชนลานสัก การรณรงค์ของชุมชนลานสัก รักษาศีล ๕ ตามโครงการหมู่บ้านรักษารักษาศีล ๕ เนติธรรมของชุมชนลานสัก การตั้งกลุ่มบ้านเลขที่ ผู้วิจัย สนใจที่จะศึกษาความศรัทธาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติธรรมและการบำเพ็ญกุศลของพุทธศาสนิกชน ณ วัดลานสัก อำเภอพานสัก จังหวัดอุทัยธานี ซึ่งมั่นใจอย่างยิ่งว่าการปฏิบัติธรรมตามหลักของสติปัฏฐาน ๔ จะสามารถทำให้ทุกข์หมดไปหรือเบาบางลงไปได้ และในที่สุดก็สามารถทำมรรคผลนิพพานให้แจ้งได้ แต่ในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาก็มีอุปสรรคอยู่บ้างเหมือนกันที่ทำให้การปฏิบัติวิปัสสนาไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควร ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจในปัญหาที่เป็นอุปสรรคแก่การปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา เพราะในปัจจุบันมีคนเป็นจำนวนมากสนใจในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา เพื่อพ้นจากทุกข์ แต่เมื่อปฏิบัติไปแล้วจะพบว่าไม่มี ความก้าวหน้าในการปฏิบัติ จึงสรุปว่าตนเองไม่มีศรัทธาในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาจึงต้องการศึกษาว่าความมีศรัทธาในการปฏิบัติกับความไม่มีศรัทธาในการปฏิบัติต่างกันอย่างไร เพื่อจะได้เป็นข้อมูลศึกษาและปฏิบัติในวงวิชาการต่อไป

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาความศรัทธาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติธรรมและการบำเพ็ญกุศลของพุทธศาสนิกชน ณ วัดลานสัก อำเภอพานสัก จังหวัดอุทัยธานี

๒. เพื่อศึกษาอุปสรรค ข้อเสนอแนะต่อการปฏิบัติธรรมและการบำเพ็ญกุศลของพุทธศาสนิกชน ณ วัดลานสัก อำเภอพานสัก จังหวัดอุทัยธานี

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ศึกษาความศรัทธาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติธรรมและบำเพ็ญกุศลของ อุบาสกอุบาสิกาวัดลานสัก จังหวัดอุทัยธานี มีลำดับขั้นตอนการวิจัยดังต่อไปนี้

๑. รูปแบบการศึกษากิจการวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เพื่อให้การ วิจัยเรื่อง ศึกษาความศรัทธาที่มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติธรรมและการบำเพ็ญกุศลของ พุทธศาสนิกชน ณ วัดลานสักอำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี มีสาระครอบคลุมครบถ้วน เหมาะสมสำหรับนำไปพัฒนาต่อไป

๒. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ประชากรที่ศึกษาความศรัทธาที่ ส่งผลต่อการปฏิบัติธรรมและการบำเพ็ญกุศลของพุทธศาสนิกชน ณ วัดลานสักอำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี ในปีการศึกษา ๒๕๕๙ จำนวน ๙๒ คน ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๕๐ โดยสุ่ม จากตารางของ R.V.K rejcie & D.W.Morgan^๑ ที่ระดับความเชื่อมั่น ๙๕ % ตามนัยทางสถิติ ที่ ๐.๐๕ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

๓. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้เป็น แบบสอบถามซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๓.๑ แบบสอบถามแบบสอบถามเพื่อการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นตาม กรอบงานของศึกษาความศรัทธาที่มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติธรรมและการบำเพ็ญกุศล ของพุทธศาสนิกชน ณ วัดลานสักอำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี

๓.๒ หาความเที่ยงตรง (validity) โดยนำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ที่ สร้างเสร็จ เสนอประธานและกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและเสนอ ต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๕ ท่าน เพื่อพิจารณาทั้งในด้านเนื้อหาสาระ และโครงสร้างของ คำถาม รูปแบบของแบบสอบถาม ตลอดจนภาษาที่ใช้และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เมื่อมีบางข้อที่ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องต่ำกว่า ๐.๕ ผู้วิจัยได้ปรับปรุงแก้ไข ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ จนได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง ตาม วัตถุประสงค์ของแต่ละข้อ (Index of Item Objective Congruence : IOC)

๓.๓ หาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) โดยนำแบบสอบถามที่แก้ไข แล้วไปทดลองใช้ (Try-out) ที่สำนักปฏิบัติธรรมวัดหนองมะกอก ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ใน การวิจัย จำนวน ๓๐ คน เพื่อหาความเชื่อมั่นด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ของครอนบาค (Cronbach)

^๑ ธาณินทร์ ศิลป์จารุ, การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS, (กรุงเทพมหานคร : บิสิเนสสอร์แอนด์ตี, ๒๕๔๑), หน้า ๔๙.

๔. นำแบบสอบถามที่ผ่านการทดลองใช้แล้ว เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและจัดพิมพ์แบบสอบถามเป็นฉบับสมบูรณ์ เพื่อใช้ในการเก็บข้อมูลต่อไป

๔. สรุปผลการวิจัย

๑. พุทธศาสนิกชนที่ปฏิบัติธรรม ณ วัดลานสัก อำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวนร้อยละ ๖๙.๓๙ และเพศชาย จำนวนร้อยละ ๓๐.๖๑ อายุ ๓๖ ปีขึ้นไป มีการศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น รายได้เฉลี่ยต่อเดือนไม่เกิน ๑๐,๐๐๐ บาท ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีโอกาสทำบุญในโอกาสเทศกาลวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

๒. ผลการศึกษาความศรัทธาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติธรรมและการบำเพ็ญกุศลของพุทธศาสนิกชน ณ วัดลานสัก อำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี ปรากฏผลดังสรุปดังนี้

กลุ่มตัวอย่างมีศรัทธาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติธรรมและการบำเพ็ญกุศลโดยรวมในด้านทานสัทธามากที่สุด รองลงมาพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีศรัทธาในระดับมาก ได้แก่ ศีลสัทธา และภาวนาสัทธา ตามลำดับ

สัทธาวิพากทาน กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เชื่อว่าการบริจาคทานทำให้เกิดความสุข ในด้านสัทธากรรมมัสสกตาทาน เชื่อว่าทำได้ดี ด้านสัทธาตถาคตโพธิทาน ส่วนใหญ่เชื่อว่าพระพุทธเจ้าทรงบำเพ็ญทานบารมีมาก่อน

ศีลสัทธาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติธรรมและการบำเพ็ญกุศลในด้านสัทธากรรมทาน โดยเชื่อว่าศีลเป็นสิ่งที่ต้องรักษา ด้านสัทธาวิพากทานส่วนใหญ่เชื่อว่าศีลเป็นเหตุไปสู่นิพพาน ด้านสัทธากรรมมัสสกตาทาน ส่วนใหญ่เชื่อว่าสัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม และด้านสัทธาตถาคตโพธิทานส่วนใหญ่เชื่อว่าพระธรรมเป็นคำสั่งสอนของ

ภาวนาสัทธาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติธรรมและการบำเพ็ญกุศลในด้านสัทธากรรมทาน ส่วนใหญ่ชักชวนคนในครอบครัวและเพื่อนบ้านไปฟังธรรมในวันพระ ด้านสัทธาวิพากทานมีความเชื่อว่าการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาทุกครั้งในวันพระ ช่วยให้ท่านสบายใจและมีกำลังใจทำงาน และสัทธากรรมมัสสกตาทานรู้สึกมีความสุขที่ได้ร่วมปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาในวัดกับคนในครอบครัวหรือเพื่อนบ้าน และด้านสัทธาตถาคตโพธิทานส่วนใหญ่เชื่อว่ามีพระอรหันต์ ผู้เป็นเนืองนิตย์ที่ควรเคารพสักการบูชา

๕. อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาศรัทธาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติธรรมและการบำเพ็ญกุศลของพุทธศาสนิกชน ณ วัดลานสัก อำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี สามารถนำมาสรุปเป็นองค์ความรู้ คือการปฏิบัติธรรมและการบำเพ็ญกุศลมีผลมาจากทานสัทธามากที่สุด รองลงมา

ได้แก่ ศิลปศาสตร์ และภาษาศาสตร์ ตามลำดับ โดย เชื่อว่าทำได้ดี และเชื่อว่าพระพุทธเจ้าทรงบำเพ็ญทานบารมีมาก่อน เชื่อว่าศิลปะเป็นสิ่งที่จะต้องรักษา เชื่อว่าศิลปะนำมาให้และเชื่อว่าศิลปะทำให้สังคมมีระเบียบ เชื่อว่าสัตว์โลกย่อมเป็นไปตาม และเชื่อว่าพระธรรมเป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า สอดคล้องกับการศึกษาของอนุชา สมจิตร^๒ ที่ได้ทำการวิจัย “ผลของการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานด้วยการเจริญสติปัฏฐาน ๔” ผลการวิจัยพบว่า บุคคลเจริญสติปัฏฐาน ๔ ด้วยการนั่งสมาธิและเจริญสติในทุกอิริยาบถแล้วจะสามารถลดละหรือบางเบาจากกิเลส คือ โลภะ โทสะ และโมหะทั้งปวงจนสามารถรู้แจ้งตามสภาพแห่งความเป็นจริงได้และสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนให้เป็นไปในทางที่ดียิ่งชัดเจน เช่น มีความตระหนักถึงความสำคัญของสติมากขึ้น มีอารมณ์มากขึ้น ลดความคิดฟุ้งซ่าน มีความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่นดีขึ้น มีความพึงพอใจในงานที่ทำและรับผิดชอบมากขึ้น และการศึกษาของวัชร ทงมอญ^๓ ที่ได้ทำการวิจัย “การศึกษาการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการให้การปรึกษาเพื่อลดความเครียดของผู้ติดเชื้อเอชไอวีในโครงการของโรงพยาบาลบาราตนา” ผลการวิจัยพบว่า สติปัฏฐาน ๔ คือ การปฏิบัติเพื่อให้สามารถเฝ้าดูปรากฏการณ์ในธรรมชาติของตนเอง ซึ่งก่อให้เกิดวิธีการคิดที่ไม่ก่อความทุกข์กับตนเองเพิ่มขึ้น โดยในมหาสติปัฏฐานสูตร ซึ่งเป็นพระสูตรที่สำคัญซึ่งเน้นเรื่องสติที่จะนำไปสู่สมาธิและปัญญา เมื่อใดก็ตามที่แลเห็นสภาพความเป็นจริงของชีวิต ไม่ตกอยู่ในอิทธิพลของความกลัว และกิเลส อสราพทางจิตก็จะเกิดขึ้น และจะสามารถช่วยผู้อื่นได้มากขึ้นด้วยสติปัฏฐาน ๔ เป็นวิธีการปฏิบัติโดยใช้สติเป็นที่ตั้ง และนำเทคนิคการมีสติในปัจจุบัน ซึ่งมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งที่ส่งผลต่อการลดความเครียด โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อไม่ให้เกิดความกังวลคร่ำครวญถึงอดีตที่ผ่านมา

๖. ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

วัดลานสัก อำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี ควรจัดให้มีกิจกรรมส่งเสริมการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

๒. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

ควรจัดให้ชุมชนมีส่วนร่วมกับพระสงฆ์ในการจัดโครงการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา

^๒ อนุชา สมจิตร, “ผลการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานด้วยการเจริญสติปัฏฐาน ๔ ซึ่งฝึกสอนโดยคุณแม่ สิริ กรินชัย”, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล), ๒๕๓๙.

^๓ วัชร ทงมอญ, “การศึกษาการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการให้การปรึกษาเพื่อลดความเครียดของผู้ติดเชื้อเอชไอวีในโครงการของโรงพยาบาลบาราตนา”, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล), ๒๕๔๑.

๓. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

๓.๑ ศึกษาสภาพที่เป็นของการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาในชุมชนชนบท

๓.๒ ศึกษาปัจจัยที่ส่งเสริมความศรัทธาในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

ธานินทร์ ศิลป์จารุ. การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS. กรุงเทพมหานคร : บิสิเนสอาร์แอนด์ดี, ๒๕๕๑.

(๒) วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย :

อนุชา สมจิตร. “ผลการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานด้วยการเจริญสติปัฏฐาน ๔ ซึ่งฝึกสอนโดย คุณแม่สิริ กรินชัย”. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๙.

วัชร ทงมอญ. “การศึกษาการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการให้การปรึกษาเพื่อลด ความเครียดของผู้ติดเชื้อเอชไอวีในโครงการของโรงพยาบาลบาราศนาตุร”. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๑.

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมจากการปฏิบัติสมาธิภาวนากับผลสัมฤทธิ์
ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนเทพศิรินทร์ลาดหญ้า
กาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

A Study of Relationship Between the Behavior from Meditation and
Learning Achievements on Students Secondary High School of
Debsirinladya Kanchanaburi School, Kanchanaburi Province

พระสุเมธี สุปญโญ (อำนวยการ)

พระเทพวิสุทธิโสภณ, ดร.บุญชญา วิจิตร

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์คือ ๑) เพื่อศึกษาพฤติกรรมจากการปฏิบัติสมาธิภาวนา
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนเทพศิรินทร์ลาดหญ้ากาญจนบุรี จังหวัด
กาญจนบุรี และ ๒) เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมจากการปฏิบัติสมาธิภาวนากับ
ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ใช้การวิจัยเชิงปริมาณ
คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีเลือกสุ่มแบบเจาะจงจากกลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย
โรงเรียนเทพศิรินทร์ลาดหญ้ากาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ปีการศึกษา ๒๕๕๙ คือ
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔-๖ จำนวน ๑๓๒ คน เครื่องมือวิจัยเป็นแบบสอบถาม แบบมาตราส่วน
ประมาณค่า ๕ ระดับ (Rating scale) ที่มีค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นเท่ากับ ๐.๘๘ วิเคราะห์
ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป

ผลการวิจัยพบว่า

นักเรียนหญิงมีระดับพฤติกรรมการปฏิบัติสมาธิภาวนาที่สูงกว่านักเรียนชายและ
พฤติกรรมด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดรองลงมาคือพฤติกรรมด้านการ
เรียนและด้านการปฏิบัติสมาธิภาวนา ตามลำดับ กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับเพิ่มขึ้นย่อมส่งผลต่อ
การเรียนที่เพิ่มขึ้นด้วยและสามารถพยากรณ์ผลการเรียนได้ โดยพบว่าพฤติกรรมที่พยากรณ์
ได้ดีที่สุดคือด้านการ ปฏิบัติสมาธิภาวนา รองลงมาคือ ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และ
ด้านการเรียน ตามลำดับ

คำสำคัญ: ความสัมพันธ์, ผลสัมฤทธิ์, สมาธิภาวนา

* นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิปัสสนาภาวนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆสนครปฐม

** อาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Abstract

The objectives of this research are 1) to study the behavior from meditation practice of students secondary high school Debsirinladya Kanchanaburi School, Kanchanaburi Province and 2) to find out the relationship between the behavior from meditation and learning achievements on students secondary high school. This research is a quantitative research. Sample groups are selected by specified random sampling group students secondary high school Debsirinladya School Kanchanaburi, Kanchanaburi Province education year 2016 which are students secondary high school year 4-6 amount 132 people. The research instruments are questionnaire rating scale with coefficient confidence equal to 0.88. Data analysis by using computer program.

The research found that:

The behavior from meditation girls students in total has higher level of behavior than boys and the behavior for desired attribute has the highest mean. Below is the behavior on learning achievements and meditation respectively. Thus can be summarize that behavior from meditation of sample group at increase level affecting to learning achievements and the result of this study can predict learning result. The behavior which can give the best prediction is meditation, below is the desired attribute and learning respectively.

Keywords: Achievements, Meditation, Relationship

๑.บทนำ

ในสภาพสังคมปัจจุบันสื่อและเทคโนโลยีด้านต่างๆ เข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวัน ไม่ว่าจะเป็นเครื่องมือและอุปกรณ์สื่อสารต่างๆ หรือสิ่งจูงใจที่อยู่รอบตัวนักเรียนส่งผลกระทบให้มีความเปลี่ยนแปลงทางด้านสุขภาพร่างกาย สุขภาพจิต และสุขภาพทางอารมณ์ ทำให้นักเรียนขาดสมาธิในการเรียนรู้และการรับฟังไปบางช่วง และมีปฏิสัมพันธ์กับครูผู้สอนน้อยลง ทำให้เกิดอุปสรรคในการเรียนรู้และรับรู้ข้อมูลของนักเรียนส่งผลให้นักเรียนมีผลการเรียนตกลงอย่างเห็นได้ชัด

“ปัญหาการเรียนและพฤติกรรมในเด็กนักเรียนถือเป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่อทั้งส่วนบุคคลและภาพรวม ที่ผ่านมามีการศึกษาปัญหาการเรียน

ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา จำนวน ๑,๐๕๗ คนจากโรงเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร ๖ แห่ง โดยครอบคลุมทุกระดับฐานะ นักเรียนที่ถูกระบุว่ามีปัญหาในการเรียน”^๑

“การพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เป็นความหมายที่แท้ของการศึกษา”^๒ โดยเฉพาะการปลูกฝังให้นักเรียนได้มีการศึกษาที่มีคุณภาพ มีความรู้คู่คุณธรรม จริยธรรมเมื่อนักเรียนมีการศึกษาที่ดีมีคุณภาพแล้วก็จะนำมาประสิทธิผลที่ได้รับจากการศึกษานั้นมาพัฒนาตนและครอบครัว ก่อให้เกิดความสุขสงบในการใช้ชีวิตและเป็นการสร้างความสุขให้สังคม วิธีการในการปลูกฝังและพัฒนาการมีคุณธรรมจริยธรรมก็โดยใช้ “หลักไตรสิกขา คือข้อปฏิบัติที่เป็นหลักสำหรับศึกษา คือ ฝึกหัดอบรม กาย วาจา จิตใจ และปัญญา”^๓ ทั้งนี้ก็เพื่อให้เด็กนักเรียนมีสมรรถภาพที่ดีในการดำเนินชีวิตไปในวิถีที่ถูกต้อง สร้างสัมพันธ์ที่ดีกับสิ่งแวดล้อมให้เป็นประโยชน์แก่ตนและส่วนร่วม โดยนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการศึกษาและการใช้ชีวิตตามหลักพุทธธรรมอย่างบูรณาการ ให้เจริญอกงามตามลักษณะแห่งปัญญา

จากเหตุผลและความสำคัญดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยเล็งเห็นถึงปัญหาและมีความสนใจที่จะวางแผนทางป้องกันปัญหาที่ โดยใช้หลักของการปฏิบัติหน้า คือให้นักเรียนเจริญสมาธิภาวนาให้มีจิตตั้งมั่นก่อนที่จะทำการเรียนการสอนในทุกๆ ชั่วโมงเรียน เพื่อเป็นการปูพื้นฐานในการปรับปรุงพัฒนาด้านจิตใจให้สงบเกิดสมาธิมีสติ และเกิดศักยภาพในการเรียนเป็นไปในทางที่ดี ส่งผลให้เยาวชนเป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม และปัญญาให้สูงขึ้น เสริมสร้างอารมณ์จิตใจที่ดีและเป็นหัวใจสำคัญข้อหนึ่งของการมีสุขภาพที่ดี

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาพฤติกรรมจากการปฏิบัติสมาธิภาวนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนเทพศิรินทร์ลาดหญ้ากาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

๒. เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมจากการปฏิบัติสมาธิภาวนากับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนเทพศิรินทร์ลาดหญ้ากาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

^๑ นิรมล พจน์สุนทร, “ปัญหาการเรียนและพฤติกรรมในเด็ก”, วารสารสมาคมจิตแพทย์แห่งประเทศไทย, ปีที่ ๕๖ ฉบับที่ ๔, (ตุลาคม-ธันวาคม ๒๕๕๔) : หน้า ๓๔๗.

^๒ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), *หยาดเพชรหยาดธรรม ภูมิปัญญาเพื่อการศึกษาไทย*, พิมพ์ครั้งที่ ๓ รวบรวมและเรียบเรียงจากงานนิพนธ์ โดยมูลนิธิปัญญาประทีป, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท คิว พรินท์แมเนจเม้นท์ จำกัด, ๒๕๕๖), หน้า ๒๕.

^๓ ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๒๘/๒๓๑.

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงสหสัมพันธ์ (Correlational Research Method) มีขั้นตอนและวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

๑. การคัดเลือกประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเป้าหมายโดยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวนทั้งสิ้น ๓๘ คน จากกลุ่มประชากรของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนเทพศิรินทร์ลาดหญ้ากาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรีคือ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔-๖ จำนวนกลุ่มประชากร ๑๓๒ คน

๒. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามพฤติกรรมจากการปฏิบัติสมาธิภาวนากับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของแบบประเมินเท่ากับ ๐.๘๘

๓. ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ ตัวแปรต้น คือ ๑) ด้านการปฏิบัติสมาธิภาวนา ๒) ด้านการเรียน และ ๓) ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตัวแปรตามคือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

๔. สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การแจกแจงความถี่ (Frequency) และหาค่าอัตราส่วนร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การแจกแจงทีชนิดที่เป็นอิสระจากกัน (t-independent) และการวิเคราะห์สมการถดถอยแบบพหุคูณ (Multiple Regression)

๔. สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมจากการปฏิบัติสมาธิภาวนากับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย มีข้อสรุปได้ดังนี้

ข้อมูลทั่วไป โดยกลุ่มประชากรเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนเทพศิรินทร์ลาดหญ้ากาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน ๑๓๒ คน เป็นเพศหญิง (ร้อยละ ๖๒.๑๒) และเป็นเพศชาย (ร้อยละ ๓๗.๘๘) ทางโรงเรียนมีการนำกิจกรรมวิถีพุทธมาจัดทำให้สอดคล้อง ด้านความรู้และปฏิบัติจริง สอดแทรกในกิจกรรมการเรียนการสอน มีการอบรมคุณธรรมแก่นักเรียน ทุกระดับชั้น จัดกิจกรรมเกี่ยวกับวิถีพุทธ เช่น ให้นักเรียนเจริญสมาธิภาวนาร่วมกันหลังเคารพธงชาติในตอนเช้าและก่อนเข้าเรียนทุกๆ วิชา มีครูพระสอนศีลธรรมประจำโรงเรียนดูแลในทุกระดับชั้น

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ สรุปผลในด้านต่างๆ ปรากฏผลดังต่อไปนี้

๑. ด้านการปฏิบัติสมาธิภาวนา พบว่า พฤติกรรมด้านการปฏิบัติสมาธิภาวนามีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยพบว่านักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีความรู้สึกรู้สีกพอใจและมีความสุขในการปฏิบัติสมาธิภาวนา แต่มีปัญหาในการกำหนดนับลมหายใจเข้าออกให้ทันกับอาการของลมหายใจ

๒. ด้านการเรียนรู้ พฤติกรรมด้านการเรียนมีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยพบว่านักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีทักษะในการฟัง คิด พูด เขียน อ่าน เพิ่มขึ้น และรู้จักวางแผนและเตรียมพร้อมที่จะศึกษาต่อในมหาวิทยาลัย แต่มีปัญหาในเรื่องความสามารถในการรับรู้และส่งผลต่อสมาธิในการเรียน

๓. ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ พฤติกรรมด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยพบว่านักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีศรัทธา ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักศาสนา และมีความประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อตนเองทั้งกาย และวาจาใจ แต่มีปัญหาในการเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน ชุมชน และสังคม

๕. อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลด้านการปฏิบัติสมาธิภาวนา พบว่า กลุ่มประชากรส่วนใหญ่เป็นนักเรียนหญิงและมีเกรดเฉลี่ยที่แสดงระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยรวมทั้งหมดอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง ลักษณะข้อมูลดังกล่าวสอดคล้องกับสภาพของโรงเรียนเทพศิรินทร์ลาดหญ้า กาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ที่มุ่งพัฒนานักเรียนให้มีความเป็นเลิศทางวิชาการ มีคุณธรรม และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับดี มีภาพลักษณ์ตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์และอยู่ร่วมกันตามแนววิถีพุทธ

ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความรู้สึกรักพอใจและมีความสุขในการปฏิบัติสมาธิภาวนา ลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ได้ตั้งเอาไว้ คล้องกับการศึกษาของกัลยลักษณ์ อยู่เย็น^๔ ที่ได้วิจัยเรื่อง “ทัศนคติของเยาวชนผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ณ วัดเขาพุทธโคดม อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี” ผลของการวิจัยพบว่าเยาวชนที่ผ่านการฝึกปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานมีความเข้าใจในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา มีความเชื่อความศรัทธาและสามารถนำหลักธรรมคำสอนอันเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนาขัดเขลาจิตใจ ส่งผลให้เยาวชนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขท่ามกลางความสับสนวุ่นวายของสังคม สอดคล้องกับพระสมุห์คุณ ดิคุขปัญโญ (เอมโอฐ)^๕ ได้วิจัยเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมจากการปฏิบัติสมาธิภาวนากับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔-๖ โรงเรียนอนุบาลพัฒนานิคม” พบว่า การฝึกปฏิบัติตามหลักอานาปาน

^๔ กัลยลักษณ์ อยู่เย็น, “ศึกษาทัศนคติของเยาวชนผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ณ วัดเขาพุทธโคดม อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๗.

^๕ พระสมุห์คุณ ดิคุขปัญโญ (เอมโอฐ), “ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมจากการปฏิบัติสมาธิภาวนากับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔-๖ โรงเรียนอนุบาลพัฒนานิคม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๘.

สติสามารถช่วยให้ผู้ฝึกปฏิบัติเกิดความสุข และมีความสุขทางใจ ไม่ฟุ้งซ่าน สามารถคิด ไตร่ตรอง แยกแยะปัญหา และสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นที่เป็นอยู่อย่างมีเหตุผลสามารถแก้ปัญหา ต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อตนเอง ต่อครอบครัว ต่อสังคม และ ต่อประเทศชาติบ้านเมือง จะเห็นได้ว่าสมาธิเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อผู้ฝึกปฏิบัติทุกคน คือถ้าเด็กมีสมาธิก็จะเรียนเก่งมีความจำดี และคิดเก่ง ถ้าคนทำงานมีสมาธิ ก็จะทำให้การทำงานได้ดี หรือแม้แต่ภิกษุสงฆ์ถ้ามีสมาธิก็จะทำให้เกิดปัญญาขั้นเห็นแจ้งและดับทุกข์ได้ และที่สำคัญสมาธิที่เป็นประโยชน์นั้นจะเป็นสมาธิที่ถูกต้อง คือเป็นการตั้งใจคิด หรือพูด หรือทำใน สิ่งที่ต้องดั่งตามอย่างต่อเนื่อง

ด้านการเรียนในครั้งนี้ ผลการวิจัยที่พบว่านักเรียนมีทักษะในการฟัง คิด พูด เขียน อ่าน เพิ่มขึ้น และรู้จักวางแผนและเตรียมพร้อมที่จะศึกษาต่อ ลักษณะดังกล่าวนี้ สอดคล้องกับการศึกษาของบัวครอง ชัยปราบ^๖ ได้ทำการศึกษาเรื่อง การศึกษาผลสัมฤทธิ์ การฝึกปฏิบัติสมาธิตามหลักอานาปานสติสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางแบบโมเดลชิปปา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ โรงเรียนชุมชนหนองเม็ก พบว่า การฝึกสมาธิตามหลัก อานาปานสติเป็นแนวทางหนึ่งที่สำคัญยิ่งในการพัฒนาจิตใจของนักเรียนให้มีสติมั่นคงไม่ หวั่นไหวกับสิ่งที่มากระทบ เพราะมีหลักในการควบคุมจิตใจและยังเป็นการจัดระเบียบ ความคิดของตนเอง สามารถนำไปใช้ในการดำรงชีวิต เช่น การศึกษาการทำงาน และการ ตัดสินใจปัญหาต่างๆ สอดคล้องกับการศึกษาของวรฤทัย อริยะฤกษ์^๗ ได้วิจัยเรื่อง “ประสิทธิผลของการเจริญอานาปานสติของนักเรียนต่อการพัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์ ด้านความกตัญญูรู้คุณ” พบว่า การเจริญอานาปานสติยังทำให้เกิดสติสัมปชัญญะ เกิดความ รู้สึกตัว เป็นลักษณะของการเกิดความคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking) ตามแนวคิดและ ทฤษฎีเกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์ของกิลฟอร์ด (Guilford) ที่ได้กล่าวว่า “ความคิด สร้างสรรค์เป็นความสามารถทางสมองเป็นความสามารถที่คิดได้กว้างไกลหลายทิศทางหรือที่ เรียกว่าแบบอบเนกนัย (Divergent thinking) ซึ่งลักษณะความคิดเช่นนี้จะนำไปสู่การคิด ประดิษฐ์แปลกใหม่รวมถึงการคิดค้นพบวิธีการแก้ปัญหาได้สำเร็จ” เมื่อมีสติ มีสมาธิย่อมมี ความคิดสร้างสรรค์ที่ดีเกิดขึ้นได้และส่งผลถึงการเรียนสอดคล้องกับการศึกษาของ พระ

^๖ บัวครอง ชัยปราบ, “การศึกษาผลสัมฤทธิ์การฝึกปฏิบัติสมาธิตามหลักอานาปานสติสอนโดย ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางแบบโมเดลชิปปา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ โรงเรียนชุมชนหนองเม็ก”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๕.

^๗ วรฤทัย อริยะฤกษ์, “ศึกษาประสิทธิผลของการเจริญอานาปานสติของนักเรียนต่อ การพัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์ด้านความกตัญญูรู้คุณ : กรณีศึกษานักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนวัดหัวกระปือ แขวงท่าข้ามเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๕.

มหานฤทีร์ วงศ์เมืองแก่น, สถาพร ชันโต^๘, ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พฤติกรรมความมีระเบียบวินัยในตนเอง และความคิดเห็นของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ที่มีต่อวิธีการฝึกสมาธิแบบอานาปานสติ” พบว่า การฝึกสมาธิมีผลทำให้การรับรู้ดีขึ้นสามารถ ช่วยพัฒนาความเร็วของเวลาในปฏิกิริยาตอบสนองการเรียนรู้ เนื่องจากการรับรู้เป็นปัจจัย สำคัญในการเรียนรู้ทั้งนี้ก็เป็นเพราะว่านักเรียนได้มีการสวดมนต์ไหว้พระตามด้านการฝึกสมาธิ ทั้งในการนั่ง การยืนและการเดินประกอบกับการฝึกสมาธิทำให้นักเรียนมีจิตใจที่สงบและตั้ง มั่น ไม่ฟุ้งซ่านไม่กวดแกว่ง ไม่เป็นไปตามกระแสของสิ่งต่างๆ ทำให้นักเรียนเกิดความรู้ความ เข้าใจเนื้อหาที่ครูสอนมากขึ้น จึงจดจำในสิ่งดีๆ ที่ครูสอน เมื่อครูสอนสิ่งใดไปแล้วนักเรียนจะ รู้จักคิด รู้จักไตร่ตรอง พิจารณาอย่างถี่ถ้วนและนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ทางเรียนที่ดีขึ้น

การอภิปรายผลด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในครั้งนี้ ผลการวิจัยที่พบว่า นักเรียนมีศรัทธา ยึดมั่น ปฏิบัติตนตามหลักศาสนา และมีความประพฤติตรงตามความเป็น จริงต่อตนเองทั้งกาย และวาจา ใจ สอดคล้องกับงานวิจัยของณัชดวง วัชรสารทรัพย์^๙ ได้วิจัย เรื่อง “ประสิทธิผลโครงการพัฒนาจิตให้เกิดปัญญาและสันติสุข โดยคุณแม่ ดร.สิริ กรินชัย” พบว่า การพัฒนาจิตของพระพุทธศาสนา ทำให้เกิดปัญญาทำลายกิเลส นำไปใช้ประโยชน์ใน การดำรงชีวิตได้ ประโยชน์และประสิทธิผลของโครงการพัฒนาจิต ๑) สำหรับนักเรียน สามารถเรียนหนังสือได้ผลดีได้คะแนนสูง เพราะมีใจสงบจึง ทำให้มีความจำแม่นยำและจำได้ ดีขึ้น ๒) ทำสิ่งต่างๆ ได้ดีขึ้น มีความผิดพลาดน้อยลง เพราะมีสติสมบูรณ์ขึ้น ๓) สามารถ ทำงานได้มากขึ้นและได้ผลดีอย่างมีประสิทธิภาพ ๔) ทำให้โรคมะเร็งไข้เจ็บบางอย่างหายไปได้ ๕) ทำให้เป็นคนมีอารมณ์เยือกเย็นมีความสุขใจมากขึ้น มีผิวพรรณผ่องใสและอายุยืน ๖) ทำให้ อยู่อยู่ในสังคมอย่างปกติสุข เช่น ถ้าอยู่ในโรงเรียนก็ทำให้เพื่อนๆ และครูพลอยได้รับความสุข ถ้าอยู่ในบ้านก็ทำให้ทุกคนในครอบครัวมีความสุข ส่งผลให้เยาวชนอยู่ในสังคมได้อย่างมี ความสุขท่ามกลางความสับสนวุ่นวายของสังคม

๖. ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ควรมีการส่งเสริมกิจกรรมปฏิบัติสมาธิภาวนาในสถานศึกษาให้มีความต่อเนื่องและ ครอบคลุมประชากรส่วนใหญ่ คือนักเรียน/นักศึกษาทั้งสถาบัน ส่งเสริมให้จัดตั้งกลุ่มหรือ

^๘ พระมหานฤทีร์ วงศ์เมืองแก่น, สถาพร ชันโต, “การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พฤติกรรมความมีระเบียบวินัยในตนเอง และความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ที่มีต่อวิธีการ ฝึก-สมาธิแบบอานาปานสติ”, วารสารศึกษาศาสตร์, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - มีนาคม ๒๕๕๔).

^๙ ณัชดวง วัชรสารทรัพย์, “ศึกษาประสิทธิผลโครงการพัฒนาจิตให้เกิดปัญญาและสันติสุข โดย คุณแม่ ดร.สิริ กรินชัย”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๕.

ชมรมฯ ภายในสถานศึกษา โดยควรจะได้รับ การสนับสนุนในเชิงนโยบายจากผู้บริหารสถานศึกษาด้วย เพื่อให้ นักเรียน/นักศึกษาสามารถนำความรู้ที่ได้จากการปฏิบัติสมาธิภาวนาไปใช้ในการเรียนหรือในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๒. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

๑. ส่งเสริมการฝึกอบรมด้านวิปัสสนาภาวนาเพื่อให้นักเรียนได้มีการพัฒนาสติ
๒. จัดกิจกรรมสร้างเสริมการพัฒนาเชาวน์อารมณ์ด้วยการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา
๓. จัดกิจกรรมค่ายบำเพ็ญประโยชน์เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน ชุมชน และสังคม

๓. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

๑. ควรมีการศึกษาปัจจัยด้านอื่นๆ สำหรับโครงการปฏิบัติสมาธิภาวนาในโรงเรียนหรือในองค์กรอื่นๆ เพื่อสร้างแรงจูงใจ ผลของสมาธิต่อการเรียน การทำงาน การใช้ชีวิตประจำวัน เป็นต้น

๒. จากผลการวิจัยพบว่าพฤติกรรม การปฏิบัติสมาธิภาวนาที่ส่งผลต่อการเรียน และสามารถพยากรณ์ได้ดีที่สุด คือ พฤติกรรมด้านการพัฒนาจิตด้วยสมาธิภาวนา ดังนั้นจึงควรมีการวิจัยในประชากรที่เป็นกลุ่มเป้าหมายในสถานศึกษาหรือองค์กรอื่นๆ หรือมุ่งเน้นส่งเสริมจัดกิจกรรมการปฏิบัติสมาธิภาวนาในกลุ่มนักเรียนตั้งแต่ชั้นอนุบาล ไปจนถึงกลุ่มนักเรียนในระดับชั้นที่สูงขึ้นไป

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(ก) ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

(ข) ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). หยาดเพชรหยาดธรรม ภูมิปัญญาเพื่อการศึกษาไทย.

พิมพ์ครั้งที่ ๓ รวบรวมและเรียบเรียงจากงานนิพนธ์ โดยมูลนิธิปัญญาประทีป.

กรุงเทพมหานคร : บริษัท คิว พรินท์แมเนจเม้นท์ จำกัด, ๒๕๕๖.

(๒) วารสาร :

พระมหานฤทีร์ วงศ์เมืองแก่น, สถาพร ชันโต. “การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พฤติกรรมความมีระเบียบวินัยในตนเอง และความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ที่มีต่อวิธีการฝึก-สมาธิแบบอานาปานสติ”. วารสารศึกษาศาสตร์, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มีนาคม ๒๕๕๔).

(๓) วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย :

กัลยลักษณ์ อยู่เย็น. “ศึกษาทัศนะของเยาวชนผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ณ วัดเขาพุทธโคดม อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

ณัฏฐวาท วัชรสารทรัพย์. “ศึกษาประสิทธิภาพโครงการพัฒนาจิตให้เกิดปัญญาและสันติสุข โดยคุณแม่ ดร.สิริ กรินชัย”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

บัวครอง ชัยปราบ. “การศึกษาผลสัมฤทธิ์การฝึกปฏิบัติสมาธิตามหลักอานาปานสติสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางแบบโมเดลซิปปา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ โรงเรียนชุมชนหนองเม็ก”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

พระสมุห์คุณ ตฤขปญโญ (เอมโอฐ). “ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมจากการปฏิบัติสมาธิภาวนากับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔-๖ โรงเรียนอนุบาลพัฒนานิคม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘.

วรฤทัย อริยะฤกษ์. “ศึกษาประสิทธิภาพของการเจริญอานาปานสติของนักเรียนต่อพัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์ด้านความกตัญญูรู้คุณ : กรณีศึกษานักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนวัดหัวกระปือ แขวงท่าข้ามเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

ประสิทธิภาพการพัฒนานิสิตตามกรอบแนวคิดของมหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
The Efficiency of the Student Development Based on Navaluck
Framework of Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Khonkaen Campus

พระอธิการบุญช่วย โชติวิโส, ดร.*
ดร.นาคพล เก็นชัย**
ดร.ทวีศิลป์ สารแสน***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบประสิทธิภาพการพัฒนานิสิตตามกรอบแนวคิดของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น (มจร.ขอนแก่น) จำแนกตามความคิดเห็นของผู้บริหารและอาจารย์กับนิสิต นิสิตบรรพชิตกับนิสิตคฤหัสถ์และนิสิตปริญญาตรี ปริญญาโทและปริญญาเอก

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหาร อาจารย์และนิสิตของ มจร.ขอนแก่น จำนวน ๓๔๔ รูป/คน ได้มาโดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางเครชีและมอร์แกน ด้วยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ตามบทบาทหน้าที่ของบุคลากร ได้ผู้บริหารและอาจารย์ จำนวน ๕๙ รูป/คน และนิสิต จำนวน ๒๘๕ รูป/คน และนิสิตเทียบสัดส่วนจากประชากร แยกเป็นนิสิตปริญญาตรี ๒๑๒ รูป/คน นิสิตปริญญาโท ๓๙ รูป/คน และปริญญาเอก ๓๔ รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า จำนวน ๕๒ ข้อ มีค่าความเที่ยงตรง (IOC) เท่ากับ ๑.๐๐ ทุกข้อมีค่าอำนาจจำแนกรายข้อระหว่าง .๓๘๕ - .๘๒๕ และค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .๙๘๐ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าที (t-test แบบ Independent sample) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (F-test แบบ One-Way ANOVA) ทดสอบหาความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีของเชฟเฟ (Scheffe' method) และการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

* อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

** อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

*** ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๐

ประสิทธิภาพการพัฒนานิสิตตามกรอบนวลักษณ์ โดยภาพรวมและรายด้านมีค่าเฉลี่ยในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยประสิทธิภาพสูงสุด คือ ด้านมีปฏิปทาน่าเลื่อมใส รองลงมา คือ ด้านมีความมุ่งมั่นพัฒนาตนให้เพียบพร้อมด้วยคุณธรรมจริยธรรม ด้านเป็นผู้นำ ด้านจิตใจและปัญญาและด้านมีศรัทธาอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนาและสังคม ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยประสิทธิภาพต่ำสุด คือ ด้านรู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของสังคม

ผลการเปรียบเทียบระดับประสิทธิภาพการพัฒนานิสิตตามกรอบนวลักษณ์ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและอาจารย์กับนิสิต โดยภาพรวมมีประสิทธิภาพแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยที่นิสิตมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพสูงกว่าผู้บริหารและอาจารย์ นิสิตบรรพชิตกับนิสิตคฤหัสถ์ มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ส่วนนิสิตระดับปริญญาตรี ปริญญาโทและปริญญาเอก มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยที่นิสิตระดับปริญญาเอก มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพสูงกว่าระดับปริญญาโท และระดับปริญญาตรี ตามลำดับ

คำสำคัญ: ประสิทธิภาพ การพัฒนา กรอบนวลักษณ์, มีปฏิปทาน่าเลื่อมใส, มีความมุ่งมั่นพัฒนาตน, เป็นผู้นำด้านจิตใจและปัญญา, มีศรัทธาอุทิศตน, รู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของสังคม

Abstract

The objectives of the research were to study and compare the efficiency of the student development based on Navaluck Framework of Mahachulalongkornrajavidyalaya University at Khankaen Campus (MCUKK), classified by the perception of the executives and instructors and students; monk students and Lay students; and, bachelor-degree, master-degree, and Ph.D-degree students.

The research example group comprised of 344 instructors and students of Mahachulalongkornrajavidyalaya University at Khankaen Campus (MCUKK), specified the sample sizes using Krejcie and Morgan table, and selected by using stratified random sampling technic accordingly to the roles and functions of personnel, including 59 executives and instructors, and 285 students each of which were 212 bachelor's degree students, 39 master-degree students, and 34 PH.D-degree students. The tool used was a set of rating-scale questionnaire – comprised of 52 items with IOC of each item of 1.00, discrimination power of each item between .385 - .825 and the set

reliability of .980. The statistics used were frequency, percentage, mean, and standard deviation. The hypotheses were tested by using Independent-sample t-test and One-way ANOVA F-test; and, Cheffe' method was used to test the difference of each pair, and Descriptive analysis.

The research revealed as follows:

1. The efficiency of the student development based on Navaluck Framework as a whole and on each aspect was at highest level. The aspect with highest level of efficiency mean was Morality, followed by Intension on Aspiration, Leadership; and, Helpfulness. The aspect with lowest level was Awareness.

2. The comparison of the efficiency of the student development based on Navaluck Framework according to the perception of the executives and instructors, and the students revealed significantly different as a whole and on each aspect, the perception of the students was higher than that of the executives and instructors. The perception of the monk and lay students was not different. The perception of the bachelor's degree, master-degree, and PH.D-degree students was statistically significant different – the perception of the PH.D-degree students was higher than that of the master-degree and bachelor's degree students, respectively.

Keywords : Efficiency, Development, Navaluck Framework, Morality, Aspiration, Leadership, Helpfulness, and Awareness.

๑. บทนำ

การจัดการศึกษามุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาตนเองตามศักยภาพของแต่ละบุคคล ส่งเสริมให้ผู้เรียนนำเอาสิ่งที่เรียนไปปฏิบัติในการดำรงชีวิต เพื่อพัฒนาตนเองไปสู่ศักยภาพสูงสุดของแต่ละบุคคลที่พึงมีและเป็นที่พึงได้ และการจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องจัดเนื้อหาสาระ ให้สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัดและ

ความแตกต่างของผู้เรียน ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์และประยุกต์ใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาให้กับผู้เรียนอย่างหลากหลายวิธีการ^๑

การจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาเป็นการจัดการศึกษาต่อจากการศึกษาขั้นพื้นฐานมี ๒ ระดับ คือ ระดับต่ำกว่าปริญญาตรีและระดับปริญญา ซึ่งการจัดการศึกษาในระดับปริญญาตรีมีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาความรู้ ความสามารถในการสาขาวิชาต่างๆ ในระดับสูง โดยเฉพาะการประยุกต์ทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติ การริเริ่ม การพัฒนาทั้งทางวิชาการและวิชาชีพ ส่วนการศึกษาระดับที่สูงกว่าปริญญาตรี มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาความรู้และทักษะในสาขาวิชาการเฉพาะทางให้มีความชำนาญมากยิ่งขึ้น มุ่งสร้างสรรค์ความก้าวหน้าและความเป็นเลิศทางวิชาการโดยเฉพาะการศึกษาค้นคว้าวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้และเทคโนโลยี^๒

จากหลักการ เหตุผลและวิธีการจัดการศึกษาดังกล่าว สถาบันอุดมศึกษาของไทยได้ศึกษาแนวทางพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้วยแนวคิดและวิธีการที่หลากหลาย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยชั้นนำของไทย ได้กำหนดกรอบคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ภายใต้หัวข้อว่า “บัณฑิตจุฬาฯ เป็นผู้มีค่าของสังคมโลก” เป็นแนวทางพัฒนาบัณฑิตให้เป็นพลเมืองไทยและพลโลกที่ดีไว้ ๙ ประการ โดยกำหนดว่าบัณฑิตจุฬาฯ ต้อง ๑) มีความรู้เป็นผู้รอบรู้และรู้จัก ๒) มีคุณธรรมเป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรมและมีจรรยาบรรณ ๓) คิดเป็นสามารถคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ คิดริเริ่มสร้างสรรค์และมีทักษะในการคิดแก้ปัญหา ๔) ทำเป็นมีทักษะทางวิชาชีพ ทางการสื่อสาร ทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ทางคณิตศาสตร์และสถิติและมีทักษะการบริหารจัดการ ๕) ใฝ่รู้และรู้จักวิธีการเรียนรู้ (Learning to learn) ๖) มีภาวะผู้นำ ๗) มีสุขภาวะ ๘) มีจิตสาธารณะและสำนึกสาธารณะ และ ๙) ดำรงความเป็นไทยในกระแสโลกาภิวัตน์^๓ ซึ่งสถาบันอุดมศึกษาอื่นทุกแห่งได้ดำเนินการในทำนองเดียวกันเพื่อเป็นกรอบแนวทางพัฒนาที่มีประสิทธิภาพให้บัณฑิตมีคุณลักษณะที่ดีเป็นพลเมืองไทยและพลโลกที่พึงประสงค์ อันเป็นเป้าหมายสูงสุดในการพัฒนาผู้เรียนในแต่ละสถาบัน

การบริหารจัดการศึกษาในมหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยชั้นนำทางพระพุทธศาสนา ได้ตระหนักถึงพันธกิจการพัฒนาที่มีคุณค่าต่อ

^๑ ราชกิจจานุเบกษา, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๒, เล่มที่ ๑๑๖ ตอนที่ ๗๔, ๑๙ สิงหาคม ๒๕๕๒, หน้า ๘.

^๒ กระทรวงศึกษาธิการ, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๕๒), หน้า ๒๓.

^๓ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย บัณฑิตจุฬาฯ เป็นผู้มีคุณค่าของสังคมโลก, (กรุงเทพมหานคร : ส่วนส่งเสริมและพัฒนาวิชาการ, ๒๕๕๓), หน้า ๑-๓.

สังคมได้ดำเนินการพัฒนาในทุกทางอย่างมีประสิทธิภาพก่อให้เกิดประสิทธิผลต่อผู้เรียนเป็นสำคัญให้บัณฑิตเป็นคนที่มีความค่าของสังคมโลก เป็นพลเมืองไทยและพลโลกที่ดีมีคุณภาพ โดยยึดวิสัยทัศน์ พันธกิจ ปณิธานและปรัชญาของมหาวิทยาลัยเป็นแนวทางพัฒนา มหาวิทยาลัยให้เป็นศูนย์กลางการศึกษาพระพุทธศาสนาในระดับนานาชาติ โดยจัดการศึกษาและพัฒนาองค์ความรู้บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ นำไปสู่การพัฒนาจิตใจและสังคมอย่างยั่งยืนให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนานิสิตให้เป็นผู้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามกรอบคุณลักษณะ ๙ ประการ^๔ เป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ดี มีใจใฝ่รู้ใฝ่คิด เป็นผู้นำด้านจิตใจและปัญญา มีความสามารถในการแก้ปัญหา มีศรัทธาอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนาและสังคม รู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม รู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของสังคม มีโลกทัศน์กว้างไกลและมีความมุ่งมั่นพัฒนาตนให้เพียบพร้อมด้วยคุณธรรมจริยธรรม จากการศึกษาปฏิบัติที่ผ่านมาไม่มีข้อบ่งชี้ชัดเจนว่าการพัฒนานิสิตตามกรอบคุณลักษณะดังกล่าว โดยรวมและรายองค์ประกอบมีประสิทธิภาพในระดับใด ผู้บริหาร อาจารย์และนิสิตทุกระดับชั้นปีมีความคิดเห็นต่อการพัฒนานิสิตแตกต่างกันหรือไม่อย่างไร

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาประสิทธิภาพการพัฒนานิสิตตามกรอบคุณลักษณะของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น เพื่อเป็นข้อมูลสารสนเทศใช้เป็นแนวทางพัฒนานิสิตให้เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้นไป

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาระดับประสิทธิภาพการพัฒนานิสิตตามกรอบคุณลักษณะของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

๒. เพื่อเปรียบเทียบระดับประสิทธิภาพการพัฒนานิสิตตามกรอบคุณลักษณะของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น จำแนกตามบทบาทหน้าที่ของบุคลากร สถานภาพและระดับการศึกษาของนิสิต

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เพื่อศึกษาระดับประสิทธิภาพการพัฒนานิสิตตามกรอบคุณลักษณะ และเปรียบเทียบระดับประสิทธิภาพการพัฒนานิสิตตามกรอบคุณลักษณะของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

^๔ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น, คู่มือกิจกรรมนิสิต, (ขอนแก่น : สำนักงานกิจการนิสิต, ๒๕๕๖), หน้า ๗.

๑. ประชากร ได้แก่ ผู้บริหาร อาจารย์และนิสิต มจร.ขอนแก่น จำนวน ๑,๑๕๕ รูป/คน^๕ แยกเป็นผู้บริหารและอาจารย์ จำนวน ๗๐ รูป/คน และนิสิตจำนวน ๑,๐๘๕ รูป/คน โดยแยกเป็นนิสิตบรรพชิต ๔๖๑ รูป/คน และคฤหัสถ์ ๖๒๔ รูป/คน และแยกเป็นนิสิตระดับปริญญาตรี ๘๑๐ รูป/คน ปริญญาโท ๑๕๐ รูป/คนและปริญญาเอก ๑๒๕ รูป/คน

๒. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหาร อาจารย์และนิสิต จำนวน ๓๔๔ รูป/คน โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางเครซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan)^๖ ด้วยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ตามบทบาทหน้าที่ของบุคลากรและแยกนิสิตเทียบสัดส่วนจากประชากรตามสถานภาพและระดับการศึกษาของนิสิต การสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ประกอบด้วย ผู้บริหารและอาจารย์ จำนวน ๕๙ รูป/คน และนิสิตทุกระดับการศึกษา จำนวน ๒๘๕ รูป/คน ซึ่งนิสิตแยกเป็นนิสิตบรรพชิต ๑๒๑ รูป/คน และนิสิตคฤหัสถ์ ๑๖๔ รูป/คน และแยกเป็นนิสิตระดับปริญญาตรี ๒๑๒ รูป/คน ปริญญาโท ๓๙ รูป/คน และปริญญาเอก ๓๔ รูป/คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) มี ๒ ตอน คือ ตอนที่ ๑ เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของบุคลากร สถานภาพและระดับการศึกษาของนิสิตมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) และตอนที่ ๒ เป็นประสิทธิภาพการพัฒนา นิสิตตามกรอบแนวคิด ๙ ด้าน จำนวน ๕๒ ข้อ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า ๕ ระดับตามวิธีการของลิเคิร์ต (Likert) คือ^๗ มีประสิทธิภาพในระดับมากที่สุด (๕) ระดับมาก (๔) ระดับปานกลาง (๓) ระดับน้อย (๒) และระดับน้อยที่สุด (๑) โดยนำมาเทียบกับเกณฑ์ แปลผล ๕ ระดับ คือ มีประสิทธิภาพในระดับมากที่สุด (๔.๕๑-๕.๐๐) ระดับมาก (๓.๕๑-๔.๕๐) ระดับปานกลาง (๒.๕๑-๓.๕๐) ระดับน้อย (๑.๕๑-๒.๕๐) และระดับน้อยที่สุด (๑.๐๐-๑.๕๐)

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป เพื่อหาค่าสถิติ โดยหาความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า t-test แบบ Independent sample ค่า F-test แบบ One-Way ANOVA หาความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ้ และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive analysis)

๔. สรุปผลการวิจัย

^๕ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น, เอกสารสถิติข้อมูล สารสนเทศภาคเรียนที่ ๑/๒๕๕๘, (ขอนแก่น : ฝ่ายทะเบียนสถิติ, ๒๕๕๘), หน้า ๑-๔.

^๖ Krejcie and Morgan อ้างถึงในบุญชม ศรีสะอาด, การวิจัยเบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, ๒๕๕๔), หน้า ๔๓.

^๗ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๑.

ผลการวิจัยนำเสนอตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ได้ดังนี้

๑. ประสิทธิภาพการพัฒนานิสิตตามกรอบบวลักษณะ โดยภาพรวมและรายด้านมีค่าเฉลี่ยในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยประสิทธิภาพสูงสุดคือ ด้านมีปฏิปทาน่าเลื่อมใส ($\bar{X} = ๔.๒๑$) รองลงมาคือ ด้านมีความมุ่งมั่นพัฒนาตนให้เพียบพร้อมด้วยคุณธรรมจริยธรรม ($\bar{X} = ๔.๐๙$) และด้านเป็นผู้นำด้านจิตใจและปัญญา ($\bar{X} = ๓.๘๙$) เมื่อพิจารณาเฉพาะด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาและค่าเฉลี่ยต่ำสุดรวม ๓ ด้าน มีรายละเอียด ซึ่งเป็นเป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยประสิทธิภาพสูงสุด ปรากฏดังนี้

๑.๑ ด้านมีปฏิปทาน่าเลื่อมใส โดยภาพรวมและรายข้อมีประสิทธิภาพในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยประสิทธิภาพสูงสุดคือ มีการปฏิบัติทั้งภาคสมรรถกรรฐานและภาควิปัสสนากรรมฐานให้มีธรรมอันงาน ๒ ประการ คือมีขันติและโสรจจะ ($\bar{X} = ๔.๒๑$) รองลงมาคือ วัดกระบวนกรเรียนรู้อย่างวิชาต่างๆ ตามหลักสูตรโดยเน้นการปลูกฝังให้นิสิตมีระเบียบวินัยในตนเอง มีความรับผิดชอบมีส่วนร่วมในกิจกรรม เสียสละ ซื่อสัตย์สุจริตและมีอิริยาบถที่สง่างาม ($\bar{X} = ๔.๒๑$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยประสิทธิภาพต่ำสุดคือ การฝึกความผิรรับชอบต่อสังคม โดยเน้นการมีจิตสาธารณะ มีการจัดที่มีระบบโดยมีทีมงานที่มีความรับผิดชอบ ($\bar{X} = ๓.๙๙$)

๑.๒ ด้านมีความมุ่งมั่นพัฒนาตนให้มีความเพียบพร้อมด้วยคุณธรรมจริยธรรม (ด้านที่มีค่าเฉลี่ยประสิทธิภาพรองลงมา) โดยภาพรวมและรายข้อ มีค่าเฉลี่ยประสิทธิภาพในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ส่งเสริมให้นิสิตฝึกคุณธรรมจริยธรรม โดยบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่และสอดแทรกไว้ในรายวิชาตามหลักสูตร ($\bar{X} = ๔.๑๓$) รองลงมาคือ จัดกิจกรรมพัฒนานิสิตให้มีศีลธรรม (ศีล ๕) มีคุณธรรม (เบญจวรรณ) มีจิตสำนึกที่ดี มีจริยธรรม (พฤติกกรรม) ที่สง่างามและมีสัจธรรม ($\bar{X} = ๔.๑๑$) และต่ำสุดคือ จัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมยกย่องบุคคลที่ทำดี เสียสละและบำเพ็ญประโยชน์แก่ส่วนรวมเป็นประจำ ($\bar{X} = ๔.๐๗$)

๑.๓ ด้านรู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของสังคม (ด้านที่มีค่าเฉลี่ยประสิทธิภาพต่ำสุด) โดยภาพรวมและรายข้อ มีค่าเฉลี่ยประสิทธิภาพในระดับมากข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ จัดกระบวนกรเรียนรู้และจัดกิจกรรมตามหลักสูตรบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ ($\bar{X} = ๔.๐๐$) รองลงมาคือ ช่วยให้นิสิตเป็นคนทันสมัย ทันเหตุการณ์และทันความเปลี่ยนแปลงของสังคมจัดให้มีสื่อวัตกรรมและเทคโนโลยีที่ทันสมัย ($\bar{X} = ๓.๙๘$) และต่ำสุดคือ จัดให้มีการศึกษาดูงานนอกสถานที่ทั้งในและต่างประเทศเพื่อสร้างโอกาสในการเรียนรู้อย่างกว้างไกล ($\bar{X} = ๓.๖๙$)

๒. ผลการเปรียบเทียบระดับประสิทธิผลตามกรอบบวลักษณะ ปรากฏดังนี้

๒.๑ ผลการเปรียบเทียบระดับประสิทธิภาพการพัฒนานิสิตตามกรอบบวลักษณะ ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและอาจารย์กับนิสิต โดยภาพรวมมีประสิทธิภาพแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ซึ่งเป็นไป ตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยที่นิสิต

มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพสูงกว่าผู้บริหารและอาจารย์ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านที่มีประสิทธิภาพแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ คือ ด้านมีความสามารถในการแก้ปัญหาและด้านมีความมุ่งมั่นพัฒนาตนให้เพียบพร้อมด้วยคุณธรรมจริยธรรม ด้านที่มีประสิทธิภาพแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ คือ ด้านเป็นผู้นำด้านจิตใจและปัญญา ด้านมีศรัทธาอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนาและสังคม ด้านรู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม ด้านรู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของสังคมและด้านมีโลกทัศน์กว้างไกล ส่วนด้านที่มีปฏิปทาน่าเลื่อมใสและด้านใฝ่รู้ใฝ่คิด มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพไม่แตกต่างกัน

๒.๒ ผลการเปรียบเทียบระดับประสิทธิภาพการพัฒนานิสิตตามกรอบนวลักษณ์ ตามความคิดเห็นของนิสิตบรรพชิตและนิสิตคฤหัสถ์ทุกระดับ โดยภาพรวมและรายด้านมีประสิทธิภาพไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

๒.๓ ผลการเปรียบเทียบระดับประสิทธิภาพพัฒนานิสิตตามกรอบนวลักษณ์ ตามความคิดเห็นของนิสิตระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก โดยภาพรวมมีประสิทธิภาพแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยนิสิตระดับปริญญาเอกมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพสูงกว่านิสิตระดับปริญญาโท และปริญญาตรี ตามลำดับ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านที่มีประสิทธิภาพแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ คือ ด้านใฝ่รู้ใฝ่คิด ด้านเป็นผู้นำด้านจิตใจและปัญญาและด้านรู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของสังคม ด้านที่มีประสิทธิภาพแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ คือ ด้านมีปฏิปทาน่าเลื่อมใสและด้านมีความสามารถในการแก้ปัญหา ส่วนด้านอื่นมีประสิทธิภาพไม่แตกต่างกัน

๓. ประสิทธิภาพการพัฒนาตามกรอบนวลักษณ์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น โดยภาพรวมและรายด้าน มีค่าเฉลี่ยในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยประสิทธิภาพสูงสุดคือ ด้านมีปฏิปทาน่าเลื่อมใส โดยที่มีการฝึกให้นิสิตปฏิบัติทั้งภาคสมถกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐาน มีธรรมอันงาม ๒ ประการ คือ มีขันติให้มีความอดทนและมีโสรจจะให้มีความสงบเสงี่ยมเข้มแข็งขึ้นเบิกบาน และมีการจัดกระบวนการเรียนรู้ในรายวิชาต่างๆ ตามหลักสูตร โดยเน้นการปลูกฝังให้นิสิตมีระเบียบวินัยในตนเอง มีความรับผิดชอบ มีส่วนร่วมในกิจกรรม เสียสละ ซื่อสัตย์และมีอิริยาบถที่สง่างาม ส่วนด้านที่มีประสิทธิภาพรองลงมา คือ ด้านมีความมุ่งมั่นพัฒนาตนให้เพียบพร้อมด้วยคุณธรรมจริยธรรม ด้านเป็นผู้นำด้านจิตใจและปัญญาและด้านมีศรัทธาอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนาและสังคม ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีประสิทธิภาพต่ำสุด คือ ด้านรู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของสังคม โดยที่จัดให้มีการศึกษาดูงานนอกสถานที่ทั้งในประเทศและต่างประเทศเพื่อสร้างโอกาสในการเรียนรู้อย่างกว้างขวางน้อยกว่าเรื่องอื่นๆ

๔. ผลการเปรียบเทียบระดับประสิทธิภาพการพัฒนานิสิตตามกรอบนวลักษณ์ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและอาจารย์กับนิสิต โดยภาพรวมมีประสิทธิภาพแตกต่างกันอย่าง

มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยที่นิสิตมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพสูงกว่าผู้บริหารและอาจารย์ และนิสิตบรรพชิตกับนิสิตคฤหัสถ์มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนนิสิตระดับปริญญาตรี ปริญญาโทและปริญญาเอก มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยที่นิสิตระดับปริญญาเอกมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพสูงกว่านิสิตระดับปริญญาโทและปริญญาตรี ตามลำดับ

๕. อภิปรายผลการวิจัย

๑. ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพการพัฒนานิสิตตามกรอบนวัตลักษณ์ โดยภาพรวมและรายด้านมีค่าเฉลี่ยในระดับมากที่เป็นเช่นนี้อาจเพราะว่าผู้บริหาร อาจารย์และนิสิตมีความคิดเห็นว่า นิสิตได้รับการพัฒนาให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์สูงสุดในด้านมีปฏิภาณวิญญูญาณ โดยมีการฝึกให้นิสิตได้ปฏิบัติทั้งภาคสมรรถนะและภาคจิตวิญญาณ มาตรฐานให้มีธรรมอันงาม ๒ ประการ คือ มีขันติให้มีความอดทนและมีสัจจะให้มีความสงบเสงี่ยมเข้มแข็งขึ้นเบิกบาน และมีการจัดกระบวนการเรียนรู้ในรายวิชาต่างๆ ตามหลักสูตร โดยเน้นการปลูกฝังให้นิสิตมีระเบียบวินัยในตนเอง มีความรับผิดชอบมีส่วนร่วมในกิจกรรมเสียสละ ซื่อสัตย์และมีจริยธรรมที่สง่างามและนิสิตมีความมุ่งมั่นพัฒนาตนให้เทียบพร้อมด้วยคุณธรรมจริยธรรม เป็นผู้นำด้านจิตใจและปัญญา และมีศรัทธาอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนาและสังคม โดยทุกเรื่องมีการปฏิบัติในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดตามหลักการจัดการศึกษาที่ว่าสถานศึกษาต้องจัดการที่มีคุณภาพเป็นที่ต้องการของสังคม โดยพัฒนาผู้เรียนเป็นคนดี ดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพ มีจิตใจที่ดีงาม มีคุณธรรมจริยธรรม พัฒนาให้เป็นคนเก่ง มีสมรรถภาพสูง และพัฒนาให้เป็นคนมีความสุข มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี^๘ และสอดคล้องกับผลการวิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบัณฑิตมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพโดยรวมอยู่ในระดับมาก^๙

๒. ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพการพัฒนานิสิตตามกรอบนวัตลักษณ์ ด้านรู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของสังคม มีค่าเฉลี่ยประสิทธิภาพในระดับมาก แต่มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าทุกด้าน ทั้งนี้เนื่องจากว่า ผู้บริหาร อาจารย์และนิสิตมีความคิดเห็นว่า นิสิตได้รับการพัฒนายังไม่เป็นที่พอใจเท่าที่ควรโดยเฉพาะการจัดให้มีการศึกษานอกสถานที่ทั้งในและต่างประเทศ

^๘ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ปฏิรูปการเรียนรู้ผู้เรียนเป็นสำคัญ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิมพ์ดี, ๒๕๔๙), หน้า ๑๑-๑๔.

^๙ ลาตีปะห์ ดอแม, “การประเมินประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบัณฑิตมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์), ๒๕๔๘.

เพื่อสร้างโอกาสในการเรียนรู้อย่างกว้างไกลน้อยกว่าเรื่องอื่น และการจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้นิสิตฝึกทักษะเชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศตามกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมไม่ต่อเนื่องและเหมาะสมเท่าที่ควร ทั้งการจัดกิจกรรมการศึกษา ค้นคว้า การวิจัยพื้นฐานสู่การวิจัยขั้นสูง โดยเน้นการวิจัยเชิงปฏิบัติการและการวิจัยเชิงประยุกต์ตามกระแสการเปลี่ยนแปลงทางสังคมยังมีไม่มากนัก ซึ่งยังไม่สอดคล้องกับแนวคิดกรอบพัฒนาคุณภาพบัณฑิตที่พึงประสงค์ที่ว่า “บัณฑิตจุฬาฯ เป็นผู้มีคุณค่าของสังคมโลก” ต้องใฝ่รู้และรู้จักวิธีการเรียนรู้ (Learning to learn) รู้จักแสวงหาความรู้เพิ่มเติมจากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ ทั้งต้องมีทักษะทางวิชาชีพ มีทักษะการปฏิบัติงานตามมาตรฐานวิชาชีพติดตามความก้าวหน้าในศาสตร์สมัยใหม่ และมีทักษะทางเทคโนโลยีสารสนเทศใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่เหมาะสมในการสื่อสารและค้นคว้าข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีทักษะทางคณิตศาสตร์และสถิติในระดับพื้นฐาน^{๑๐} แต่สอดคล้องกับผลการวิจัยเรื่องประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามหลักทฤษฎี ๔ ของข้าราชการตำรวจศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค ๖ จังหวัดนครสวรรค์ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก^{๑๑}

๓. ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพการพัฒนานิสิตตามกรอบแนวคิด จำแนกตามความคิดเห็นของนิสิตกับผู้บริหารและอาจารย์ โดยภาพรวมมีประสิทธิภาพแตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเพราะว่า นิสิตมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพสูงกว่าผู้บริหารและอาจารย์ โดยมีความแตกต่างกันสูงสุดในด้านมีความสามารถในการแก้ปัญหา โดยมีการส่งเสริมให้นิสิตดำเนินการโครงการ/กิจกรรมด้วยกระบวนการคุณภาพ (PDCA) ทั้งรายบุคคลและรายกลุ่ม นิสิตได้เข้าร่วมกิจกรรมชุมนุมหรือกิจกรรมสโมสรอยู่เสมอ และมีการส่งเสริมให้นิสิตได้ฝึกทักษะการแก้ปัญหาด้วยวิธีการต่างๆ อยู่เสมอ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยเรื่องประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามหลักทฤษฎี ๕ มิติดังกล่าวของตำรวจฝ่ายป้องกันปราบปรามสถานีตำรวจภูธรเมืองขอนแก่น ผลการเปรียบเทียบจำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ^{๑๒} แต่ไม่สอดคล้องกับ

^{๑๐} จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, **คุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย บัณฑิตจุฬาฯ เป็นผู้มีคุณค่าของสังคมโลก**, (กรุงเทพมหานคร : ส่วนส่งเสริมและพัฒนาวิชาการ, ๒๕๕๓), หน้า ๑-๓.

^{๑๑} มารินทร์ พลพัฒน์ (ส.ต.ท.หญิง), “ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามหลักทฤษฎี ๔ ของข้าราชการตำรวจศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค ๖ จังหวัดนครสวรรค์”, **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย), ๒๕๕๖.

^{๑๒} ครรคิด คำกะวา (ร้อยตำรวจเอก), “ประสิทธิภาพการปฏิบัติการปฏิบัติงานตามหลักทฤษฎี ๕ มิติดังกล่าวของตำรวจฝ่ายป้องกันปราบปราม สถานีตำรวจภูธรเมืองขอนแก่น”, **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย), ๒๕๕๗.

การวิจัยเรื่องประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขในเขตตำบลชุมแสง อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดระยอง ผลการเปรียบเทียบจำแนกตามสถานภาพและอาชีพ โดยภาพรวมและรายด้าน มีประสิทธิภาพการปฏิบัติงานไม่แตกต่างกัน^{๓๓}

๖. ข้อเสนอแนะ

จากผลวิจัย มีประเด็นที่ควรนำมาเสนอแนะเพื่อประโยชน์การบริหารจัดการและพัฒนาชีวิตให้เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ดังนี้

๑. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑.๑ เป็นข้อมูลสารสนเทศประกอบการจัดทำแผนพัฒนาและแผนปฏิบัติการประจำปี ในการจัดทำแผนงาน/โครงการพัฒนานิสิตโดยเฉพาะด้านที่มีระบบประสิทธิภาพต่ำกว่าด้านอื่นๆ อาทิเช่น ด้านการรู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของสังคม ด้านมีโลกทัศน์กว้างไกล และด้านมีความสามารถในการแก้ปัญหา

๑.๒ ควรจัดโครงการประชุมชี้แจงนิสิตทุกระดับชั้นปีให้ตระหนักรู้และสามารถฝึกปฏิบัติตนตามกรอบคุณลักษณะที่ถูกต้องชัดเจนเป็นแนวเดียวกัน เนื่องจากผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่านิสิตระดับปริญญาตรี โท เอก ยังมีแนวคิดที่แตกต่างกันมากในด้านการใฝ่รู้ใฝ่คิด การเป็นผู้นำด้านจิตใจและปัญญา และด้านรู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของสังคม

๒. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

๒.๑ ความจัดกิจกรรมให้นิสิตทุกระดับชั้นได้ศึกษาดูงานนอกสถานที่ทั้งในและต่างประเทศ เพื่อสร้างโอกาสในการเรียนรู้อย่างกว้างขวางในทุกๆด้าน

๒.๒ ควรส่งเสริมให้นิสิตเข้าร่วมโครงการกิจกรรมทางวิชาการและด้านพระพุทธศาสนาทั้งในระดับชาติและระดับนานาชาติ เพื่อเสริมประสบการณ์ในการเรียนรู้ให้เป็นนิสิตที่มีคุณภาพเป็นคนดีและเก่ง อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

๒.๓ ควรส่งเสริมให้นิสิตเรียนรู้ภาคสนามและสร้างกิจกรรมให้ปฏิบัติจริงตามสถานการณ์ทั้งรายบุคคลและรายกลุ่มให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองและสามารถแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง

๒.๔ ควรส่งเสริมให้นิสิตได้ฝึกทักษะในการแก้ปัญหาด้วยตนเองหรือโดยกลุ่ม ด้วยการเรียนรู้จากกรณีปัญหา (Problem Based Learning : PBL.) หรือกรณีกิจกรรมการเรียนรู้ (Activity Based Learning : ABL.) ด้วยกระบวนการคุณภาพ (PDCA)

^{๓๓} พลัษฎพร พวงสวัสดิ์, “ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขในเขตเทศบาลตำบลชุมแสง อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดระยอง”, รายงานการศึกษาระดับปริญญาโท สาขาบริหารการศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๗.

๒.๕ ควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้รายวิชาตามหลักสูตรด้วยวิธีการที่หลากหลาย ให้นักศึกษามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นระหว่างเรียนและร่วมปฏิบัติใช้ปัญญาเชิงวิเคราะห์และสังเคราะห์ได้อย่างชาญฉลาด

๗. สรุป

การวิจัยประสิทธิภาพการพัฒนานิสิตตามกรอบแนวคิดหรือคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนิสิตของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมและรายด้านมีประสิทธิภาพภายในระดับมาก ด้านที่มีประสิทธิภาพสูงสุดคือ ด้านมีปฏิปทาน่าเลื่อมใสและมีประสิทธิภาพต่ำสุดคือ ด้านรู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของสังคม ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการพัฒนานิสิตโดยองค์รวมมีประสิทธิภาพที่น่าพึงพอใจ แต่อย่างไรก็ตาม กิจกรรมการพัฒนาในแต่ละด้านยังต้องมีการพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและคุณภาพในระดับสูงขึ้นในระดับมากที่สุด เพื่อสร้างโอกาสในการเรียนรู้อย่างกว้างไกล และจัดการเรียนรู้ที่เน้นการฝึกทักษะเชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ตามกระแสการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การจัดกิจกรรมการศึกษาค้นคว้าการวิจัยสู่การวิจัยขั้นสูง โดยเน้นการวิจัยปฏิบัติการและการวิจัยเชิงประยุกต์ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมในทุกประเด็นจากผลการวิจัยให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น และผลการเปรียบเทียบประสิทธิภาพการพัฒนาจำแนกตามความคิดเห็นของผู้บริหารและอาจารย์กับนิสิตและนิสิตปริญญาตรี ปริญญาโทและปริญญาเอก โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งชี้ให้เห็นว่านิสิตมีความคิดเห็นสูงกว่าผู้บริหารและอาจารย์ โดยเฉพาะนิสิตระดับปริญญาเอก มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการพัฒนาสูงกว่านิสิตระดับปริญญาโทและปริญญาตรี ตามลำดับ โดยเฉพาะแตกต่างสูงสุดในด้านมีความสามารถในการแก้ปัญหาด้านใฝ่รู้ใฝ่คิด ด้านรู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของสังคมและด้านความเป็นผู้นำด้านจิตใจและปัญญา ด้วยผลการวิจัยนี้จะนำไปสู่การพัฒนาในด้านดังกล่าวให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

กระทรวงศึกษาธิการ. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒. กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๕๒.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. คุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บัณฑิตจุฬาฯ เป็นผู้มีความรู้ของสังคมโลก. กรุงเทพมหานคร : ส่วนส่งเสริมและพัฒนาวิชาการ, ๒๕๕๓.

บุญชม ศรีสะอาด. **การวิจัยเบื้องต้น**. พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, ๒๕๕๔.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น. **คู่มือกิจกรรมนิสิต**.
ขอนแก่น : สำนักงานกิจการนิสิต, ๒๕๕๖.

_____. **เอกสารสถิติข้อมูลสารสนเทศภาคเรียนที่ ๑/๒๕๕๘**. ขอนแก่น : ฝ่ายทะเบียน
สถิติ, ๒๕๕๘.

ราชกิจจานุเบกษา. **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๒**. เล่มที่ ๑๑๖ ตอนที่
๗๔, ๑๙ สิงหาคม ๒๕๕๒.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. **ปฏิรูปการเรียนรู้ผู้เรียนเป็นสำคัญ**.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิมพ์ดี, ๒๕๔๙.

(๒) วิทยานิพนธ์/วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย :

ครรรคิด คำภาว (ร้อยตำรวจเอก). “ประสิทธิภาพการปฏิบัติการปฏิบัติงานตามหลักทฤษฎีธรรม
มีกัตถสังวัตตมิกธรรมของตำรวจฝ่ายปราบปราม สถานีตำรวจภูธรเมืองขอนแก่น”.
วิทยานิพนธ์ปรัชญามหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

พิสัยพร พวงสวัสดิ์. “ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขในเขตเทศบาล
ตำบลชุมแสง อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ”. **รายงานการศึกษาระดับรัฐ
ประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

ลาตีปะห์ ดอแม. “การประเมินประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบัณฑิตมหาวิทยาลัยสงขล
านครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิต
วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๕๘.

มารินทร์ พลพัฒน์ (ส.ต.ท.หญิง). “ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามหลักฆราวาสธรรม ๔
ของข้าราชการตำรวจศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค ๖ จังหวัดนครสวรรค์”.
วิทยานิพนธ์ปรัชญามหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

ประสิทธิผลการพัฒนานิสิตตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ
ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
The Effectiveness of the Student Development Based on Thai
Qualifications Framework for Higher Education of
Mahachulalongkornrajavidyalaya University Khonkaen Campus

ดร.นาคพล เก็นชัย *

ดร.สมปอง ชาสิ่งห์แก้ว, พระครูสุโมธานเขตคณารักษ์, ดร. **

ดร.ธีรภัทร โคตรบรรเทา ***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบประสิทธิผลการพัฒนานิสิตตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น จำแนกตามความคิดเห็นของผู้บริหารและอาจารย์กับนิสิตปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารและอาจารย์ จำนวน ๕๙ รูป/คน และนิสิตทุกระดับการศึกษา จำนวน ๒๘๕ รูป/คน รวมทั้งสิ้น จำนวน ๓๔๔ รูป/คน ได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random sample) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณ (Rating scale) ๕ ระดับ จำนวน ๔ ชุด ชุดที่ ๑ สำหรับนิสิตปริญญาตรี จำนวน ๓๖ ข้อ มีค่าอำนาจจำแนกรายข้อระหว่าง .๔๓๙ - .๘๒๘ และค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .๙๖๙ ชุดที่ ๒ สำหรับนิสิตปริญญาโท จำนวน ๓๒ ข้อ มีค่าอำนาจจำแนกรายข้อระหว่าง .๓๒๕ - .๗๓๖ และค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ .๙๔๘ ชุดที่ ๓ สำหรับนิสิตระดับปริญญาเอก จำนวน ๒๙ ข้อ มีค่าอำนาจรายข้อระหว่าง .๕๙๗ - .๘๘๕ และค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .๙๗๖ และชุดที่ ๔ สำหรับผู้บริหารและอาจารย์ จำนวน ๙๗ ข้อ มีคุณภาพตามเกณฑ์ในชุดที่ ๑-๒ และ ๓ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบหาค่าที (t-test แบบ Independent sample) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (F-

* อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

** อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

*** อาจารย์สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

test แบบ One-way ANOVA) การทดสอบหาความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe' method) และการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

ประสิทธิผลการพัฒนานิสิตตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ ในระดับปริญญาตรี โดยภาพรวมและรายด้านมีค่าเฉลี่ยในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ย ประสิทธิภาพสูงสุดคือ ด้านคุณธรรม จริยธรรม รองลงมาคือ ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่าง บุคคลและความรับผิดชอบและด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้ เทคโนโลยีสารสนเทศ ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านทักษะทางปัญญา ใน ระดับปริญญาโท โดยภาพรวมและรายด้านมีประสิทธิผลในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ย ประสิทธิภาพสูงสุดคือ ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ รองลงมา คือ ด้านคุณธรรมจริยธรรมและด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้ เทคโนโลยีสารสนเทศ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านทักษะทางปัญญา ส่วนในระดับ ปริญญาเอก โดยภาพรวมและรายด้านมีประสิทธิผลในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยประสิทธิผล สูงสุดคือ ด้านความรู้ รองลงมาคือ ด้านคุณธรรม จริยธรรมและด้านทักษะการวิเคราะห์เชิง ตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านทักษะทางปัญญา

ผลการเปรียบเทียบประสิทธิผลการพัฒนานิสิตตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิ ระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและอาจารย์กับนิสิตระดับปริญญา ตรี ปริญญาโทและปริญญาเอก โดยภาพรวมและรายด้าน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิผล แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยที่นิสิตทุกระดับการศึกษามีความคิดเห็นต่อ ประสิทธิภาพสูงกว่าผู้บริหารและอาจารย์

คำสำคัญ: ประสิทธิภาพ การพัฒนา กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ (มคอ.) คุณธรรมจริยธรรม, ความรู้, ทักษะทางปัญญา, ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและ ความ รับผิดชอบและทักษะวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

Abstract

The objectives of the research were to study and compare the effectiveness of the student development based on Thai Qualification Framework for Higher Education of Mahachulalongkornrajavidyalaya University at Khankaen Campus, classified by the perception of the executives and instructors and bachelor-degree, master-degree, and PH.D-degree students.

The total number of the research example group was 344, comprised of 59 executives and instructors, and 285 students of all level, and selected by using Stratfied Random Sampling Technic. The tools used were four sets of five-rating-scale questionnaires, first of which was for the bachelor's degree students-comprised of 36 items with discrimination power of each item between .439-.828 and set reliability of .969; Set 2 was for the master-degree students-comprised of 32 items with discrimination power of each item between .325-.736 and set reliability of .948; Set 3 was for the PH.D-degree students-comprised of 29 items with discrimination power of each item between .597-.885 and set reliability of .976; and Set 4 was for the executives and instructors students-comprised of 97 items with the set quality as of Set 1-3. The statistics used were frequency, percentage, mean, and standard deviation. The hypotheses were tested by using Independent-sample t-test and One-way ANOVA F-test, Cheffe' method was used to test the differences of each pair, and Descriptive analysis.

The research revealed as follows:

The effectiveness of the student development based on Thai Qualifications Framework for Higher Education the bachelor's degree students as a whole and on each aspect was at high level. The aspect with the mean at highest level of effectiveness was Ethics and Moral; followed by Interpersonal Skills and Responsibility; Numerical Analysis, Communication and Informational Technology Skills, respectively. The aspect with lowest level was Cognitive Skills. At master-degree level, as a whole and on each aspect was at most level. The aspect with highest level was Interpersonal Skills and Responsibility; followed by Ethics and Moral, Numerical Analysis, Communication and Informational Technology Skills, respectively. The aspect with lowest level was Cognitive Skills. At PH.D-degree level, as a whole and on each aspect was at highest level. The aspect with highest level was Knowledge, followed by Ethics and Moral, Numerical Analysis, Communication and Informational Technology kills, respectively. The aspect with lowest level was Cognitive Skills.

The results of the comparisons of the effectiveness on the student development based on Thai Qualifications Framework for higher education

between the perception of the executives and instructors, and students on the bachelor's degree, master-degree, and PH.D-degree students revealed significantly different as a whole and on each aspect, the perception of the students of all levels was higher than that of the executives and instructors.

Keywords: Effectiveness, Development, and Thai Qualifications Framework for Higher Education (TQF :HEd.) Ethics and Moral, Knowledge, Cognitive skills, Interpersonal Skills and Responsibility, and Numerical Analysis, Communication and Informational Technology skills.

๑. บทนำ

การจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาเป็นการจัดการศึกษาต่อจากการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยที่การจัดการศึกษาในระดับปริญญาตรี มีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาความรู้ความสามารถในสาขาวิชาชีพต่างๆ ในระดับสูง โดยเฉพาะการประยุกต์ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ การริเริ่ม การพัฒนาทั้งวิชาการและวิชาชีพ ส่วนการศึกษาในระดับปริญญาโทและปริญญาเอก มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาความรู้และทักษะในสาขาวิชาการเฉพาะทางให้มีความชำนาญมากยิ่งขึ้น มุ่งสร้างสรรค์ความก้าวหน้าและความเป็นเลิศทางวิชาการ โดยเฉพาะการศึกษาค้นคว้าวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้และเทคโนโลยี^๑

การพัฒนาผู้เรียนในสถานศึกษาได้ยึดแนวทางการพัฒนาตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ (มคอ.) มุ่งพัฒนาในด้านวิชาการซึ่งเป็นการเรียนที่เน้นศาสตร์บริสุทธิ์ทางด้านศิลปศาสตร์ หรือ วิทยาศาสตร์ โดยให้ศึกษาสาระและวิธีการของศาสตร์สาขานั้นๆ เป็นหลักไม่ได้สัมพันธ์โดยตรงกับการประกอบอาชีพ ส่วนการพัฒนาผู้เรียนทางด้านวิชาชีพ มุ่งเน้นการศึกษาในลักษณะของศาสตร์เชิงประยุกต์ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้และทักษะระดับสูงที่จำเป็นต่อการประกอบอาชีพและนำไปสู่การปฏิบัติตามมาตรฐานวิชาชีพ ซึ่งการพัฒนาผู้เรียนตามแนวทางดังกล่าว เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่ดีโดยเน้นการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพก่อให้เกิดประสิทธิผลแก่ผู้เรียน มุ่งพัฒนาพฤติกรรมทางด้านคุณธรรม จริยธรรมให้ผู้เรียนเป็นผู้มีวินัยมีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์สุจริต เป็นแบบอย่างที่ดีเข้าใจผู้อื่นและเข้าใจโลก มีความรู้ในสาขาวิชาอย่างกว้างขวางและเป็นระบบ ตระหนักรู้หลักการและทฤษฎีในองค์ความรู้ทางวิชาการและวิชาชีพ มีทักษะทางปัญญาสามารถค้นหาข้อมูลเท็จจริง ทำความเข้าใจและประเมินข้อมูลแนวคิดและงานอื่นด้วยตนเอง ทั้งมีทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ โดยมีส่วนช่วยเหลือและเอื้ออาทรต่อการ

^๑ กระทรวงศึกษาธิการ, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๒), หน้า ๒๓.

แก้ปัญหาในกลุ่มอย่างสร้างสรรค์ เป็นได้ทั้งผู้นำและผู้ตามของกลุ่มและพัฒนาให้มีทักษะทางการคิดวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ โดยสามารถศึกษาค้นคว้าและทำความเข้าใจในประเด็นปัญหา สามารถเลือกและประยุกต์ใช้เทคนิคทางสถิติหรือศาสตร์ที่เกี่ยวข้องอย่างเหมาะสม^๒

การจัดการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาแต่ละแห่ง นอกจากจะจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนตามกรอบคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ของตนเองแล้วยังต้องมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพและเกิดประสิทธิผลตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาเป็นสำคัญ การบริหารจัดการศึกษาในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น (มจร.ขอนแก่น) ได้ดำเนินการพัฒนาคุณภาพบัณฑิตในแนวทางเดียวกันโดยพัฒนานิสิตให้มีคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ให้เกิดประสิทธิผลตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ (มคอ.) ๕ ด้าน คือ ด้านคุณธรรมจริยธรรม ด้านความรู้ ด้านทักษะทางปัญญา ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบและด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ จากการบริหารจัดการศึกษาที่ผ่านมายังไม่มีข้อบ่งชี้ที่ชัดเจนว่าการพัฒนานิสิตตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ (มคอ.) ดังกล่าว โดยภาพรวมและรายองค์ประกอบมีประสิทธิผลระดับใด ผู้บริหาร อาจารย์และนิสิตทุกระดับชั้นที่มีความคิดเห็นต่อการพัฒนานิสิตแตกต่างกันหรือไม่อย่างไร

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาประสิทธิผลการพัฒนานิสิตตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น เพื่อเป็นข้อมูลสารสนเทศใช้เป็นแนวทางพัฒนานิสิตให้เกิดประสิทธิผลยิ่งขึ้นต่อไป

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาระดับประสิทธิผลการพัฒนานิสิตตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

๒. เพื่อเปรียบเทียบระดับประสิทธิผลการพัฒนานิสิตตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่นตามความคิดเห็นของผู้บริหารและอาจารย์กับนิสิตระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อศึกษาระดับประสิทธิผลการพัฒนานิสิตตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ และเปรียบเทียบระดับประสิทธิผลการ

^๒ กระทรวงศึกษาธิการ, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๒), หน้า ๒๐.

พัฒนานิสิตตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่นโดยมีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

๑. ประชากร ได้แก่ผู้บริหารและนิสิตทุกระดับชั้นปีของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น จำนวน ๑,๑๕๕ รูป/คน^๓ แยกเป็นผู้บริหารและอาจารย์จำนวน ๗๐ รูป/คน และนิสิต จำนวน ๑,๐๘๕ รูป/คน

๒. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหาร อาจารย์และนิสิตทุกระดับการศึกษา จำนวน ๓๔๔ รูป/คน ได้มาโดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางเครซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan)^๔ ด้วยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ตามบทบาทหน้าที่ของบุคลากร ได้ผู้บริหารและอาจารย์ จำนวน ๕๙ รูป/คน และนิสิตทุกระดับการศึกษา จำนวน ๒๘๕ รูป/คน ซึ่งจำนวนนิสิตเทียบสัดส่วนจากประชากรได้นิสิตระดับปริญญาตรี จำนวน ๒๑๒ รูป/คน นิสิตระดับปริญญาโท จำนวน ๓๙ รูป/คน และนิสิตปริญญาเอก จำนวน ๓๔ รูป/คน ได้กลุ่มตัวอย่างในแต่ละกลุ่มย่อยด้วยการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยวิธีการจับฉลาก

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

๑. ประเภทเครื่องมือ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) จำนวน ๓ ชุดๆ ละ ๒ ตอน ดังนี้

๑.๑ ชุดที่ ๑ สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มี ๒ ตอน ตอนที่ ๑ เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) ตอนที่ ๒ เป็นประสิทธิผลการพัฒนานิสิตตามกรอบ มคอ. จำนวน ๕ ด้าน มี ๓๖ ข้อ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า ๕ ระดับตามวิธีการของลิเคิร์ต (likert)^๕ คือ มีประสิทธิผลในระดับมากที่สุด (๕) ระดับมาก (๔) ระดับปานกลาง (๓) ระดับน้อย (๒) และระดับน้อยที่สุด (๑) และนำมาเทียบกับเกณฑ์การแปลผลตามเกณฑ์ ๕ ระดับ คือ มีประสิทธิผลในระดับมากที่สุด (๔.๕๑-๕.๐๐) ระดับมาก (๓.๕๑-๔.๕๐) ระดับปานกลาง (๒.๕๑-๓.๕๐) ระดับน้อย (๑.๕๑-๒.๕๐) และระดับน้อยที่สุด (๑.๐๐-๑.๕๐)

๑.๒ ชุดที่ ๒ สำหรับนิสิตระดับปริญญาโท มี ๒ ตอน โดยตอนที่ ๑ และ ๒ มีลักษณะเช่นเดียวกับชุดที่ ๑ แต่มีจำนวน ๓๒ ข้อ

๑.๓ ชุดที่ ๓ สำหรับนิสิตระดับปริญญาเอก มี ๒ ตอน โดยตอนที่ ๑ และ ๒ มีลักษณะเช่นเดียวกับชุดที่ ๑ หรือ ๒ แต่มีจำนวน ๒๙ ข้อ

^๓ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น, เอกสารสถิติข้อมูลสารสนเทศ ภาคเรียนที่ ๑/๒๕๕๘, (ขอนแก่น : ฝ่ายทะเบียนสถิติ, ๒๕๕๘), หน้า ๑-๔.

^๔ Krejcie and Morgan อ้างถึงในบุญชม ศรีสะอาด, การวิจัยเบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, ๒๕๕๔), หน้า ๔๓.

^๕ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๑.

๑.๔ ชุดที่ ๔ สำหรับผู้บริหารและอาจารย์ มี ๔ ตอน คือ ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามประสิทธิผลการพัฒนานิสิตจากชุดที่ ๑ ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามประสิทธิผลการพัฒนานิสิตจากชุดที่ ๒ และตอนที่ ๔ เป็นแบบสอบถามประสิทธิผลการพัฒนานิสิตจากชุดที่ ๓

๒. การสร้างและหาคุณภาพแบบสอบถาม ดังนี้ ๑) ผู้วิจัยศึกษากรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ (มคอ.) ของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาและศึกษารูปแบบและโครงสร้างแบบสอบถามตามแนวคิดของบุญชม ศรีสะอาด^๖ ๒) ผู้วิจัยดำเนินการสร้างแบบสอบถาม จำนวน ๔ ชุด ตามข้อ ๑ ๓) นำแบบสอบถาม ชุดที่ ๑, ๒ และ ๓ ไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๕ ท่าน เพื่อพิจารณาและประเมินค่าความเที่ยงตรง (Index of Item-objective Congruence : IOC) และ ๔) นำแบบสอบถามจากผู้เชี่ยวชาญมาพิจารณาปรับปรุงให้มีความเที่ยงตรงตามเกณฑ์ทั้ง ๓ ชุด และจัดพิมพ์เป็นฉบับสมบูรณ์ไปทดลองใช้ (Try-out) กับนิสิตแต่ละระดับการศึกษา จำนวนชุดละ ๒๐ รูป/คน และผู้บริหารและอาจารย์ จำนวน ๑๐ รูป/คน รวมชุดละ/ระดับละ จำนวน ๓๐ รูป/คนเพื่อนำวิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนกเป็นรายข้อ (Item-total Correlation) ให้ได้ตามเกณฑ์ตั้งแต่ .๓๐ ขึ้นไป ซึ่งได้ค่าระหว่าง .๓๒๕ - .๘๘๕ และนำทุกข้อที่มีค่าตามเกณฑ์ในแต่ละชุดไปวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นสัมประสิทธิ์อัลฟา ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach's α -Coefficient) ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นชุดที่ ๑ เท่ากับ .๙๖๙ ชุดที่ ๒ เท่ากับ .๙๔๘ และชุดที่ ๓ เท่ากับ .๙๗๖ แล้วนำแบบสอบถามชุดที่ ๑, ๒ และ ๓ มาจัดทำเป็นฉบับสมบูรณ์นำไปเก็บรวบรวมข้อมูลตามกระบวนการต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการแจกแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างในแต่ละระดับชั้น (นิสิต ผู้บริหารและอาจารย์) กล่าวคือ ระดับปริญญาตรี (นิสิต ๒๑๒ รูป/คน ผู้บริหารและอาจารย์ ๕๙ รูป/คน รวม ๒๗๑ ฉบับ) ปริญญาโท (นิสิต ๓๙ รูป/คน ผู้บริหารและอาจารย์ ๕๙ รูป/คน รวม ๙๘ ฉบับ) และระดับปริญญาเอก (นิสิต ๓๔ รูป/คน ผู้บริหารและอาจารย์ ๕๙ รูป/คน รวม ๙๓ ฉบับ) โดยความร่วมมือจากนิสิต ผู้บริหารและอาจารย์ได้ครบคิดเป็นร้อยละ ๑๐๐ นำแบบสอบถามมาจัดกระทำให้ถูกต้องครบถ้วนตามตัวแปร ระดับการศึกษาและวัตถุประสงค์ของการวิจัย

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปตามข้อมูลเบื้องต้นของผู้ตอบแบบสอบถามและวัตถุประสงค์การวิจัย ด้วยวิธีการทางสถิติ โดยหาความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที(t-test แบบ Independent

^๖ บุญชม ศรีสะอาด, การวิจัยเบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, ๒๕๕๔), หน้า ๘๔-๘๕.

sample) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (F-test แบบ One-Way ANOVA) ทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive analysis)

๔. สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยนำเสนอตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ได้ดังนี้

๑. ประสิทธิผลการพัฒนานิสิตตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา แห่งชาติ (มคอ.) ในระดับปริญญาตรี โดยภาพรวม ($\bar{X}=3.93$) และรายด้านมีค่าเฉลี่ยในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยประสิทธิผลสูงสุด คือ ด้านคุณธรรมจริยธรรม ($\bar{X}=3.96$) รองลงมาคือ ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ ($\bar{X}=3.94$) ส่วนด้านต่ำสุดคือ ด้านทักษะทางปัญญา ($\bar{X}=3.88$) ในระดับปริญญาโท โดยภาพรวม ($\bar{X}=3.95$) และรายด้านมีค่าเฉลี่ยในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ ($\bar{X}=3.98$) รองลงมาคือ ด้านคุณธรรมจริยธรรม ($\bar{X}=3.95$) และต่ำสุดคือ ด้านทักษะทางปัญญา ($\bar{X}=3.91$) และในระดับปริญญาเอก โดยภาพรวม ($\bar{X}=3.97$) และรายด้านมีค่าเฉลี่ยในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านความรู้ ($\bar{X}=4.03$) รองลงมาคือ ด้านคุณธรรมจริยธรรม ($\bar{X}=4.01$) และต่ำสุดคือ ด้านทักษะทางปัญญา ($\bar{X}=3.92$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเฉพาะด้านที่มีประสิทธิผลต่ำสุดกว่าทุกด้าน ทั้งในระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก คือ ด้านทักษะทางปัญญา ในระดับปริญญาตรี โดยภาพรวมและรายข้อมีค่าเฉลี่ยประสิทธิภาพอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีประสิทธิผลต่ำสุดคือนิสิตสามารถมีปัญหาค้นคว้าข้อสงสัยโดยคำนึงถึงความรู้ทางทฤษฎีและประสบการณ์ทางภาคปฏิบัติได้ถูกต้องค่อนข้างน้อย ในระดับปริญญาโท ข้อที่มีประสิทธิผลต่ำสุดคือนิสิตสามารถใช้เทคนิคทั่วไปหรือเฉพาะทางในการวิเคราะห์ประเด็นหรือปัญหาได้อย่างสร้างสรรค์ค่อนข้างต่ำและในระดับปริญญาเอก ข้อที่มีประสิทธิผลต่ำสุดคือนิสิตสามารถออกแบบและดำเนินการวิจัยพัฒนาองค์ความรู้ใหม่หรือปรับปรุงแนวปฏิบัติในวิชาชีพได้ค่อนข้างน้อย

๒. ผลการเปรียบเทียบระดับประสิทธิผลการพัฒนานิสิตตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ (มคอ.) ตามแนวคิดของผู้บริหารและอาจารย์กับนิสิต ในระดับปริญญาตรี และปริญญาโท โดยภาพมีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนในระดับปริญญาเอก โดยภาพรวมมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยที่นิสิตมีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลสูงกว่าผู้บริหารและอาจารย์ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านที่มีประสิทธิผลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 คือ ด้านความรู้ส่วนด้านอื่นอีก 4 ด้าน ผู้บริหารและอาจารย์กับนิสิตมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

๓. ประสิทธิภาพการพัฒนานิสิตตามกรอบ มคอ. ของ มจร.ขอนแก่น ในระดับปริญญาตรี โดยภาพรวมและรายด้านมีค่าเฉลี่ยในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยประสิทธิผลสูงสุด คือ ด้านคุณธรรมจริยธรรม รองลงมาคือ ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านทักษะทางปัญญาในระดับปริญญาโทโดยภาพรวมและรายด้านมีประสิทธิภาพในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยประสิทธิผลสูงสุดคือ ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ รองลงมาคือ ด้านคุณธรรมจริยธรรม ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านทักษะทางปัญญา ส่วนในระดับปริญญาเอก โดยภาพรวมและรายด้านมีประสิทธิภาพในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยประสิทธิผลสูงสุดคือ ด้านความรู้ รองลงมาคือ ด้านคุณธรรมจริยธรรม ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านทักษะทางปัญญา

๔. ผลการเปรียบเทียบประสิทธิภาพการพัฒนานิสิตตามกรอบ มคอ. ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและอาจารย์กับนิสิตระดับปริญญาตรี ปริญญาโทและปริญญาเอก โดยภาพรวมและรายด้านมีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยที่นิสิตทุกระดับการศึกษา มีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลสูงกว่าผู้บริหารและอาจารย์ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ทุกประการ

๕. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย มีประเด็นที่ควรนำมาอภิปรายผล ดังนี้

๑. ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพการพัฒนานิสิตตามกรอบ มคอ. ในระดับปริญญาตรี ปริญญาโทและปริญญาเอก โดยภาพรวมและรายด้านมีประสิทธิภาพในระดับมากเช่นเดียวกัน ทั้งนี้อาจเพราะว่า ผู้บริหาร อาจารย์และนิสิต คิดว่านิสิตระดับปริญญาตรี ได้รับการพัฒนาสูงสุดในด้านคุณธรรมจริยธรรม โดยที่นิสิตสามารถจัดการกับปัญหาทางคุณธรรมจริยธรรมโดยใช้ดุลยพินิจทางค่านิยมพื้นฐานต่อความรู้สึกรู้สึกของผู้อื่นได้ถูกต้อง นิสิตแสดงออกถึงพฤติกรรมด้านความซื่อสัตย์และเสียสละได้เหมาะสมและนิสิตระดับปริญญาโทได้รับการพัฒนาสูงสุดในด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ นิสิตสามารถตัดสินใจในการดำเนินงานด้วยตนเองและสามารถประเมินตนเองได้ดี สามารถแสดงออกทางทักษะการเป็นผู้นำได้อย่างเหมาะสมและครบถ้วนเพื่อเพิ่มพูนประสิทธิภาพในการทำงานของกลุ่ม ส่วนนิสิตระดับปริญญาเอก ได้รับการพัฒนามีประสิทธิภาพสูงสุดในด้านความรู้ โดยที่นิสิตสามารถพัฒนานวัตกรรมหรือสร้างองค์ความรู้ใหม่จากการเรียนรู้ทางวิชาการหรือวิชาชีพได้อย่างถูกต้องและชัดเจนเป็นผู้มีความรู้ที่เป็นปัจจุบันและทันเหตุการณ์และประเด็นปัญหาที่สำคัญที่จะเกิดขึ้นได้ทันที ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดตามมาตรฐานการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีการประพฤติอย่างมีคุณธรรมและมีความรับผิดชอบ มีความสามารถในการปรับวิถีชีวิตในความขัดแย้งทางค่านิยม มีความสามารถในการคิดและการนำเสนอข้อมูล สามารถวิเคราะห์และจำแนกข้อเท็จจริงตามหลักการและทฤษฎี รวมทั้งมีความสามารถในการ

การทำงานเป็นกลุ่มแสดงออกถึงภาวะผู้นำมีความสามารถในการวางแผนและรับผิดชอบในการเรียนรู้ของตนเอง^๗ และสอดคล้องกับผลการวิจัยเรื่องประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดสกลนคร ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหาร โดยภาพรวมและรายด้านมีประสิทธิผลในระดับมาก^๘

๒. ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิผลการพัฒนานิสิตตามกรอบ มคอ. ในระดับปริญญาตรี ปริญญาโทและปริญญาเอก ด้านทักษะทางปัญญา โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยประสิทธิผลในระดับมาก แต่มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าทุกด้านในทุกด้านระดับการศึกษา ทั้งนี้อาจเพราะว่าผู้บริหารอาจารย์และนิสิตทุกระดับชั้นปีมีความคิดเห็นว่าการนิสิตสามารถศึกษาปัญหาที่ค่อนข้างซับซ้อน โดยคำนึงถึงความรู้ทางทฤษฎีและประสบการณ์ทางภาคปฏิบัติไม่เต็มที่เท่าที่ควร นิสิตสามารถใช้เทคนิคทั่วไปหรือเฉพาะทางในการวิเคราะห์ประเด็นหรือปัญหาที่ซับซ้อนได้ไม่ถี่ถ้วนและนิสิตปริญญาเอกสามารถออกแบบและดำเนินการวิจัยการพัฒนาคำถามความรู้ใหม่หรือปรับปรุงแนวปฏิบัติในวิชาชีพได้ไม่ถูกต้องเท่าที่ควร ซึ่งอาจยังไม่สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนานิสิตตามมาตรฐานการเรียนรู้ด้านทักษะทางปัญญา ที่มุ่งพัฒนานิสิตให้สามารถค้นหาข้อเท็จจริงทำความเข้าใจและสามารถประเมินข้อมูล แนวคิดและหลักฐานใหม่ๆ ใช้ข้อมูลในการแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง สามารถศึกษาปัญหาที่ค่อนข้างซับซ้อนและเสนอแนะแนวทางในการแก้ปัญหาได้อย่างสร้างสรรค์ โดยคำนึงถึงความรู้ทางทฤษฎีมีประสบการณ์ทางภาคปฏิบัติสามารถสังเคราะห์และใช้ผลงานวิจัย สิ่งพิมพ์ทางวิชาการ หรือรายงานทางวิชาชีพ สามารถออกแบบและดำเนินการโครงการวิจัยที่สำคัญที่ซับซ้อนเกี่ยวกับการพัฒนาคำถามความรู้ใหม่ๆ ได้^๙

๓. ผลการวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบระดับประสิทธิผลการพัฒนานิสิตตาม มคอ. ของ มจร. ขอนแก่น ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและอาจารย์กับนิสิตในระดับปริญญาตรี ระดับปริญญาโท และระดับปริญญาเอก โดยภาพรวมและบางด้าน มีประสิทธิผลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติแต่สอดคล้องกับผลการวิจัยเรื่องประสิทธิผลการบริหารกองทุนหลักประกันสุขภาพระดับท้องถิ่น อำเภอแวงใหญ่ จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า โดย

^๗ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานอธิการบดี, ๒๕๕๒), หน้า ๔-๗.

^๘ ศุภวัฒน์ พิมพ์มีลาย, “ประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาขนาดใหญ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในจังหวัดสกลนคร”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร), ๒๕๔๘.

^๙ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานอธิการบดี, ๒๕๕๒), หน้า ๙-๑๐.

ภาพรวมและรายด้านมีประสิทธิผลในระดับมาก^{๑๐} ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจ เพราะว่า นิสิตทุกระดับการศึกษามีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลสูงกว่าผู้บริหารและอาจารย์ ซึ่งนิสิตระดับปริญญาตรีมีความคิดเห็นแตกต่างจากผู้บริหารและอาจารย์สูงสุดในด้านทักษะทางปัญญา โดยที่นิสิตสามารถค้นหาข้อเท็จจริงจากแนวคิดและหลักฐานใหม่จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและสามารถทำความเข้าใจกับแนวคิดและหลักฐานใหม่อย่างถูกต้องและชัดเจนแตกต่างสูงกว่าทุกเรื่องและนิสิตระดับปริญญาโท มีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลสูงกว่าผู้บริหารและอาจารย์ ซึ่งแตกต่างกันสูงสุดในด้านความรู้ โดยที่นิสิตมีความเข้าใจในวิธีการพัฒนาความรู้ใหม่และประยุกต์ใช้ความรู้ให้เกิดประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานและการพัฒนาตนเองได้อย่างชัดเจนแตกต่างกันสูงกว่าเรื่องอื่น ส่วนนิสิตระดับปริญญาเอก มีความคิดเห็นแตกต่างกันสูงสุดในด้านคุณธรรมจริยธรรมและรองลงมาคือ ด้านทักษะทางปัญญา โดยที่นิสิตแสดงออกหรือสื่อสารข้อมูลของปัญหาโดยคำนึงถึงความรู้สึของผู้เกี่ยวข้องอย่างเหมาะสมและนิสิตสามารถใช้ความรู้ ความเข้าใจอย่างถ่องแท้ในทฤษฎีและเทคนิคแสวงหาความรู้ในการวิเคราะห์ประเด็นและปัญหาที่สำคัญได้อย่างสร้างสรรค์แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบประสิทธิผลการบริหารงานด้านกระบวนการของโรงเรียนขนาดกลาง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในจังหวัดสกลนคร ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบสภาพองค์ประกอบประสิทธิผลการบริหารงานด้านกระบวนการ จำแนกตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑^{๑๑} แต่ไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยเรื่องประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาขนาดใหญ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในจังหวัดสกลนคร ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบจำแนกตามประสบการณ์การทำงานมีประสิทธิผลไม่แตกต่างกัน^{๑๒} และการบริหารจัดการให้เกิดประสิทธิผลยิ่งขึ้น

^{๑๐} พระครูวิบูลย์ ญาณานุสิฏฐิ, “ประสิทธิผลการบริหารกองทุนหลักประกันคุณภาพระดับท้องถิ่น อำเภอแวงใหญ่ จังหวัดขอนแก่น”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๗.

^{๑๑} ดวงพร คำภูแสน, “ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบประสิทธิผลด้านกระบวนการของโรงเรียนขนาดกลาง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในจังหวัดสกลนคร”, *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร), ๒๕๕๑.

^{๑๒} ศุภวัฒน์ พิมพ์มีลาย, “ประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาขนาดใหญ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในจังหวัดสกลนคร”, *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร), ๒๕๔๘.

๖. ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑.๑ ควรจัดกิจกรรมตามแผนงาน/โครงการประจำปี เพื่อพัฒนานิสิตทุกระดับในด้านทักษะทางปัญญา ซึ่งมีประสิทธิผลต่ำกว่าทุกด้านในทุกระดับการศึกษา โดยเฉพาะการศึกษาวិเคราะห์ปัญหาที่ค่อนข้างซับซ้อนที่ใช้ทั้งความรู้ทางทฤษฎีและประสบการณ์ภาคปฏิบัติ การวินิจฉัยปัญหาอย่างผู้รู้ด้วยความถูกต้องยุติธรรมและการออกแบบและดำเนินการพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ในระดับปริญญาเอกให้เกิดประสิทธิผลยิ่งขึ้น

๑.๒ เป็นข้อมูลสารสนเทศในการจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีเพื่อพัฒนานิสิตให้เกิดประสิทธิผลในด้านอื่น เช่น ด้านความรู้ในระดับปริญญาตรีและโท และด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ

๒. เสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

๒.๑ ควรส่งเสริมให้นิสิตแสดงออกถึงพฤติกรรมด้านความมีวินัยและความรับผิดชอบเพิ่มขึ้น และสามารถใช้ดุลยพินิจอย่างผู้รู้ด้วยค่านิยมที่ดีงามในกรณีที่ไม่มีการขบขันบังคับกำหนดไว้ก็สามารถแก้ปัญหาได้เป็นอย่างดี

๒.๒ ควรพัฒนานิสิตให้ตระหนักรู้ถึงงานวิจัยในปัจจุบันที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหาในการเรียนรู้และพัฒนาการปฏิบัติงานและตระหนักรู้ในเหตุผลและการเปลี่ยนแปลงในอนาคตทั้งในระดับชาติและระดับนานาชาติ มีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งและกว้างขวางในทางทฤษฎีและแนวคิดในสาขาวิชาที่ศึกษาเป็นอย่างดี

๒.๓ ควรพัฒนาทักษะทางปัญญาให้นิสิตสามารถพัฒนาแนวทางการแก้ไขปัญหาด้วยวิธีการใหม่ๆ ได้อย่างถูกต้องและสามารถบูรณาการแนวคิดต่างๆ ทั้งจากภายในและภายนอกสาขาวิชาที่ศึกษาได้อย่างชัดเจน

๒.๔ ควรส่งเสริมให้นิสิตสามารถใช้นวัตกรรมใหม่ในการแก้ปัญหาในกลุ่มได้อย่างเหมาะสม ทั้งสามารถวางแผนในการปรับปรุงการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ

๒.๕ ควรส่งเสริมและพัฒนานิสิตให้สามารถเลือกและประยุกต์ใช้เทคนิคทางสถิติหรือคณิตศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาได้อย่างเหมาะสมและสามารถนำเสนอรายงานผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ทางวิชาการได้

๗. สรุป

ประสิทธิผลการพัฒนานิสิตตามกรอบ มคอ. ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ซึ่งต้องรักษามาตรฐานและพัฒนาให้อยู่ในระดับมากที่สุด โดยเฉพาะด้านทักษะทางปัญญามีประสิทธิผลต่ำกว่าทุกด้านทั้งในระดับปริญญาตรี ปริญญาโทและปริญญาเอก ควรเน้นพัฒนาทักษะและความเข้าใจอันถ่องแท้ในเนื้อหาสาระทางวิชาการ ศึกษาปัญหาที่ซับซ้อนโดยคำนึงถึงความรู้

ทางทฤษฎีและประสบการณ์ทางภาคปฏิบัติ การสังเคราะห์และใช้ผลงานวิชาการ การพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ๆ อยู่เสมอ การออกแบบหรือการดำเนินการวิจัยการพัฒนาคำถามความรู้ใหม่หรือปรับปรุงแนวทางปฏิบัติในวิชาชีพ และการเปรียบเทียบประสิทธิผลตามความคิดเห็นของผู้บริหารและอาจารย์กับนิสิตระดับปริญญาตรี ปริญญาโทและปริญญาเอก โดยภาพรวมและรายด้านทุกระดับการศึกษา มีประสิทธิผลแตกต่างกัน โดยเฉพาะระดับปริญญาตรีแตกต่างกันสูงสุดในด้านทักษะทางปัญญาและรองลงมาคือ ด้านความรู้ ในระดับปริญญาโทมีประสิทธิผลแตกต่างกันสูงสุดในด้านความรู้และรองลงมาคือ ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ส่วนในระดับปริญญาเอกมีประสิทธิภาพแตกต่างกันสูงสุดคือ ด้านคุณธรรมจริยธรรมและรองลงมาคือ ทักษะทางปัญญา ซึ่งมหาวิทยาลัย ผู้บริหารและอาจารย์ ควรหาแนวทางส่งเสริมและพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลไปในทิศทางเดียวกัน

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

กระทรวงศึกษาธิการ. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒. กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๒.

บุญชม ศรีสะอาด. การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, ๒๕๕๔.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น. เอกสารสถิติข้อมูล

สารสนเทศ ภาคเรียนที่ ๑/๒๕๕๘. ขอนแก่น : ฝ่ายทะเบียนสถิติ, ๒๕๕๘.

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ.

กรุงเทพมหานคร : สำนักงานอธิการบดี, ๒๕๕๒.

(๒) วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย :

ดวงพร คำภูแสน. “ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบประสิทธิผลด้านกระบวนการของ

โรงเรียนขนาดกลาง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในจังหวัดสกลนคร”.

วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏ

สกลนคร, ๒๕๕๑.

พระครูวิบูลย์ ญาณานุสิฐ. “ประสิทธิผลการบริหารกองทุนหลักประกันคุณภาพระดับท้องถิ่น

อำเภอแวงใหญ่ จังหวัดขอนแก่น”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิต

วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

ศุภวัฒน์ พิมพ์มีลาย. “ประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาขนาดใหญ่ สังกัด

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในจังหวัดสกลนคร”. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหา

บัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, ๒๕๕๘.

การบริหารงานบุคคลตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์
Personnel Administration in Accordance with Four Sublime
States of Mind of Child Development Centre under Local
Administrative Organization, Somdet District, Kalasin Province

เนตรนภา เนตรมูข *

พระอธิการบุญช่วย โชติวิโส, ดร., ดร.สมปอง ขาสึงห์แก้ว **

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาการบริหารงานบุคคล ตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ๒) เพื่อเปรียบเทียบการบริหารงานบุคคล ตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และ ๓) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารงานบุคคล ตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสม ประชากร ที่ใช้ในการศึกษาเชิงปริมาณ ได้แก่ ผู้บริหาร และครูปฏิบัติการของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำนวน ๑๗๓ คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางเครซีและมอร์แกน (Krejcie & Margan) โดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น และการสุ่มอย่างง่าย จำนวน ๑๑๙ คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม ชนิดมาตราส่วนประมาณค่า ๕ ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน กำหนดกลุ่มเป้าหมายการศึกษาเชิงคุณภาพ จำนวน ๑๐ คน โดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์ แบบมีโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

๑. การบริหารงานบุคคลตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยภาพรวม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีการปฏิบัติ อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการจัดหาทรัพยากรมนุษย์โดยใช้หลักเมตตา รองลงมาคือ ด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยใช้หลักกรุณา และด้านการให้รางวัลทรัพยากรมนุษย์โดยใช้หลักมูทิตา ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีการปฏิบัติต่ำสุดคือ ด้านการบำรุงรักษาและป้องกันทรัพยากรมนุษย์โดยใช้หลักอุเบกขา

* นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

** อาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

๒. การเปรียบเทียบการบริหารงานบุคคลตามหลักพรหมวิหาร ๔ จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน พบว่า โดยภาพรวมและรายด้าน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

๓. แนวทางในแนวทางการพัฒนาการบริหารงานบุคคล ตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีดังนี้คือ ๑) ควรมีการกำหนดคุณสมบัติของบุคลากรให้มีความเหมาะสมกับตำแหน่งงาน ๒) มีการพัฒนาบุคลากรในด้านต่างๆอย่างต่อเนื่อง ๓) มีการประเมินผลปฏิบัติงานของบุคลากรและให้รางวัลแก่ผู้ปฏิบัติหน้าที่ดีเด่นอย่างสม่ำเสมอ ต่อเนื่อง และ ๔) ควรมีการดำเนินการช่วยเหลือเงินทดแทนบำเหน็จ บำนาญและช่วยจัดพิธีกรรมเมื่อบุคลากรถึงแก่กรรมโดยการวางใจเป็นกลาง

คำสำคัญ : การบริหารงานบุคคล, หลักพรหมวิหาร ๔, ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

Abstract

The purposes of this research were 1) to study the Personnel Administration in accordance with Four Sublime States of Mind of child development centre under The Local Administrative Organization, Somdet District, Kalasin Province, classified by the status, work experience, and school size, 2) to compare Personnel Administration in accordance with Four Sublime States of Mind of child development centre under the local Administrative Organization, Somdet District, Kalasin Province, classified by the position, educational background, and work experience, and 3) to study the guideline of Personnel Administration in accordance with Four Sublime States of Mind of child development center under the local Administrative Organization, Somdet District, Kalasin Province. The samples were 119 people comprised of administrators and teachers. The target group was 10 people. The instruments used were the questionnaire with 40 items as Rating Scale. The reliability of the research was 0.988 and one set interview form. The statistics used were Frequency, Percentage, Mean, Standard Deviation, Independent Samples T-test, and One Way ANOVA F-test, and Scheffe's method.

The research findings were as follows:

1. Personnel Administration in accordance with Four Sublime States of Mind of child development center, in overall, was in high level. And all was in high level of the practice also when considered by each aspect : the

highest Mean was the recruitment aspect with Loving-kindness. Next, there were human resources development aspect with compassion and rewarding aspect with sympathetic joy, respectively. As for the lowest dimension, it was human resources maintenance and protection with equanimity.

2. To compare Personnel Administration in accordance with Four Sublime States of Mind of child development center, classified by work experience, was found that administrators and teachers who had different experience were not different statistically significance.

3. To study the guideline of Personnel Administration in accordance with Four Sublime States of Mind of child development center under Government Administrative Organization, Somdet District, Kalasin Province, the the local should specify staff's qualification to be suitable with job and position. Also, it should provide staff development continually, evaluate the works, reward to good staffs, and operate to pay the compensation until some passed away neutrally.

Keywords: Personnel Administration, Four sublime state of mind, Child center

๑. บทนำ

การบริหารงานบุคคลถือเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง เพราะคนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ ทำให้ผลของงานเกิดความสำเร็จตามเป้าหมาย มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งการบริหารหมายถึง ศิลปะ และการทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น^๑ ซึ่งเป็นกระบวนการดำเนินงานเพื่อให้องค์การสามารถใช้ประโยชน์จากบุคคล ที่มาร่วมกิจกรรมขององค์การ ได้อย่างเต็มที่ และองค์การจะเอื้อประโยชน์ให้กับบุคคลเหล่านั้นได้ตามต้องการ การบริหารงานบุคคลเป็นกระบวนการที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ แก่บุคคลทั้งสองฝ่ายคือฝ่ายองค์การ และผู้ปฏิบัติงาน^๒

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ และฉบับชั่วคราว พุทธศักราช ๒๕๕๗ กำหนดให้มีแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ เพื่อพัฒนาการศึกษาและมาตรฐานการจัดการศึกษาในทุกระดับทุกรูปแบบ โดยมีการพัฒนาคุณภาพครูและบุคลากร

^๑ กิริติ ยศยิ่งยง, การวางแผนการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาองค์การเชิงกลยุทธ์, (กรุงเทพมหานคร : มิสเตอร์ ก๊อปปี้ (ประเทศไทย) จำกัด, ๒๕๔๘), หน้า ๑๒.

^๒ พนัส หันนาคินทร์, การบริหารบุคลากรในโรงเรียน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๑๗.

ทางการศึกษาให้ก้าวหน้าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก^๓ โดยที่การบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาเป็นหัวใจสำคัญ ของการบริหารงาน เพราะความสำเร็จของงานย่อมขึ้นอยู่กับความรู้ ความสามารถ ทักษะ และวิสัยทัศน์ของการทำงานอย่างเต็มใจเต็มเวลา^๔ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรับผิดชอบทำหน้าที่ บริหารจัดการการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เพื่อเตรียมความพร้อมทางวุฒิภาวะ ทั้งทางด้านร่างกายจิตใจ อารมณ์ สังคมสติปัญญา อย่างเหมาะสมตามวัย อย่างเต็มศักยภาพ เพื่อแบ่งเบาภาระการดูแลเด็กให้ผู้ปกครอง โครงสร้างมาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก^๕ และใช้หลักธรรมคำสอน ในพระพุทธศาสนา เป็นหลักนำพาชีวิตไปสู่ความสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้หลักพรหมวิหารธรรม ให้เกิดแรงจูงใจ ความร่วมมือร่วมใจในการบริหารงาน และสามารถจัดการให้งานในการปฏิบัติหน้าที่ลุล่วงไปด้วยดี^๖ ฉะนั้นนักบริหารจึงนำหลักพุทธธรรมมาปรับประยุกต์ใช้ในการบริหารสมัยใหม่ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และได้คนเก่ง คนดี มีความสามารถ ในการทำงานสามัคคี มีความสุขในการทำงานในองค์กร^๗

จากเหตุผลความสำคัญและสภาพของปัญหาดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษา การบริหารงานบุคคล ตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์ เพื่อเป็นข้อเสนอแนะไปใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนากการบริหารงานบุคคลของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษา เพื่อเปรียบเทียบ (ตำแหน่งหน้าที่ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน) และเพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนากการบริหารงานบุคคล ตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์

๑. เพื่อศึกษาการบริหารงานบุคคล ตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์

^๓ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับ พุทธศักราช ๒๕๕๐, (กรุงเทพมหานคร : กลุ่มงานการพิมพ์สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, ๒๕๕๔), หน้า ๔๙-๕๑.

^๔ พนม แก้วกำเนิด, หลักการครองตน ครองคน ครองงาน, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : เจริญการพิมพ์, ๒๕๓๘), หน้า ๑๑.

^๕ กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, มาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก, (กรุงเทพมหานคร : กระทรวงมหาดไทย, ๒๕๕๓), หน้า ๓.

^๖ วันชัย ดนัยตโกมูท, การกระจายอำนาจการบริหารสถานศึกษาตามแนว พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : ครุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๓), หน้า ๒๒.

^๗ สัณญา สัณญาวิวัฒน์, การบริหารจัดการแนวพุทธ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๑๘.

๒. เพื่อเปรียบเทียบการบริหารงานบุคคล ตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์

๓. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารงานบุคคล ตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยวิธีวิทยาแบบผสม ระหว่างการวิจัยวิธีวิทยาเชิงปริมาณ และการวิจัยวิธีวิทยาเชิงคุณภาพคือ ๑) ประชากรที่ใช้ในการศึกษาเชิงปริมาณ ได้แก่ ผู้บริหาร และครูปฏิบัติการของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำนวน ๑๗๓ คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางเครซีและมอร์แกน (Krejcie & Margan)^๕ โดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น และการสุ่มอย่างง่าย จำนวน ๑๑๙ คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม ชนิดมาตราส่วนประมาณค่า ๕ ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๒) กำหนดกลุ่มเป้าหมายการศึกษาเชิงคุณภาพ จำนวน ๑๐ คน โดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์ แบบมีโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

๔. สรุปผลการวิจัย

๑. การบริหารงานบุคคลตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยภาพรวม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการจัดหาทรัพยากรมนุษย์โดยใช้หลักเมตตา รองลงมาคือ ด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยใช้หลักกรุณา และด้านการให้รางวัลทรัพยากรมนุษย์โดยใช้กัมมัทธา ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีการปฏิบัติต่ำสุด คือ ด้านการบำรุงรักษาและป้องกันทรัพยากรมนุษย์โดยใช้หลักอุเบกขา

๒. การเปรียบเทียบการบริหารงานบุคคลตามหลักพรหมวิหาร ๔ จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ ระดับการศึกษา และจำแนกตามประสบการณ์การทำงาน พบว่า โดยภาพรวมและรายด้าน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

๓. แนวทางการบริหารงานบุคคลตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีกำหนดคุณสมบัติของบุคลากรให้มีความเหมาะสม กับตำแหน่งงาน มีการพัฒนาบุคลากรในด้านต่างๆอย่างต่อเนื่อง มีการประเมินผลปฏิบัติงานของบุคลากรและให้รางวัลแก่ผู้ปฏิบัติหน้าที่ดีเด่นอย่างสม่ำเสมอ และควรมีการ

^๕ Krejcie & Margan อ้างถึงในบุญชม ศรีสะอาด, การวิจัยเบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทสุวีริยาสาส์น, ๒๕๕๔), หน้า ๔๓.

ดำเนินการช่วยเหลือเงินทดแทน บำเหน็จ บำนาญและช่วยจัดพิธีกรรมเมื่อบุคลากร ถึงแก่กรรมโดยการวางใจเป็นกลาง

๕. อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานบุคคลตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยภาพรวมและรายด้าน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทุกด้าน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารและครูปฏิบัติการ มีการปฏิบัติในด้านการจัดหาทรัพยากรมนุษย์โดยใช้หลักเมตตา สูงกว่าทุกด้าน โดยเฉพาะมีการวางแผนในการจัดหาบุคลากรในตำแหน่งต่างๆอย่างเหมาะสม มีการสำรวจความเพียงพอของบุคลากรต่อภาระงานในปัจจุบัน และมีการคัดเลือกสรรหาบุคลากรที่โปร่งใส โดยปรารถนาให้คนทุกคนมีความสุข รองลงมา คือ ด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยใช้หลักกรุณา ส่งเสริมให้บุคลากรได้ศึกษาต่อเพื่อเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ต่องานในหน้าที่ มีการสนับสนุนให้บุคลากรเข้าร่วมสัมมนาอบรม ประชุมอย่างเท่าเทียมกันและจัดสัมมนาเพื่อสร้างทัศนคติที่ดีให้เกิดแก่บุคลากรเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานโดยปรารถนาให้พ้นทุกข์ ด้านการบำรุงรักษาและป้องกันทรัพยากรมนุษย์โดยใช้หลักอุเบกขา มีการปฏิบัติต่ำกว่าทุกด้าน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่ให้ความเชื่อเหลือบุคลากรที่ทุพพลภาพทำงานไม่ได้เมื่อแพทย์ได้ตรวจแล้ว ไม่ได้จัดกิจกรรมที่แสดงถึงมุทิตาจิตเมื่อบุคลากรเกษียณอายุราชการ และไม่มีการสนับสนุนโอน-ย้ายจากตำแหน่งเดิมไปสู่ตำแหน่งที่สูงขึ้นโดยการวางใจเป็นกลาง

๖. ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ การบริหารงานบุคคลตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ควรมีการกำหนดคุณสมบัติของบุคลากรให้มีความเหมาะสม กับตำแหน่งงาน ควรมีการพัฒนาบุคลากรในด้านต่างๆอย่างต่อเนื่อง ควรมีการประเมินผลปฏิบัติงานของบุคลากรและให้รางวัลแก่ผู้ปฏิบัติหน้าที่ดีเด่นอย่างสม่ำเสมอ

๒. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาการจัดสวัสดิการแก่พนักงาน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ความผูกพันต่อองค์กรของครูปฏิบัติการท้องถิ่น ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของครูปฏิบัติการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และความขัดแย้งภายในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น. มาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก กรุงเทพมหานคร : กระทรวงมหาดไทย, ๒๕๕๓.

- กิริติ ยศยิ่งยง. การวางแผนการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาองค์การเชิงกลยุทธ์. กรุงเทพมหานคร : มิสเตอร์ ก๊อปปี้ (ประเทศไทย) จำกัด, ๒๕๔๘.
- บุญชม ศรีสะอาด. การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพมหานคร : บริษัทสุวีรียาสาส์น, ๒๕๕๔.
- พนอม แก้วกำเนิด. หลักการครองตน ครองคน ครองงาน. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : เจริญการพิมพ์, ๒๕๓๘.
- พนัส หันนาคินทร์. การบริหารบุคลากรในโรงเรียน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒.
- วันชัย ดนัยโตโกมท.การกระจายอำนาจการบริหารสถานศึกษาตามแนว พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ ๒๕๔๒, กรุงเทพมหานคร : ครุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๓.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์.การบริหารจัดการแนวพุทธ. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑.
- สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับพุทธศักราช ๒๕๕๐. กรุงเทพมหานคร : กลุ่มงานการพิมพ์สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, ๒๕๕๔.

การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑
The Administration According To Good Governance Principle In Basic
Educational Schools Under The Office Of Khon Kaen Educational
Service Area 1

พระพลิต ธีรธมโม (ชัยสุวรรณ)*

ดร.สมปอง ชาสิงห์แก้ว, ผศ.ดร.วิทยา ทองดี**

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบสภาพการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลในสถานศึกษาเพื่อศึกษาแนวทางส่งเสริมและพัฒนาการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ ผู้บริหาร จำนวน ๑๑๓ คน และ ครูผู้สอน จำนวน ๒๐๐ คน รวมทั้งสิ้นจำนวน ๓๑๓ คน โดยการสุ่มแบบแบ่งชั้นและการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า ๕ ระดับมีความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .๙๘ และการใช้แบบสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายจำนวน ๑๕ คน โดยการเลือกแบบเจาะจง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบด้วยค่าที (t-test independent samples) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (F-test แบบ one - way ANOVA)

ผลการวิจัยพบว่า

๑. การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ พบว่า โดยภาพรวม และรายด้านมีการปฏิบัติในระดับมากทุกด้านด้านที่มีการปฏิบัติสูงสุดคือด้านนิติธรรม รองลงมาคือ ด้านความโปร่งใส และด้านคุณธรรม ตามลำดับ และด้านที่มีการปฏิบัติต่ำสุดคือ ด้านการมีส่วนร่วม มีการปฏิบัติในระดับมาก

๒. ผลการเปรียบเทียบการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำแนกตามตำแหน่ง วุฒิการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน โดยภาพรวมและรายด้านมีการปฏิบัติไม่แตกต่างกัน

* นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

** อาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

๓. แนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ พบว่า มีดังนี้ ๑) ด้านหลักนิติธรรมสถานศึกษาควรบริหารงานวิชาการตามระเบียบของทางราชการเพื่อปลูกฝังให้บุคลากรเคารพกฎระเบียบ และกฎหมายด้วยความเป็นธรรม ๒) ด้านหลักคุณธรรม ผู้บริหารควรบริหารงานบุคลากรโดยยึดหลักคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต เมตตาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ให้การสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรอย่างทั่วถึง ๓) ด้านหลักความโปร่งใสควรบริหารงานโดยมีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์การดำเนินงานให้ผู้ปกครอง และชุมชนทราบอย่างต่อเนื่อง ๔) ด้านหลักการมีส่วนร่วมควรบริหารงานธุรการ การเงิน งบประมาณ และพัสดุ โดยเปิดโอกาสให้บุคลากรทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการวางแผน และการใช้งบประมาณต่างๆ ของโรงเรียนอยู่เสมอ ๕) ด้านหลักความรับผิดชอบ ควรบริหารงานธุรการ การเงิน และพัสดุโดยให้บุคลากรรับผิดชอบร่วมกัน และ ๖) ด้านหลักความคุ้มค่า ผู้บริหารควรบริหารบุคลากรอย่างเหมาะสมกับงาน เพื่อเกิดความคุ้มค่าและประโยชน์สูงสุด

คำสำคัญ: การบริหารตามหลักธรรมาภิบาล สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

Abstract

The purpose of this research was to study and compare the condition of the administration according to Good Governance Principle in order to study the way to enhance and develop the development according to Good Governance Principle in basic educational school under Khon Kaen Primary Education Service Area 1. The samples were 313 people consisted of 113 administrators and 200 teachers gained by stratified random sampling and used simple random sampling. The instrument used was the questionnaire by five rating scales. The research reliability fully was 0.98. The target groups were 15 people gained by purposive sampling and used the interview as an instrument. The statistics to analyze the data were frequency, percentage, average, standard deviation, T-test independent sample and F-test One-way ANOVA.

The research findings were:

1. The administration according to Good Governance Principle in Basic Educational schools under Khon Kaen Primary Education Service Area 1 was found in the overall and each dimension that it was all in high level. The

highest dimension in practice was rule of law and the transparency and morality were next. The lowest one was the cooperation.

2. The result of comparing the administration according to Good Governance Principle in basic educational schools differentiated by position, educational degree, and working experience, in overall and each dimension, was not different.

3. The ways to enhance and develop the administration according to Good Governance Principle in basic educational school under Khon Kaen Primary Education Service Area 1 were found 1) rule of law dimension; the educational institution should administrate the academic work as official regulation in order to instill staffs to perform as the rules and laws equitably, 2) moral dimension; the administrators should keep the morality, sincerity, and kindness to support personal development thoroughly, 3) transparency dimension; the administration should be announced to parents and community continually, 4) cooperative dimension; the school should give the opportunities for the staffs in administrating about general affairs, finance, budget, and supply, 5) responsibility dimension; staffs should administrate together on general affairs, finance, and supply, and 6) value dimension; the administrator should work to staffs appropriately with suitable jobs in order to have high value and benefit.

Keywords: Administration according to Good Governance Principle, Basic Education

๑.บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕^๑ เพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นอย่างมีความสุข ดังนั้นในการบริหารจัดการสถานศึกษาให้ดำเนินการไปอย่างมีระบบและบรรลุ

^๑ คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕, (กรุงเทพมหานคร : พริกหวานกราฟฟิค, ๒๕๔๕), หน้า ๒๔.

เป้าหมายที่กำหนดไว้^๒ เพื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพ เพื่อเป็นกำลังอันสำคัญในการพัฒนาประเทศ และนำความรู้แก้ไขปัญหาและสังคมให้ดียิ่งขึ้น^๓ โดยการศึกษาต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิเสรีภาพเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานน้อยกว่าสิบสองปี ที่รัฐจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพไม่เก็บค่าใช้จ่าย^๔ การจัดการเรียนรู้ต้องปลูกฝังจิตใต้สำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข^๕ โดยการจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าทุกคนต้องมีความสามารถเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้ ถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติเต็มศักยภาพ^๖ ดังนั้นสถานศึกษาของรัฐจึงต้องนำหลักการว่าด้วยการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีซึ่งเรียกกันโดยทั่วไปว่า“ธรรมาภิบาล” มาบูรณาการในการบริหารจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับโรงเรียนในฐานะที่เป็นนิติบุคคล

การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาขอนแก่นเขต ๑ ได้ขับเคลื่อนนโยบายสู่การปฏิบัติตามกลยุทธ์ ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในการบริหารจัดการศึกษาและพัฒนาคุณภาพทางการศึกษา โดยใช้แผนปฏิบัติประจำปี เป็นเครื่องมือดำเนินการในการกำหนด วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย กลยุทธ์ ตัวชี้วัด แผนงาน โครงการและกิจกรรม นำไปสู่การปฏิบัติ โดยมุ่งสู่เป้าหมายสูงสุด คือการพัฒนาผู้เรียนมีโอกาสด้านการศึกษาอย่างทั่วถึง มีคุณภาพตามศักยภาพอย่างเท่าเทียมกัน ผลการปฏิบัติจะสอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาลหรือไม่อย่างไร

ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต ๑ ว่าสถานศึกษาได้ปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาลมากน้อยเพียงใด โดยศึกษาเพื่อทำให้ระบบการบริหารจัดการที่ดียิ่งขึ้น

^๒ ทิศนา ขัมมณี และภาจิต ประมวลศิลป์ชัย, **ประสบการณ์และกลยุทธ์ของผู้บริหารในการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน**, (กรุงเทพมหานคร : ปกรณ์ศิลป์ พรินต์ติ้ง, ๒๕๔๓), หน้า ๒๗.

^๓ พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตโต), **ทิศทางการศึกษา**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๘.

^๔ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๔๓**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักนายกรัฐมนตรี, ๒๕๔๓), หน้า ๓.

^๕ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔.

^๖ ศศิธร เวียงวะลัย, **การจัดการเรียนรู้ (Learning Management)**, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๖), หน้า ๒๒.

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑

๒. เพื่อเปรียบเทียบสภาพการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ จำแนกตามตำแหน่ง วุฒิการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน

๓. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริม และพัฒนาการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ ตามตำแหน่งวุฒิการศึกษา และประสบการณ์ทำงานจำนวน ๓๑๓ คน ได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) และสุ่มอย่างง่าย (Simple random Sampling) กลุ่มเป้าหมายเชิงคุณภาพ ได้แก่ ผู้บริหาร และครูผู้สอน รวมจำนวนทั้งสิ้น ๑๕ คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (purposive Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสม (Mixed Method Research) มีเครื่องมือ ๒ ประเภท ดังนี้ ๑) การวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มีจำนวน ๔๐ ข้อ และแบบปลายเปิด (Open-ended) การหาคุณภาพเครื่องมือโดยใช้การหาค่าความเที่ยงตรงเข้าเนื้อหา (IOC) และหาค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น และ ๒) การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) โดยสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย จำนวน ๑๕ คน เพื่อศึกษาแนวทางพัฒนาส่งเสริมและพัฒนาการบริหารในสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอน เพื่อหาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เปรียบเทียบความแตกต่างโดยการทดสอบด้วยค่าที (t-test independent samples) และการทดสอบความแปรปรวนทางเดียว F-test (แบบ One-Way ANOVA) และทดสอบหาค่าความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe' method)

๔. สรุปผลการวิจัย

๑. การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ พบว่า โดยภาพรวม ($\bar{X}=๔.๑๓$) และรายด้านมีการปฏิบัติในระดับมากทุกด้าน ด้านที่มีการปฏิบัติสูงสุดคือ ด้านนิติธรรม ($\bar{X}=๔.๑๙$) รองลงมาคือ ด้านความโปร่งใส ($\bar{X}=๔.๑๖$) และด้านคุณธรรม ($\bar{X}=๔.๑๕$) ตามลำดับ และด้านที่มีการปฏิบัติต่ำสุดคือ ด้านการมีส่วนร่วม ($\bar{X}=๔.๐๗$) มีการปฏิบัติในระดับมาก

๒. ผลการเปรียบเทียบการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำแนกตามตำแหน่ง วุฒิการศึกษาประสบการณ์ทำงาน โดยภาพรวมและรายด้านมีการปฏิบัติไม่แตกต่างกัน

๓. แนวทางในการส่งเสริมและพัฒนการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ พบว่ามีดังนี้ ๑) ด้านหลักนิติธรรมสถานศึกษา ควรบริหารงานวิชาการตามระเบียบของทางราชการ เพื่อปลูกฝังให้บุคลากรเคารพกฎระเบียบ และกฎหมายด้วยความเป็นธรรม ๒) ด้านหลักคุณธรรม ผู้บริหารควรบริหารงานบุคลากรโดยยึดหลักคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต เมตตาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ให้การสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรอย่างทั่วถึง ๓) ด้านหลักความโปร่งใสควรบริหารงานโดยมีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ การดำเนินงานให้ผู้ปกครอง และชุมชนทราบอย่างต่อเนื่อง ๔) ด้านหลักการมีส่วนร่วมควรบริหารงานธุรการ การเงิน งบประมาณ และพัสดุ โดยเปิดโอกาสให้บุคลากรทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการวางแผน และการใช้งบประมาณต่างๆ ของโรงเรียนอยู่เสมอ ๕) ด้านหลักความรับผิดชอบ ควรบริหารงานธุรการ การเงิน และพัสดุโดยให้บุคลากรรับผิดชอบร่วมกัน และ ๖) ด้านหลักความคุ้มค่า ผู้บริหารควรบริหารบุคลากรอย่างเหมาะสมกับงาน เพื่อเกิดความคุ้มค่าและประโยชน์สูงสุด

๕. อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ โดยภาพรวมและรายด้านหลัก มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนมีการปฏิบัติในด้านการบริหารตามหลักนิติธรรมสูงสุด กล่าวคือ บริหารงานวิชาการตามระเบียบของทางราชการ เพื่อปลูกฝังปลูกให้บุคลากรเคารพกฎระเบียบ และกฎหมายด้วยความเป็นธรรมสถานศึกษา ควรบริหารงานธุรการ การเงิน งบประมาณ พัสดุเป็นไปตามระเบียบของทางราชการอย่างยุติธรรม และสถานศึกษาควรกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบ โดยมอบหมายงานให้บุคลากรได้ทำงานตามความรู้ ความสามารถที่เหมาะสมเป็นไปตามระเบียบของทางราชการและตามเกณฑ์ การประเมินผลการปฏิบัติงาน ซึ่งเป็นไปตามหลักธรรมาภิบาลที่ปรากฏในหลักการบริหารจัดการการบ้านเมืองที่ดีตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่า

ด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. ๒๕๔๒ และสอดคล้องกับ ความสำคัญของการบริหารการศึกษาเชิงพุทธที่ พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)^๗ กล่าวว่า ผู้บริหารที่จะให้คนทำงานให้ประสบผลสำเร็จนั้น ต้องเข้าไปอยู่ในใจของคนร่วมงาน ก่อน ทำให้เขายอมรับ ทำให้เขาพร้อมที่จะร่วมทำงานด้วย แม้ในขณะทำงานก็ต้องทำให้ อยากร่วมงานด้วย นั่นก็คือต้องเข้าไปนั่งบริหารอยู่ในใจคนให้ได้ หลักธรรมที่ใช้เป็นเครื่องยึด เนี่ยวใจคน ที่จะทำให้เขาอยากอยู่ร่วมทำงานกับเรา คือธรรมาภิบาลและสอดคล้องกับ งานวิจัยของรับขวัญ ภาควงษ์^๘ ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง การบริหารงานตามหลักธรร มาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษากับสุขภาพองค์กรของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต ๑ ผลการวิจัยพบว่า การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของ ผู้บริหารสถานศึกษากับสุขภาพองค์กรของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต ๑ ทั้งภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกการบริหารตาม ขนาดของสถานศึกษา พบว่า มีการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๖. ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

๑.๑ สถานศึกษา ควรบริหารงานวิชาการตามระเบียบของทางราชการ เพื่อ ปลุกฝังปลูกให้บุคลากรเคารพกฎระเบียบ และกฎหมายด้วยความเป็นธรรม

๑.๒ ผู้บริหารควรบริหารงานบุคลากรโดยยึดหลักคุณธรรม มีความซื่อสัตย์ สุจริต เมตตาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ให้การสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรอย่างทั่วถึง

๑.๓ ควรบริหารงานโดยมีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ การดำเนินงานให้ ผู้ปกครอง และชุมชนทราบอย่างต่อเนื่อง

๒. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

๒.๑ สถานศึกษาควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารการศึกษาตามหลักธรร มาภิบาล

๒.๒ สถานศึกษาควรศึกษาการมีส่วนร่วมการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลใน สถานศึกษา

^๗ พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), *พุทธวิธีบริหาร*, พิมพ์พิเศษ ๕ ธันวาคม ๒๕๔๙, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๑๓.

^๘ รับขวัญ ภาควงษ์, “ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้ บริหารสถานศึกษากับสุขภาพองค์กรของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต ๑”, *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร), ๒๕๔๗.

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๔๕. กรุงเทพมหานคร : พริกหวานกราฟฟิค, ๒๕๔๕.

ทิศนา ขัมมณี และภาสิต ประมวลศิลป์ชัย. ประสบการณ์และกลยุทธ์ของผู้บริหารในการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน. กรุงเทพมหานคร : ปกรณ์ศิลป์ พรินต์ติ้ง, ๒๕๔๗.

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตโต). ทิศทางการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

พระธรรมโกศาจารย์(ประยูร ธมฺมจิตโต). พุทธวิธีบริหาร. พิมพ์พิเศษ ๕ ธันวาคม ๒๕๔๙ กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

ศศิธร เวียงวะลัย. การจัดการเรียนรู้ Learning Management. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๖.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๔๓. กรุงเทพมหานคร : สำนักนายกรัฐมนตรี, ๒๕๕๓.

(๒) วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย :

รับขวัญ ภาควัฒ. “ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลบริหารสถานศึกษากับสุขภาพองค์การของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต ๑”. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร, ๒๕๔๗.

การบริหารงานบุคคลตามหลักสัปติธรรม ๗ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต ๓
personal administration according to the seven sappurisadhammas in the
basic education school under the mahasarakam primary
educational service area office 3

ปิยชาติ คำภูมิ*

รศ.ดร.เอกฉัตร จารุเมธีชน, ดร.นาคพล เกินชัย, ผศ.ดร.วิทยา ทองดี**

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาระดับการบริหารงานบุคคลตามหลักสัปติธรรม ๗ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต ๓ ๒) เพื่อเปรียบเทียบระดับการบริหารงานบุคคลตามหลักสัปติธรรม ๗ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต ๓ จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่และขนาดสถานศึกษา และ ๓) เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาการบริหารงานบุคคลตามหลักสัปติธรรม ๗ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต ๓ : กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จำนวน ๓๙๙ คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม แบบมาตราส่วนประมาณค่า มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ .๘๖ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้สถิติทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าที (t-test แบบ Independent samples) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (F-test แบบ One-way ANOVA)

ผลการวิจัยพบว่า

การบริหารงานบุคคลตามหลักสัปติธรรม ๗ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต ๓ โดยภาพรวมและรายด้าน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีการปฏิบัติสูงสุดคือ ด้านธัมมัญญตา (รู้จักเหตุ) รองลงมาคือ ด้านอัตถัญญตา (รู้จักผล) และต่ำสุดคือ ด้านปุคคลัญญตา (รู้จักบุคคล)

ผลการเปรียบเทียบการบริหารงานบุคคลตามหลักสัปติธรรม ๗ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต ๓ จำแนกตาม

* นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

** อาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

ตำแหน่งหน้าที่ โดยภาพรวมและรายด้าน มีการปฏิบัติไม่แตกต่างกัน และเมื่อจำแนกตามขนาดของสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านมีการปฏิบัติไม่แตกต่างกัน

แนวทางพัฒนาการบริหารงานบุคคลตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต ๓ มีดังนี้ ผู้บริหารควรมีการวางแผนการใช้บุคลากรที่มีอยู่ให้ได้ประโยชน์สูงสุด และควรจัดทำข้อมูลประวัติบุคลากรที่จะใช้ประโยชน์ในการบริหารงานบุคลากรอย่างเป็นระบบและถูกต้อง ผู้บริหารควรกำหนดหน้าที่การปฏิบัติงานของบุคลากรแต่ละคนอย่างชัดเจน สถานศึกษาควรส่งเสริมให้บุคลากรได้รับความก้าวหน้าในตำแหน่งที่สูงขึ้นอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน ผู้บริหารควรประเมินบุคลากรด้วยผลงานทางวิชาการและการปฏิบัติงานด้วยความเป็นกลาง สถานศึกษาควรจัดบุคลากรให้ความช่วยเหลือชุมชนในโอกาสต่างๆ เช่น กิจกรรมตามประเพณีท้องถิ่น อยู่เสมอ และผู้บริหารควรให้คำแนะนำและรับฟังความคิดเห็นของเพื่อนร่วมงานด้วยความจริงใจ สถานศึกษาควรให้บุคลากรปฏิบัติงานด้วยความ ขยันหมั่นเพียรไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคและความยากลำบาก

คำสำคัญ: การบริหารงานบุคคล, หลักสัปปุริสธรรม ๗

Abstract

This research Objective 1) to study human resource management principles. Sappuris fair 7 In basic education Under the Office of Primary Education University Area 3. 2) to compare the level of administration in accordance with the fair Sappuris 7. In basic education Under the Office of Primary Education University Area 3 by position and location and size. 3) to study the development of human resource management in accordance with the fair Sappuris 7. In basic education Under the Office of Primary Education University Area 3: The sample used in this study were school administrators and teachers of 399 people. Equal. 86 The statistics used for data analysis were frequency, percentage, mean, standard deviation. And statistical hypothesis testing by t test (t-test and Independent samples) and one-way analysis of variance (F-test and One-way ANOVA).

The research's found that:

Personnel Management by 7 Sappuris fair in basic education. Primary Educational Service Area Office, Mahasarakham the third overall and individual aspects. Has performed at a high level. The side with the highest.

The Grantham ordinary greatness eye (known cause), followed by the coverage rate of greatness eye problems (as a result) and the lowest is the key and clutch problems greatness eye. (As an individual)

The comparison of Personnel Management by 7 Sappuris fair. In basic education Under the Office of Primary Education University Area 3 by position. Overall and individual aspects There is no practical difference. When classified according to the size of the school. Overall, and the practice is no different.

Develop Personnel Management by 7 Sappuris fair. In basic education Primary Educational Service Area Office Zone 3 are as follows: University administrators should plan to use existing staff to get the most. Teachers and staff should provide information that will be useful in the management of human resources in a systematic and accurate. Management should define the obligations of each person clearly. Schools should encourage staff to progress in higher positions equitably and fairly. Administrators should evaluate personnel with academic and practical work with objectivity. School personnel should assist the community in a variety of activities, such as local customs and administrators should always give advice and listen to the opinions of my colleagues sincerely. Schools should work with the personnel. Perseverance, indomitable obstacles and difficulties.

Keywords: Personal Administration, Seven Sappurisadhammas

๑. บทนำ

การจัดการศึกษาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านสังคม การสาธารณสุข การศึกษาและวัฒนธรรมในการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการจัดการศึกษาในทุกกระดับและทุกรูปแบบให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม และแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๖๐) กำหนดให้มีการพัฒนาคุณภาพครู บุคลากรทางการศึกษา ให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก ปลุกฝังให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกของความเป็นไทย มีระเบียบวินัย คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม ยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ในขณะเดียวกันพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ มีหลักการของการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา

ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข สถานศึกษาจึงเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สามารถพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่พร้อมทั้งร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา มีความรู้คู่คุณธรรม จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน^๑ นอกจากนี้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๕๔๕ กำหนดให้กระทรวงศึกษาธิการส่งเสริมให้มีระบบกระบวนการพัฒนาครู และบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐานที่เหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูง โดยการกำกับดูแลและประสานให้สถาบันที่ผลิตและพัฒนาครูรวมทั้งบุคคลทางการศึกษาให้มีความพร้อมเข้มแข็ง ในการเตรียมบุคคลใหม่และพัฒนาบุคคลทางการศึกษาอย่างเพียงพอและต่อเนื่อง^๒

การบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษามหาสารคาม เขต ๓ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องรู้และเข้าใจขั้นตอนและกระบวนการบริหารงานบุคคล นอกเหนือไปจากการบริหารงานอื่นๆ อาทิเช่น การวางแผนงานบุคคล การจัดบุคคลเข้าปฏิบัติงาน การพัฒนาบุคคล การบำรุงรักษาบุคคล และการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคคล เมื่อพิจารณาถึงความสำคัญของ กระบวนการทั้ง ๕ งานนี้แล้ว จะเห็นว่าการบริหารงานบุคคลจัดว่าเป็นกระบวนการบริหารที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นกระบวนการแห่งความพยายามที่จะให้บุคลากรที่ดีมีความรู้ความสามารถไว้ปฏิบัติงาน และดำรงรักษาคนดีนี้ไว้ปฏิบัติงานนานๆ เมื่อการบริหารงานบุคคลมีการดำเนินงานอย่างดีแล้ว การบริหารงานอื่นก็จะได้รับการจัดการแก้ไขหรือดำเนินการตามมา ทรัพยากรการบริหารที่สำคัญประการหนึ่งคือ คน ที่จะขับเคลื่อนองค์กรสู่เป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ แม้ว่าจะระบบคุณธรรมจะเป็นเครื่องมือสรรหาคนเข้าสู่ระบบอย่างมีประสิทธิภาพในระดับหนึ่งแล้วก็ตาม กระบวนการที่จะขับเคลื่อนองค์กรนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องใช้คนที่มีคุณภาพในเรื่องนั้นๆ ซึ่งจะปฏิเสธไม่ได้ว่าระบบบริหารจัดการองค์กรอาจกระทบต่อ “คน” ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม หรือเมื่อนานไปไม่ได้รับการพัฒนาเป็นระยะ อาจทำให้ภารกิจที่ได้รับมอบหมายล่าช้า ขาดประสิทธิภาพ จึงต้องมีการพัฒนาและทบทวนการปฏิบัติตามนโยบายและภารกิจเพื่อให้การขับเคลื่อนองค์กรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ระดับการบริหารจึงต้องมีการปรับปรุงวิสัยทัศน์ในการทำงานเพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษามหาสารคาม เขต ๓ จึงได้จัดให้มีโครงการการพัฒนาองค์กร (Organization Development) เพิ่มประสิทธิภาพการบริหาร โดยที่การบริหารเชิงพุทธและหลักธรรมที่ใช้ในการบริหารงานบุคคลที่มีประสิทธิภาพย่อมทำให้ภารกิจทุกๆด้านบรรลุเป้าหมายด้วยความ

^๑ ราชกิจจานุเบกษา, รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐, เล่มที่ ๑๒๔ ตอนที่ ๔๗ ก, (๒๔ สิงหาคม ๒๕๕๐), หน้า ๒๓.

^๒ กระทรวงศึกษาธิการ, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒), (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๖), หน้า ๒๔-๒๕.

ราบรื่นเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพแต่ถ้าบุคลากรขาดความรู้ความสามารถขาดประสบการณ์ขาดความรับผิดชอบหน้าที่ก็ย่อมก่อให้เกิดปัญหาดังนั้นการพัฒนาบุคลากรจึงเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นสภาพการณ์ในปัจจุบันความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเจริญก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็วสภาพสังคมมีการเปลี่ยนไปความสลับซับซ้อนในการปฏิบัติงานทั้งด้านบุคลากรและเครื่องมือต่างๆเพิ่มมากขึ้นเทคนิคและวิทยาการมีความก้าวหน้าทุกอย่างล้วนแต่เป็นสิ่งที่ช่วยเสริมสร้างความมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานยุคใหม่ความล้าสมัยจึงเกิดขึ้นได้กับผู้บริหารทุกคนที่ไม่ได้ติดตามความก้าวหน้าของการเปลี่ยนแปลงทางวิทยาการในการปฏิบัติงานหรือในทางกลับกันก็คือเทคนิควิทยาการหรือวิธีปฏิบัติงานบางอย่างที่ใช้อยู่นั้นอาจจะหมดความจำเป็นไปแล้วถ้าผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนขาดการติดตามและวิเคราะห์เหตุการณ์ทั้งสองแง่มุมนี้แล้วย่อมทำให้อยู่ในภาวะที่ไม่สามารถพัฒนาตนเองหรือตามทันต่อเหตุการณ์ในปัจจุบันเพราะความรู้ใหม่ๆ มักเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องนำมาใช้ประกอบการปฏิบัติงานอยู่เสมอเพื่อให้ทราบถึงการบริหารงานบุคคล เพื่อนำเอาพุทธวิธีการบริหาร โดยยึดหลักธรรมมาธิปไตยเป็นสำคัญเพื่อใช้บริหารงานบุคคลด้วยเหตุผลที่ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนต้องประพฤติธรรมและใช้หลักธรรมเป็นหลักในการบริหารงานบุคคล โดยอาศัยหลักธรรมคุณสมบัติของคนดีคือ สัปปุริสธรรม ๗ มาใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต ๓^๓

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาระดับการบริหารงานบุคคลตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต ๓
๒. เพื่อเปรียบเทียบระดับการบริหารงานบุคคลตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต ๓ จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่และขนาดสถานศึกษา
๓. เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาการบริหารงานบุคคลตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต ๓

^๓ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต ๓, แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๖, (มหาสารคาม : ฝ่ายบริหารงานทั่วไป, ๒๕๕๖), หน้า ๑๕๕.

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นรูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณ^๔ (Quantitative Research) ด้วยวิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Method) โดยอาศัยข้อมูลที่เป็นจำนวน (ตัวเลข) สัญลักษณ์ โดยวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการทางสถิติ และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive analysis) สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อ ๑-๓

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน t-test และ F-test และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนา

๔. สรุปผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ สรุปได้ดังนี้

๑. การบริหารงานบุคคลตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มหาสารคาม เขต ๓ โดยภาพรวมและรายด้านมีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีการปฏิบัติสูงสุดคือ ด้านธัมมัญญตา (รู้จักเหตุ) รองลงมาคือ ด้านอรรถัญญตา (รู้จักผล) และต่ำสุดคือด้านบุคลัญญตา (รู้จักบุคคล) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

๑.๑ การบริหารงานบุคคลตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ด้านธัมมัญญตา (รู้จักเหตุ) โดยภาพรวมและรายข้อมีการปฏิบัติในระดับมาก โดยข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุดคือ จัดให้มีบุคลากรที่มีคุณวุฒิการศึกษาตรงกับความต้องการตามนโยบายโรงเรียนเป็นประจำ รองลงมาคือ จัดทำข้อมูลประวัติบุคลากรที่จะใช้ประโยชน์ในการบริหารงานบุคลากรอย่างเป็นระบบ และถูกต้อง และต่ำสุดคือ ให้บุคลากรมีส่วนร่วมวางแผนการปฏิบัติงานในโรงเรียนอยู่เสมอ

๑.๒ การบริหารงานบุคคลตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ด้านอรรถัญญตา (รู้จักผล) โดยภาพรวมและรายข้อมีการปฏิบัติในระดับมาก โดยข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุดคือ ชี้แจงรายละเอียดของงานที่มอบหมายให้บุคลากรเข้าปฏิบัติทราบอย่างทั่วถึง รองลงมาคือ เปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบอยู่เสมออย่างเที่ยงธรรม และต่ำสุดคือ มีความยุติธรรมในการกำหนดเกณฑ์การสอบเข้าเป็นบุคลากรอย่างเท่าเทียมกัน

๑.๓ การบริหารงานบุคคลตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ด้านอรรถัญญตา (รู้จักตน) โดยภาพรวมและรายข้อมีการปฏิบัติในระดับมาก โดยข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุดคือ มีการบริหารงานส่งเสริมบุคลากรด้วยความเที่ยงธรรม รองลงมาคือ บริหารงานส่งเสริมบุคลากรด้วยความปรารถนาดีต่อทุกฝ่าย และต่ำสุดคือ มีความรับผิดชอบในการแก้ไขปัญหาในการบริหารงานบุคลากรอย่างสร้างสรรค์

^๔ ผ่องพรรณ ตรียมงคลกุล, การวิจัยแบบผสม : ทางสายกลางของการวิจัย การออกแบบการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๕), หน้า ๓๒-๓๒๔.

๑.๔ การบริหารงานบุคคลตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ด้านมัตตัญญูตา (รู้จักประมาณ) โดยภาพรวมและรายข้อมีการปฏิบัติในระดับมาก โดยข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุดคือ ประเมินบุคลากรด้วยผลงานทางวิชาการและการปฏิบัติงานด้วยความเป็นกลาง รองลงมาคือ แจ้งเกณฑ์การประเมินผลการปฏิบัติงานให้บุคลากรทราบล่วงหน้าและมีความเป็นธรรม และต่ำสุดคือ ประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรด้วยความยุติธรรม

๑.๕ การบริหารงานบุคคลตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ด้านกาลัญญูตา (รู้จักกาล) โดยภาพรวมและรายข้อมีการปฏิบัติในระดับมาก โดยข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุดคือ เก็บรวบรวมผลการประเมินการปฏิบัติงานของบุคลากรไว้อย่างเป็นระบบ รองลงมาคือ ให้ความสนใจชีวิตความเป็นอยู่ของบุคลากร และต่ำสุดคือ ให้บุคลากรแสดงความคิดเห็นต่องานด้านการบริหารงานบุคลากรอย่างทั่วถึง

๑.๖ การบริหารงานบุคคลตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ด้านปุริสญญูตา (รู้จักชุมชน) โดยภาพรวมและรายข้อมีการปฏิบัติในระดับมาก โดยข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุดคือ มีความสัมพันธ์อันดีกับบุคลากรหน่วยงานอื่น รองลงมาคือ บุคลากรสามารถประสานงานกับชุมชนในการทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน อยู่เสมอ และต่ำสุดคือ มีการกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบ โดยมอบหมายงานให้บุคลากรได้ปฏิบัติงานตามความรู้ความสามารถที่เหมาะสม เป็นไปตามระเบียบของทางราชการ

๑.๗ การบริหารงานบุคคลตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ด้านบุคคลัญญูตา (รู้จักบุคคล) โดยภาพรวมและรายข้อมีการปฏิบัติในระดับมาก โดยข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุดคือ บุคลากรมีการเสียสละ ความสุขส่วนตัวเพื่อติดตามงาน และให้กำลังใจแก่เพื่อนร่วมงาน รองลงมาคือ การให้ความช่วยเหลือเพื่อนร่วมงานเมื่อเกิดปัญหาในการดำรงชีวิตประจำวัน โดยการให้คำปรึกษา และต่ำสุดคือ มีการช่วยเหลือบุคลากร อย่างเหมาะสมในกรณีที่เกิดทุกข์พลภาพไม่สามารถทำงานได้อีก

๒. การเปรียบเทียบการบริหารงานบุคคลตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ในสถานศึกษา
ชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต ๓ จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ โดยภาพรวมและรายด้าน มีการปฏิบัติไม่แตกต่างกัน

๓. การเปรียบเทียบการบริหารงานบุคคลตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ในสถานศึกษา
ชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต ๓ จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน มีการปฏิบัติไม่แตกต่างกัน

๔. แนวทางในการพัฒนาการบริหารงานบุคคลตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มหาสารคาม เขต ๓ ในแต่ละด้าน พบว่า

๔.๑ แนวทางในการพัฒนาการบริหารงานบุคคลตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ด้านธัมมัญญูตา (รู้จักเหตุ) ดังนี้ ผู้บริหารควรมีการวางแผนการใช้บุคลากรที่มีอยู่ให้ได้

ประโยชน์สูงสุด ครูควรจัดทำข้อมูลประวัติบุคลากรที่จะใช้ประโยชน์ในการบริหารงาน บุคลากรอย่างเป็นระบบและถูกต้อง และผู้บริหารควรมีการวางแผนพัฒนาบุคลากรให้มี ประสิทธิภาพอย่างเป็นระบบ

๔.๒ แนวทางในการพัฒนาการบริหารงานบุคคลตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ด้าน การบริหารตามหลักอรรถัตถุญตา (รู้จักผล) ดังนี้ ผู้บริหารควรกำหนดหน้าที่การปฏิบัติงานของ บุคลากรแต่ละคนอย่างชัดเจน ผู้บริหารควรเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการกำหนด หน้าที่ความรับผิดชอบอย่างเหมาะสมอย่างเที่ยงธรรม และผู้บริหารควรชี้แจงรายละเอียดของงานที่ มอบหมายให้บุคลากรเข้าปฏิบัติรับทราบอย่างทั่วถึง

๔.๓ แนวทางในการพัฒนาการบริหารงานบุคคลตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ด้าน การบริหารตามหลักอรรถัตถุญตา (รู้จักตน) ดังนี้ สถานศึกษาควรส่งเสริมให้บุคลากรได้รับความก้าวหน้าในตำแหน่งที่สูงขึ้นอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน ผู้บริหารควรมีความเป็น กลางในการส่งเสริมบุคลากรให้เข้าอบรม ศึกษาต่อเพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถ และ เพิ่มพูนคุณวุฒิที่สูงขึ้น และผู้บริหารควรมีการส่งเสริมบุคลากรด้วยความปรารถนาดีต่อทุกฝ่าย

๔.๔ แนวทางในการพัฒนาการบริหารงานบุคคลตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ด้าน การบริหารตามหลักมัตถัตถุญตา (รู้จักประมาณ) ดังนี้ ผู้บริหารควรประเมินบุคลากรด้วยผลงาน ทางวิชาการและการปฏิบัติงานด้วยความเป็นกลาง สถานศึกษาควร สนับสนุน ส่งเสริมให้ บุคลากรร่วมกันพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกห้องเรียนอยู่ตลอดเวลา และผู้บริหารควรมี ความเป็นธรรม ในการแก้ไขการปฏิบัติงานของบุคลากรอย่างสร้างสรรค์

๔.๕ แนวทางในการพัฒนาการบริหารงานบุคคลตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ด้าน การบริหารงานบุคคลตามหลักกาลัตถุญตา (รู้จักกาล) ดังนี้ สถานศึกษาควรจัดบุคลากรให้ ความช่วยเหลือชุมชนในโอกาสต่างๆ เช่น กิจกรรมตามประเพณีท้องถิ่น อยู่เสมอสถานศึกษา ควรเก็บรวบรวมผลการประเมินการปฏิบัติงานของบุคลากรไว้อย่างเป็นระบบ และผู้บริหาร ควรให้คำปรึกษา ข้อเสนอแนะวิธีการปฏิบัติงานที่ถูกต้องและให้คำปรึกษาเมื่อเกิดปัญหา กับ เพื่อนร่วมงาน

๔.๖ แนวทางในการพัฒนาการบริหารงานบุคคลตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ด้าน การบริหารงานบุคคลตามหลักปริสสุญตา (รู้จักชุมชน) ดังนี้ ผู้บริหารควรให้คำแนะนำและ รับฟังความคิดเห็นของเพื่อนร่วมงานด้วยความจริงใจ ผู้บริหารควรมีความสัมพันธ์อันดีกับ บุคลากรหน่วยงานอื่น และผู้บริหารควรแสดงออกถึงความรัก ความปรารถนาดีเห็นอกเห็นใจ ต่อเพื่อนร่วมงาน

๔.๗ แนวทางในการพัฒนาการบริหารงานบุคคลตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ด้าน การบริหารงานบุคคลตามหลักบุคคลัตถุญตา (รู้จักบุคคล) ดังนี้ สถานศึกษาควรให้บุคลากร ปฏิบัติงานด้วยความ ขยันหมั่นเพียรไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคและความยากลำบาก สถานศึกษา

ควรมีการช่วยเหลือบุคลากร อย่างเหมาะสมในกรณีที่เกิดผลกระทบไม่สามารถทำงานได้อีก และผู้บริหารไม่เบียดเบียนผู้ร่วมงานไม่ว่าทาง กาย วาจาหรือปฏิบัติงาน

๕. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยมีประเด็นที่ควรนำมาอภิปราย ดังนี้

๑. ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานบุคคลตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มหาสารคาม เขต ๓ โดยภาพรวมและรายด้านมีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนมีการปฏิบัติสูงสุดใน ด้านธัมมัญญตา (รู้จักเหตุ) คือ จัดให้มีบุคลากรที่มีคุณวุฒิการศึกษาตรงกับความต้องการตามนโยบายโรงเรียนเป็นประจำ จัดทำข้อมูลประวัติบุคลากรที่จะใช้ประโยชน์ในการบริหารงานบุคลากรอย่างเป็นระบบและถูกต้อง และให้บุคลากรมีส่วนร่วมวางแผนการปฏิบัติงานในโรงเรียนอยู่เสมอ และปฏิบัติด้านอัตถัญญตา (รู้จักผล) ระดับมากที่สุดรองลงมา โดยชี้แจงรายละเอียดของงานที่มอบหมายให้บุคลากรเข้าปฏิบัติทราบอย่างทั่วถึง และเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบอยู่เสมออย่างเที่ยงธรรม ซึ่งสอดคล้องกับหลักพุทธธรรมที่กล่าวไว้ของพระสามารถ อานนโท บุคคลที่มีคุณธรรมประจำใจ โดยยึดเอาหลักสัปปุริสธรรมเป็นหลักในการดำเนินชีวิต บุคคลที่ยึดเอาหลักสัปปุริสธรรม เป็นธรรมประจำใจ ยังได้ชื่อว่า เป็นผู้ดี เพราะเป็นผู้มีเหตุมีผลในการปฏิบัติตนเมื่อบุคคลรู้จักเหตุผลแล้ว การปฏิบัติตนก็เพียบพร้อมด้วยความดี และสอดคล้องกับหลักธรรมของพระธรรมปิฎก กล่าวว่า สัปปุริสธรรม ๗ หมายถึง คุณธรรม ๗ ประการ อันเป็นคุณสมบัติภายในตัวผู้นำ ซึ่งมีคุณสมบัติทั้ง ๗ ประการนี้ เป็นองค์ประกอบและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกันอย่างสมบูรณ์ที่จะทำให้ผู้นำสามารถจัดการ สามารถปฏิบัติการในภาระงานทุกอย่างให้บรรลุผลสำเร็จได้ตามเป้าหมาย และยังสอดคล้องกับหลักธรรมของพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) ให้ความหมายของการรู้จักบุคคล คือ รู้จักและเข้าใจความแตกต่างแห่งบุคคล โดยอาศัยความสามารถ และคุณธรรมใดๆ ยิ่งหรือหย่อนอย่างไรและรู้จักที่จะปฏิบัติต่อบุคคลอื่นๆ ด้วยดี ไม่มีคติอะไรจะสัมพันธ์เกี่ยวข้อง จะใช้ยกย่องจะตำหนิหรือจะแนะนำสั่งสอนอย่างไร และสอดคล้องกับแนวคิดของวันทนา เมืองจันทร์ ให้ความหมายของการรู้จักชุมชน คือ การรู้จักถิ่น การปฏิบัติในถิ่นที่เป็นชุมชน ผู้บริหารควรจะต้องรู้ว่า ชุมชนที่ตั้งอยู่นั้นมีระเบียบวินัย มีวัฒนธรรมประเพณีอย่างไร ผู้บริหารควรต้องเข้าไปเกี่ยวข้อง ควรต้องสงเคราะห์ ควรรับใช้ ควรบำเพ็ญประโยชน์อย่างไร และสอดคล้องกับผลการวิจัยของบรรจง หมายถึง ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสัปปุริสธรรมกับสันโดษ เพื่อเป็นแนวทางในการค้นหาบุคลิกภาพธรรมาธิปไตย ผลการวิจัยพบว่า ความเกี่ยวพันของอุปลักษณะภายในของสัปปุริสธรรมว่า การกระทำของสัตบุรุษคือ ผู้ที่รู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักตน รู้จักประมาณ ย่อมมีความสัมพันธ์กัน

เพราะรู้จักเหตุผลแล้วก็จะรู้จักตน เมื่อรู้จักตนแล้ว ก็รู้จักกาลและรู้จักประมาณ เมื่อรู้จักประมาณก็จะรู้จักเลือกคนให้เหมาะสมกับงาน และรู้จักปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามวัฒนธรรมของชุมชนนั้น นอกจากนี้ยังเห็นว่าความจำเป็นและความเกี่ยวข้องของบุคคลในการพัฒนาบุคลิกภาพธรรมาธิปไตยของแต่ละคน ควรยึดหลักธรรม ๒ ประการคือ หลักสัปปุริสธรรมและสันโดษ เพื่อให้บุคคลสามารถพัฒนาจิตใจของตนให้เป็นคนดีและอยู่ในสังคมอย่างเป็นสุข

๒. ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานบุคคลตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต ๓ ด้านบุคคลัญญา (รู้จักบุคคล) มีการปฏิบัติต่ำสุด ทั้งนี้เพราะว่า สถานศึกษามีการช่วยเหลือบุคลากร อย่างเหมาะสมในกรณีที่เกิดทพพลภาพไม่สามารถทำงานได้อีก รวมทั้งบุคลากรปฏิบัติงานด้วยความขยันหมั่นเพียรไม่ทอดทิ้งไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคและความยากลำบาก บุคลากรมีการวางแผนงาน ในการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายและสามารถปฏิบัติได้สำเร็จตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับหลักธรรมที่ว่า พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) การรู้จักบุคคล คือ รู้จักและเข้าใจความแตกต่างแห่งบุคคล โดยอหยาศัย ความสามารถและคุณธรรม ใคร่ข่งหรือหย่อนอย่างไรและรู้จักที่จะปฏิบัติต่อบุคคลอื่นๆ ด้วยดี ไม่มีคติอะไรจะสัมพันธ์เกี่ยวข้อง จะใช้ยกย่องจะตำหนิหรือจะแนะนำสั่งสอนอย่างไร และยังสอดคล้องกับแนวคิดของวันทนา เมืองจันทร์ การรู้จักบุคคล คือ รู้จักและเข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคล เนื่องจากผู้บริหารนั้นจะต้องทำงานร่วมกับบุคคลหลายฝ่าย โดยส่วนใหญ่จะทำงานในรูปคณะกรรมการ ผู้บริหารจะต้องรู้จักและเข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคลว่าแต่ละบุคคลมีอหยาศัย ความสามารถและคุณธรรม จึงจะสามารถปฏิบัติต่อบุคคลอื่นสัมพันธ์เกี่ยวข้องจะให้เกียรติยกย่องตามสมควรแห่งสถานภาพ และแนวคิดของ พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) การรู้จักบุคคล คือการเป็นผู้รู้จักเลือกบุคคลที่ควรคบ การรู้จักบุคคลแต่ละคนในแง่มุมต่างๆ เช่น อุปนิสัยใจคอ มีคุณธรรม มีความประพฤติส่วนตัวและหน้าที่การงาน และรู้จักที่จะเลือกคบหาบุคคลที่ควรคบ เป็นเหตุให้รู้จักบุคคลแต่ละบุคคลโดยละเอียดถี่ถ้วน ทำให้ได้คบหาแต่คนดี หรือทำให้เลือกใช้คนทำงานได้ถูกต้อง

๓. ผลการวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบการบริหารงานบุคคลตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มหาสารคาม เขต ๓ จำแนกตาม ตำแหน่งหน้าที่ โดยภาพรวมมีการปฏิบัติไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมุติฐาน ข้อที่ ๑ ทั้งนี้เพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนมีการปฏิบัติไม่แตกต่างกันในด้านบุคคัญญาต่ำสุด และรองลงมาคือด้านปฐิธัญญา ซึ่งสอดคล้องกับหลักพุทธธรรมที่ว่า พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) รู้จักและเข้าใจความแตกต่างแห่งบุคคล โดยอหยาศัย ความสามารถ และคุณธรรม ใคร่ข่งหรือหย่อนอย่างไรและรู้จักที่จะปฏิบัติต่อบุคคลอื่นๆ ด้วยดี ไม่มีคติอะไรจะสัมพันธ์เกี่ยวข้อง จะใช้ยกย่องจะตำหนิหรือจะแนะนำสั่งสอนอย่างไร และสอดคล้องกับแนวคิดของวันทนา เมืองจันทร์ รู้จักและเข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคล

เนื่องจากผู้บริหารนั้นจะต้องทำงานร่วมกับบุคคลหลายฝ่าย โดยส่วนใหญ่จะทำงานในรูปคณะกรรมการ ผู้บริหารจะต้องรู้จักและเข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคลว่าแต่ละบุคคลมี อธิปไตย ความสามารถและคุณธรรม จึงจะสามารถปฏิบัติต่อบุคคลอื่นสัมพันธ์เกี่ยวข้องจะให้เกียรติยกย่องตามสมควรแห่งสถานภาพ

๔. ผลการวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบการบริหารงานบุคคลตามหลักสัปบุริสธรรม ๗ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มหาสารคาม เขต ๓ จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา โดยภาพรวมมีการปฏิบัติไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐาน ข้อที่ ๒ ทั้งนี้เพราะว่า บุคลากรที่อยู่ในสถานศึกษาที่มีขนาดต่างกัน ปฏิบัติไม่แตกต่างกันในทุกด้าน โดยเฉพาะด้านธัมมัญญา มีค่าแตกต่างกันต่ำสุดและรองลงมาคือด้านมัตตัญญา ซึ่งสอดคล้องกับหลักพุทธธรรมที่ว่า พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) การรู้หลักการและกฎเกณฑ์ของสิ่งทั้งหลาย ที่ตนเกี่ยวข้องในการดำเนินชีวิต ในการปฏิบัติหน้าที่และดำเนินกิจการต่างๆ รู้เข้าใจสิ่งที่ตนจะต้องประพฤติปฏิบัติตามเหตุผล เช่นมีหน้าที่และความรับผิดชอบอย่างไร มีอะไรเป็นหลักการ จะต้องทำอะไรอย่างไร จึงจะเป็นเหตุให้บรรลุผลสำเร็จที่เป็นไปตามหน้าที่และความรับผิดชอบนั้นๆ และสอดคล้องกับแนวคิดของ วันทนา เมืองจันทร์ ต้องศึกษาเรียนรู้ว่าในฐานะที่เป็นผู้บริหารจะต้องมีหน้าที่และความรับผิดชอบอย่างไร เพื่อการศึกษาและต้องรู้ว่าหน้าที่ของตนจะต้องทำอะไร อย่างไร เพื่อเป็นการเตรียมการ วางแผนการดำเนินงานเพื่อให้การทำหน้าที่บรรลุถึงผลสำเร็จ และสอดคล้องกับแนวคิดของพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) การรู้จักประมาณ คือ รู้ประมาณ รู้จักพอดี เช่น รู้จักประมาณในการบริโภค ในการใช้จ่ายทรัพย์ รู้จักความพอเหมาะพอดี การปฏิบัติกิจและทำการต่างๆ ทำทุกอย่างด้วยความเข้าใจ ชอบใจหรือเอาแต่ใจของตนแต่ทำตามความพอดีแห่งเหตุปัจจัยหรือองค์ประกอบทั้งหลาย ที่จะลงตัวให้เกิดผลดีงามตามที่มองเห็นด้วยปัญญา และยังสอดคล้องแนวคิดของ วันทนา เมืองจันทร์ ผู้บริหารรู้จักความพอเหมาะพอดี ในการพูด รู้จักประมาณในการบริหารงบประมาณ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับตัวผู้เรียน โดยการมุ่งพัฒนาให้เกิดคุณภาพการศึกษาคุณภาพชีวิต และคุณธรรมในตัวผู้เรียน และไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระมหาสมควร ศรีสังคราม การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสัปบุริสธรรม และพลธรรมกับการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มเขตกรุงธนใต้สังกัด กรุงเทพมหานคร พบว่า สัปบุริสธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการรู้จักประมาณ ด้านการรู้จักกาล ด้านการรู้จักบุคคล ด้านการรู้จักผล ด้านการรู้จักตน ด้านการรู้จักชุมชน และด้านการรู้จักเหตุ ในส่วนของพลธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านกำลังเพียร ด้านกำลังสงเคราะห์ และด้านกำลังปัญญา ส่วนสัปบุริสธรรมและพลธรรม มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงกับการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

๖. ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยได้แนวทางในการพัฒนาที่ใช้เป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย/เชิงปฏิบัติการและใช้ในการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

๑. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑.๑ สถานศึกษาควรจัดให้มีบุคลากรที่มีคุณวุฒิการศึกษาตรงกับความต้องการตามนโยบายโรงเรียนเป็นประจำ

๑.๒ สถานศึกษาควรจัดทำข้อมูลประวัติบุคลากรที่จะใช้ประโยชน์ในการบริหารงานบุคลากรอย่างเป็นระบบและถูกต้อง

๑.๓ สถานศึกษาควรมีการสำรวจความต้องการของบุคลากรในการพัฒนาตนเอง เพื่อกำหนดเป็นแผนพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง

๑.๔ สถานศึกษาควรวางแผนความต้องการกำลังคนในอนาคตทุกปีการศึกษาอย่างชัดเจน

๒. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

๒.๑ สถานศึกษาควรให้บุคลากรมีส่วนร่วมวางแผนการปฏิบัติงานในโรงเรียนอยู่เสมอ

๒.๒ สถานศึกษาควรมีความยุติธรรมในการกำหนดเกณฑ์การสอบเข้าเป็นบุคลากรอย่างเท่าเทียมกัน

๒.๓ สถานศึกษาควรมีความรับผิดชอบในการแก้ไขปัญหาในการบริหารงานบุคลากรอย่างสร้างสรรค์

๒.๔ สถานศึกษาควรประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรด้วยความยุติธรรม

๒.๕ สถานศึกษาควรให้บุคลากรแสดงความคิดเห็นต่องานด้านการบริหารงานบุคลากรอย่างทั่วถึง

๒.๖ สถานศึกษาควรมีการกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบ โดยมอบหมายงานให้บุคลากรได้ปฏิบัติงานตามความรู้ ความสามารถที่เหมาะสม เป็นไปตามระเบียบของทางราชการ

๒.๗ สถานศึกษาควรมีการช่วยเหลือบุคลากร อย่างเหมาะสมในกรณีที่เกิดทุกข์สภาพไม่สามารถทำงานได้อีก

๒.๘ จัดให้มีบุคลากรที่มีคุณวุฒิการศึกษาตรงกับความต้องการตามนโยบายโรงเรียนเป็นประจำ

๒.๙ ชี้แจงรายละเอียดของงานที่มอบหมายให้บุคลากรเข้าปฏิบัติทราบอย่างทั่วถึง

๒.๑๐ มีการบริหารงานส่งเสริมบุคลากรด้วยความเที่ยงธรรม

๒.๑๑ ประเมินบุคลากรด้วยผลงานทางวิชาการและการปฏิบัติงานด้วยความ
เป็นกลาง

๒.๑๒ เก็บรวบรวมผลการประเมินการปฏิบัติงานของบุคลากรไว้อย่างเป็น
ระบบ

๒.๑๓ มีความสัมพันธ์อันดีกับบุคลากรหน่วยงานอื่น

๒.๑๔ บุคลากรมีการเสียสละ ความสุขส่วนตัวเพื่อติดตามงาน และให้กำลังใจ
แก่เพื่อนร่วมงาน

๒.๑๕ การเปรียบเทียบการบริหารงานบุคคลตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ จำแนก
ตาม ตำแหน่งหน้าที่ มีการปฏิบัติไม่แตกต่างกันผู้บริหารควรจัดให้มีบุคลากรที่มีคุณวุฒิ
การศึกษาตรงกับความต้องการตามนโยบายโรงเรียนเป็นประจำ

๒.๑๖ การเปรียบเทียบการบริหารงานบุคคลตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ จำแนก
ตาม ขนาดของสถานศึกษา มีการปฏิบัติไม่แตกต่างกันสถานศึกษาควรจัดทำข้อมูลประวัติ
บุคลากรที่จะใช้ประโยชน์ในการบริหารงานบุคลากรอย่างเป็นระบบและถูกต้อง

๓. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

๓.๑ ศึกษาการบริหารงานวิชาการ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต ๑

๓.๒ ศึกษาการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต ๓

๓.๓ ศึกษาการบริหารงานบุคคล ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขต
พื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต ๑

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

กระทรวงศึกษาธิการ. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ และแก้ไข

เพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒). กรุงเทพมหานคร, โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๖.

ผ่องพรรณ ตรัยมงคลกุล. การวิจัยแบบผสม : ทางสายกลางของการวิจัย การออกแบบ

การวิจัย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๕.

ราชกิจจานุเบกษา. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐. เล่มที่ ๑๒๔

ตอนที่ ๔๗ ก (๒๔ สิงหาคม ๒๕๕๐).

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต ๓. แผนปฏิบัติการประจำปี

งบประมาณ ๒๕๕๖. มหาสารคาม : ฝ่ายบริหารงานทั่วไป, ๒๕๕๖.

การศึกษาบทบาทของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนวัดประชาโฆสิตาราม
A Study Of The Lore As The Moral Teacher Of The Monks Teacher In
Watprachakositaram Schoolamphawa Samutsongkarn Province

พระเสริมชัย ปัญญาโร (ทองกัลยา)*

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาศีลธรรมในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท และเพื่อศึกษาบทบาทของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนวัดประชาโฆสิตาราม การวิจัยเรื่องนี้เป็น การวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้เครื่องมือวิจัยได้แก่การสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มประชากรผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน ๑๒ รูปคน ซึ่งประกอบด้วยครูพระสอนศีลธรรมจำนวน ๔ รูป ผอ.โรงเรียนวัดประชา จำนวน ๑ คน หัวหน้าหมวดสังคม ๑ ท่าน ครูประจำชั้น ๖ คน

ผลการวิจัยพบว่า ศีลธรรม ได้แก่ ศีล ๕ มีประโยชน์ช่วยจัดระเบียบข้อประพฤติปฏิบัติเพื่อจัดระเบียบกายและวาจาของมนุษย์ให้สะอาดมีอยู่ ๕ ประการคือ ๑) เว้นจากการฆ่าสัตว์ ๒) เว้นจากการลักทรัพย์ ๓) เว้นจากการประพฤติดินในกาม ๔) เว้นจากการพูดเท็จ และ ๕) เว้นจากการดื่มสุรา และเมรัย

นอกจากนี้ยังพบว่าบทบาทของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนได้เน้นเรื่องศีล ๕ ทั้งในห้องเรียนการเรียนการสอนหรือโครงการนอกห้องเรียนมีกิจกรรมต่างๆ โครงการเข้าค่ายคุณธรรม และกิจกรรมสวดมนต์ไหว้พระทุกวันศุกร์เป็นต้น

คำสำคัญ: ศีล ๕, บทบาท, ครูพระสอนศีลธรรม

Abstract

This research has an objective. To study morality in Theravada Buddhist scriptures. And to study the role of the moral teacher in Wat Pracha Khositaram. This research is a qualitative research using a research tool, including in-depth interviews with 12 main data-gatherers, consisting of four moral teachers, one from Wat Pracha School, and one from society head. 6th grade teacher.

* นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาธรรมนิเทศ วิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

This research were qualitative research studies (Qualitative Research) by means of in-depth interviews (In-depth interview) with the primary stages of the implementation of the research. For 12 people. Consisting of teachers, the director of a moralistic four public schools Khositaram. Heads society two people and representatives six people. The result of the Show that the abiding of the five precepts were : 1) Abstinence from killing animals 2) Cessation of burglary 3) Abstinence from sexual misconduct 4) Abstinence from lying and 5) Abstinence from alcohol Combine marinade of Mt.

The result also of found that the role of the teacher in the school has focused on teaching moral precepts in classroom teaching or projects with activities outside the classroom. The camp morality Buddha and pray every Friday and so on.

Keywords: Five precept, propagation, Which concerns to the instructor monk

๑. บทนำ

บทบาทของพระสอนศีลธรรม มีความสำคัญเนื่องมาจาก ปัจจุบันสังคมไทยและสังคมโลกตกอยู่ในกระแสโลกาภิวัตน์เมื่อความเจริญทางเทคโนโลยีได้พัฒนาอย่างรวดเร็ว เป็นโลกไร้พรมแดน สามารถติดต่อสื่อสาร และเชื่อมโยงถึงกันทั่วโลก เป็นยุคของโลก อินเทอร์เน็ตเจริญรุ่งเรืองก้าวหน้าเป็นไปอย่างรวดเร็วส่งผล ทำให้ชีวิตความเป็นอยู่เปลี่ยนแปลง ดังนั้นทางกรมศาสนา และกรุงเทพมหานคร ได้จัดครูพระดังนี้ ครูพระจากทาง โรงเรียนจัดหาครูพระจากจากมหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ครูพระจากมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ครูพระจากกรุงเทพมหานครได้มีการอบรมครูพระสอนศีลธรรม เผยแผ่พระพุทธศาสนา แก่เยาวชน นักเรียน โดยครูผู้สอนจะมีคู่มือการสอน หลังจากการอบรมแล้วจะถูกส่งไปประจำโรงเรียน การเรียนก็มีการสอบเพื่อประเมินผลการเรียน เป็นตัวชี้วัดว่าเป็นที่พอใจหรือไม่ต้องปรับปรุงแก้ไขส่วนใดก่อนที่จะมีการเปลี่ยน วิธีชีวิตและค่านิยมดั้งเดิมที่อิงตามโครงสร้างของสังคมจางหายไป ซึ่งทำให้ภูมิคุ้มกันของเด็กเยาวชน นักเรียน นักศึกษาที่จะต้านทานกับสภาพปัญหาแวดล้อม จนทำให้เกิดปัญหาต่างๆ ของสังคมตามมา เช่น ปัญหาความขัดแย้งก่อเหตุทะเลาะวิวาทของนักเรียนนักศึกษา ปัญหาการลักทรัพย์ ปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดในกลุ่มนักเรียน นักศึกษา ปัญหาการเรียน นักศึกษาประพฤติตนไม่เหมาะสมในเวลาเรียน ปัญหาความรักมีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียน และปัญหาอาชญากรรมจากสภาพสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นกับนักเรียนนักศึกษาเป็นต้น ปัญหา

ดังกล่าวล้วนมาจากการขาดศีล ๕^๑ ซึ่งเป็นคุณธรรมพื้นฐานในการดำเนินชีวิตทั้งสิ้น เพราะมนุษย์มีความหลากหลายความซับซ้อน มีตั้งแต่ความเชื่อที่ต่างกันคุณค่าที่ต่างกัน การแย่งชิงความไม่เป็นธรรมทางสังคม กฎหมาย ระบบการเมือง อาจกล่าวได้ว่าความขัดแย้งเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งความขัดแย้งเป็นส่วนหนึ่งของสังคมมนุษย์ เมื่อมนุษย์ ถูก โลภะ โทสะ โมหะครอบงำเป็นกิเลสที่เกาะกุมจิตใจ ทำให้เกิดความรุนแรงฝังอยู่ในจิตใจ ย่อมคิดในทางที่จะทำตนเองให้ลำบากเดือดร้อนบ้าง ทำให้คนอื่นลำบากเดือดร้อนบ้างหรือลำบากเดือดร้อนทั้งสองฝ่ายย่อมเสียทุกข์ โทมนัส ทำให้สังคมไทยได้รับวัฒนธรรมจากตะวันตกเข้ามามากในปัจจุบันโดยขาดการพิจารณาว่าสิ่งเหล่านั้นมีผลกระทบอย่างไรต่อการดำรงชีวิต ทำให้เกิดปัญหาสังคม ความต้องการตามวัฒนธรรมใหม่ขาดการพิจารณาไตร่ตรอง สังคมในปัจจุบันจึงเป็นสังคมแบบวัตถุนิยม ความเจริญทางด้านจิตใจไม่มีความสมดุลกับความเจริญทางด้านวัตถุ ทำให้คนขาดศีลธรรม^๒ คือศีล ๕ เมื่อคนมาอยู่รวมกันมากๆ ความยุ่งยากความซับซ้อนก็มีมากขึ้น ความสงบสุขจะเกิดขึ้นได้ต้องมีกฎเกณฑ์ กติกา ระเบียบของสังคม เพื่อที่จะทำให้คนหมู่มาปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกัน หากขาดซึ่งกฎเกณฑ์ กติกา ระเบียบแบบแผนของสังคม ทุกคนไม่อาจพัฒนาตนไปสู่คุณธรรมที่สูงกว่าได้ ดังที่ท่านกล่าวในหนังสือทิโตปเทศว่า “คนและสัตว์เดรัจฉานย่อมมีการกิน การนอน การสืบพันธุ์เสมอกัน แต่สิ่งที่ทำให้คนต่างจากสัตว์เดรัจฉาน คือธรรม” และศีล ๕ ซึ่งเป็นสิ่งที่ทุกคนควรน้อมเข้ามาใส่ตัว เพื่อจะนำคนให้เข้าถึงธรรม คือระเบียบ กฎเกณฑ์ ในทางพระพุทธศาสนา ศีลเป็นข้อปฏิบัติขั้นพื้นฐานทางพระพุทธศาสนาศีลจึงเป็นมนุษยธรรมเป็นธรรมของมนุษย์ ซึ่งหมายความว่าคนเราจะต้องเป็นมนุษย์ที่ประเสริฐสมบูรณ์นั้น ถึงแม้ว่าจะเกิดมีรูปร่างหน้าตาเป็นมนุษย์เท่านั้น แต่จะต้องมีธรรมะคือ ศีล ๕ สำหรับมนุษย์อีกด้วย

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาศีลธรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท
๒. เพื่อศึกษาบทบาทของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนวัดประชาโฆสิตาราม อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาโดยใช้วิธีวิจัยแบบวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) กับผู้ให้ข้อมูลหลักดังนี้

^๑ ที.ปา. (ไทย ๒๐/๓๑๔/๒๕๐).

^๒ เสถียร โกเศศ, **ทิโตปเทศ**, (กรุงเทพมหานคร : อมรการพิมพ์, ๒๕๐๗), หน้า ๙.

๑. การศึกษาจากเอกสาร

๑.๑ ข้อมูลจากพระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และอรรถกถาฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย อันเป็นข้อมูลชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources)

๑.๒ ค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ วารสาร เอกสาร บทความวิทยานิพนธ์ การสืบค้นข้อมูลจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้อง และผลงานการวิจัย อันเป็นข้อมูลชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources)

๑.๓ จำนวนผู้ให้ข้อมูลหลักใช้เกณฑ์ของ Thomas T. Macmillan และ Robert B.Textor

๒. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๒.๑ การวิเคราะห์เอกสารจากแหล่งข้อมูลเอกสารเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการทบทวนวรรณกรรมจากแนวคิด ทฤษฎี วรรณกรรมแม่แบบ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องรวมถึงการทบทวนวรรณกรรมจากคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา ที่สามารถนำมาประยุกต์กับงานวิจัยครั้งนี้ และให้ค่าความเชื่อมั่นกับผลการวิจัยต่อไป

๒.๑ แบบสัมภาษณ์กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักซึ่งเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกไม่มีโครงสร้างที่สามารถแปลความหมายจากข้อมูลที่ได้รับ พิจารณาได้ทั้งเชิงรูปแบบ หรือโครงสร้าง และหน้าที่ของพฤติกรรม หรือปรากฏการณ์เพื่อให้ได้ข้อมูล ซึ่งสามารถประยุกต์ใช้ได้กับสังคมไทย

๔. สรุปผลการวิจัย

จากผลการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก มีความคิดเห็นที่สอดคล้องในทางเดียวกัน โดยการเผยแผ่ศีลธรรมแก่นักเรียน ดังนี้

๑. การปฏิบัติตนให้อยู่ในศีลธรรม (ศีล ๕)

๒. ปัจจัยหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนา

๒.๑ ปฏิบัติตนโดยการรักษาศีล ๕

๒.๑.๑ เว้นจากการฆ่าสัตว์

๒.๑.๒ เว้นจากการลักทรัพย์

๒.๑.๓ เว้นจากการประพฤติดิตถิ์ทางกาม

๒.๑.๔ เว้นจากการพูดเท็จ

๒.๑.๕ เว้นจากการดื่มสุรา เครื่องดองของเมา

๓. ปัจจัยหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนา

๓.๑ ทำให้มีจิตสำนึกมีการอธิบายหรืออ้างอิงหลักที่ถูกต้องที่มีปรากฏในพระไตรปิฎก

๓.๒ เป็นผู้นำทางศีลธรรม และสร้างจริยธรรม คุณธรรม ให้กับประชาชน

๓.๓ มีการสอนธรรมะ ที่มีลักษณะเป็นรูปธรรมปฏิบัติตามได้ เห็นผลได้ชัดเจน เป็นรูปธรรม เช่น การสอนเรื่อง ศีลธรรม

๓.๔ มีการสอนที่มีความชัดเจน ทำให้ปฏิบัติได้ถูก ตรงตามพระไตรปิฎก

๓.๕ มีการสอน หลักธรรม คำสอน เป็นภาษาธรรมที่ง่ายแก่การเข้าใจ การสอน ทำให้เกิดความไม่น่าเบื่อ

๕. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย นอกจากแนวทางดังที่กล่าวแล้ว กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักมีแนวคิดที่แสดงการวินิจฉัยเชิงภาษาที่สามารถพัฒนาเป็นรูปแบบเชิงวิสัยทัศน์ จึงมีความสอดคล้องแนวคิดของตะวันตกคือ Textor ที่มีความเห็นว่า แนวคิดและความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้งหลาย ไม่ว่าจะเป็นแบบผู้ให้ข้อมูลหลัก หรือวิสัยทัศน์ ถ้าหากมีการให้การสรุปเชิงบทวน แสดงความสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องด้วยแนวคิดเชิงรูปธรรมที่ชัดเจนมากกว่าเน้นวิสัยทัศน์ที่แสดงเพียงความคิดสร้างสรรค์แล้ว จากผลการวิจัยของเขาเองตั้งแต่ปี ๑๙๖๑ เป็นต้นมา พบว่า ผลการวิจัยของผู้วิจัยจากการสัมภาษณ์แบบต่าง ๆ นั้น มักจะเพียงนำเสนอผลการวิจัยแบบเชิงกว้าง คือ ความคิดเห็นจากคำสัมภาษณ์ที่พยายามให้มีคุณค่าทางวิชาการที่ให้สอดคล้องกับบทบทวนวรรณกรรมและสรุปตามความตีเห็นผู้วิจัยเอง การสรุปความคิดเห็นของผู้สัมภาษณ์ ซึ่งทำให้ได้ประโยชน์ถ่องแท้ (Insight) ไว้ในการศึกษาที่นำไปปฏิบัติได้อย่างแท้จริง ในการสัมภาษณ์ทั้งหลาย จึงควรให้มีการสรุปแบบโครงสร้างเชิงภาษาที่แสดงเป็นสัญลักษณ์ หรือจุดเด่นในเรื่องที่ทำการวิจัยนั้นเป็นสำคัญ ในเรื่องนี้ Textor ยอมรับว่าเป็นแนวคิดสำคัญที่ได้จากความเป็นไทยของภาษาไทย ซึ่งโครงสร้างของภาษาแสดงสัญลักษณ์หลายด้านเช่น ทางภาษา วัฒนธรรม จารีต ประเพณีต่างๆ และจุดเด่นของความเป็นไทย คือ สถาบันพระมหากษัตริย์ และสถาบันพระพุทธศาสนา

ด้วยเหตุนี้สรุปผลการวิจัยครั้งนี้เป็นแนวทางการสอนของพระในการเผยแผ่ศีลธรรมในโรงเรียนวัดประชาโฆสิตาราม กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักคือนักเรียนโรงเรียนวัดประชาโฆสิตารามชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑-๖ แบบสัมภาษณ์จำนวน ๑๒ ชุด โดยสัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดประชาโฆสิตาราม ๑ ท่าน หัวหน้าหมวดสังคม ๑ ท่าน ครูประจำชั้น ๖ ท่าน พระสอนศีลธรรม ๔ รูป ตัวแทนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ ปีที่ ๕ ปีที่ ๖ ชั้นละ ๑ คนรวม ๑๒ ชุด และแบบสอบถามอาสาสมัคร จำนวน ๓๐ ชุด ของงานวิจัยได้สรุปสุดท้ายและแสดงให้เห็นถึงแนวคิดวินิจฉัยทางภาษาพัฒนาได้เป็นรูปแบบทางหลักธรรมที่พึงปฏิบัติ นำพาชีวิตและสงบใจเบิกบาน ที่พร้อมส่งทั้งศีลธรรม ๑) ปาณาติปาตา เวรมณีสิกขาบท^๓ ๒) อทินนาทานา เวรมณีสิกขาบท ๓) กาเมสุมิฉจจา วาเรมณีสิกขาบท ๔) มุสาวาทา เวรมณีสิกขาบท ๕)

^๓ อภ.วิ. (ไทย) ๓๕/๗๐๓/๓๓๗.

สุราเมรมย์ฯ-ปมาทฐานานาเวรมณีสึกขาบท”^๔ กิจกรรมพระสอนศีลธรรมและทางโรงเรียนได้ส่งเสริมให้นักเรียนได้ร่วมกันบำเพ็ญประโยชน์ต่างๆ เช่น ทำบุญในงานเข้าพรรษาทางโรงเรียนและนักเรียนได้มีชบวนแห่เทียนพรรษาโดยนักเรียนจัดชบวนแห่จากโรงเรียนมายังวัด แล้วแห่รอบอุโบสถแล้วก็มาถวายพระบนศาลา ประเพณีสงกรานต์นักเรียนก็มาร่วมทำบุญ ทำบุญวันออกพรรษานักเรียนก็มาร่วมทำบุญ ทำบุญวันขึ้นปีใหม่ นอกจากนี้ก็มีการร่วมมือกันช่วยกันเก็บขยะบริเวณวัด

สาเหตุที่เลือกโรงเรียนวัดประชาโฆสิตารม เพราะโรงเรียนมีความพร้อมกว่าโรงเรียนอื่น มีครูพระสอนศีลธรรม แต่ยังไม่แน่ใจว่านักเรียนมีศีล ๕ ครบหรือไม่ หรือมีปัญหาด้านศีล ๕ ครูพระสอนศีลธรรมมีวิธีสอนแล้วเข้าใจ โรงเรียนมีนักเรียนจำนวนพอสมควร แล้วรู้จักครูพระสอนศีลธรรมสามารถติดต่อประสานงานให้ความร่วมมือดี และหวังว่าผลงานวิจัยจะเป็นส่วนหนึ่งที่ร่วมมือร่วมใจกันพัฒนาเยาวชนของชาติให้เป็นคนดีมีศีลธรรม วัดประชาโฆสิตารม เป็นโรงเรียนชั้นประถมต้น คือ ประถมปีที่ ๑ ถึง ประถมปีที่ ๖ และวิจัยได้ สามารถนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาการสอนในโรงเรียน สามารถบูรณาการประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับนักเรียนโรงเรียนวัดประชาโฆสิตารม และเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ ทางโรงเรียนให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี เพราะต้องการผลิตเด็กนักเรียนที่ดีมีศีลธรรมเป็นประชากรที่ดีของประเทศชาติสืบต่อไป

๖. ข้อเสนอแนะ

๑. ควรมีครูพระสอนศีลธรรม ทุกโรงเรียนที่มีชาวพุทธ
๒. ควรมีงบประมาณสนับสนุนพอสมควร เช่น อุปกรณ์การเรียน การสอน สื่อการสอน
๓. ควรมีงบประมาณสนับสนุนนักเรียนดีแต่ยากจน
๔. ควรมีคพระ และครูฆราวาส สอนศีลธรรม เพิ่มขึ้น

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(ก) ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฎก.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, ๒๕๐๖.

_____. พระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับมหาจุฬาเตปิฎก ๒๕๐๐. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

^๔ อภ.วิ. (ไทย)๓๕/๗๐๕/๓๓๗

_____ . พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร :
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

(ข) ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

เสถียร โกเศศ. หิโตปเทศ. กรุงเทพมหานคร : อมรการพิมพ์, ๒๕๐๗.